MENON ECONOMICS

RAPPORT

EKSPORTMELDINGEN 2024

MENON-PUBLIKASJON NR. 32/2024

Av Maren N. Basso, Sigrid Hernes, Sander Aslesen, Einar Stoltenberg Wahl, Even Winje, Andreas Cappelen og Jonas Erraia

Forord

For en liten økonomi som opererer i en globalisert verden er eksport en viktig økonomisk størrelse. Eksporten betaler for importen, men er også et tegn på konkurransemessige fortrinn mot omverdenen, og bidrar til å øke produktiviteten i økonomien.

Eksportmeldingen er en årlig rapport som Menon Economics har utarbeidet for fjerde år på rad. Formålet med rapporten er å formidle kvantitativ og kvalitativ informasjon om status på norsk eksport til beslutningstakere og organisasjoner. Årets utgave av rapporten er utarbeidet på oppdrag fra NHO, LO, Innovasjon Norge, Eksportfinansering Norge og Nasjonalt eksportråd.

Menon Economics er et forskningsbasert analyse- og rådgivningsselskap i skjæringspunktet mellom foretaksøkonomi, samfunnsøkonomi og næringspolitikk. Vi tilbyr analyse- og rådgivningstjenester til bedrifter, organisasjoner, kommuner, fylker og departementer. Vårt hovedfokus ligger på empiriske analyser av økonomisk politikk, og våre medarbeidere har økonomisk kompetanse på et høyt vitenskapelig nivå.

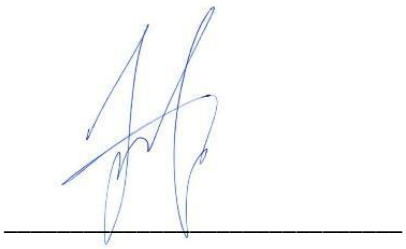

Mars 2024

Jonas Erraia
Prosjektansvarlig
Menon Economics

Maren N. Basso
Prosjektleder
Menon Economics

Innhold

SAMMENDRAG **4**

EXECUTIVE SUMMARY **10**

1 INTRODUKSJON OG DET GLOBALE BAKTEPPET **16**

2 EN OVERSIKT OVER NORSK EKSPORT **17**
2.1 Reduksjon i eksport av olje og gass, men historisk høy eksport av varer og tjenester 17
2.2 Norsk handelsbalanse svekket seg i 2023 20
2.3 Norsk eksport er havbasert 22
2.4 Norsk eksport i en internasjonal kontekst 25

3 DET REGIONALE BILDET **31**
3.1 Vestlandet eksporterer fortsatt mest 31
3.2 Sentrale kommuner eksporterer mest, de minste distriktskommunene har høyere eksportintensitet 34

4 PROGNOSER FOR NORSK EKSPORT **38**

5 RINGVIRKNINGER – SYSSELSETTING OG VERDISKAPING **42**

6 NASJONALE EKSPORTSATSINGER **45**
6.1 Eksportutviklingen i 2023 sett i lys av eksportmålet i Hurdalsplattformen 45
6.2 Beskrivelse og status på KPI-ene 46
6.3 Status på eksportsatsingen 52

7 SPESIALTEMA 1: NORGES GRØNNE EKSPORTLANDSKAP OG MARKEDSMULIGHETER **57**
7.1 Statusrapport: Norsk grønn eksport 57
7.2 Grønne markedsmuligheter i EU og Storbritannia 59

8 SPESIALTEMA 2: VIKTIGHETEN AV NORSK TJENESTEEKSPORT **72**
8.1 Tjenester utgjør en stor andel av verdiskapingen fra global handel 72
8.2 En kort oversikt over den norske tjenesteeksporten 73
8.3 Norge er mindre åpne for tjenestehandel relativt til andre EU/EØS-land 78

9 SPESIALTEMA 3: BETYDNINGEN AV HJØRNESTEINSBEDRIFTER **80**
9.1 Oversikt over viktigste eksporterende hjørnesteinsbedrifter 80
9.2 Tre caser for å belyse hjørnesteinsbedriftenes betydning for lokalsamfunnet 84

VEDLEGG 1: FYLKESVEDLEGG **88**
Finnmark 89
Troms 92
Nordland 95
Trøndelag 98
Møre og Romsdal 101
Vestland 104
Rogaland 107
Agder 110
Telemark 113
Vestfold 116
Østfold 119
Akershus 122
Oslo 125

Buskerud 128
Innlandet 131

VEDLEGG 2: METODIKK 134
Eksportkategorisering 134
Geografisk eksportfordeling 138

VEDLEGG 3: PROGNOSER 140

VEDLEGG 4: RINGVIRKNINGER 141

Sammendrag

I årets Eksportmelding gir vi en status og oppdatering på eksportåret 2023. Dette er en videreføring fra de tre forgående Eksportmeldingene. I tillegg til de vanlige kapitelene i eksportmeldingen, inneholder årets utgave også tre spesialkapitler. Det første omhandler Norges grønne eksport i dag og eksportmulighetene som foreligger. Det andre belyser viktigheten av norsk tjenesteeksport og det tredje fokuserer på betydningen av hjørnesteinsbedrifter.

En reduksjon i eksporten av olje og gass, men historisk høyt nivå på vare- og tjenesteeksporten

I 2023 eksporterte norske bedrifter for 2 400 milliarder kroner, en nedgang på omkring 24 prosent fra rekordåret 2022. Dette var i hovedsak drevet av reduserte gasspriser. Historisk sett er imidlertid olje- og gasseksporten fremdeles på et høyt nivå. Eksport av varer og tjenester utenom olje og gass endte i 2023 på 1 225 milliarder kroner – det høyeste nivået noensinne. Omtrent halvparten av denne økningen kan forklares gjennom økte priser og en fallende valutakurs, og den resterende halvparten av veksten kan begrunnes i økte salgsvolumer til utlandet.

Når det gjelder eksporten utenom olje og gass var maritim næring i 2023 den største eksportnæringen, med en eksport på 230 milliarder kroner i 2023. Dette var en 2 prosent vekst fra 2022 og er i hovedsak drevet av høye fraktrater og et økt aktivitetsnivå hos rederiene som seiler i internasjonale farvann. Kraftintensiv industri hadde en eksport på i overkant av 190 milliarder kroner. Dette er en nedgang på om lag 8 prosent fra 2022, i hovedsak drevet av en nedgang i råvarepriser, da særlig prisene på gjødsel og aluminium. Sjømatnæringen eksporterte for 165 milliarder kroner, en økning siden 2022. Dette er det høyeste nivået noensinne, og er drevet av økte priser på sjømat, målt i volum var det en svak reduksjon fra 2022.

Retter vi blikket fremover, tilsier våre prognoser at verdien på norsk samlet eksport vil fortsette å falle i 2024. Eksporten vil imidlertid fortsatt være på blant de høyeste nivåer noensinne og generere høye eksportinntekter for Norge. Nedgangen i eksporten vil i all hovedsak være drevet av olje- og gasseksporten som vi forventer vil falle til marginalt under 1 000 milliarder kroner for første gang siden 2020. For eksportnæringene utenom olje og gass forventer vi en samlet vekst på litt over 4 prosent i 2024. Vekstbildet i 2025 forventes å være noe mer stabilt, hvor det er forventet en vekst i samtlige næringer bortsett fra i sjømatnæringen. Prognosene er imidlertid beheftet med betydelig usikkerhet som følge av krigen i Ukraina, potensiell eskalering av konflikter i Midtøsten, samt et fortsatt høyt inflasjons- og rentenivå globalt.

Sammenlignet med våre naboland er eksporten fortsatt lavere og vokser saktere

Norsk næringsliv eksporterte i 2023 hovedsakelig til Europa og da særlig til EU/EØS-land. I 2023 stod EU/EØS-landene for 70 prosent av olje- og gasseksporten og 50 prosent av norsk eksport utenom olje og gass. Inkluderer vi Storbritannia stod landene for 95 prosent av olje- og gasseksporten. De viktigste verdensdelene utenom Europa var Asia etterfulgt av Nord- og Mellom-Amerika. Sverige var i 2023 den største importøren av norske varer (utenom olje og gass), etterfulgt av Nederland. Tyskland var den største importøren av olje og gass, etterfulgt av Storbritannia.

I likhet med tidligere Eksportmeldinger har vi analysert den norske eksporten i internasjonal sammenheng. Generelt sett ser vi samme bilde som vi har sett siden 2020 der Norge kommer dårligere ut enn de fleste sammenlignbare land. Sett i forhold til total verdiskaping eksporterer Norge eksempelvis lite sammenlignet med

flere andre europeiske land. Norsk eksport av varer og tjenester som andel av BNP var i 2023 på 47 prosent. Dette er høyere enn det norske gjennomsnittet de siste ti årene. Selv om det er et godt år i norsk kontekst, er fortsatt eksport som andel av BNP lavere enn EU-gjennomsnittet på 53 prosent, og lavere enn Sverige (54 prosent) og Danmark (68 prosent). Dersom vi ser på norsk eksport uten olje og gass, faller eksportandelen til 32 prosent, noe som er på et lavere nivå enn de andre sammenlignbare landene. Dette viser både hvor lav eksporten utenom olje og gass er relativt til BNP og hvor avhengig norsk eksport er av olje- og gassnæringen.

Den lave relative eksporten skyldes lav vekst de siste 20 årene, hvor vi ser at eksportveksten målt i faste priser har vært nokså svak sammenlignet med andre land. Dette er vist i figuren under.

Figur A: Årlig eksportvekst siste 10 og 20 år, målt i faste priser. Norge oppdatert med 2023-tall, andre land er 2022-tall. Kilde: IMF

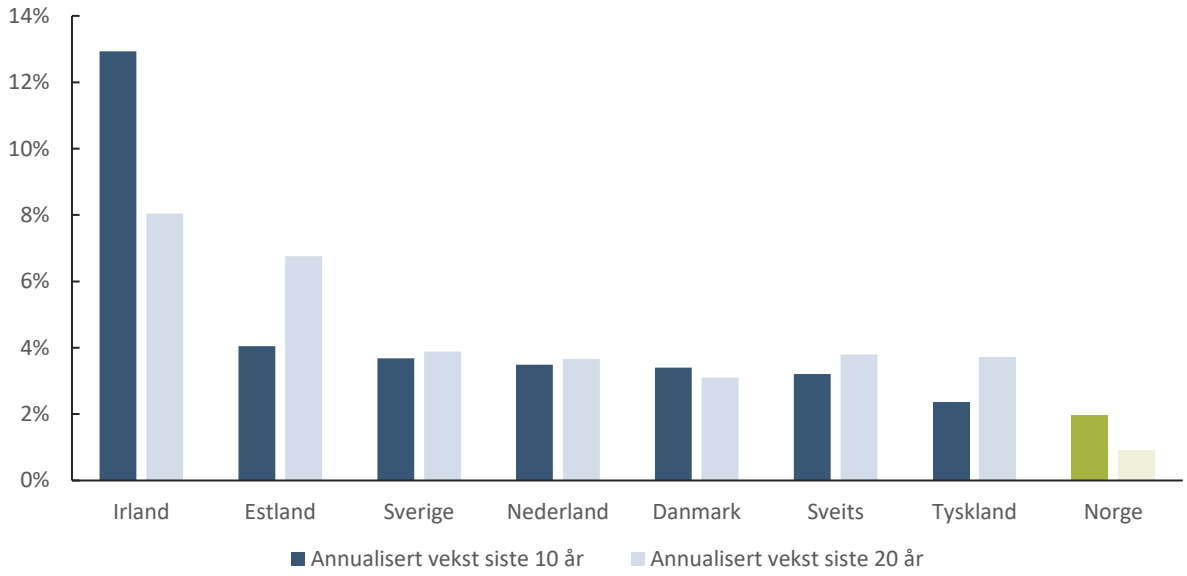

Begrunnelsen for den relativt lave veksten er sammensatt. En av årsakene er at veksten i olje- og gasseksporten målt i volum har vært lav. Dette er utslagsgivende ettersom det er den klart viktigste eksportnæringen i Norge. En annen årsak er at olje- og gassnæringen legger beslag på en stor andel av kapitalen og arbeidskraften i samfunnet. Dette kan begrense veksten i andre eksportnæringer. Videre har Norge høyere arbeidskraftkostnader enn de sammenlignbare landene. Dette gjør at eksportnæringer, hvor arbeidskraft er en stor innsatsfaktor, vil kunne bli mindre konkurransedyktige å etablere i Norge. Dette er imidlertid ikke en utfyllende liste. En mer detaljert gjennomgang av potensielle grunner finnes i Eksportmeldingen 2023.

Vestlandet eksporterer mest og distriktskommunene har høyest eksportintensitet

I rapporten fordeler vi eksporten utenom olje og gass på norske fylker og kommuner. Som i tidligere år ser vi at norsk eksport er konsentrert på Vestlandet, med Vestland fylke som det klart største eksportfylket. I 2023 eksporterte bedrifter på Vestlandet varer og tjenester på hele 232 milliarder kroner. I analysen finner vi også at tre av Norges fem største eksportfylker er lokalisert på Vestlandet. I tillegg til Vestland er dette Rogaland og Møre og Romsdal, og samlet utgjør disse fylkene 40 prosent av den samlede fastlandseksporten.

Samlet eksport er ikke den mest rettvisende indikator for hvor avhengig en region er av eksport. Et bedre mål er eksportintensiteten som vi definerer som eksport per sysselsatt i region. Denne er vist under for norske fylker.

Figur B: Eksport per sysselsatt, ekskludert olje og gass, fordelt på fylker i 2023. Kilde: SSB og Menon Economics[1]

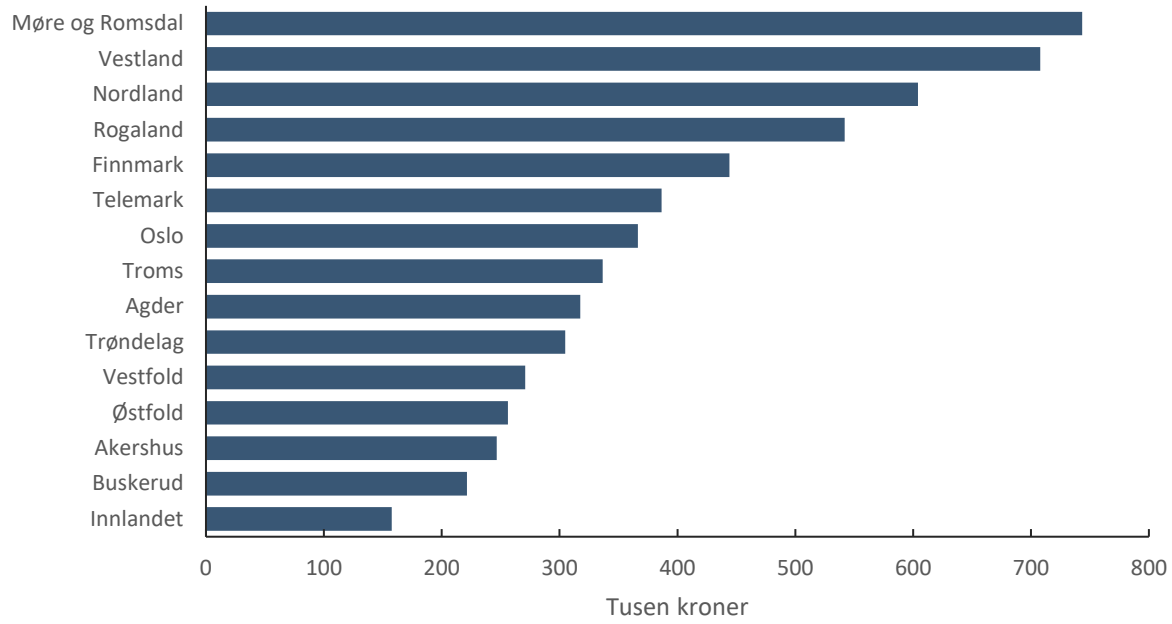

De tre mest eksportintensive fylkene i 2023 er Møre og Romsdal, Vestland og Nordland. Møre og Romsdal hadde en eksport per sysselsatt på nesten 750 000 kroner, og har vært det mest eksportintensive fylket siden første utgivelse av Eksportmeldingen i 2021. Den høye eksportintensiteten er drevet av betydelig eksport fra aktører innen maritim næring, sjømatnæringen og kraftintensiv industri som har sin base i fylket. Vestland fylke følger tett på Møre og Romsdal med en eksportintensitet på 708 000 kroner. Kraftintensiv industri, sjømatnæringen og maritim næring er også de største eksportnæringene i dette fylket. Nordland er det tredje mest eksportintensive fylket med 604 000 kroner per sysselsatt. Her er det primært eksport av sjømat, samt industrien som bidrar til den høye eksportintensiteten.

Eksporten legger grunnlag for 640 000 arbeidsplasser – hver femte arbeidsplass

Eksporten understøtter sysselsetting i hele landet, både i eksportnæringene selv og hos deres leverandører og underleverandører. I 2023 estimerer vi at eksporten la grunnlag for 640 000 arbeidsplasser. Dette tilsvarer omkring hver femte norske arbeidsplass. Basert på kartleggingen av den geografiske eksporten estimerer vi arbeidsplasser som understøttes av eksporten i hvert fylke.

[1] Eksport per sysselsatt inkluderer i denne rapporten alle sysselsatte i kommunen fra SSB. Dette inkluderer privat næringsliv og offentlig ansatte.

Figur C: Sysselsettingseffekter (ringvirkninger) av eksporten ekskludert olje og gass fordelt på fylker. Kilde: Menon Economics

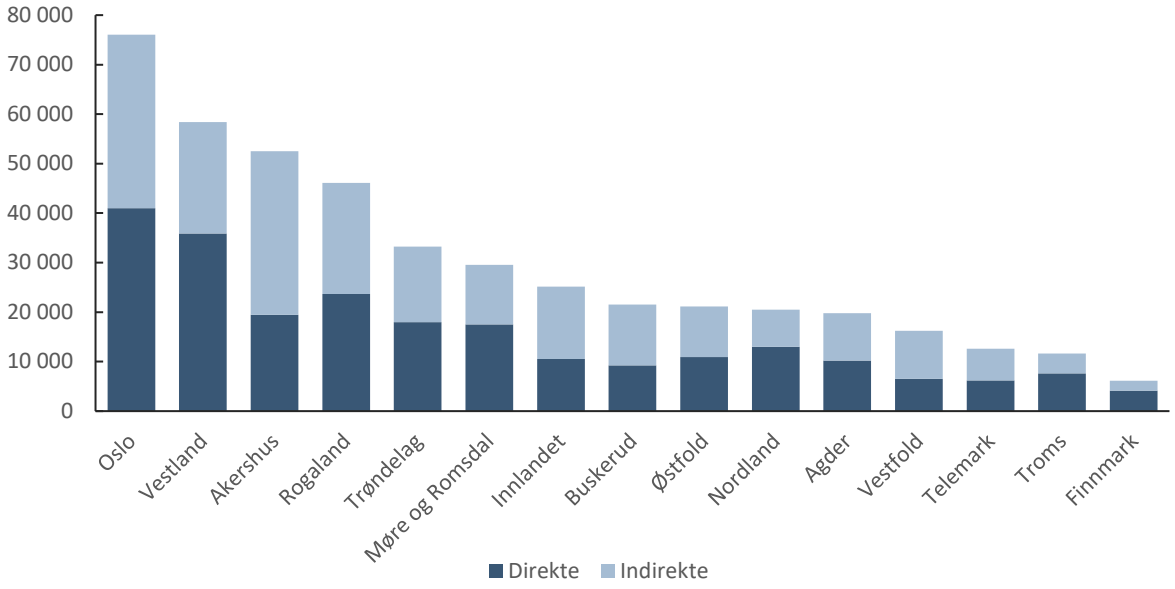

Som vist i figuren over er sysselsettingseffektene størst i Oslo, der nærmere 80 000 arbeidsplasser understøttes av eksporten. De indirekte effektene utgjør en større andel i de store fylkene som Oslo og Akershus, mens mindre (og mer eksportintensive) fylker, som eksempelvis Møre og Romsdal, Nordland, Troms og Finnmark har en høyere andel direkte effekter. I rapporten ser vi også på den relative betydningen av eksportarbeidsplassene i hvert fylke. Her finner vi at Møre og Romsdal er det fylket der eksporten betyr mest relativt til det samlede næringslivet, hvor hver fjerde arbeidsplass i næringslivet er direkte eller indirekte tilknyttet eksporten utenom olje og gass. I de resterende fylkene utgjør sysselsettingseffektene mellom 13 og 18 prosent av den samlede totale sysselsetting.

Grønn eksport: Norge halter etter, men har stort potensial

Det første spesialkapittelet i denne rapporten omhandler Norges grønne eksport. I perioden 2018 til 2022 har den norske fornybareksporten doblet seg, fra 9,1 til 18,6 milliarder kroner, som vist i figuren under til venstre. Dette er basert på en analyse gjennomført av Multiconsult som omfatter verdikjedene knyttet til havvind, solenergi, landbasert vind, vannkraft, bioenergi og hydrogen. Leverandører til havbasert vind eksporterte i 2022 for om lag 12 milliarder kroner, og sto dermed for om lag to tredjedeler av eksporten i fornybarnæringen.

Vi har i rapporten også sett på størrelsesforholdet mellom fornybarnæringen her hjemme og hos sentrale handelspartnere. Til tross for at Norges fornybare eksport har doblet seg de siste fem årene, har Norge relativt sett en betydelig lavere grønn eksport enn andre sammenlignbare land. Dette har vi vist i tidligere Eksportmeldinger, og indikeres i figuren under til høyre, som viser fornybare arbeidsplasser som andel av den totale arbeidsstyrken i sammenlignbare land. Selv om fornybare arbeidsplasser ikke utelukkende er tilknyttet eksport, er det en indikator på konkurransekraften og størrelsen på næringen.

Figur D: T.V: Norsk eksport fra fornybarnæringene over tid. Kilde: Multiconsult. T.H: Andel jobber innen fornybare teknologier av lands totale arbeidsstyrke i 2022, fordelt på utvalgte fornybare teknologier. Kilde. IRENA (2023) og Eurostat, bearbeidet av Menon Economics

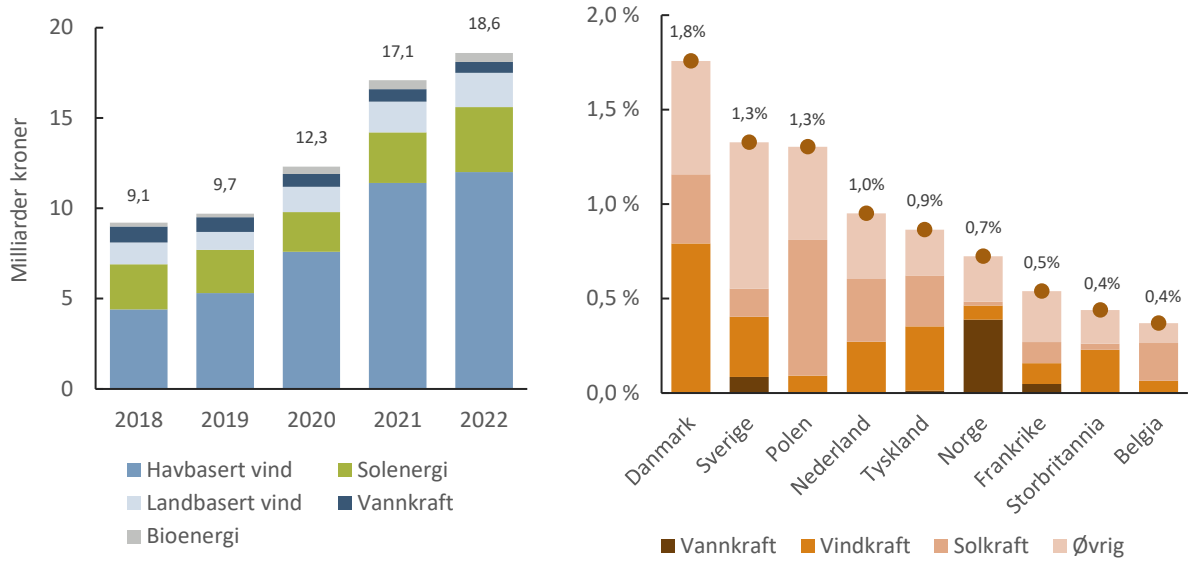

0,72 prosent av Norges arbeidsstyrke er tilknyttet fornybarnæringen. Dette utgjør nærmere 20 000 arbeidsplasser i 2022. Over halvparten jobber imidlertid innen vannkraft der eksportandelen er noe lavere enn de andre næringene i figuren. Til sammenligning har andre europeiske handelspartnere som Danmark, Sverige og Polen et langt høyere andel fornybare arbeidsplasser på over 1 prosent av arbeidsstyrken. Disse er i tillegg mer eksportrettede enn den norske fornybarnæringen.

Selv om Norge i dag henger etter flere av sine naboland, eksisterer det store markedsmuligheter innen flere sentrale grønne verdikjeder i Europa. I rapporten vi ser vi på potensialet for tre av de viktigste grønne eksportnæringene: leverandører til havvindmarkedet, produksjon av lav- og nullutslippshydrogen, samt verdikjeden til batteriproduksjon.

- Når det gjelder **havvindmarkedet** er norske leverandørers muligheter spesielt store i markeder som satser stort på blant annet flytende havvind, som Storbritannia, Irland og Frankrike. Norges konkurransefortrinn innen offshorekompetanse, topografi og kort geografisk avstand til europeiske markeder vil være viktige i eksportsatsingen for havvind.
- For **lav- og nullutslippshydrogen** er eksportpotensialet både knyttet til utstyrsleveranser (elektrolysører til grønt hydrogen) og produksjon av grønt og blått hydrogen til eksport. Tilgang på fornybar kraft og naturgass samt teknologikompetanse er to av Norges viktigste konkurransefortrinn i hydrogen-satsingen. Tyskland, som Norge allerede har inngått samarbeid om hydrogen med, skiller seg ut ved betydelige planer og et stort sluttbrukermarked i landets industri.
- For **batterinæringen** kan Norge spille en betydelig rolle i å gjøre EU/EØS selvforsynende med batterier. Tilgang til mineraler, billig grønn kraft og høy kompetanse innen kjemisk industri gir Norge komparative fortrinn i batterisatsingen.

Til sist peker vi på at dette markedspotensial ikke utløses automatisk. Bedrifter, organisasjoner, og virkemiddel-apparatet bør rigge sine satsinger og uteapparat inn mot disse markedene, for å sikre at markedsmulighetene som foreligger utnyttes. I rapporten gir vi en oversikt over Norges uteapparat i relevante europeiske land.

Tjenesteeksport er en viktigere del av norsk eksport enn ren eksportdata tilsier

Det andre spesialkapittelet omhandler betydningen av norsk tjenesteeksport. Både globalt og i Norge står tjenester for litt over 20 prosent av den samlede eksporten. Dette tradisjonelle målet på handel av varer og tjenester underestimerer imidlertid viktigheten av tjenesteeksporten. Indirekte eksport fanges ikke opp av tradisjonelle mål på eksport, fordi dette er leverandører og underleverandører av varer og tjenester til de bedriftene som eksporterer. De er imidlertid viktige når man skal vurdere verdiskaping eller sysselsetting som muliggjøres av norsk eksport. Dersom vi inkluderer indirekte eksport og måler eksportens bidrag til BNP, kommer viktigheten av tjenesteeksporten langt bedre frem. Vi estimerer at tjenesteeksporten målt på denne måten utgjør 65 prosent av norsk eksport utenom olje og gass.

Den næringen som bidrar mest til norsk tjenesteeksport er maritim næring. Næringen eksporterte tjenester for 190 milliarder kroner i 2023. Etter maritim næring var det forretningstjenester, IKT, reiseliv og offshore leverandører som eksporterte mest tjenester til en verdi på henholdsvis 90 og 50, 50 og 45 milliarder kroner. Disse tjenestene blir hovedsakelig levert som grensekryssende tjenester. Norsk tjenesteeksport har hatt en lavere vekst over de siste 10 og 20 årene enn andre europeiske land. Dette kan være som følge av at Norge har strengere krav til tjenestehandel enn disse landene. Ser vi imidlertid på eksportverdien av norsk tjenesteeksport per sysselsatt, er denne relativt lik andre sammenlignbare europeiske land.

Hjørnesteinsbedrifter er essensielle for flere lokalsamfunn og danner grunnlag for indirekte eksport

Det tredje spesialkapittelet belyser betydningen av hjørnestensbedrifter, som spiller en viktig rolle i lokale samfunn og kommuner. Dette forsøker vi å kvantifisere ved å se på den økonomiske påvirkningen disse bedriftene har, både lokalt og nasjonalt, gjennom verdiskaping, sysselsetting, skatteinntekter og indirekte eksport. Basert på vår definisjon av hjørnesteinsbedrifter har vi identifisert 62 norske hjørnesteinsbedrifter. Totalt stod disse hjørnesteinsbedriftene for cirka 57 milliarder kroner i verdiskaping og det var rundt 25 000 sysselsatte i hjørnesteinsbedriftene i 2022. Hjørnesteinsbedriftene tilhører et bredt spekter av næringer, men kraftintensiv industri er den største næringen målt i verdiskaping fra hjørnesteinsbedrifter. I 2022 var 21 milliarder (37 prosent) kroner av verdiskapingen fra hjørnesteinsbedriftene tilknyttet kraftintensiv industri. Bedriftene er også viktige bidragsytere når det gjelder skatteinngang til staten og kommunene. I 2022 bidro hjørnesteinsbedriftene med cirka 12 milliarder kroner i skatteinngang. Rundt 10,3 milliarder kroner av dette gikk direkte til staten, mens rundt 1,3 milliarder skattekroner gikk direkte til kommunen gjennom personskatt.

Basert på intervjuer og analyser, finner vi videre at de norske hjørnesteinsbedriftene også understøtter viktig eksportinntekt gjennom indirekte eksport. Dette skjer hovedsakelig gjennom to kanaler. Den første kanalen er gjennom lokale innkjøp av varer og tjenester, og den andre kanalen er gjennom kompetanseutvikling, som fører til at hjørnesteinsbedriftenes leverandører selv starter å selge varer og tjenester på det internasjonale markedet. Dette betyr at hjørnesteinsbedriftene sin tilstedeværelse bidrar til å utvikle nye spesialiserte eksporterende bedrifter. I tillegg til den indirekte eksporten er også hjørnesteinsbedriftene aktive medlemmer i lokalmiljøet sitt. Vi har utarbeidet tre caser som belyser denne tematikken.

Executive summary

In this year's Export Report, we provide a status and update on the export year 2023. This is a continuation from three preceding reports written by Menon. In addition to the usual chapters in the report, this year's edition also contains three additional chapters. The first of these addresses Norway's green tech exports today and further opportunities. The second highlights the importance of Norwegian service exports and the third focuses on the importance of cornerstone companies.

A reduction in the export of oil and gas, but historically high export of traditional goods and service

In 2023, Norwegian companies exported goods worth 2,400 billion NOK, a decrease of about 24 percent from the record year 2022. This was primarily driven by lower gas prices. Historically, however, oil and gas exports remain at a high level. Exports of goods and services excluding oil and gas ended up at 1,225 billion NOK in 2023 – the highest level ever. Approximately half of this increase can be explained by higher prices and a falling exchange rate, and the remaining half of the growth can be attributed to increased sales volumes abroad.

Regarding exports excluding oil and gas, the maritime sector was the largest export industry in 2023, with an export value of 230 billion NOK in 2023. This was a 2 percent growth from 2022, primarily driven by high freight rates and an increased level of activity among shipping companies operating in international waters. The energy-intensive industry 's export was 190 billion NOK, a decline of about 8 percent from 2022, mainly due to a decrease in raw material prices, particularly the prices of fertiliser and aluminium. The seafood industry exported for 165 billion NOK, an increase from 2022. This is the highest level ever and was driven by increased prices for seafood; measured in volume, there was a slight reduction from 2022.

Looking ahead, our forecasts indicate that the value of total Norwegian export is expected to continue to decline in 2024. However, exports will still be among the highest levels historically and generate substantial export revenues for Norway. The decrease in exports will primarily be driven by oil and gas exports which are expected to fall to just below 1 trillion NOK for the first time since 2020. For other export industries, we are anticipating a combined growth of just over 4 percent in 2024. The growth outlook for 2025 is expected to be somewhat more stable, with growth anticipated in all sectors except for the seafood industry. Nonetheless, these forecasts are subject to significant uncertainty due to the war in Ukraine, potential escalation of conflicts in the Middle East, and the continued high levels of inflation and interest rates globally.

Compared to our neighbouring countries, exports are still lower and growing more slowly

In 2023, Norwegian businesses primarily exported to Europe, especially to EU/EEA countries. In 2023, EU/EEA countries accounted for 70 percent of oil and gas exports and 50 percent of Norwegian exports excluding oil and gas. Including the United Kingdom, these countries accounted for 95 percent of Norwegian oil and gas exports. The most important markets outside of Europe were Asia followed by North and Central America. In 2023, Sweden was the largest importer of Norwegian goods (excluding oil and gas), followed by the Netherlands. Germany was the largest importer of oil and gas, followed by the United Kingdom.

As in previous reports, we have analysed Norwegian exports in an international context. Generally, the picture is the same as we have seen since 2020, where Norway scores lower than most comparable countries. Measured

in total value creation (contribution to GDP), Norway, for example, exports little compared to several other European countries. Norwegian exports of goods and services as a percentage of GDP were at 47 percent in 2023. This is higher than the Norwegian average over the past ten years. Although it is a good year in a Norwegian context, exports as a percentage of GDP are still lower than the EU average of 53 percent, and lower than Sweden (54 percent) and Denmark (68 percent). If we look at Norwegian exports excluding oil and gas, the export share falls to 32 percent, which is at a lower level than the other comparable countries. This illustrates both how low export excluding oil and gas is relative to GDP and how dependent Norwegian exports are on the oil and gas sector.

The low relative export is due to low growth over the last 20 years, where we see that export growth measured in constant prices has been rather weak compared to other countries. This is illustrated in the figure below.

Figure A: Annual export growth over the last 10 and 20 years, measured in constant prices. Norway updated with 2023 figures, other countries are 2022 figures. Source: IMF

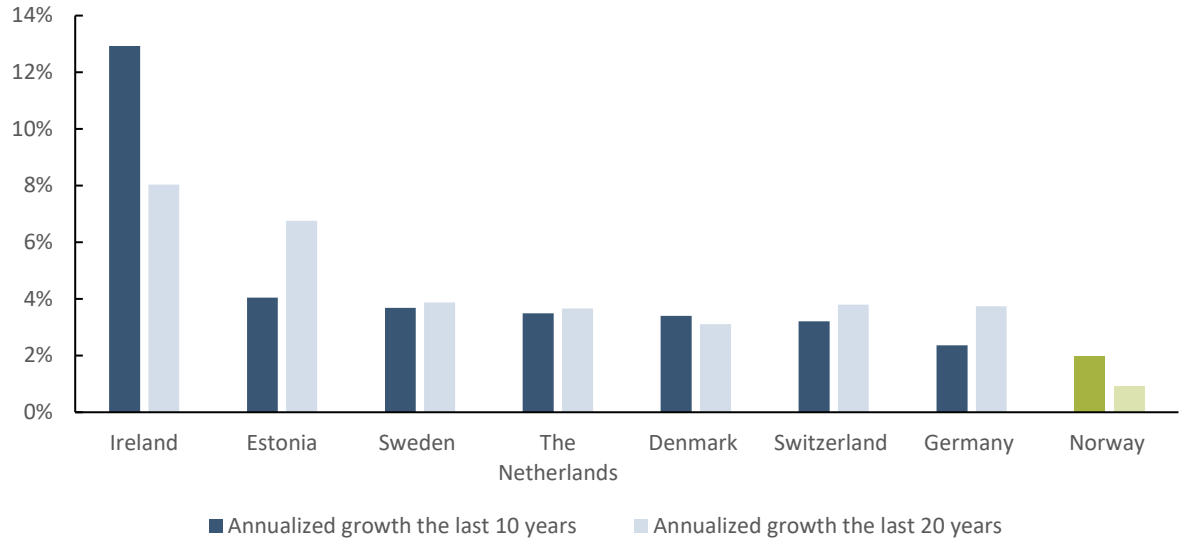

The reasoning behind the relatively low growth is multifaceted. One of the reasons is that the growth in oil and gas exports measured by volume has been low. This is decisive as it is by far the most important export industry in Norway. Another reason is that the oil and gas sector accounts for a large proportion of the capital and labour in Norway. This can limit growth in other export industries. Furthermore, Norway has higher labour costs than comparable countries. This means that export industries, where labour is a significant input factor, may become less competitive to establish in Norway. However, this is not an exhaustive list. A more detailed review of potential reasons can be found in the Export Report 2023.

Western Norway exports the most in absolute terms, while rural municipalities have the highest export intensity

In the report, we break down exports from mainland Norway by county and municipality. As in previous years, we see that Norwegian export is concentrated in Western Norway, with Vestland county as the clearly largest exporting county. In 2023, businesses in Western Norway exported goods and services totalling 232 billion NOK. The analysis also finds that three of Norway's five largest export counties are in Western Norway. In addition to

Vestland, these are Rogaland and Møre og Romsdal, and together these counties account for 40 percent of the total mainland exports.

However, total exports in absolute terms are a poor measure of how dependent a region is on exports. A better measure is export intensity, which is calculated as export per employed person in the region. This is shown below for Norwegian counties.

Figure B: Export per employed person, excluding oil and gas, by counties in 2023. Source: SSB and Menon Economics[2]

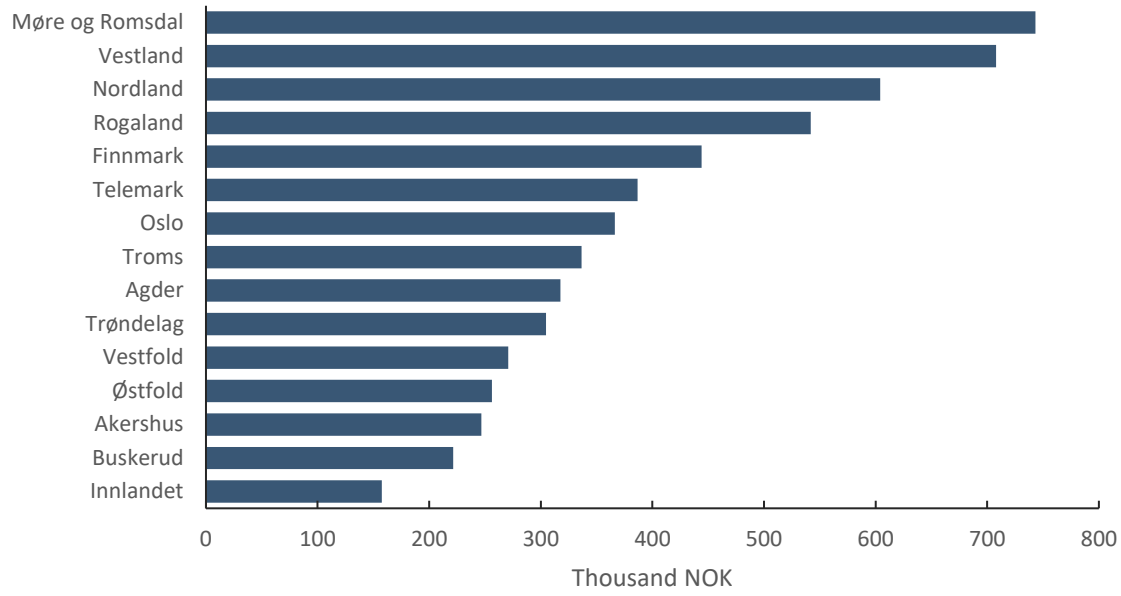

The three most export-intensive counties in 2023 are Møre og Romsdal, Vestland, and Nordland. Møre og Romsdal had an export value of nearly 750,000 NOK per employed person and has been the most export-intensive county since the first edition of the Export Report in 2021. The high export intensity is driven by significant exports from companies in the maritime sector, seafood industry, and energy-intensive industry based in the county. Vestland county is closely behind Møre og Romsdal with an export intensity of 708,000 NOK. The energy-intensive industry, the seafood industry, and the maritime sector are also the largest export industries in this county. Nordland is the third most export-intensive county with 604,000 NOK per employed person. Here primarily exports of seafood, as well as the industry, contribute to the high export intensity.

Exports provide the basis for 640,000 jobs – one in five jobs in Norway

Exports support employment across the country both in the export industries themselves, and through their value chain of suppliers and subcontractors. In 2023, we estimate that exports laid the foundation for 640,000 jobs. This corresponds to around one in five Norwegian jobs. Based on our mapping of exports by geography, we estimate jobs supported by exports in each county.

[2] *Export per employed in this report includes all employees in the municipality from Statistics Norway (SSB). This includes the private sector and public employees.*

Figure C: Employment effects (direct and indirect) of exports excluding oil and gas, by county. Source: Menon Economics

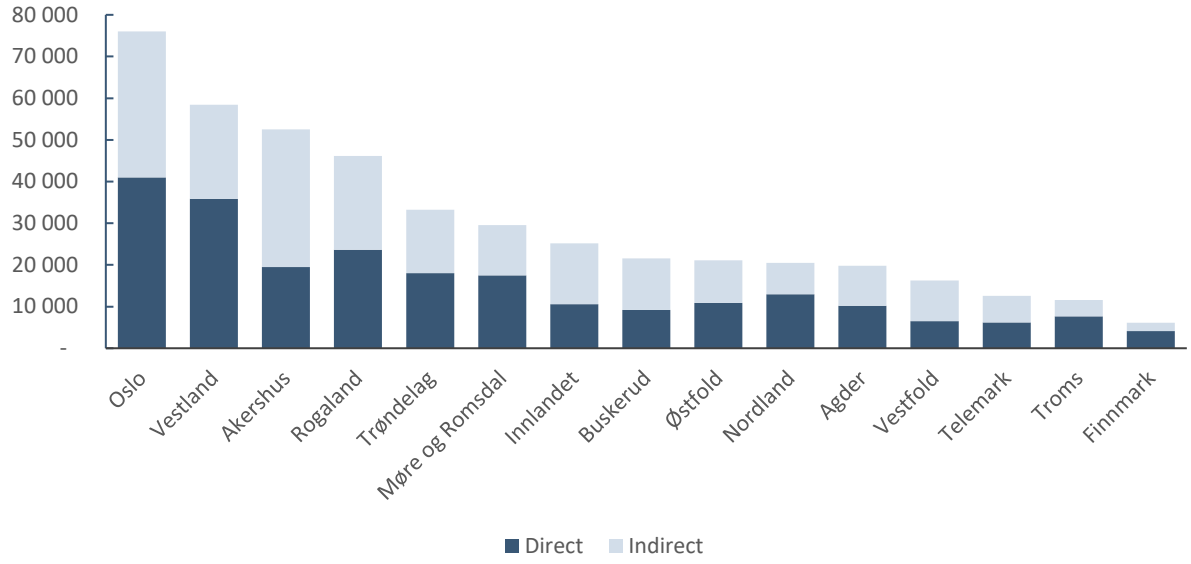

As shown in the figure above, the employment effects are highest in Oslo, where nearly 80,000 jobs are supported by exports. The indirect effects constitute a larger share in the larger counties, such as Oslo and Akershus, while smaller (and more export-intensive) counties, such as Møre og Romsdal, Nordland, Troms, and Finnmark, have a higher proportion of direct effects. In the report, we also look at the relative importance of export jobs in each county. Here we find that Møre og Romsdal is the county where export is most significant business contributor, with one in four jobs in the private sector being directly or indirectly associated with non-oil and gas exports. In the remaining counties, the employment effects account for between 13 and 18 percent of total employment.

Green Export: Norway Lags Behind but Has Great Potential

The first additional chapter of this report focuses on Norway's green export. In the period from 2018 to 2022, Norwegian renewable exports have doubled, from 9.1 to 18.6 billion NOK, as shown in the figure below to the left. This is based on an analysis conducted by Multiconsult that covers the value chains related to offshore wind, solar energy, onshore wind, hydropower, bioenergy, and hydrogen. Suppliers to offshore wind exported for around 12 billion NOK in 2022, thus accounting for about two-thirds of the exports in the renewables industry.

In the report, we have also examined the size of renewable energy sector at home relative to key trading partners. Even though Norway's renewable exports have doubled in the last five years, Norway has, relatively speaking, significantly lower green export than other comparable countries. This has been demonstrated in previous Export Reports and is supported by the figure to the right below, which shows renewable jobs as a proportion of the total workforce in comparable countries. Although renewable jobs are not exclusively linked to exports, it is an indicator of the industry's competitiveness and size.

Figure D: Left: Norwegian export from renewable industries over time. Source: Multiconsult. Right: Share of jobs in renewable technologies of the country's total workforce in 2022, by selected renewable technologies. Source: IRENA (2023) and Eurostat, analysed by Menon Economics.

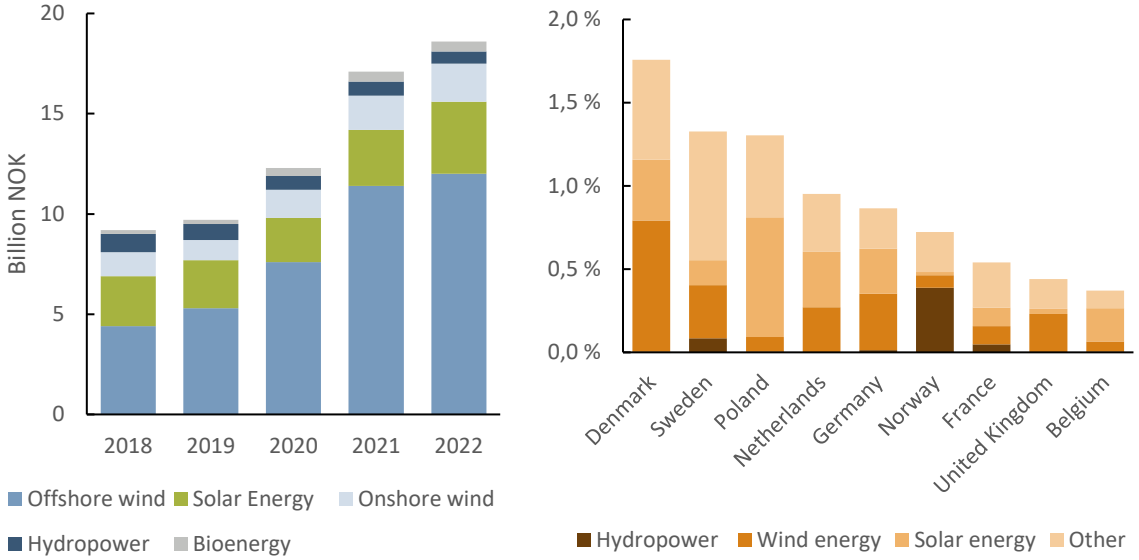

0.72 percent of Norway's workforce is associated with the renewable industry. This represents nearly 20,000 jobs in 2022. However, more than half of these work in hydropower, where the proportion of exports is somewhat lower than the other industries shown in the figure. By comparison, other European trading partners such as Denmark, Sweden, and Poland have a much higher share of renewable jobs at over 1 percent of respective workforces. These are also more export-oriented than the Norwegian renewable industry.

Although Norway currently lags behind several of its neighbouring countries, significant market opportunities exist within key green value chains in Europe. In our report, we examine the potential for three of the most important green export industries: suppliers to the offshore wind market, production of low and zero-emission hydrogen, as well as the value chain for battery production.

- In **the offshore wind market**, Norwegian suppliers' opportunities are particularly significant in markets heavily investing in floating offshore wind, such as the United Kingdom, Ireland, and France. Norway's competitive advantage in offshore expertise, topography, and short geographical distance to European markets will be important in the export drive for offshore wind.
- For **low and zero-emission hydrogen**, the export potential is linked both to equipment deliveries (electrolysers for green hydrogen) and the production of green and blue hydrogen. Access to renewable energy and natural gas as well as technological expertise, are two of Norway's most significant competitive advantages in the hydrogen effort. Germany, with whom Norway has already entered a cooperation on hydrogen, stands out with its considerable plans and a large end-user market in the country's industry.
- For the **battery industry**, Norway can play a significant role in making the EU/EEA self-sufficient in batteries. Access to minerals, inexpensive green power and high expertise in the chemical industry give Norway comparative advantages in the development of the battery industry.

Finally, we point out that this market potential is not automatically realised. Businesses, organisations, and the public support system should structure their initiatives and overseas networks towards these markets, to ensure that the market opportunities that exist are leveraged. In our report, we provide an overview of Norway's overseas network in relevant European countries.

Service exports are a more important part of Norwegian exports than initial export data suggests

The second additional chapter addresses the significance of Norwegian service exports. Both globally and in Norway, services account for just over 20 percent of total exports. However, this traditional measure of trade in goods and services underestimates the importance of service exports. Indirect exports, that is suppliers and subcontractors of goods and services to the companies that export, are not captured by traditional measures of export. Nevertheless, they are important when considering value creation or employment enabled by Norwegian export. If we include indirect exports and measure the contribution of exports to GDP, the importance of service exports becomes far more apparent. We estimate that service exports, measured in this way, constitute 65 percent of Norwegian exports excluding oil and gas.

The sector contributing the most to Norwegian service exports is the maritime industry. The industry exported services worth 190 billion NOK in 2023. Following the maritime industry, business services, ICT, tourism, and offshore suppliers were the largest service exporters with values of 90 and 50, 50 and 45 billion NOK, respectively. These services are primarily delivered as cross-border services. Norwegian service exports have experienced slower growth over the last 10 and 20 years compared to other European countries. This may be due to Norway having stricter requirements for service trade than these countries. However, the export value of Norwegian service exports per employed person is relatively similar to other comparable European countries.

"Cornerstone companies" are essential for many local communities and form the basis for indirect exports

The third additional chapter highlights the importance of cornerstone companies, which play a pivotal role in many local communities and municipalities. We attempt to quantify this by examining the economic impact these companies have, both locally and nationally, through contribution to GDP, employment, tax revenues, and indirect exports. Based on our definition of cornerstone enterprises, we have identified 62 Norwegian cornerstone companies. In total, these cornerstone companies accounted for approximately 57 billion NOK in GDP contribution and there were around 25,000 people employed in cornerstone enterprises in 2022. Cornerstone companies belong to a wide range of sectors, but the energy-intensive industry is the largest sector in terms of value creation from cornerstone enterprises. In 2022, 21 billion NOK (37 percent) of the value creation from cornerstone enterprises was associated with the energy-intensive industry. The companies are also significant contributors in terms of tax intake for the state and municipalities. In 2022, Norwegian cornerstone enterprises contributed approximately 12 billion NOK in tax revenues. Around 10.3 billion NOK of this went directly to the state, while approximately 1.3 billion tax NOK went directly to the municipality through personal taxation.

Based on interviews and further analyses, we find that Norwegian cornerstone companies also support vital export income through indirect exports. This occurs primarily through two channels. The first channel is through local procurement of goods and services, and the second channel is through skills development, leading to the cornerstone companies' suppliers themselves starting to sell goods and services in the international market. This implies that the presence of cornerstone companies contributes to the development of new specialised exporting enterprises. In addition to the indirect exports, the cornerstone companies are also active members of their local community. We have prepared three cases that highlight this mechanism.

1 Introduksjon og det globale bakteppet

2023 har vært et år preget av en verdensøkonomi og geopolitisk situasjon i endring. Selv om fokuset på krigen i Ukraina er mindre enn da vi publiserte de to foregående Eksportmeldingene, bidrar krigen fremdeles til økonomisk usikkerhet. Energiprisene i Europa stabiliserte seg i løpet av 2023, men de er fremdeles på relativt høye nivåer, og forventes å forbli det i flere år fremover. Videre bidrar det høye kostnadsnivået, forsvarsutgifter og støttepakker til stramme statsbudsjetter i Europa. En spent geopolitisk virkelighet preger også det internasjonale handelssystemet. Sanksjonene mot Russland er fremdeles gjeldende og handelskrigen mellom USA og Kina øker i temperatur. I tillegg har krisene i Midtøsten eskalert i løpet av 2023, særlig med tanke på konflikten mellom Israel og Palestina. I kjølvannet av dette har det forekommet flere angrep på skip i Suez-kanalen fra den iransk-støttede Houthi-militsen, og de fleste rederier har lagt om seilingsruten rundt Afrika. Samtidig er skipsfarten i Panamakanalen amputert grunnet tørke og klimaendringer, noe som samlet bidrar til lavere effektivitet, forsinkelser i vareleveranser og økte kostnader for frakt av varer.

Til tross for de dystre utviklingstrekkene har verdensøkonomien klart seg relativt bra i 2023. BNP-veksten i det som av IMF kategoriseres som «Advanced Economies» endte på 1,5 prosent. Dette er lavere enn i 2022, hvor veksten var på 2,6 prosent drevet av økt aktivitet som følge av opphevelse av koronarestriksjoner. En lavere vekst i Euro-området har særlig påvirket veksten i 2023. For fremvoksende markeder ble 2023 et like bra år som i 2022, med en vekst på omkring 4 prosent. Til tross for stor usikkerhet og høy inflasjon har både det europeiske og det amerikanske arbeidsmarkedet vært motstandsdyktige. Ifølge Europakommisjonens årlige rapport om nøkkeltrender i arbeidsmarkedene i Europa, falt arbeidsledigheten i 2023 til et historisk lavt nivå på 6 prosent. Også i USA var arbeidsmarkedet i 2023 historisk sterkt.

Når det gjelder inflasjonen er bildet noe lysere i 2023 enn det var i 2022. I 2023 endte den globale inflasjonen på 6,8 prosent (årlig gjennomsnitt) og den er forventet å falle til 5,8 prosent i 2024. Til sammenligning var den globale inflasjonen i 2022 på 8,7 prosent. Driverne bak den synkende inflasjonen varierer fra land til land, men reflekterer en generelt lavere kjerneinflasjon som et resultat av vedvarende stram pengepolitikk. Som følge av den høye inflasjonen har sentralbanker verden over hevet renten gjentatte ganger i løpet av 2023. Dette ble gjort som et forsøk på å blant annet dempe etterspørselen fra særlig husholdningene og på denne måten redusere prisveksten. Den økte renten virker til å ha bidratt til å dempe presset i økonomien, og de viktigste sentral-bankene i verden, US Federal Reserve, Bank of England, European Central Bank, i tillegg til den Svenske Riksbanken og Norges Bank, peker alle mot at rentene har nådd, eller er nær, toppen. Etter hvert som renten faller, vil det bidra til å øke aktiviteten i økonomien igjen.

Utviklingen i norsk økonomi var i 2023 relativt flat, med en BNP-vekst på 0,7 prosent. Til sammenligning vokste norsk økonomi i 2022 med nærmere 4 prosent. Veksten i 2023 er lavere enn snittet de siste ti årene, som har ligget på omkring 1,8 prosent. Akkurat som for Europa og USA fortsatte sysselsettingen imidlertid med å stige i 2023, hvor det ved utgangen av året var nærmere 2,9 millioner sysselsatte personer i Norge. Dette er det høyeste nivået noensinne. Sysselsettingen i privat sektor var i 2023 på i overkant av 1,8 millioner sysselsatte. Dette er på tilsvarende samme nivå som i 2022. På den andre siden steg arbeidsledigheten til 3,6 prosent av arbeidsstyrken ved utgangen av 2023.

Utviklingen de neste årene vil være preget av en urolig verden og utviklingen i verdensøkonomien. Våre prognoser tilsier en nedgang i norsk eksport i 2024, i hovedsak som følge av en forventning om et fall i olje- og gasseksporten. I 2025 vil vekstbildet være mer stabilt. Prognosene er imidlertid beheftet med betydelig usikkerhet som følge av krigen i Ukraina, Midtøsten-konflikten som kan eskalere, samt et høyt rentenivå.

2 En oversikt over norsk eksport

I 2023 eksporterte Norge varer og tjenester for 2 400 milliarder kroner. Dette gjør 2023 til det nest beste året for norsk eksport noensinne, til tross for en nedgang på 24 prosent sammenlignet med 2022. Hovedårsaken til den høye eksportverdien i 2023 var fortsatt høye priser på særlig gass, til tross for et lavere prisnivå enn i 2022. Norsk eksport er primært havbasert, der eksport fra petroleumsnæringen, maritim næring og sjømatnæringen utgjorde omtrent 70 prosent av den totale eksporten i 2023. Den kraftkrevende industrien utmerker seg som den mest betydelige ikke-havbaserte næringen, med en eksportverdi på nesten 200 milliarder kroner. EU forblir det viktigste handelsmarkedet for Norge med en eksportandel på nesten 65 prosent i 2023. Ekskludert olje og gass viser våre analyser at 50 prosent av eksporten gikk til EU, mens tilsvarende tall for olje- og gassvirksomheten var på 70 prosent.

2.1 Reduksjon i eksport av olje og gass, men historisk høy eksport av varer og tjenester

Siden år 2000 har Norges eksport vokst med om lag 250 prosent, fra i underkant av 700 milliarder kroner til 2 400 milliarder kroner i 2023.[3] Ser vi på utviklingen fra 2022 til 2023 falt eksporten med 24 prosent, fra omtrent 3 150 milliarder kroner til 2 400 milliarder kroner. Dette er den største nedgangen i norsk eksport noen gang, hovedsakelig drevet av en nedgang i gassprisen. Til tross for dette utgjorde petroleumsnæringen rundt halvparten av norsk eksport i 2023. Utviklingen i eksport fordelt på varer, tjenester og olje og gass er vist i figuren under.

Figur 2-1: Utvikling i norsk eksport fordelt på varer, tjenester og olje og gass i løpende norske kroner. Kilde: SSB

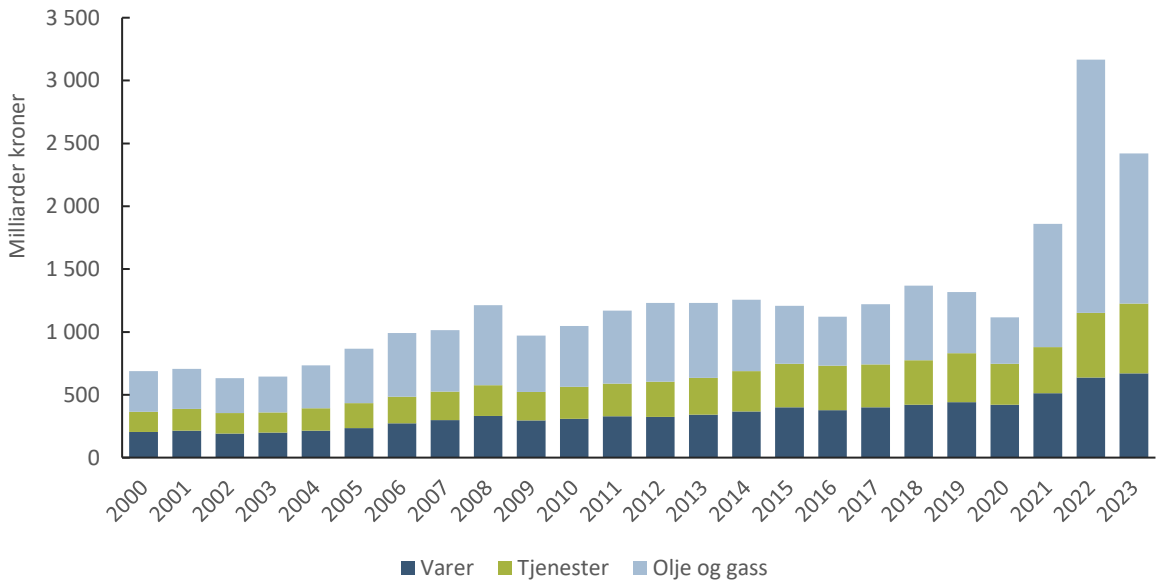

[3] *Det er mange ulike mål på eksporten. I denne rapporten opererer vi særlig med to typer av variasjoner på eksporten. Disse er henholdsvis eksport med og uten olje og gass, og eksporten målt i verdi/løpende priser og volum (se mer om sistnevnte i tekstboksen på slutten av dette delkapittelet, for en forklaring av ulike mål på eksport.). Dersom intet annet er nevnt refererer vi alltid til den samlede eksporten (inklusiv olje- og gasseksport) målt i løpende priser.*

Dersom vi ser bort fra eksporten av olje og gass, var eksporten i 2023 på 1 225 milliarder kroner. Dette er det høyeste nivået noensinne, drevet av en vekst i både vare- og tjenesteeksporten. Vareeksporten utenom olje og gass økte med 5 prosent i 2023, fra i underkant av 640 milliarder kroner i 2022 til 670 milliarder kroner i 2023, mens tjenesteeksporten økte med 8 prosent i 2023, fra i overkant av 510 milliarder kroner i 2022 til i underkant av 560 milliarder kroner i 2023. Omtrent halvparten av denne økningen kan forklares gjennom økte priser og en fallende valutakurs, og den resterende halvparten av veksten kan begrunnes i økte salgsvolumer til utlandet.

Fallet i olje- og gasseksporten på omtrent 800 milliarder kroner fra 2022 til 2023 kan dekomponeres i fire ulike deler: Endringen i eksportvolum og endringen i realiserte priser, for henholdsvis olje og gass. Endringen i disse fire komponentene er vist i figuren under.

Figur 2-2: Endring i eksportvolum og realisert pris for norsk olje og gass fra foregående år. Kilde: SSB

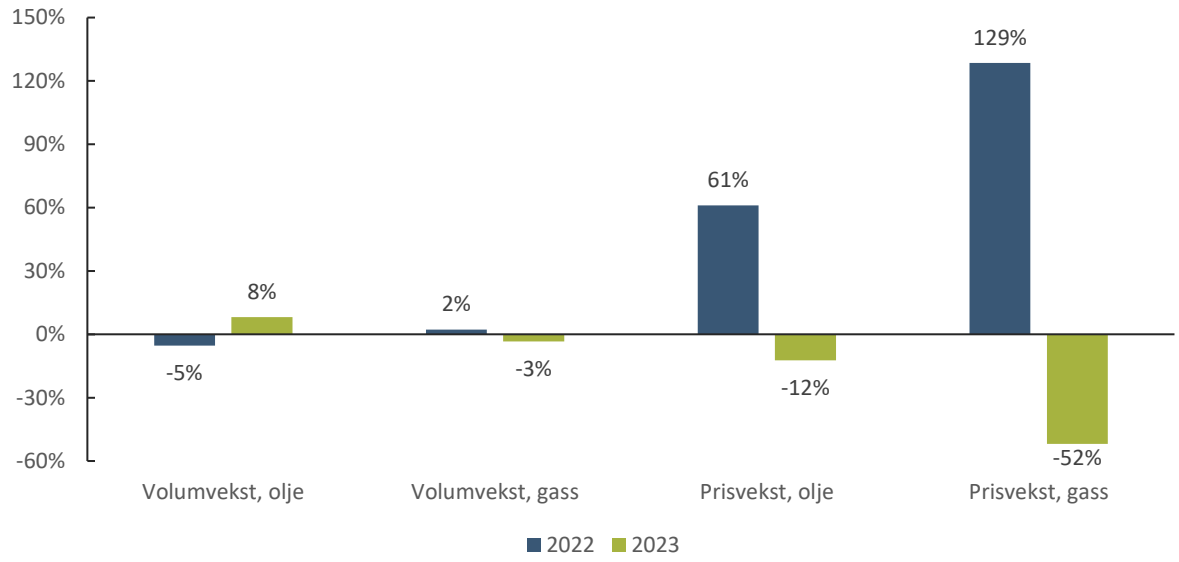

Som vist i figuren over, ser vi at det er nedgangen i gassprisene som driver det samlede fallet i olje- og gasseksporten. Fra 2021 til 2022 steg gassprisene med nærmere 130 prosent, mens de falt med drøyt 50 prosent fra 2022 til 2023. Nedgangen kan virke stor, men skyldes en veldig sterk oppgang i gassprisene siden 2020. I 2023 var den gjennomsnittlige realiserte gassprisen 350 prosent høyere enn i 2020. Til sammenligning falt den gjennomsnittlige salgsprisen for norsk olje med 12 prosent i 2023.

Når det kommer til volumendringer i eksport av olje og gass var det en marginal nedgang i gassproduksjonen og en 8 prosent vekst i produksjonen av olje i 2023. Oppgangen i oljeproduksjonen skyldes økt produksjonsvolum fra Johan Sverdrup-feltet etter at fase 2 av feltet ble satt i produksjon i desember 2022.[4] Hovedårsaken til nedgangen i gassproduksjonen er gjennomføringen av vedlikeholdsarbeid som ble utsatt i 2022 for å opprettholde maks gasstilførsel til Europa gjennom 2022-året.[5]

Store deler av endringene i norsk eksport har historisk vært drevet av prisendringer på varene vi selger og ikke av en endring i eksportvolum. For å analysere den underliggende veksten i eksportnæringene ser man ofte på

[4] Teknisk Ukeblad (2022). Nå produserer Norges 3. største oljefelt for full. Artikkel fra 15. desember 2022. Tilgjengelig her.
[5] SSB (2025). Halvert handelsoverskudd i 2023. Notat fra 15. januar 2024. Tilgjengelig her.

eksport målt i faste priser. Dette målet for både samlet eksport og eksport uten olje og gass er vist i figuren under. Figuren inkluderer også hvordan norsk eksport har endret seg målt i euro.[6]

Figur 2-3: Ulike mål på norsk eksport. Indeksert. 2000=100. Kilde: Norges Bank, SSB, Menon Economics

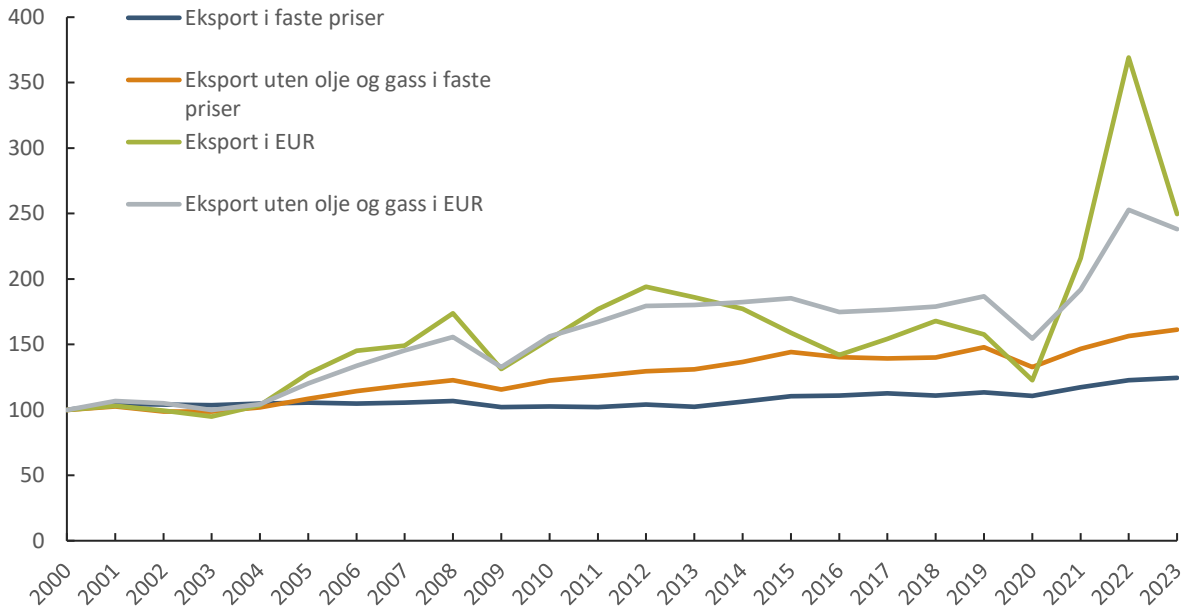

Som vist i figuren over er det stor forskjell i den prosentvise endringen i eksport målt i faste priser og eksport målt i euro. Samlet eksport målt i euro (grønn linje) falt med over 32 prosent fra 2022 til 2023, mens eksport uten olje og gass målt i euro (grå linje) falt med 6 prosent. Til sammenligning økte norsk eksport målt i faste priser, både med og uten olje og gass, med henholdsvis 1,5 (blå linje) og 3 (oransje linje) prosent. Dekomponerer vi eksporten utenom olje og gass ytterligere var veksten i vareeksporten i faste priser på om lag 4 prosent, mens tjenesteeksporten vokste med rundt 2 prosent i 2023.

Bakgrunnen til at endringen er såpass ulik avhengig av hvilket eksportmål vi bruker kommer av at den gjennomsnittlige kroneverdien svekket seg med 11,5 prosent i 2023 sammenlignet med 2022.[7] Dette er imidlertid en av grunnene til at norsk eksport utenom olje og gass målt i kroner økte med 6 prosent. Kronesvekkelsen kan også ha bidratt til at eksporten målt i faste priser økte i 2023, ettersom det styrker konkuranseevnen til norske eksportbedrifter.

Videre viser grafen at den langsiktige veksten i norsk eksport målt i faste priser har vært relativt svak siden år 2000. I denne perioden vokste eksporten med og uten olje og gass med henholdsvis 24 og 61 prosent, dette tilsvarer en annualisert vekst på henholdsvis 0,95 og 2,1 prosent.

[6] Se tekstboksen på slutten av dette delkapittelet for en forklaring av ulike mål på eksport.
[7] Valutakurs hentet fra Norges Bank. Tilgjengelig her.

Ulike mål på eksport

Eksport i løpende priser: Eksport i løpende priser (eller eksportverdi) måler den samlede verdi av eksporten i en gitt tidsperiode. Det er altså den faktiske pris som betales for den eksporterte vare eller tjeneste i norsk valuta. Eksport i løpende priser er oftest det som brukes når man ser på eksport relativt til andre størrelser (eksempelvis handelsbalanse, som andel av BNP eller tilsvarende).

Eksport i faste priser: Prisen på de fleste varer og tjenester stiger over tid. Vi ønsker et mål på eksport som korrigerer for denne prisstigningen, og som samtidig korrigerer for valutakurser. Dette målet er «eksport i faste priser» (også kalt eksportvolum). Veksten i eksporten i faste priser utregnes som eksportverdien målt i siste års priser.

Eksport i utenlandsk valuta: Det er typisk to grunner til at man ønsker eksport i utenlandsk valuta. Den første er dersom man sammenligner ulike land og den andre er dersom man ønsker å fjerne effekten av valutaendringer. Det er litt ulike måter å utregne dette på, men typisk brukes den gjennomsnittlige valutakurs i den periode eksport er målt i.

2.2 Norsk handelsbalanse svekket seg i 2023

Med unntak av 2020 har Norge hatt en positiv handelsbalanse siden 1987. I 2023 var handelsbalansen på 754 milliarder kroner. Dette er en nedgang på 860 milliarder kroner fra 2022, men fortsatt langt over det historiske gjennomsnittet. Ser vi på den såkalte driftsbalansen (handelsbalansen pluss netto-overføringer fra utlandet) var denne på 888 milliarder kroner i 2023.[8] Grunnen til at driftsbalansen er høyere enn handelsbalansen er fordi den inkluderer rente- og stønadsbalansen mot utlandet, hvor utbytte og renter fra Statens pensjonsfond utland bidrar i en positiv retning. Handelsbalansen ekskludert olje og gass gikk ned i 2023 noe den har gjort hvert år siden 2009, med unntak av 2021. Fallet ble på 38 milliarder kroner, noe som tilsvarer et underskudd på 413 milliarder kroner i 2023.

[8] SSB tabell 12880. Dette er SSBs prognoser fra 8. desember. De har ikke utgitt oppdaterte prognoser siden det og det er ikke oppgitt når den kommer ut.

Figur 2-4: Handelsbalansen med og uten olje og gass. Kilde: SSB og Menon Economics

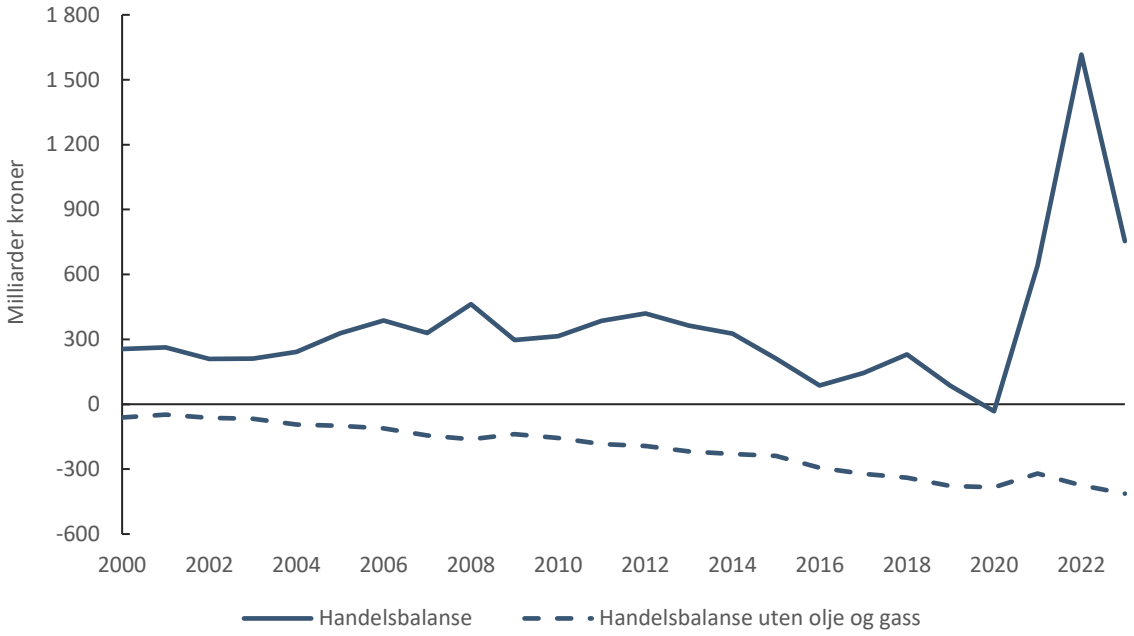

Som vist i figuren over har trenden for handelsbalansen vært nedadgående fra finanskrisen i 2008 og frem til 2019. I denne perioden falt handelsbalansen med rundt 80 prosent fra 460 milliarder kroner til om lag 85 milliarder kroner. I 2020 var balansen negativ. De tre siste årene har handelsbalansen hatt et betydelig oppsving sammenlignet med det historiske gjennomsnittet, på henholdsvis 642, 1 616 og 754 milliarder kroner. Selv om høye priser på olje og gass trolig vil holde handelsbalansen positivt de neste årene, er det ingen tegn til at den underliggende trenden for handelsbalansen uten olje og gass, som vist i figuren over, vil endre seg. Samtidig er det viktig å understreke at en negativ handelsbalanse i seg selv ikke er noe problem. Dette gjelder for alle land, men særlig for Norge som har opparbeidet en betydelig finansiell formue i form av Statens pensjonsfond utland (SPU), som kan finansiere en negativ handelsbalanse i mange år fremover.

I utgangspunktet kan handelsbalansen ekskludert olje og gass virke som en lite relevant størrelse fordi vi forventer å ha betydelige eksportinntekter knyttet til både olje og gass i mange år fremover, samt at SPU forventes å kunne dekke fremtidige underskudd. Det er likevel interessant å se på hvordan økonomien hadde sett ut uten olje- og gassnæringen. Dette er vist i figuren under, der vi beregner det vi kaller «den korrigerte handelsbalansen». Her korrigerer vi for to viktige elementer. *Det første elementet* er at norske operatører har stor import til sokkelen.[9] Denne importen fjerner vi. *Det andre elementet* vi korrigerer for er at Fastlands-Norge (offshore leverandører) har store leveranser til sokkelen. Dersom Norge ikke hadde eksportert olje og gass hadde de som i dag jobber i offshore leverandørnæringen og hos oljeoperatørene (etter all sannsynlighet) hatt andre jobber, også i bedrifter som eksporterer.[10] I figuren viser vi i tillegg den vanlige handelsbalansen og handelsbalansen utenom olje og gass som andel av BNP.

[9] Data er hentet fra SSB (2020). Ringvirkninger av petroleumsnæringen i norsk økonomi. Tilgjengelig her. For historikken er det antatt at det er samme forhold mellom import og investeringer/produktinnsats. Sistnevnte er hentet fra SSBs tabell 07840.

[10] Vi antar da at eksporten hos de ansatte i offshore leverandørnæring og hos operatørene ville vært like høy som eksport per sysselsatt i de mest eksportintensive næringene utenom olje og gass. Sistnevnte korreksjon er gjort basert på data fra SSB på eksport og sysselsatte i ulike næringer.

Figur 2-5: Ulike mål på handelsbalansen som andel av BNP. Kilde: SSB og Menon Economics

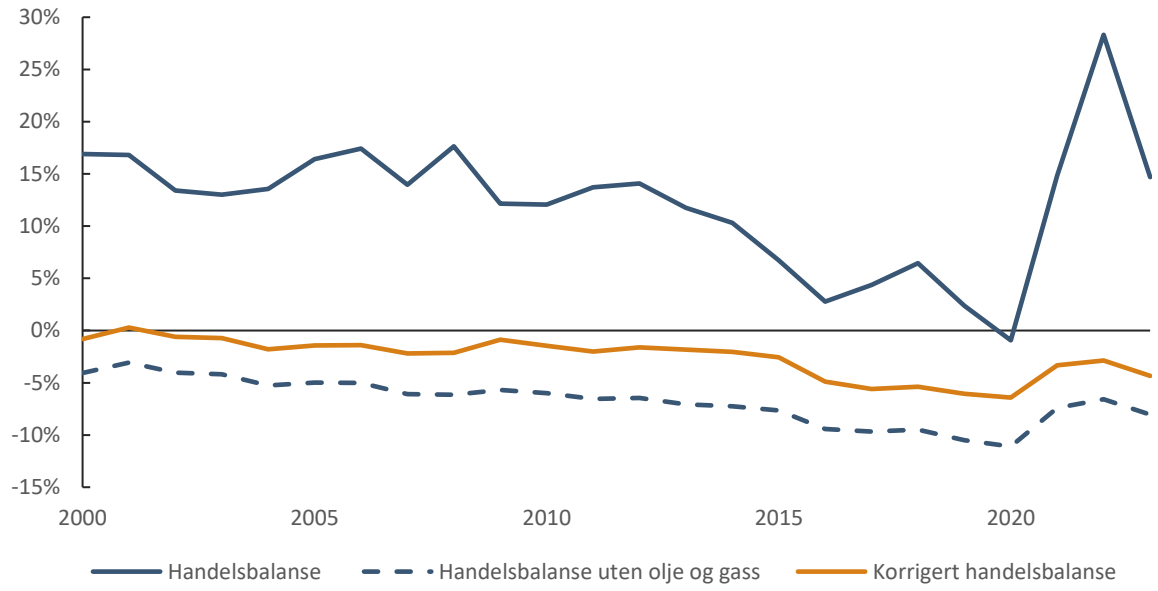

Fra figuren kan vi se at den korrigerte handelsbalansen var på -4,4 prosent av BNP i 2023. Dette er en nedgang fra 2022, hvor den korrigerte handelsbalansen var på -2,9 prosent av BNP. Til sammenligning var den ukorrigerte handelsbalansen uten olje og gass på -8 prosent av BNP i 2023. Dette viser hvordan underskuddet på handelsbalansen uten olje og gass, som nesten er det dobbelte av den korrigerte handelsbalansen, overvurderer underskuddet på norsk handelsbalanse i et kontrafaktisk scenario uten olje og gass.

2.3 Norsk eksport er havbasert

Norsk eksport er konsentrert rundt noen få næringer, som enten er råvarenæringer (olje og gass, sjømat og metaller) eller pristakere på internasjonale markeder (utenrikssjøfart). I tillegg ser vi at de havbaserte næringene, representert ved olje- og gassnæringen, maritim næring, offshore leverandørnæring og sjømatnæringen, dominerer norsk eksport. I 2023 eksporterte disse næringene for litt over 1 660 milliarder kroner, tilsvarende nærmere 70 prosent av Norges samlede eksport. Dersom vi ser bort fra olje og gass, hadde de resterende havbaserte næringene en eksport på omkring 470 milliarder kroner i 2023. Den havbaserte delen utgjorde dermed rundt 40 prosent av norsk eksport utenom olje og gass. Denne andelen har holdt seg stabil de siste ti årene. Den norske eksporten utenom olje og gass fordelt på næringer er vist i figuren under.

Figur 2-6: Norsk eksport utenom olje og gass i 2023 fordelt på hovednæringer. Kilde: Menon Economics[11,12]

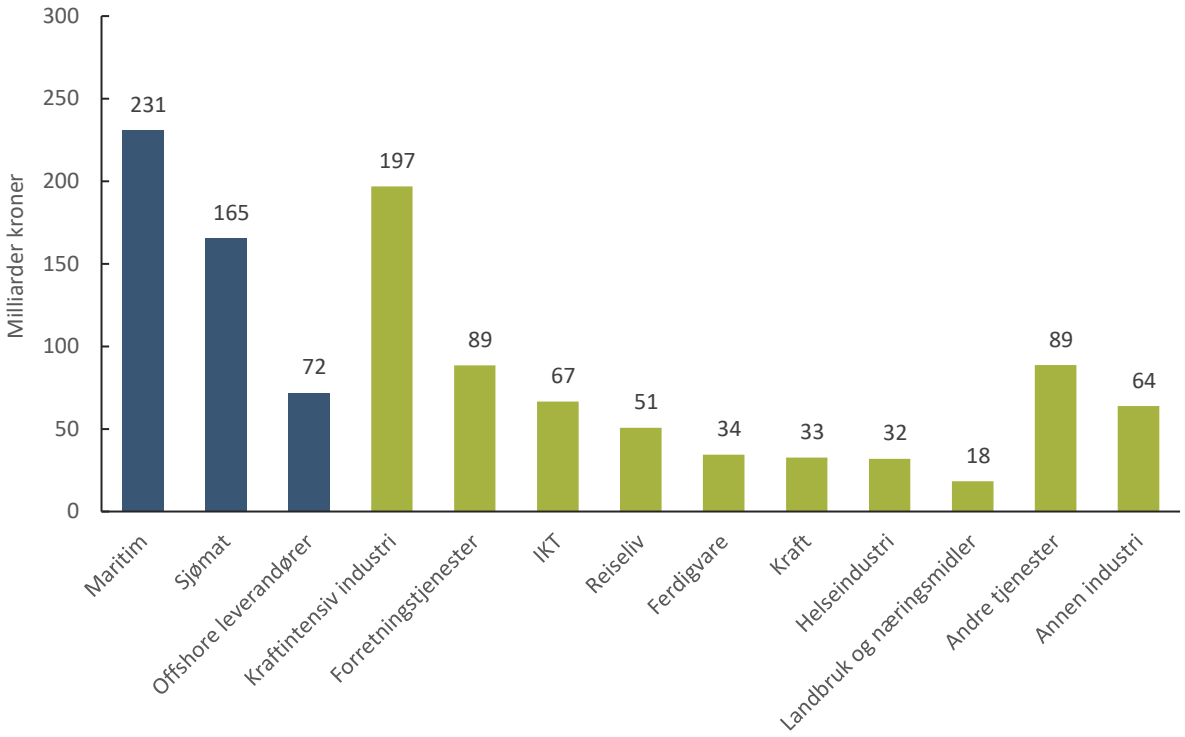

Utover de havbaserte næringene skiller den kraftintensive industrien seg ut med en eksport på nærmere 200 milliarder kroner. Dette er en 8 prosent nedgang fra året før hvor kraftintensiv industri eksporterte for 215 milliarder kroner. Denne nedgangen er drevet av en negativ prisutvikling på eksempelvis aluminium og kunstgjødsel, som begge hadde en historisk høy pris i 2022. De resterende næringene hadde en eksport på mellom 90 og 20 milliarder kroner. Blant disse var det reiseliv, IKT og forretningstjenester som hadde størst vekst fra 2022. Reiseliv hadde en vekst på 35 prosent, og dette kan i stor grad forklares med at næringen har hentet seg inn etter koronapandemien. Reiselivseksporten er i dag høyere enn den var før pandemien, og har vokst med litt over 30 prosent relativt til 2019-nivået. Antall overnattingsdøgn fra utenlandsbesøkende har også økt med rundt 4 prosent siden 2019, fra 10,7 til 11,2 millioner overnattinger. Kraft hadde den største nedgangen, som var drevet av lavere energipriser.

Tjenesteeksporten var på 560 milliarder kroner i 2023. De næringene som eksporterte mest tjenester målt i verdi i 2023 var maritim sektor, etterfulgt av forretningstjenester, IKT, reiseliv og offshore leverandører. Tjeneste-eksporten er beskrevet i detalj i kapittelet «Spesialtema 2: Viktigheten av norsk tjenesteeksport».

Figuren under viser den historiske utviklingen til de største norske eksportnæringene siden 2010. Som vi ser har den historiske utviklingen variert på tvers av sektorer og mellom år. Variasjonen skyldes både endringer i globale priser og volumet av tjenester og varer.

[11] For en nærmere beskrivelse for den metodiske tilnærmingen for å fordele eksport på ulike hovednæringer, se delkapittelet «Eksportkategorisering» i vedlegg 2.
[12] Totaleksporten i denne figuren er ikke helt sammenfallende med totaltallet i figur 2-1. Dette er fordi vi ikke inkluderer «Finans- og forsikringstjenester» i denne figuren. For mer informasjon om dette se vedlegg om metodikk.

Figur 2-7: Indeksert utvikling i eksportverdi fra de største eksportnæringene. Indeks=2010. Kilde: SSB og Menon Economics

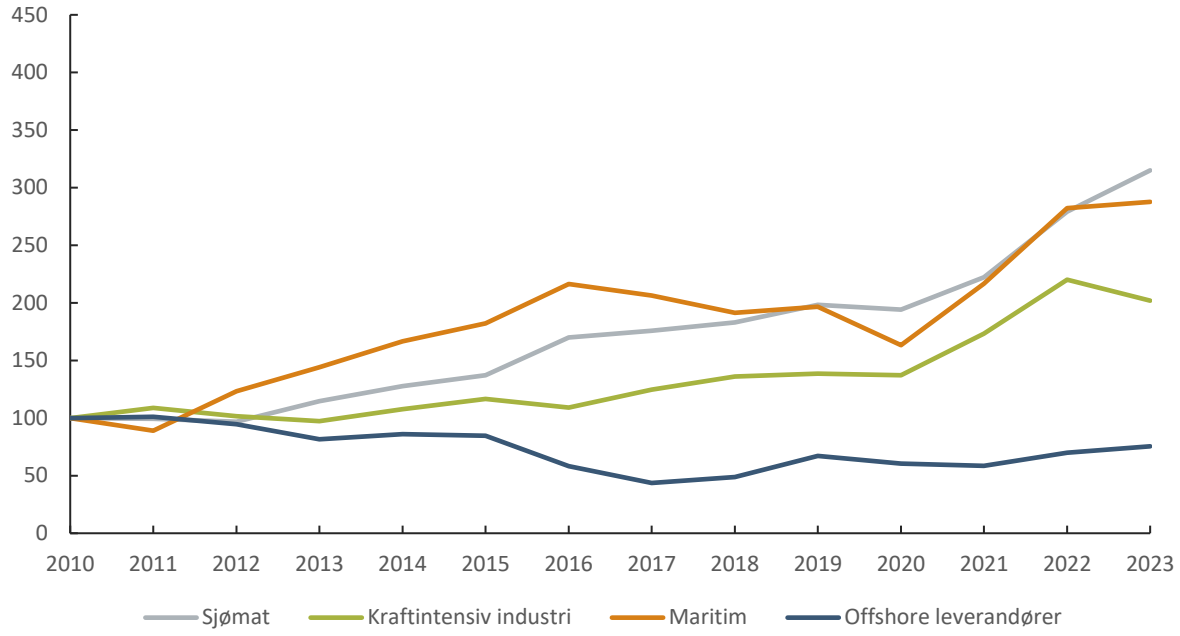

Sjømatnæringen er den næringen som har vokst mest siden 2010 målt i eksportverdi, med en vekst på 215 prosent. I 2010 eksporterte Norge sjømat for rundt 50 milliarder kroner, mens sjømateksporten i 2023 var på 165 milliarder kroner. Eksport av laks står for i underkant av 75 prosent av eksportverdien i 2023, og omkring 80 prosent av eksportveksten siden 2010. Ser vi på volumet av eksportert sjømat har dette nærmest vært uendret siden 2010, på 2,5 millioner tonn. Den økte verdien på sjømateksporten er derfor drevet av to andre faktorer, pris og volumsammensetningen av fiskearter. Av disse to faktorene står den generelle prisveksten på sjømat for 63 prosent av veksten, mens endringen i sammensetningen står for 37 prosent. Laks er den fiskearten som har sett den største volumveksten, og har økt med nesten 0,45 millioner tonn. På motsatt side er det volumet av sild som har falt mest, og har gått ned med 0,44 millioner tonn. Ettersom lakseprisen er nesten seks ganger høyere enn prisen på sild, er dette hoveddriveren for at sammensetningen av norsk sjømateksport har hatt såpass stor påvirkning på den totale eksportverdien av sjømat.

Maritim næring er den næringen som har opplevd den nest høyeste veksten siden 2010, tilsvarende 190 prosent. En betydelig andel av denne veksten fant sted i 2021 og 2022, mens veksten i 2023 flatet ut. Rederiene utgjør brorparten av eksporten fra maritim næring, hovedsakelig drevet av deepsea-rederiene.[13] Denne gruppen er særlig sensitiv overfor utviklingen i verdensøkonomien og det geopolitiske landskapet. Det har vært en generell vekst i etterspørsel etter frakttjenester som følge av at global handel er tilnærmet tilbake på normale nivåer etter pandemien, men også som følge av situasjonen i Ukraina. Sistnevnte har ført til endrede handelsmønstre som følge av handelsrestriksjoner og har særlig bidratt til økt etterspørsel etter energirelatert frakt.[14] I tillegg ser en allerede at situasjonen i Rødehavet og Panama har påvirket fraktratene til rederiene positivt, som igjen slår ut i økt eksportverdi.

Kraftintensiv industri har opplevd en vekst på omtrent 100 prosent mellom 2010 til 2022. Veksten har imidlertid variert, hvor næringen frem til 2016 opplevde en eksportvekst på omkring 9 prosent. Etter 2016, og særlig da i

[13] Deepsea-segmentet inkluderer havgående skip, for eksempel tankrederier, bulk- og ro-ro-rederier.
[14] Menon Economics (2024). Maritim verdiskapingsrapport 2024. Foreløpig ikke publisert og offentliggjort.

perioden fra 2020 til 2022, har veksten vært langt høyere. Fra 2016 til 2023 har eksportverdien økt med 85 prosent før den falt med om lag 8 prosent i 2023. Fallet var drevet av en nedgang i prisene for gjødsel og aluminium spesielt, men også råvareprisene generelt, fra de høye nivåene i 2022. Den samlede eksportveksten i perioden har i all hovedsak også vært basert på prisvekst. Av de fem største eksportkategoriene innen kraftintensiv industri (organisk og uorganisk kjemiske produkter, ikke-metalliske mineralprodukter, jern og stål, samt andre metaller) er det bare én (uorganisk kjemiske produkter) hvor eksportvolumet har økt siden 2010, mens alle de fire andre delnæringer i dag eksporterer samme eller lavere mengde enn de gjorde i 2010.

Offshore leverandørnæringen er den næringen som har vokst minst av de store næringene. Eksporten i 2023 er 25 prosent lavere enn i 2010. I perioden frem til 2015 lå eksporten på et relativt stabilt nivå, før den falt med nesten 50 prosent mellom 2015 og 2017. Nedgangen var drevet av lavere aktivitetsnivå hos operatørene i etterkant av oljeprisfallet. Siden 2017 har næringen sett en vekst på rundt 70 prosent, og eksporten i 2023 var på 72 milliarder kroner. Dette er litt lavere enn eksportverdien før oljeprisfallet. Veksten i offshore leverandørnæringen fra 2017 til 2023 skyldes hovedsakelig at aktiviteten og investeringsviljen hos olje- og gassoperatører globalt har tatt seg opp igjen, men kan også til dels være drevet av leveranser til andre offshore-baserte næringer, som eksempelvis havvindnæringen.

2.4 Norsk eksport i en internasjonal kontekst

EU er fremdeles Norges viktigste eksportmarked

Norsk næringsliv eksporterer hovedsakelig til Europa og da særlig til EU/EØS-land. Total eksport til Europa i 2023 utgjorde 83 prosent av den samlede eksporten, tilsvarende om lag 2 000 milliarder kroner. Dette er en økning på fire prosentpoeng sammenlignet med andelen som gikk til Europa for ti år siden. Om vi kun ser på EU/EØS-land finner vi en «eksportandel» på omkring 64 prosent, tilsvarende i underkant av 1 550 milliarder kroner. 7 prosent av eksporten gikk til Asia og 6 prosent til Nord-Amerika.

EU/EØS er også dominerende når det gjelder olje- og gasseksporten. I overkant av 70 prosent av olje- og gasseksporten i 2023 gikk til EU/EØS, mens omkring 26 prosent gikk til resten av Europa, da i hovedsak til Storbritannia.

Norsk eksport utenom olje og gass er mer spredt geografisk sammenlignet med eksporten av olje og gass. Dette vises i figuren under. I 2023 stod EU/EØS-landene for over 50 prosent av norsk eksport utenom olje og gass. Dette er tilnærmet samme nivå som i 2022 og har nærmest vært uendret over de siste ti årene. De resterende landene i Europa stod for 13 prosent av norsk eksport utenom olje og gass. De viktigste verdensdelene utenom Europa for norsk fastlandseksport var Asia etterfulgt av Nord- og Mellom-Amerika, som dekket henholdsvis 14 og 12 prosent av norsk eksport utenom olje og gass. Fra figuren under kan vi også se at den geografiske fordelingen av norsk eksport har vært veldig stabil for alle verdensdeler over de siste ti årene.

Figur 2-8: Fordeling av eksport utenom olje og gass til ulike geografiske markeder i 2023[15] og 2013[16]. Kilde: SSB og Menon Economics

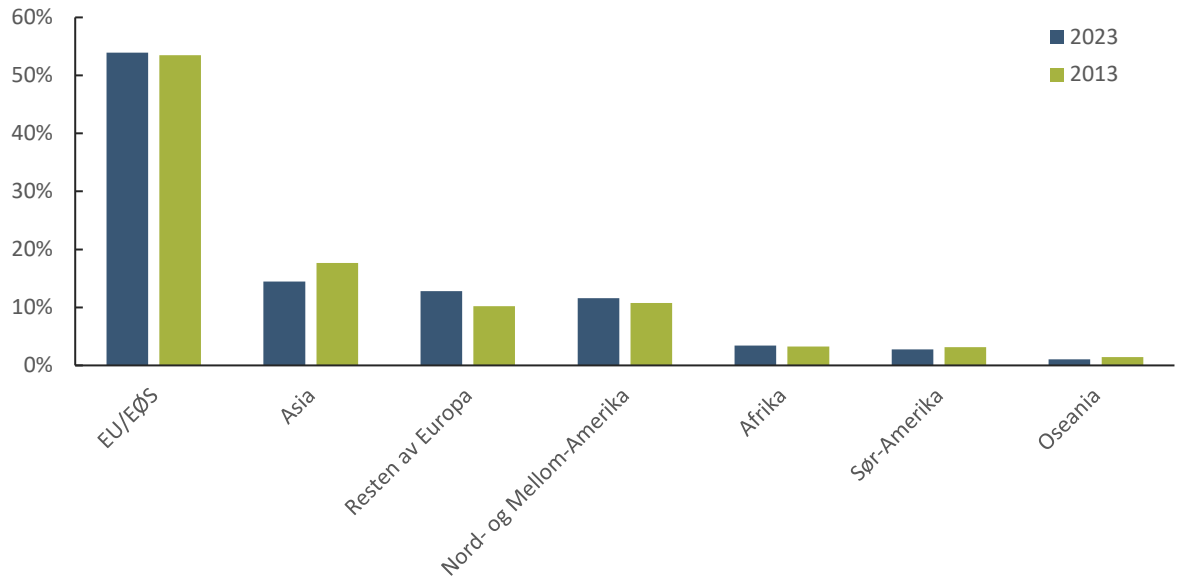

Dersom vi ser på norsk eksport på landnivå, fremkommer resultatene som vist i tabellen under. Tabellen viser topp ti land Fastlands-Norge eksporterte mest varer til i 2023, samt norsk eksport av olje og gass til de samme ti landene.

Tabell 2-1: Topp ti land Fastlands-Norge eksporterte mest varer til i 2023, samt norsk eksport av olje og gass til samme ti land. Kilde: SSB og Menon Economics[17, 18]

Land	Vareeksport utenom olje og gass (mrd. NOK)	Eksport av olje og gass (mrd. NOK)	Endring fra 2022 vareeksport u/O&G	Endring fra 2022 olje og gass
Sverige	75	70	2%	-17%
Nederland	70	85	7%	-16%
Storbritannia	60	297	1%	-45%
USA	59	0,9	19%	243%
Tyskland	57	298	-7%	-56%
Danmark	41	52	-11%	202%
Polen	33	80	12%	173%
Kina	31	7	35%	-77%
Frankrike	23	88	-6%	-61%
Belgia	22	81	17%	-55%

Vareeksporten utenom olje og gass økte i 2023 til syv av ti land på listen over. Unntakene var Tyskland, Danmark og Frankrike. Reduserte priser på kraft og metaller fra Norge var det som drev nedgangen i vareeksporten

[15] Q4 er estimert, SSB har ikke lansert tall før utgivelsen av denne rapporten.
[16] For 2013-tall er eksport av tjenester til Storbritannia inkludert i «EU/EØS», og ekskludert i «Resten av Europa». Vareeksporten i 2013 til Storbritannia har blitt fjernet fra «EU/EØS» og inkludert i «Resten av Europa».
[17] Tabellen viser kun vareeksport ettersom siste tilgjengelige data for landsfordelt tjenesteeksport ikke dekker 2023.
[18] Tabellen er ikke direkte sammenlignbart med tidligere eksportmeldinger grunnet at et smalere mål på olje- og gasseksporten har blitt benyttet i årets versjon.

utenom olje og gass til både Tyskland og til Danmark. Sverige var i 2023 den største importøren av norske varer (utenom olje og gass), etterfulgt av Nederland. Dette er de samme to landene som lå øverst i 2022. Veksten i vareeksporten utenom olje og gass for de to landene lå på henholdsvis 2 og 7 prosent i 2023. Det er viktig å påpeke at Norges eksport til Nederland i høy grad er dominert av varer som fraktes til havnen i Rotterdam for å sendes direkte videre til andre land utenfor Europa. Utenriksstatistikken overvurderer trolig viktigheten av Nederland som handelspartner og undervurderer eksporten til oversjøiske markeder.

Utenfor Europa er det USA som er Norges største handelspartner. I 2023 vokste vareeksporten utenom olje og gass til USA med 19 prosent. Kina er den nest største handelspartneren utenfor Europa og var det landet som hadde den største økningen i vareimporten fra Norge (utenom olje og gass). Dette var imidlertid etter et fall på 18 prosent fra 2021 til 2022, og nivået på eksporten i 2023 er derfor fortsatt lavere enn i 2021. Det er nærliggende å tro at fallet i eksport til Kina i 2022 er knyttet til at landet fortsatt hadde strenge koronarestriksjoner. Veksten i 2023 kan delvis forklares ved at disse restriksjonene ble fjernet i 2023. Et viktig poeng som fremkommer i tabellen over er at store markeder som USA og Kina er av mindre betydning sammenlignet med EU/EØS. Det er med andre ord ikke bare størrelsen på økonomien som avgjør hvor Norge eksporterer, men også markedsadgang og nærhet. Dette illustrerer hvor avgjørende EØS-avtalen er for norsk eksport, da den sikrer oss tilgang til det europeiske indre markedet. Mer informasjon om betydningen av EØS-avtalen finnes i Eksportmeldingen 2021, hvor vi gjorde et dypdykk i denne tematikken.[19]

I 2023 falt **eksportverdien av olje og gass** til de fleste av våre største handelspartnere, bortsett fra til Danmark, Polen og USA. Nedgangen er i hovedsakelig drevet av prisfallet på gass, og i mindre grad av reduksjonen i oljeprisene. Bakgrunnen for den kraftige veksten av olje- og gasseksporten til Danmark, på 200 prosent, er utelukkende økt salg av gass. Dette kan forklares gjennom at Danmark koblet seg til det norske gassrørsystemet i Nordsjøen ved navn Baltic Pipe i slutten av 2022.[20] Eksport av olje og gass til Polen økte også kraftig i 2023 med en vekst på 173 prosent. Bakgrunnen til dette er at Polen tidligere importerte store mengder olje fra Russland. Etter den russiske invasjonen av Ukraina og handelsrestriksjonene som fulgte av dette, har Norge dekket store deler av Polens olje- og gassimport. Sammenlignet med 2021 har Norge tidoblet sin eksport av olje til Polen.[21] Dette gjør Polen til den tredje største importøren av norsk olje etter Storbritannia og Nederland.

Tyskland var den største importøren av norsk olje og gass i 2023, hvor olje og gass utgjorde i underkant av 85 prosent av tysk import fra Norge, med en verdi på 298 milliarder kroner. Tyskland importerte i underkant av 25 prosent av norsk olje- og gasseksport i 2023. Tyskland var også den største importøren av norsk olje og gass i 2022. Det er viktig å nevne at deler av den norske gasseksporten til Tyskland går videre til europeiske distribusjonssystemer og ender opp i andre land. Storbritannia var den nest største importøren av norsk olje og gass i 2023, og importerte olje og gass til en verdi på 297 milliarder kroner. Storbritannia har historisk vært Norges største handelspartner, hovedsakelig på grunn av stor import av norsk råolje. Storbritannia mistet imidlertid plassen som den største importøren av norsk olje og gass i 2022 og 2023 på bakgrunn av at gassprisene hadde en langt større økning enn oljeprisene etter invasjonen av Ukraina, og Tyskland importerer forholdsvis mer gass enn olje sammenlignet med Storbritannia.

[19] *Menon Economics (2021). Eksportmeldingen 2021. Tilgjengelig her.*
[20] *E24 (2022). Danmark og Polen koblet seg til norsk gassrør. Artikkel fra 26. april 2022. Tilgjengelig her.*
[21] *SSB (2025). Halvert handelsoverskudd i 2023. Notat fra 15. januar 2024. Tilgjengelig her.*

Norge eksporterer mindre enn sammenlignbare land

I internasjonal handelssammenheng kategoriseres Norge som en liten og åpen økonomi. Sett i forhold til total verdiskaping eksporterer Norge imidlertid lite sammenlignet med flere andre europeiske land. Et mye brukt mål på hvor eksportrettet et land er, er eksporten som andel av BNP. Dette målet gir en indikasjon på hvor viktig eksporten er for økonomien i et land. I figuren nedenfor viser vi norsk eksport som andel av BNP i 2023 sammenlignet med andelen for et utvalg europeiske land.

Figur 2-9: Eksport av varer og tjenester som andel av BNP.[22] Kilde: Eurostat, SSB

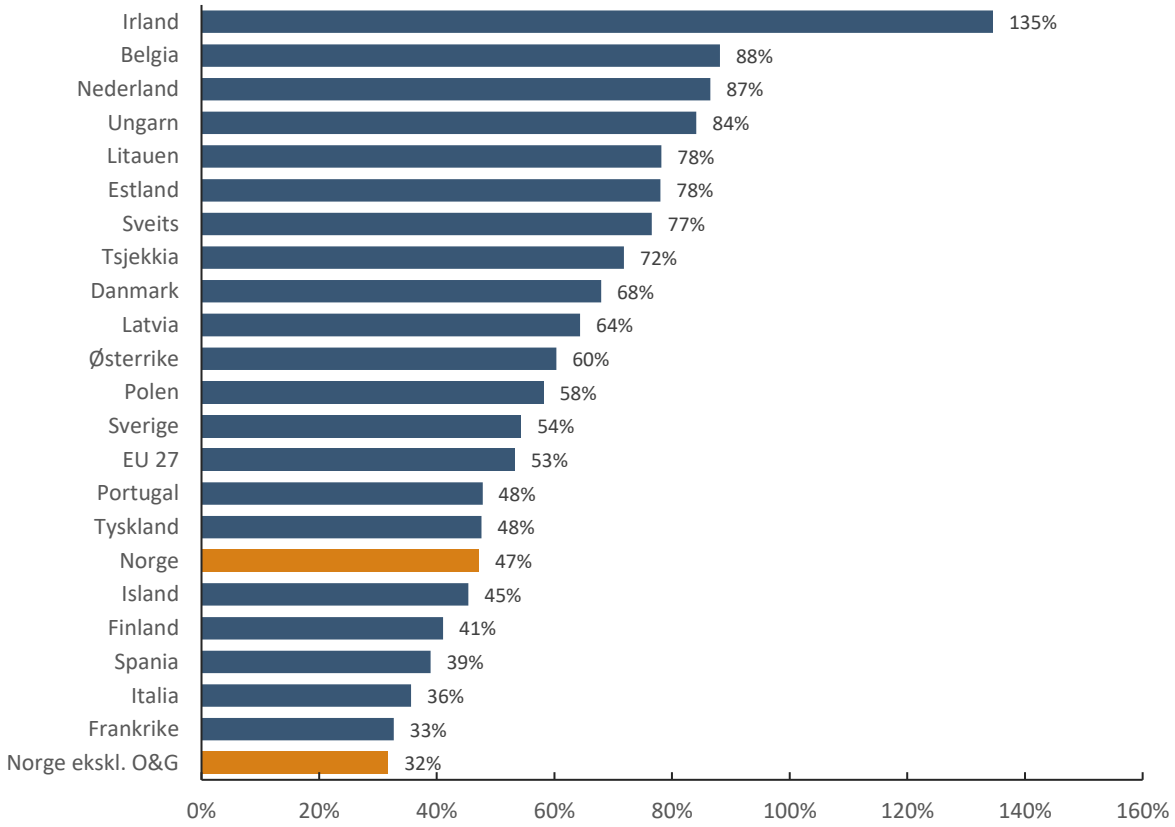

Som vist i figuren over var norsk eksport av varer og tjenester som andel av BNP på 47 prosent. Dette er en nedgang på 9 prosentpoeng fra 2022 hvor eksport som andel av BNP var på 56 prosent. Sammenlignet med de siste ti årene, hvor gjennomsnittet har vært 40 prosent av BNP, har 2023 imidlertid vært et bra år for norsk eksport. Dette er drevet av at Norge fortsatt har ekstraordinært høye inntekter fra olje og gass. Selv om det er et godt år i norsk kontekst, er fortsatt eksport som andel av BNP lavere enn EU-gjennomsnittet på 53 prosent, og lavere enn Sverige (54 prosent) og Danmark (68 prosent).

Dersom vi ser på norsk eksport uten olje og gass, faller eksportandelen til 32 prosent. Beregningen foretas ved at vi trekker fra olje og gass fra eksportstatistikken, samtidig som vi trekker fra verdiskapingen til olje- og gassnæringen fra totalt norsk BNP. Som vist er norsk eksport som andel av BNP uten olje og gass lavere enn alle de andre landene i utvalget. Dette viser både hvor lav eksporten utenom olje og gass er relativt til BNP og hvor avhengig norsk eksport er av olje- og gassnæringen. Det kan virke litt misvisende å «fjerne» olje- og gass-

[22] *Norge oppdatert med fulle 2023 tall, andre land har estimerte verdier for Q4 2023 tall*

eksporten i slike sammenligninger, men det er viktig å merke seg at eksport og verdiskaping per sysselsatt er mange ganger høyere i utvinningen av olje og gass enn i noen andre næringer grunnet grunnrenten. Det er ingen næringer som er like viktige for de andre landene i sammenligningen. Samlet indikerer dette at Norge er en komparativt sett lukket økonomi.

Dersom vi ser på hvordan norsk eksport har endret seg de siste 20 årene, er det overordnede bildet at eksportveksten målt i faste priser har vært nokså svak. Figuren under viser den langsiktige eksportveksten målt i faste priser, dette er illustrert med den annualiserte (gjennomsnittlige årlige) veksten over de siste 10 og 20 årene. Som vist, har den norske eksportveksten målt i faste priser vært lavere enn sammenlignbare europeiske land.

Figur 2-10: Årlig eksportvekst siste 10 og 20 år, målt i faste priser. Norge oppdatert med 2023-tall, andre land er 2022-tall. Kilde: IMF

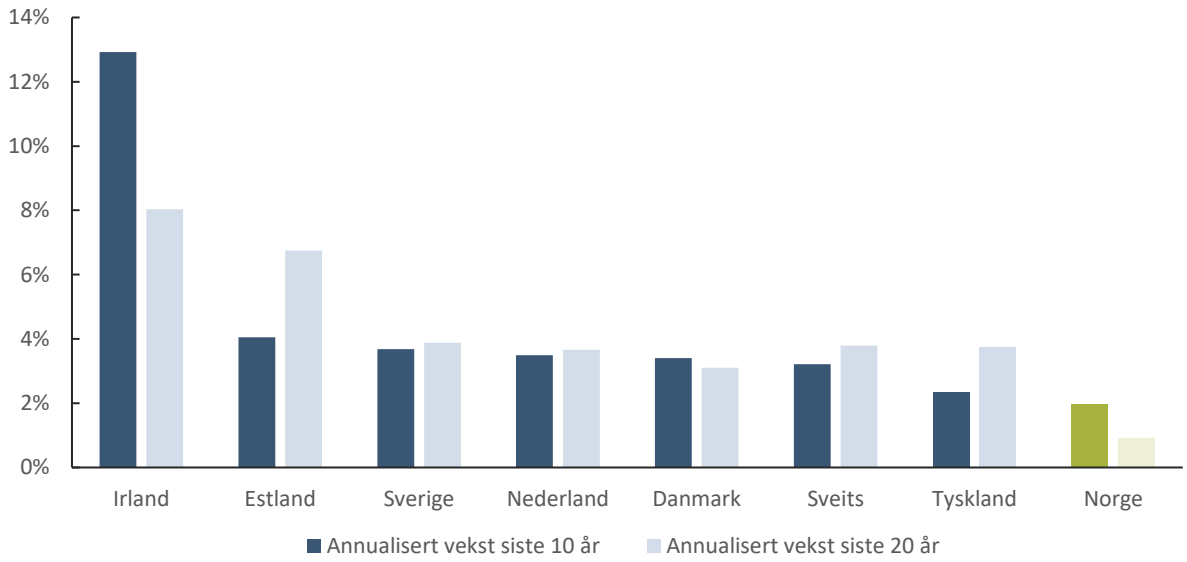

Over de siste ti årene har Norge opplevd en annualisert vekst på 2,0 prosent. Til sammenligning har veksten de siste ti årene i Sverige og Danmark ligget på henholdsvis 3,7 og 3,4 prosent. Ser vi på veksten over de siste 20 årene har veksten i norsk eksport vært enda lavere, på 0,9 prosent. Dette er langt under hva sammenlignbare europeiske land har opplevd. Til sammenligning har veksten de siste 20 årene i Sverige og Danmark vært på henholdsvis 3,9 og 3,1 prosent.

Begrunnelsen for at den norske eksportveksten målt i faste priser har vært såpass lav er sammensatt, og det er ingen klare grunner til at den skulle være såpass lav. Det er allikevel noen årsaker til at eksportveksten har vært lavere for Norge sammenlignet med andre land. For det første har veksten i olje- og gasseksporten målt i volum vært lav. Dette er utslagsgivende ettersom det er den klart viktigste eksportnæringen i Norge. For det andre legger olje- og gassnæringen beslag på en stor andel av kapitalen og arbeidskraften i samfunnet. Dette kan begrense veksten i andre eksportnæringer. For det tredje har Norge høyere arbeidskraftkostnader enn de sammenlignbare landene. Dette gjør at eksportnæringer, hvor arbeidskraft er en stor innsatsfaktor, vil kunne bli mindre konkurransedyktige å etablere i Norge. Dette er imidlertid ikke en utfyllende liste. En mer detaljert gjennomgang av potensielle grunner finnes i Eksportmeldingen 2023.

Viktigheten av norsk eksport

Ønsket om et taktskifte i norsk eksportutvikling har kommet fra flere sider de siste årene med bl.a. Solberg-regjeringens eksportstrategi «*Verda som marknad*» og Støre-regjeringens eksportreform *«Hele Norge eksporterer»*. Dette har blitt fulgt av analyser og tiltak fra både statlige aktører og interesseorganisasjoner. Det er imidlertid ikke alltid like klart *hvorfor* vi bør øke eksporten.

Fra et samfunnsperspektiv er ikke eksportinntekter mer verdifulle eller høyverdige enn inntekter fra andre markeder. Det er verdiskaping og sysselsetting som bør være målsettingen, uavhengig av om verdiskapingen og jobbene genereres med utgangspunkt i lokal, nasjonal eller internasjonal omsetning. Det er likevel gode grunner til å ha spesiell oppmerksomhet på eksportnæringene. For det første er det eksportinntekter som betaler for importen. Uten en økning i eksporten vil det ikke være mulig å fortsette å finansiere den store oppgangen Norge har hatt i konsumet av importerte varer og tjenester over tid. Å finansiere import er ikke bare viktig for å sikre konsum. De siste 30 årene har norske bedrifter i stigende grad blitt en del av internasjonale verdikjeder. Det betyr at de er helt avhengige av utenlandske varer for å kunne produsere både innenlandske og eksportvarer. Økt internasjonal handel har dessuten en klar sammenheng med lavere priser på konsumvarer.

Norge er i en spesiell situasjon blant vestlige økonomier da vår eksport er svært konsentrert om få varetyper, hvor priser er bestemt på globale markeder. Dette gjelder særlig petroleum og sjømat, men også metaller og gjødsel. Store deler av økonomien er altså følsom for prisstigninger på markeder vi har liten eller ingen kontroll over. I verste fall kan den norske økonomien rammes av betydelige synkroniserte nedganger i den globale økonomien. Denne følsomheten ble både tydeliggjort i finanskrisen og ved oljeprisfallet i 2014. En økning i eksporten i andre sektorer enn petroleum, sjømat-næringen og kraftkrevende industri vil bidra til å stabilisere økonomien og senke følsomheten for global prisvolatilitet. I tillegg vil økt eksport hjelpe å ta imot fallet i petroleumseksporten i de kommende tiår.

Det er imidlertid en tredje og ofte underkommunisert grunn til at eksport er viktig, nemlig at økt internasjonal handel bidrar til økt produktivitet. Både den mikro- og makroøkonomiske forskningen peker på at økt eksport betyr økt produktivitet og dermed økt verdiskaping i både de eksporterende bedrifter og i økonomien samlet. Den betydelig lavere veksten i eksport i Norge sammenlignet med våre viktigste handelspartnere er på denne bakgrunn bekymringsfull.

Gjennom økt produktivitet vil norske bedrifter dessuten bli mer konkurransedyktige, noe som igjen fører til økt eksport og flere nye arbeidsplasser. Denne effekten er helt uavhengig av handelsgapet, siden størrelsen av handelsgapet i seg selv ikke forteller noe om størrelsen på eksporten. Figuren under viser at det er en klar sammenheng mellom vekst i eksporten og produktivitetsvekst. Jo mer eksporten vokser, jo mer vokser produktiviteten. Vi ser at Norge de to siste tiårene som det eneste blant landene i figuren har opplevd et fall i eksporten som andel av BNP, og samtidig er det landet som har hatt lavest produktivitetsvekst (målt i verdiskaping per timeverk). Selv om nesten alle vestlige økonomier har slitt med lav produktivitetsvekst siden 2000-tallet er det noe som tyder på at den svake utviklingen i Norges eksport har forverret problemet. Deler av utviklingen i Norge kan forklares av nedgangen i petroleumsproduksjon, men selv om man korrigerer for dette har både produktivitet og eksport (målt i felles valuta) i Norge hatt en av de dårligste utviklingene blant de land vi vanligvis sammenligner oss med.

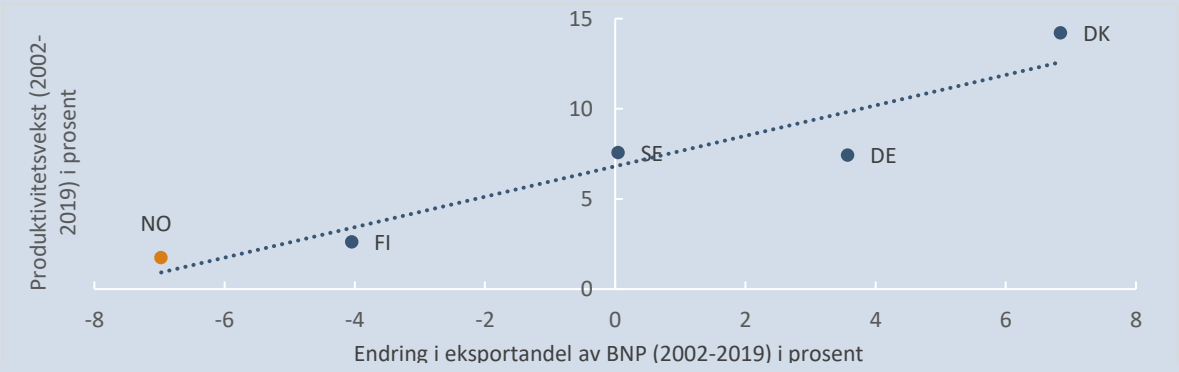

3 Det regionale bildet

I likhet med i 2022 er det Vestlandet som eksporterte mest i 2023. Tre av de fem mest eksporterende fylkene, Vestland, Rogaland og Møre og Romsdal, er lokalisert på Vestlandet. Disse stod totalt for omkring 40 prosent av eksporten utenom olje og gass. Maritim næring, sjømatnæringen og offshore leverandørindustri er de dominerende eksportnæringene i de tre fylkene. Akershus og Oslo er de fylkene hvor eksporten har vokst mest i 2023, med henholdsvis 18 og 12 prosent vekst. Dette henger sammen med en vekst i tjenesteeksporten i de tre fylkene. Dersom vi ser på fylkets samlede eksport per sysselsatt (eksportintensitet), endrer bildet seg. I 2023 var Møre og Romsdal det mest eksportintensive fylket med en eksport per sysselsatt på 743 000 kroner. Dette er langt over landsgjennomsnittet som var på 394 000 kroner. På kommunenivå er det distriktskommunene som er mest eksportintensive, mens de store kommunene er de som eksporterer mest målt i verdi. Dette skyldes i hovedsak tilstedeværelse av viktige hjørnesteinsbedrifter i distriktskommuner innen særlig sjømatnæringen og kraftintensiv industri.

3.1 Vestlandet eksporterer fortsatt mest

I dette kapittelet har vi estimert den geografiske fordelingen av eksporten.[23] Eksporten fra Norge er geografisk variert og reflekterer de ulike naturressursene og industrielle styrkene som finnes i de forskjellige fylkene. Figuren under viser den fylkesfordelte eksporten i 2023.

Figur 3-1: Eksport utenom olje og gass i 2023, fordelt på fylker. Kilde: SSB og Menon Economics[24]

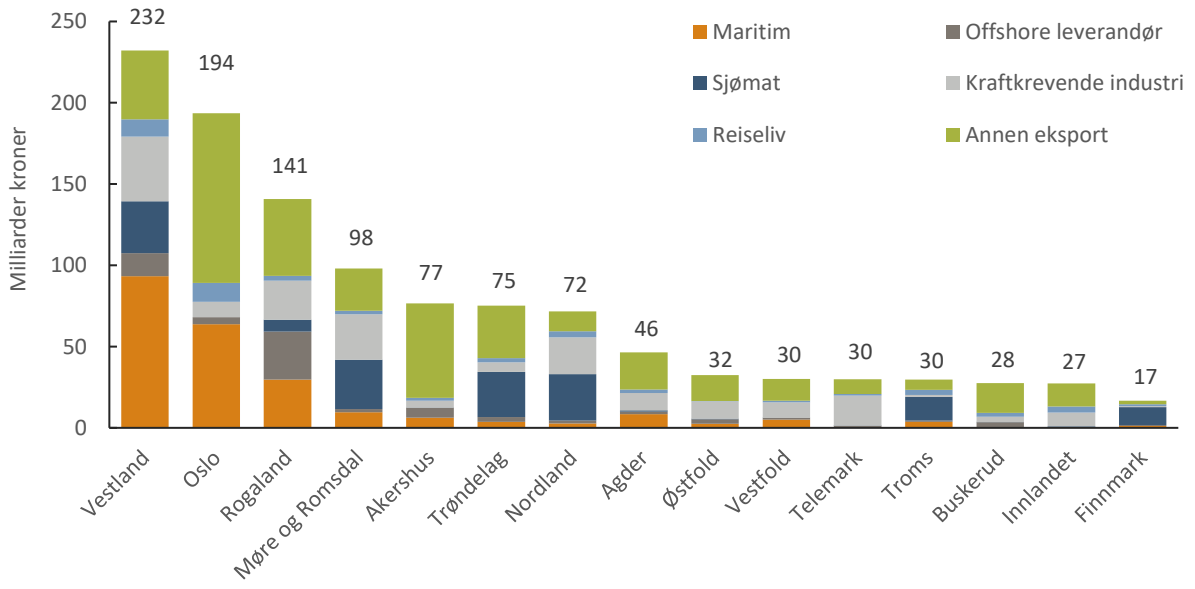

Som illustrert i figuren over er tre av Norges fem største eksportfylker lokalisert på Vestlandet. Omkring 40 prosent av eksporten utenom olje og gass i 2023 var fra vestlandsfylkene Vestland, Rogaland, og Møre og

[23] Se tekstboksen på neste side og vedlegg 2 for fordelingsmetodikken. For en dypere analyse av fylkeseksporten se fylkesvedleggene.
[24] Eksporten her summerer seg ikke helt opp til eksporten over. Grunnen til dette er at sjømateksport i noen tilfeller er umulig å plassere korrekt. Dette kan komme av flere grunner som for eksempel re-eksport eller ukjent fylke i SSBs eksportdata.

Romsdal. Maritim næring, sjømatnæringen og offshore leverandørindustri er de dominerende eksportnæringene i de tre fylkene, hvor de i 2023 utgjorde i underkant av 50 prosent av all eksport fra disse fylkene. At eksporten er særlig viktig på Vestlandet er ikke i seg selv hverken positivt eller negativt, men det forteller oss noe viktig om næringsstrukturen i norske fylker. Det er videre viktig for å forstå drivere for eksportveksten i fylkene. Eksempelvis vil man på Vestlandet være betydelig mer sårbar for hva som skjer på globale markeder, og man vil trolig rammes hardere i krisetider. På den andre siden vil høyere vekst på internasjonale markeder, alt annet likt, ha en mer positiv effekt på Vestlandet enn på Østlandet.

Oslo er det nest største eksportfylket med en eksport på omkring 194 milliarder kroner i 2023. Dette utgjorde 17 prosent av norsk eksport utenom olje og gass. I Oslo er det særlig IKT, helseindustri og forretningstjenester i tillegg til maritim næring som dominerer eksporten. Akershus er det femte mest eksporterende fylke, med cirka 77 milliarder kroner i eksportverdi i 2023. Det er en særlig høy tjenesteeksport fra de næringslivene i Bærum og Asker som utgjør eksportverdiene fra Akershus. Dersom vi legger sammen de tre gamle fylkene som utgjorde Viken fylke, det vil si Akershus, Østfold og Buskerud, står de for rundt 12 prosent av all norsk eksport.

Kort om metoden for regional fordeling av eksporten

Det eksisterer ikke data på kommunalt fordelt eksport. Det forsøker vi å estimere i denne rapporten. Det er imidlertid viktig å understreke at resultatene vi presenterer i dette kapittel er nettopp det: estimater. Vi benytter oss av en rekke ulike datakilder for å fordele eksporten fra hver næring på alle norske kommuner.

Den første delen består av en omfattende gjennomgang av de største norske eksportørene. Vi har undersøkt de største aktørene innen de norske eksportnæringene og har foretatt en grundig gjennomgang av årsrapporter, sendt ut forespørsler via e-post og brukt en rekke andre kilder for å finne ut hvor stor andel av deres omsetning som er eksport. Denne prosessen har gjort det mulig for oss å nøyaktig plassere omtrent 75 milliarder kroner (tilsvarende rundt 7 prosent av eksporten utenom olje og gass) fra de største norske eksportørene. Like viktig har vi «tagget» bedrifter som ikke eksporterer, eller som eksporterer veldig lite. Det bidrar til å øke presisjonen i fordelingsmekanismen beskrevet under.

Den resterende eksporten fordeler vi basert på Menons regnskapsdatabase, hvor vi henter data om omsetning og sysselsetting på avdelingsnivå for alle regnskapspliktige selskaper i Norge. Deretter plasserer vi alle bedriftene inn i en av eksportnæringene basert på NACE-koden til bedriften. Vi beregner da omsetning hver kommune har innenfor hver av eksportnæringene. Dette utgjør fordelingsnøkkelen vi benytter for å fordele eksporten fra den tilsvarende næringen. Her kan det være verdt å trekke frem at når vi fordeler eksporten inkluderer vi både produksjonslokaliteter og hovedkontorer i beregningen. Det betyr at særlig Viken og Oslo får tildelt en del eksport basert på hovedkontorer. Det er viktig å si at det ikke eksisterer en 1:1-matching mellom eksportnæringene og NACE-kodene. Dette introduserer et ekstra element av usikkerhet i beregningen. For en mer detaljert gjennomgang av metodikken se vedlegg 2.

For å få en bedre forståelse av hvordan eksporten i fylkene har utviklet seg, ser vi på eksportveksten i fylkene. Figuren under illustrerer fylkenes eksportvekst fra 2022 til 2023 (oransje søyle) og den annualiserte veksten fra 2010 til 2023 (blå søyle).[25]

[25] *Annualisert vekst betegner den gjennomsnittlige årlige veksten.*

Figur 3-2: Vekst i eksporten utenom olje og gass fra norske fylker. Kilde: SSB og Menon Economics

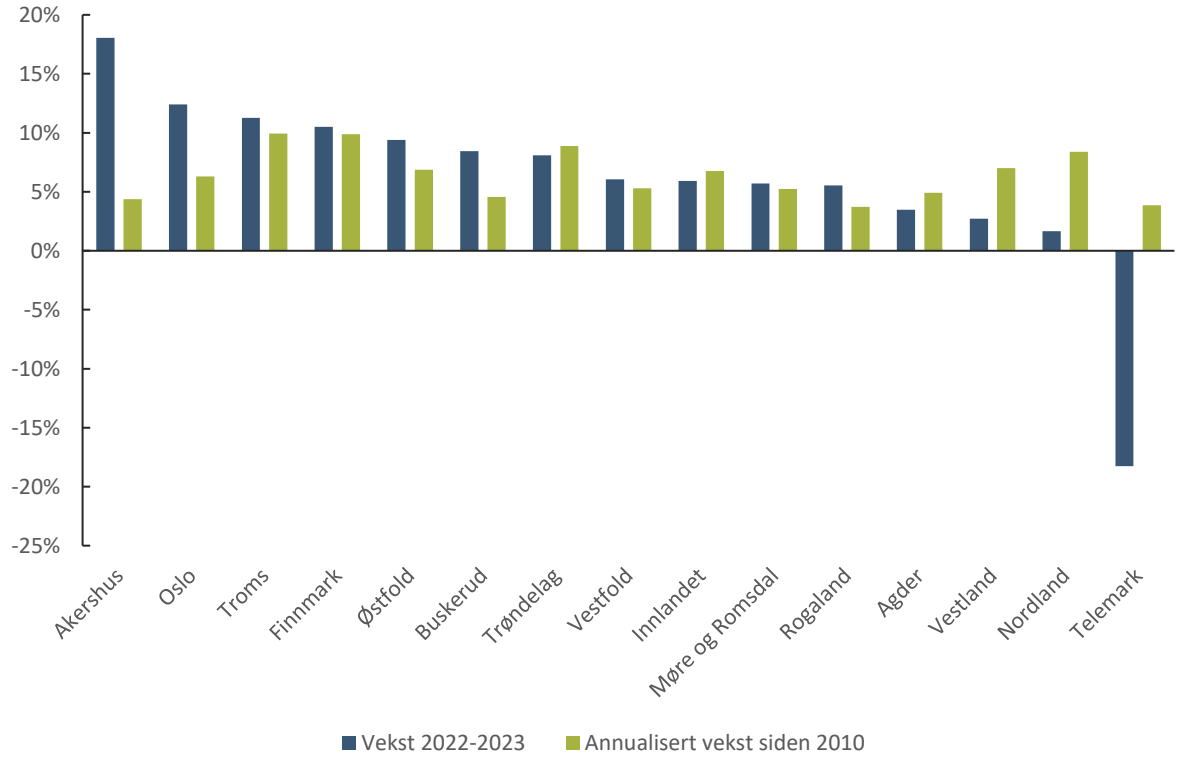

Som vist i figuren over (blå søyler) har alle fylkene unntatt Telemark opplevd en eksportvekst fra 2022 til 2023. Eksporten i Telemark er orientert rundt kraftintensiv industri og kraft. Begge disse eksportnæringene har hatt en nedgang i eksportert verdi i 2023, noe som har bidratt til at eksportverdien fra Telemark har utviklet seg negativt i 2023. Det er likevel viktig å påpeke at dersom vi sammenligner eksporten fra Telemark i 2023 og 2021, har det vært en positiv utvikling.

For samtlige norske fylker var eksportveksten i 2023 lavere enn eksportveksten i 2022. Dette kommer av at 2022 var et rekordår for norsk eksport, og at den observerte veksten i eksport i 2022 var unormalt høy. Fylkene med et stort og diversifisert næringsliv, som Akershus og Oslo, har hatt den høyeste årlige eksportveksten fra 2022 til 2023. Veksten i disse fylkene er særlig drevet av vekst i IKT-næringen og forretningstjenester. To av de tre nordlige fylkene, Troms og Finnmark, har også hatt en høy årlig vekst i 2023, drevet av en vekst i eksportverdien fra sjømatnæringen.

Når det gjelder veksten siden 2010 (blå søyle) er det de fire nordligste fylkene (Finnmark, Troms, Nordland og Trøndelag) som har opplevd høyest vekst. Denne historiske veksten er særlig drevet av veksten av sjømatnæringen, som beskrevet i kapittel 2.3.

For å vurdere betydningen av eksporten i et fylke er ikke samlet eksport nødvendigvis det beste målet. Et like viktig mål er hvor *eksportintensivt* et fylke er. Dette måler vi som fylkets samlede eksport per sysselsatt. Dette er vist i figuren under.

Figur 3-3: Eksport per sysselsatt, ekskludert olje og gass, fordelt på fylker i 2023. Kilde: SSB og Menon Economics[26]

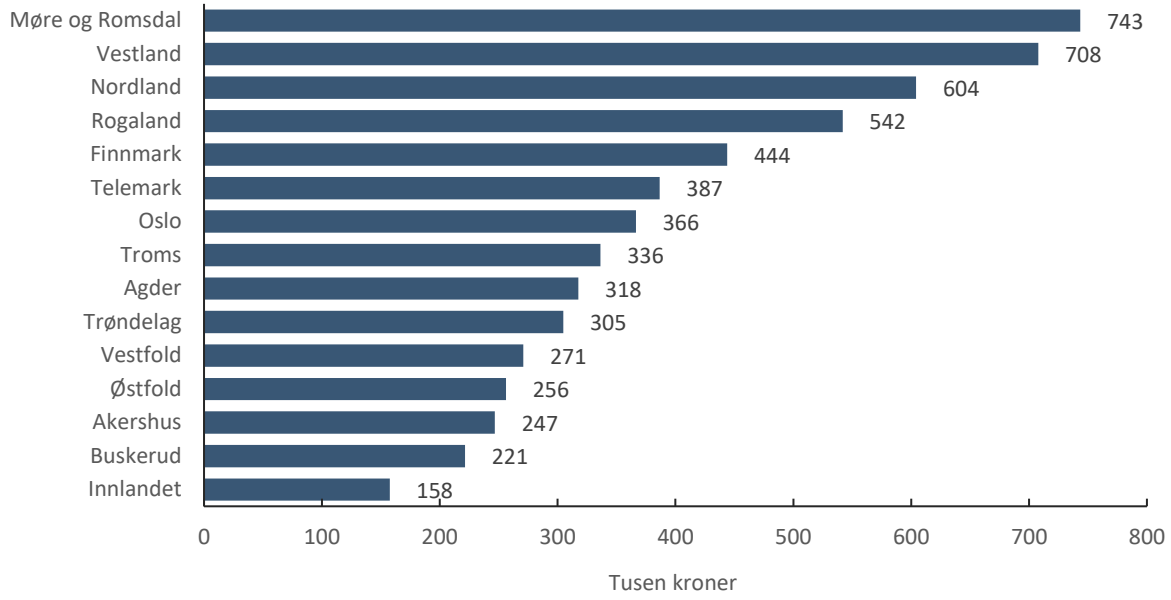

De tre mest eksportintensive fylkene i 2023 (eksklusiv olje og gass) er Møre og Romsdal, Vestland og Nordland. Alle disse fylkene hadde en økning i eksportintensitet i 2023. Den viktigste driveren for dette var økt eksport fra sjømatnæringen. Møre og Romsdal hadde en eksport per sysselsatt på 743 000 kroner og har vært det mest eksportintensive fylket siden første utgivelse av Eksportmeldingen i 2021. Møre og Romsdal har nesten seks ganger så høy eksportintensitet som Innlandet og i overkant av dobbelt så høy eksportintensitet som Oslo. Den høye eksportintensiteten er drevet av betydelig eksport fra aktører innen maritim næring, sjømatnæringen og kraftintensiv industri lokalisert i fylket.

Vestland fylke følger tett på Møre og Romsdal med en eksportintensitet på 708 000 kroner, etterfulgt av Nordland fylke som hadde en eksportintensitet på 604 000 kroner per sysselsatt. Her er det primært eksport av sjømat og kraftintensiv industri som bidrar til den høye eksportintensiteten. På fjerdeplass kommer Rogaland med en eksportintensitet på 542 000 kroner per sysselsatt. Rogaland sin eksport er i all hovedsak drevet av maritim næring, kraftintensiv industri og offshore leverandører. De resterende fylkene har alle en eksport-intensitet på under 400 000 kroner per sysselsatt.

3.2 Sentrale kommuner eksporterer mest, de minste distriktskommunene har høyere eksportintensitet

Det er store variasjoner i eksporten på fylkesnivå og det samme gjelder for eksporten på kommunenivå. Oslo kommune var den klart største eksportkommunen i 2023 (ekskl. olje og gass), etterfulgt av Bergen, Stavanger og Bærum. Disse kommunene eksporterte verdier for mellom 35 og 194 milliarder kroner i 2023. De samme fire kommunene hadde også høyest eksport i 2022, men da hadde Bærum noe høyere eksport enn Stavanger. Bærums eksport har holdt seg stabil i 2023, mens eksporten fra Stavanger har økt med omkring 15 milliarder kroner. Figuren under illustrerer de 15 største eksportkommunene i 2023.

[26] *Eksport per sysselsatt inkluderer i denne rapporten alle sysselsatte i kommunen fra SSB. Dette inkluderer privat næringsliv og offentlig ansatte.*

Figur 3-4: Topp 15 kommuner målt i eksport utenom olje og gass i 2023, fordelt på næringer. Kilde: SSB og Menon Economics

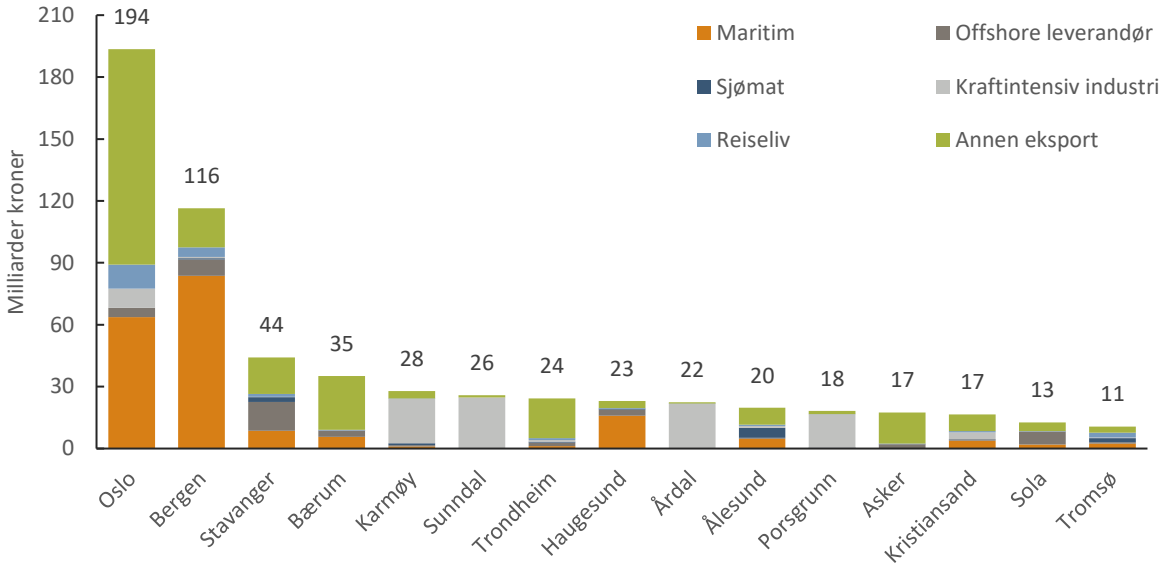

Samtlige kommuner i figuren over har en høyere eksport i 2023 enn i 2022, som følge av generelt høyere eksportverdi fra Fastlands-Norge i 2023. Tromsø har blitt Norges femtende største eksportkommune, mens Sandefjord har falt ut av listen. Eksporten i Tromsø er særlig orientert rundt den maritime næringen, sjømat-næringen og reiselivsnæringen.

Som illustrert i figuren over er det de større byene som dominerer listen over kommuner som eksporterer mest. Bildet blir noe annerledes dersom vi ser på eksportintensiteten i kommunene. Dette er illustrert i figuren under.

Figur 3-5: Topp 15 kommuner målt i eksport per sysselsatt i 2023, ekskludert olje og gass, fordelt på næringer. Kilde: SSB og Menon Economics

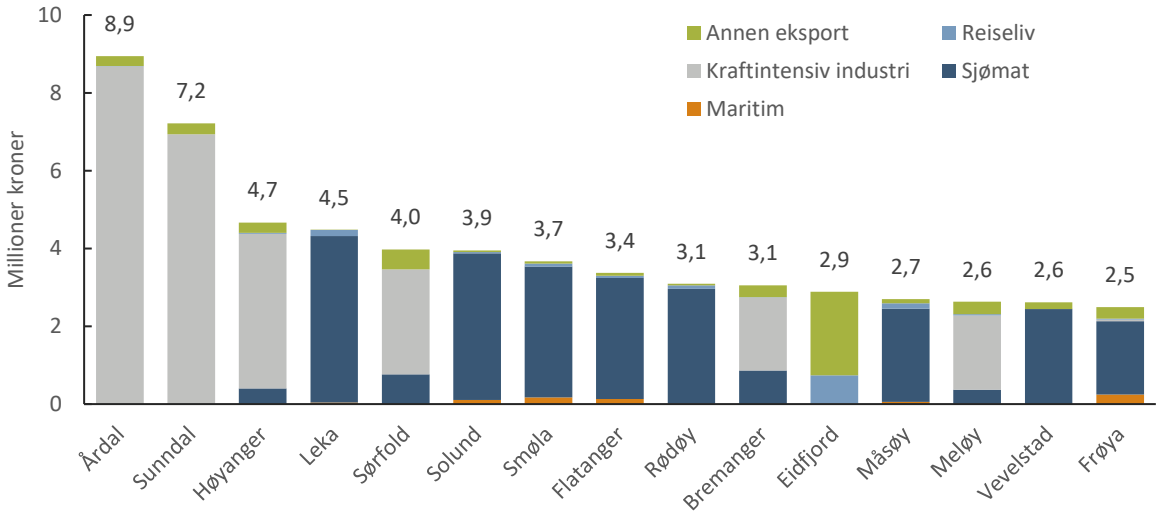

For de femten mest eksportintensive kommunene domineres listen av kommuner med kraftintensiv industri (grå søyler) og sjømat (oransje). For samtlige kommuner i grafen over, unntatt for Eidfjord kommune, har eksport-intensiteten økt i 2023. Eidfjord er en kraftkommune i Vestland fylke og har, som en følge av lavere kraftpriser, lavere eksport og eksportintensitet i 2023 enn de hadde i 2022. I 2023 har også Vevelstad, der sjømatnæringen er stor, kommet inn på listen og blitt den fjortende mest eksportintensive kommunen.

Flere av de mest eksportintensive kommunene har en tilstedeværelse av hjørnesteinsbedrifter. Årdal er den mest eksportintensive kommunen i 2023, hvor aluminiumsverket Hydro Årdal har vært en hjørnesteinsbedrift i mange tiår. Dette har vært den mest eksportintensive kommunen i samtlige Eksportmeldinger. Tilsvarende er Sunndal hjemkommunen til blant annet Hydro Sunndal metallverk, som er Europas største anlegg for produksjon av primæraluminium. Den tredje meste eksportintensive kommunen er i år Høyanger i Vestland fylke. Dette er en kraftkommune hvor blant annet Hydro Aluminium Høyanger ligger. Drevet av den høye aluminiumsprisen, var eksporten per sysselsatt i Høyanger 5,2 millioner kroner. På fjerdeplass er kommunen Leka, hvor sjømatnæringen står sterkt. Sjømatnæringen er også sentral for eksporten i Solund, som er den sjette mest eksportintensive kommunen. I Sørfold kommune i Nordland, som er den femte meste eksportintensive kommunen i Norge, ligger Elkem Salten, et av Europas største smelteverk, og Omya Hustadmarmor. I de resterende kommuner på listen dominerer sjømat i seks av åtte kommuner.

Som nevnt kjennetegnes de femten kommunene i figuren over ikke bare ved at de er svært eksportintensive, men også ved at de alle er distriktskommuner. Ser vi på alle Norges kommuner finner vi at dette ikke bare gjelder for topp 15-listen. Kommuner som kategoriseres som mindre sentrale på SSBs sentralitetsindeks har en høyere eksport per sysselsatt enn mer sentrale kommuner, men de største kommunene har høyest eksport målt i samlet eksportverdi. Dette er illustrert i figurene under.[27]

Figur 3-6: A – Eksport per sysselsatt ekskludert olje og gass, fordelt etter sentralitetsindeks fra 1 (mest sentrale kommuner) til 6 (minst sentrale kommuner) i 2022. Vektet gjennomsnitt. B – Samlet eksportverdi, ekskludert olje og gass, fordelt etter sentralitetsindeks fra 1 (mest sentrale kommuner) til 6 (minst sentrale kommuner) i 2022. Kilde: SSB og Menon Economics

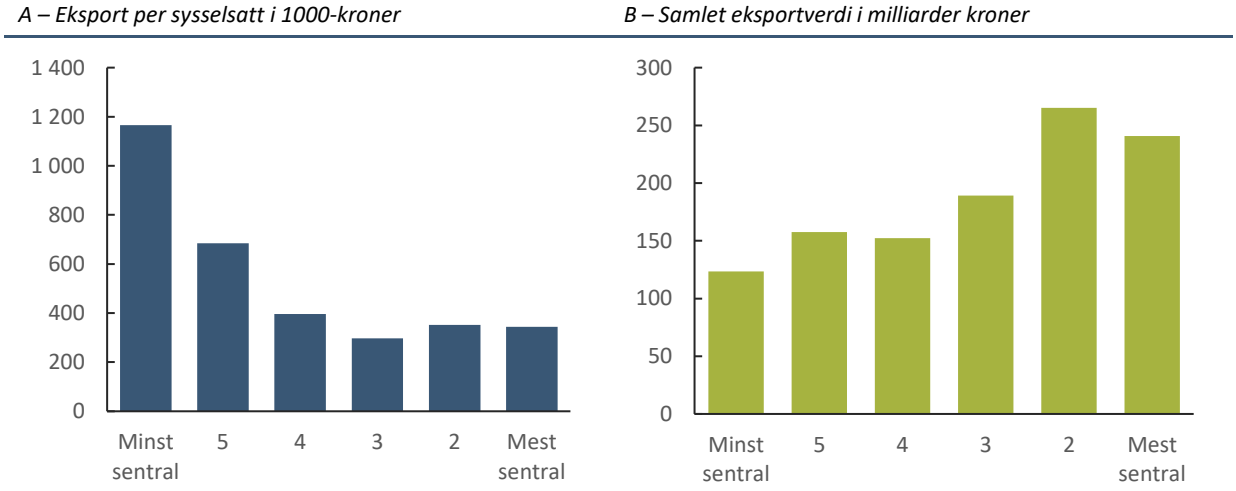

[27] *SSB sentralitetsindeks kategoriserer kommuner etter deres sentralitet, basert på tilgang til arbeidsplasser og servicefunksjoner. Indeksen består av seks sentralitetsklasser, fra 1 (mest sentrale kommuner) til 6 (minst sentrale kommuner). Oslo og andre sentrale Østlandskommuner er i klasse 1, mens Bergen, Stavanger og Trondheim er i klasse 2 (nest-mest sentrale kommuner). Samtlige kommuner på topp 15-listen er klasse 5 eller 6. Mer informasjon om sentralitetsindeksen og sentralitetsklassene, herunder antall kommuner som inngår i hver av klassene, finner man her.*

Som vi ser i figur A over, hadde kommuner som er definert som minst sentrale (klasse 6) i 2023 en gjennomsnittlig eksport på nesten 1,2 millioner kroner per sysselsatt. Dette er betydelig høyere enn de mer sentrale kommune-klassene (1-3), der eksportintensiteten varierer mellom 297 000 og 347 000 kroner per sysselsatt. Dersom vi sorterer kommuner etter eksportintensitet må vi helt ned på plass nummer 41 før vi finner en kommune som er klassifisert som mer sentral (klasse 3).

Målt i samlet eksportverdi er det de mer sentrale kommunene i Norge som dominerer, som det kommer frem i delfigur B over. Eksempelvis står kommunene som klassifiseres som nivå 1, 2 eller 3 på SSBs sentralitetsindeks for rundt 60 prosent av den samlede eksportverdien i Norge i 2023, selv om disse kun utgjør 21 prosent av alle Norges kommuner. De seks mest sentrale kommunene i Norge (klasse 1 på SSBs sentralitets-indeks) har en samlet eksportverdi på om lag 260 milliarder kroner i 2023.

Med andre ord finner vi at de minst sentrale kommunene har den høyeste eksporten per sysselsatt (eksportintensitet), mens de mer sentrale kommunene står for den høyeste eksportverdien. Dette har blant annet bakgrunn i at de mer sentrale kommunene ofte er større bykommuner med flere innbyggere og et større stedbundet og tjenestebasert næringsliv, mens de mindre sentrale kommunene har færre innbyggere og næringslivet består ofte av én eller flere (ofte eksportrettede) hjørnesteinsbedrifter.

4 Prognoser for norsk eksport

I dette kapittelet har vi utarbeidet kortsiktige prognoser for de viktigste eksportnæringene i Norge. Prognosene er estimert på bakgrunn av økonomiske sammenhenger, tidsseriedata og prisdata på de viktigste varene. Samlet peker prognosene på at verdien av norsk eksport vil falle i 2024. I 2025 vender trenden og eksportnæringene vil igjen vokse. Vi estimerer at eksporten i 2024 vil ende på rundt 2 200 milliarder kroner, mens den i 2025 vil være på omkring 2 300 milliarder kroner. Som i tidligere prognoser vurderer vi at både fallet i 2024 og veksten i 2025 i hovedsak vil drives av prisendringer på varene vi eksporterer. Mens samlet eksport forventes å falle neste år, vil eksporten utenom olje og gass vokse. Våre prognosemodeller tilsier en vekst på 4,4 prosent i 2024 og 2,9 prosent i 2025. Anslagene er imidlertid beheftet med betydelig usikkerhet, og i den nåværende globale økonomiske situasjonen vurderer vi det som mer sannsynlig at våre prognoser overvurderer enn undervurderer fremtidig eksportvekst.

I likhet med tidligere Eksportmeldinger har vi utarbeidet prognoser for flere av de viktigste eksportnæringene i Norge. Dette inkluderer prognoser for olje- og gassnæringen, sjømatnæringen, maritim næring, kraftintensiv industri og reiselivsnæringen. Historiske eksporttall, samt prognoser for 2024 og 2025 for de ulike næringene, er vist i figuren under.[28]

Figur 4-1: Eksport i de viktigste eksportnæringene. Skraverte søyler viser prognoser (anslag). Kilde: Menon Economics

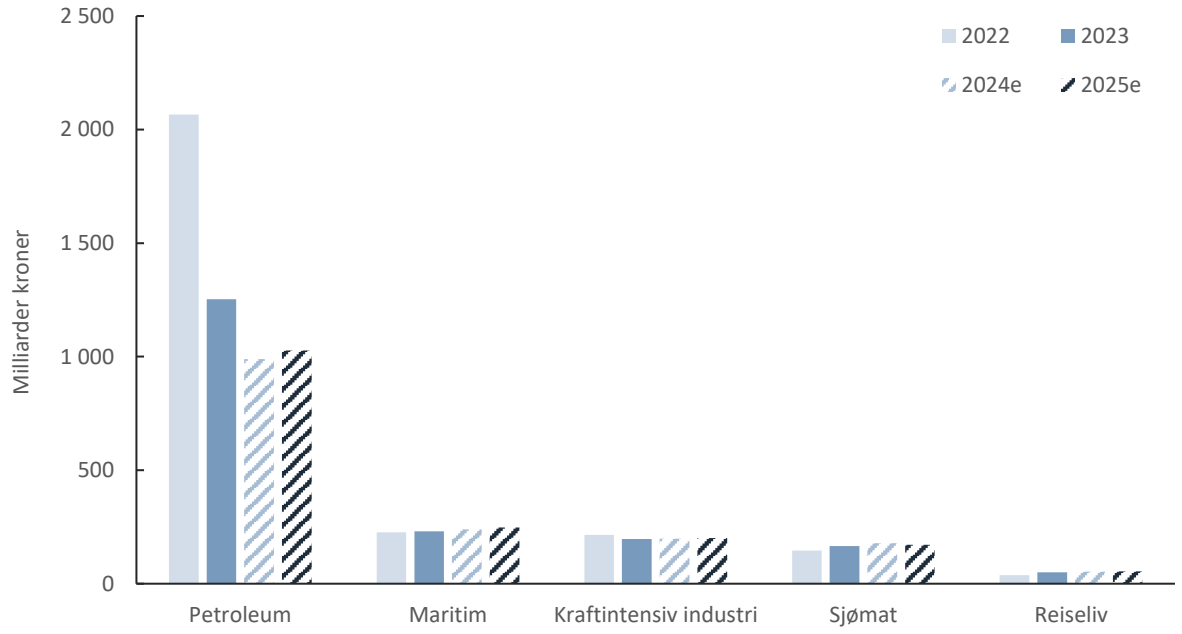

Anslaget for den samlede eksporten i 2024 er på 2 210 milliarder kroner. Dette tilsvarer et fall på 9 prosent fra 2023, eller rundt 210 milliarder kroner. Dette er motsatt av hva prognosene i Eksportmeldingen 2023 viste, der vi forventet en vekst i eksporten i 2024. Grunnen til endringen i prognosene er en forventet nedgang i petroleumseksporten. Nedgangen i eksporten vil i all hovedsak være drevet av olje- og gasseksporten som vi forventer vil falle marginalt under 1 000 milliarder kroner for første gang siden 2020. I 2025 forventer vi imidlertid

[28] *For prognosemetodikk se vedlegg 3.*

at olje- og gasseksporten igjen vil vokse til 1 030 milliarder kroner. For å estimere eksportverdien fra olje og gass i 2024 og i 2025 kombinerer vi produksjonsprognosene til Sokkeldirektoratet for olje, gas, kondensater og NGL, og future-priser på nordsjøolje og europeisk gass, samt historiske forholdstall mellom olje- og gassprisene og prisene for kondensater og NGL.

For eksportnæringene utenom olje og gass forventer vi en samlet vekst på litt over 4 prosent i 2024, tilsvarende 51 milliarder kroner. Samlet eksport utenom olje og gass i 2024 vil da være på omkring 1 275 milliarder kroner, opp fra 1 225 milliarder kroner i 2023. Den største veksten er forventet å være innenfor sjømatnæringen og reiselivsnæringen, på henholdsvis 8 og 5 prosent. Veksten i sjømatnæringen drives av høyere forventede priser på laks, reflektert i futures-prisene, samt en forventet volumvekst innen lakseproduksjonen på 3 prosent. Reiselivseksporten vil oppleve en vekst av to grunner. For det første er kronekursen på et historisk lavt nivå, som gjør turisme i Norge billigere for utenlandsgjester. For det andre forventer vi en fortsatt vekst i europeisk turisme etter koronapandemien. I maritim næring og i kraftintensiv industri forventer vi en mer moderat vekst i 2024 på henholdsvis 3 og 1 prosent. Den lavere eksportutviklingen i 2024 fra maritim næring er basert på de maritime aktørene sine forventninger for året 2024. For kraftintensiv industri blir det en reduksjon i eksportveksten som følge av lavere priser på aluminium og gjødsel.

Vekstbildet i 2025 forventes å være noe mer stabilt, hvor det er forventet en vekst i samtlige næringer bortsett fra i sjømatnæringen. Samlet estimerer vi at eksporten utenom olje og gass i 2025 vil vokse med 2,7 prosent eller 35 milliarder kroner fra våre 2024 estimater. Samlet eksport utenom olje og gass i 2025 vil da være på omkring 1 310 milliarder kroner. For samlet eksport inkludert olje og gass forventer vi en vekst på 3,3 prosent, til 2 280 milliarder kroner. Den samlede utviklingen er vist i figuren under.

Figur 4-2: Prognoser for norsk eksport og eksport utenom olje og gass. Kilde: Menon Economics

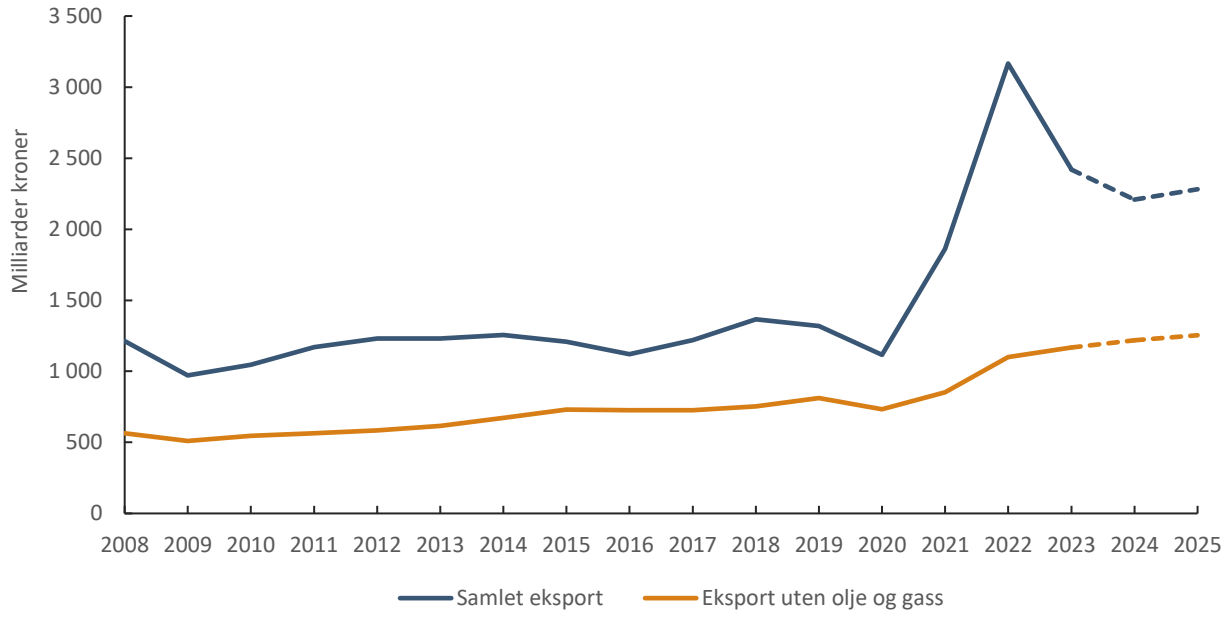

Ved å kombinere prognosene med en modell for utviklingen av norsk import, kan vi si noe om utviklingen i handelsbalansen de neste årene. Anslagene er vist i figuren under.

Figur 4-3: Prognoser for den norske handelsbalansen. Kilde: Menon Economics

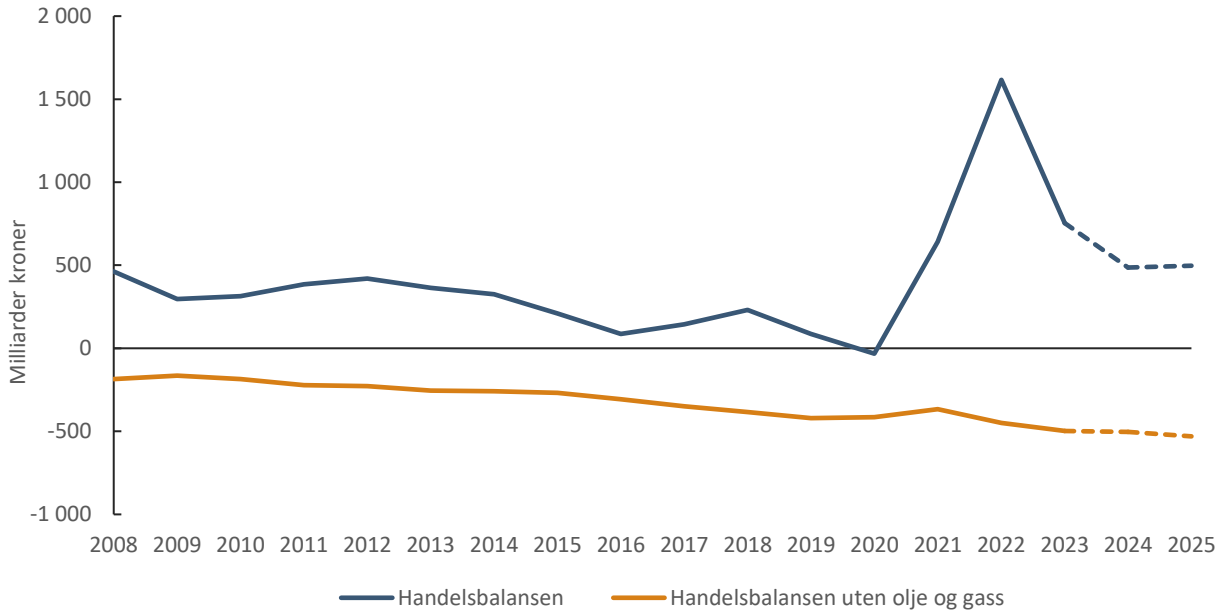

Vi forventer at handelsbalansen vil falle ytterligere i 2024, til et nivå på omkring 500 milliarder kroner. På grunn av våre endrede petroleumsprognoser er dette anslaget lavere enn hva det var i forrige eksportmelding. Handelsbalansen vil deretter stabilisere seg frem mot 2025. Usikkerheten er imidlertid svært stor, og analysene er følsomme for olje- og gasspriser, som er kronisk vanskelige å forutsi, og hvor økonomer generelt har vært svake i sine evner til å prognostisere fremtidig pris.

Prognoser fra siste års Eksportmelding

I Eksportmeldingen 2023 utarbeidet vi prognoser for norsk eksport og fastlandseksport. I figuren under viser vi hvor godt vi traff disse anslagene. I figuren viser vi de faktiske eksporttall for 2022 (i mørkeblå), våre anslag for 2023 (lys oransje) og de faktiske eksporttall for 2023 (grå).

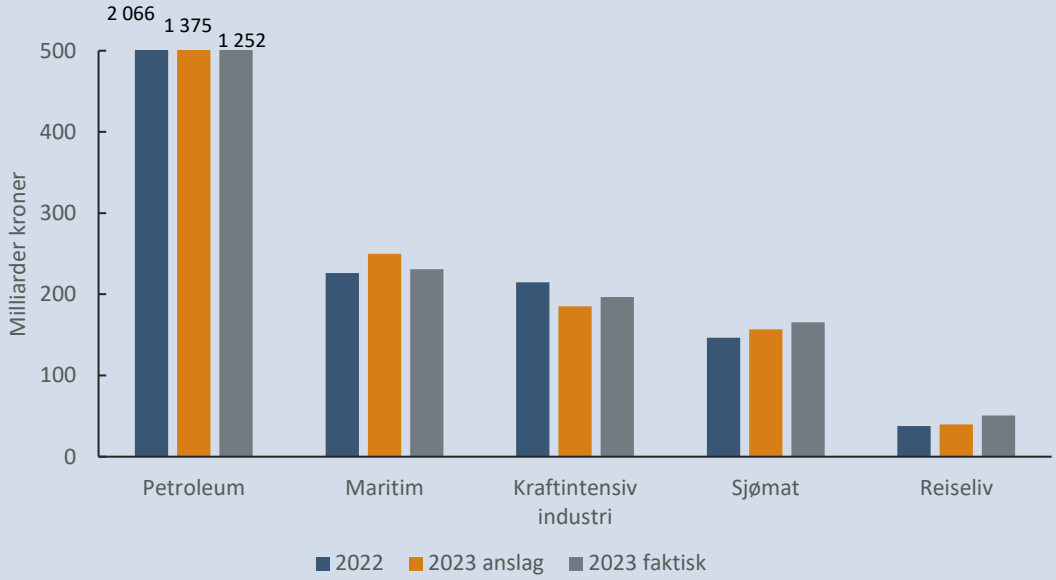

I snitt var de faktiske eksporttallene 6 prosent lavere enn våre prognoser. Dette har i all hovedsak vært drevet av at petroleumsnæringen og den maritime næringen har vokst mindre enn vi hadde sett for oss. For sjømatnæringen var vi nærmest. Her anslo vi eksport på 156 milliarder kroner i 2022, mens det faktiske tallet ble 165 milliarder kroner. Den største bommen i prognoser var for reiseliv, der det faktiske tallet var hele 27 prosent høyere enn vårt anslag. Totalt bommet vi på eksporten uten olje og gass med rundt 120 milliarder kroner.

5 Ringvirkninger – sysselsetting og verdiskaping

Ringvirkningene av eksporten beregnes til om lag 630 000 arbeidsplasser, noe som betyr at eksporten understøtter i overkant av hver femte norske arbeidsplass. Dette fordeler seg på 260 000 sysselsatte som arbeider direkte i eksportnæringene og 370 000 sysselsatte som arbeider i leverandørnæringene og hos deres underleverandører. Ringvirkningene er i årets eksportmelding noe høyere enn i fjorårets rapport, en økning på omkring 20 000 sysselsatte. Dette følger av en økning i eksporten fra Fastlands-Norge på 90 milliarder kroner.

Aktiviteten i eksportnæringene er tett bundet sammen med resten av norsk næringsliv. Det betyr at global etterspørsel etter norske varer og tjenester vil påvirke aktiviteten i andre næringer og dermed norsk sysselsetting og verdiskaping. Vi kvantifiserer disse effektene for den samlede norske eksporten ved hjelp av Menons ringvirkningsmodell, ITEM.[29]

Etterspørselen etter produkter og tjenester fra norske eksportbedrifter har to umiddelbare effekter. For det første understøttes sysselsetting i næringen gjennom ansatte i eksportbedriftene (direkte effekter). For det andre vil norske eksportbedrifter etterspørre varer og tjenester fra andre næringer (indirekte effekter). I første omgang vil etterspørselen understøtte sysselsetting hos de direkte leverandørene til eksportbedriftene. I takt med en oppgang i leverandørnæringenes etterspørsel vil også deres leverandører oppleve økt aktivitet. Denne effekten fortsetter i prinsippet uendelig langt ned i verdikjeden, dog med svakere effekt for hvert ledd.

Ved å bruke Menons regnskapsdatabase og SSBs krysløpstabeller har vi i arbeidet med denne rapporten estimert at norsk eksport legger grunnlag for cirka **630 000 arbeidsplasser**.[30] Fremgangsmåten for beregningene er vist i vedlegg 4. I figuren under viser vi fordelingen mellom de som jobber i eksportbedriftene (direkte effekter) og de som er ansatte hos leverandører og underleverandører (indirekte effekter).

[29] For en nøyere gjennomgang av Menons ringvirkningsmodell, ITEM (International Total Effect Model), se vedlegg 4.
[30] Det er viktig å understreke at disse tallene er beheftet med betydelig usikkerhet. Basert på simuleringer vurderer vi et usikkerhetsspenn på rundt 570 000–650 000 sysselsatte.

Figur 5-1: Sysselsettingseffekter av den norske eksporten inkludert olje og gass i 2023. Kilde: Menon Economics

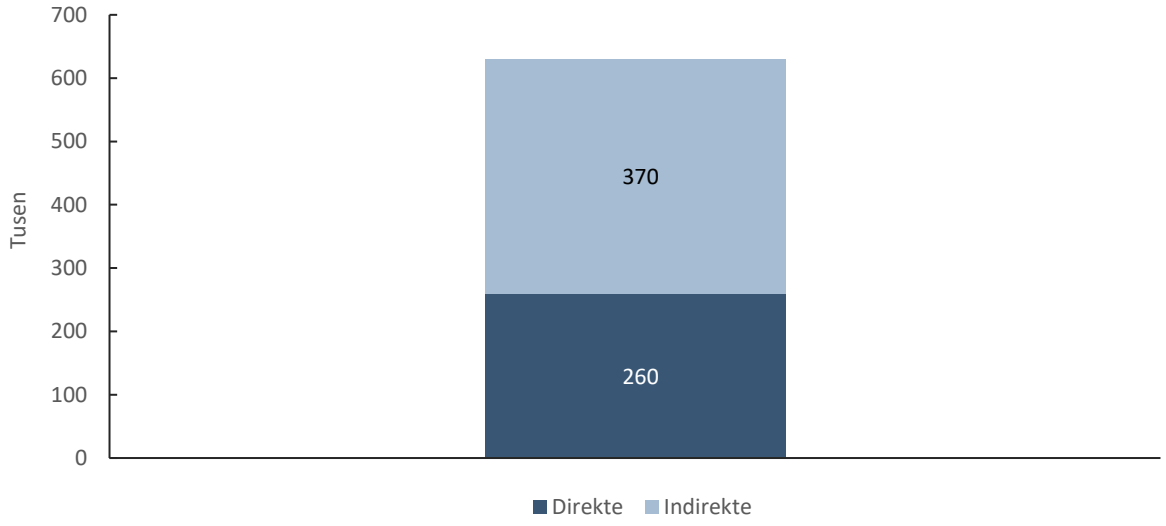

Som vist i figuren over understøtter eksporten 260 000 sysselsatte direkte i eksportbedriftene, mens deres vare- og tjenestekjøp videre understøtter 370 000 sysselsatte i resten av økonomien. Det innebærer at norsk eksport legger grunnlag for rundt én av fem jobber i Norge. Dette er en økning på rundt 20 000 sysselsatte fra i fjor, som en følge av økt Fastlands-eksport på cirka 90 milliarder kroner.

Ved hjelp av den geografiske modulen til Menons ringvirkningsmodell har vi fordelt sysselsettingseffektene på kommuner. Disse tallene aggregerer vi så opp til fylker for å finne ut hvor mange arbeidsplasser eksporten understøtter i hver av fylkene. I figuren under viser vi direkte og indirekte sysselsettingseffekter av eksporten fordelt på fylker.

Figur 5-2: Sysselsettingseffekter (ringvirkninger) av eksporten ekskludert olje og gass fordelt på fylker. Kilde: Menon Economics

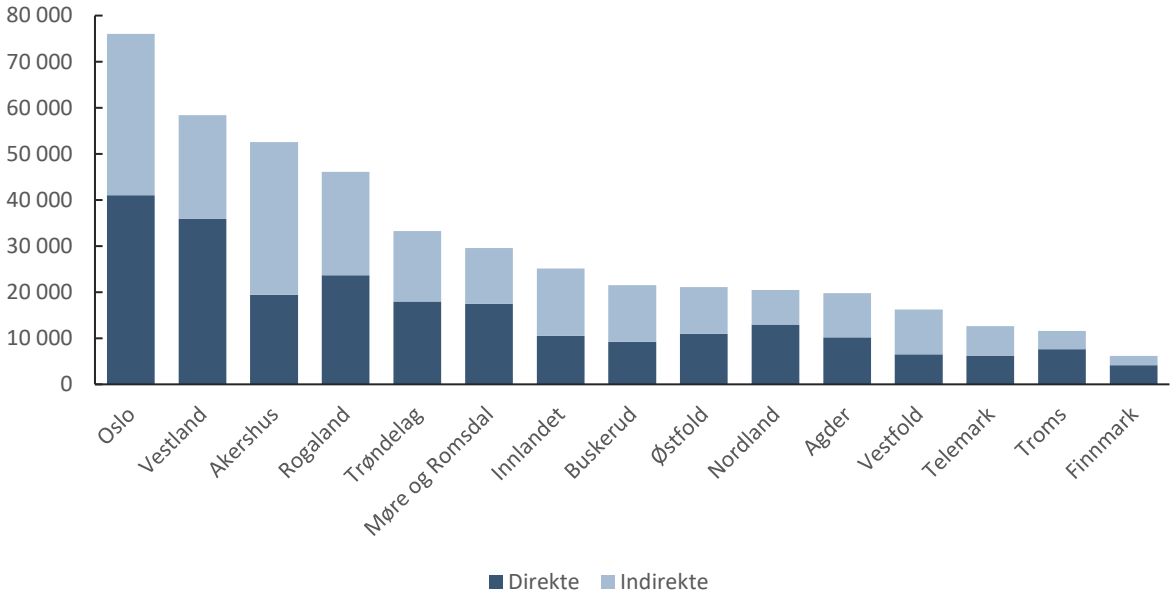

Som figuren over viser er det de store fylkene som dominerer sysselsettingseffektene. I Oslo og i Vestland fylke legger eksporten grunnlag for nærmere 135 000 arbeidsplasser. Vi ser en klar tendens til at de store fylkene som Oslo og Akershus har en større andel indirekte effekter, mens mindre og mer eksportintensive fylker (for eksempel Møre og Romsdal, Nordland, Troms og Finnmark) har en høyere andel direkte effekter. Et slikt resultat er ikke uvanlig i ringvirkningsanalyser. Innkjøp oppover i verdikjeden vil som regel ende opp i større næringsliv på et tidspunkt.

For å få et bedre innblikk i eksportens betydning for de enkelte fylkene, ser vi på de samlede sysselsettings-effektene fra eksporten som andel av total sysselsetting. Dette er vist i figuren under.

Figur 5-3: Sysselsettingseffekter relativt til total sysselsetting i norske fylker. Effektene fra olje- og gasseksport er ikke inkludert. Kilde: Menon Economics

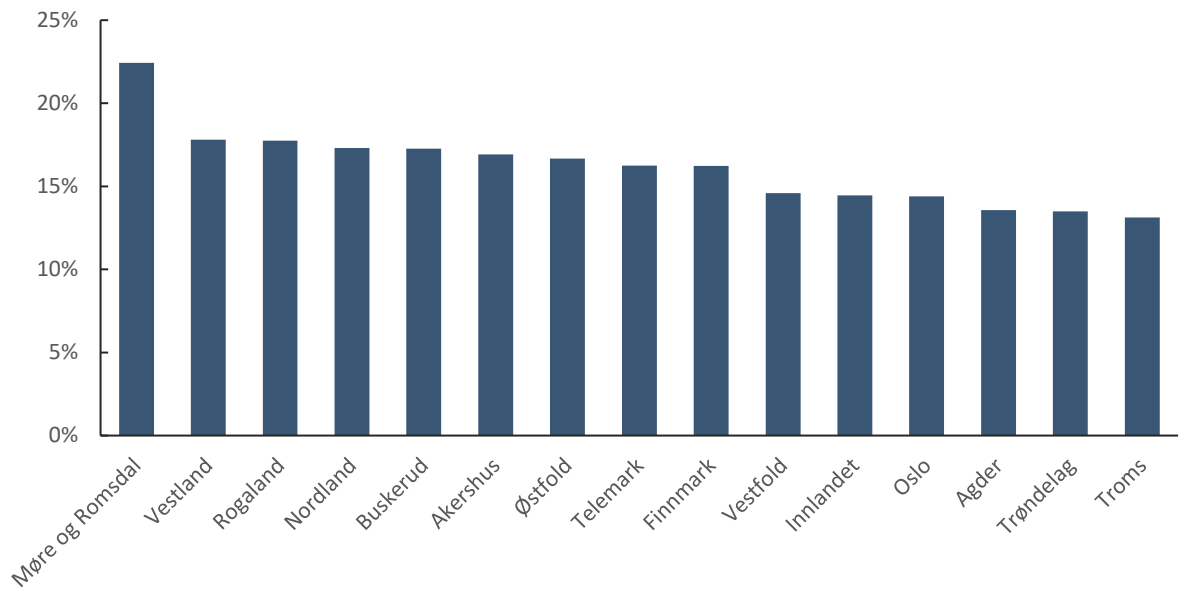

Som vist i figuren over er Møre og Romsdal det fylket der eksporten betyr mest relativt til det samlede næringslivet. I underkant av hver fjerde arbeidsplass i næringslivet er direkte eller indirekte tilknyttet eksporten utenom olje og gass i Møre og Romsdal. I de resterende fylkene utgjør sysselsettingseffektene mellom 13 og 18 prosent av den samlede totale sysselsetting. Det er viktig å notere seg at forskjellene mellom fylkene her er betydelig mindre enn forskjellene under samlede eksportinntekter, eller samlede sysselsettingseffekter fra eksporten. Dette viser klart at eksporten er viktig for økonomien i alle norske fylker.

Det er viktig å nevne at en ringvirkningsanalyse er en såkalt bruttoanalyse. Det er ikke slik at sysselsettingen som understøttes av eksporten ikke hadde fantes dersom Norge ikke hadde eksportert noe. Norsk økonomi er en dynamisk, moderne og relativt omstillingsdyktig økonomi. Det betyr at et bortfall av eksporten på eksempelvis 10 prosent ikke ville bety et bortfall av 10 prosent av arbeidsplassene identifisert i denne analysen, og heller ikke at de som ville mistet jobben ikke hadde funnet en ny.

6 Nasjonale eksportsatsinger

I 2022 etablerte Støre-regjeringen Nasjonalt eksportråd («Eksportrådet»). Eksportrådets jobb har vært å vurdere og foreslå tiltak for hvordan Norge kan nå målsettingen satt i Hurdalsplattformen om 50 prosent vekst i fastlandseksport innen 2030. For å nå dette målet må den gjennomsnittlige veksten i fastlandseksport fra 2022 til 2030 være på rett i overkant av 5 prosent. Gitt veksten i fastlandseksporten i 2023, er Norge i rute for å nå målene for 2030 målt i løpende kroner. Målt i faste kroner har imidlertid ikke veksten i 2023 vært høy nok til å nå målsetningen i 2030. Samtlige av de fem næringene som er pekt på av Nasjonalt eksportråd har opplevd en eksportvekst i 2023, men reiselivsnæringen har hatt den høyeste veksten. Dette kommer til synes både gjennom innsatsindikatorene og resultatindikatorene og er særlig drevet av høye besøkstall etter koronapandemien og en fortsatt svak krone.

6.1 Eksportutviklingen i 2023 sett i lys av eksportmålet i Hurdalsplattformen

I 2022 etablerte Støre-regjeringen Nasjonalt eksportråd («Eksportrådet»). Eksportrådets jobb har vært å vurdere og foreslå tiltak for hvordan Norge kan nå målsettingen satt i Hurdalsplattformen om 50 prosent vekst i fastlandseksport innen 2030.[31] Som tidligere nevnt i rapporten har fastlandseksporten vokst betydelig i 2023. Figuren under viser hvordan fastlandseksporten har utviklet seg i 2022 og 2023, samt hvor langt unna målet om 50 prosent vekst i fastlandseksport Norge er.

Figur 6-1: Eksportveksten fra 2022 til 2023, med målet for 2030 i skravert. Kilde: Menon Economics

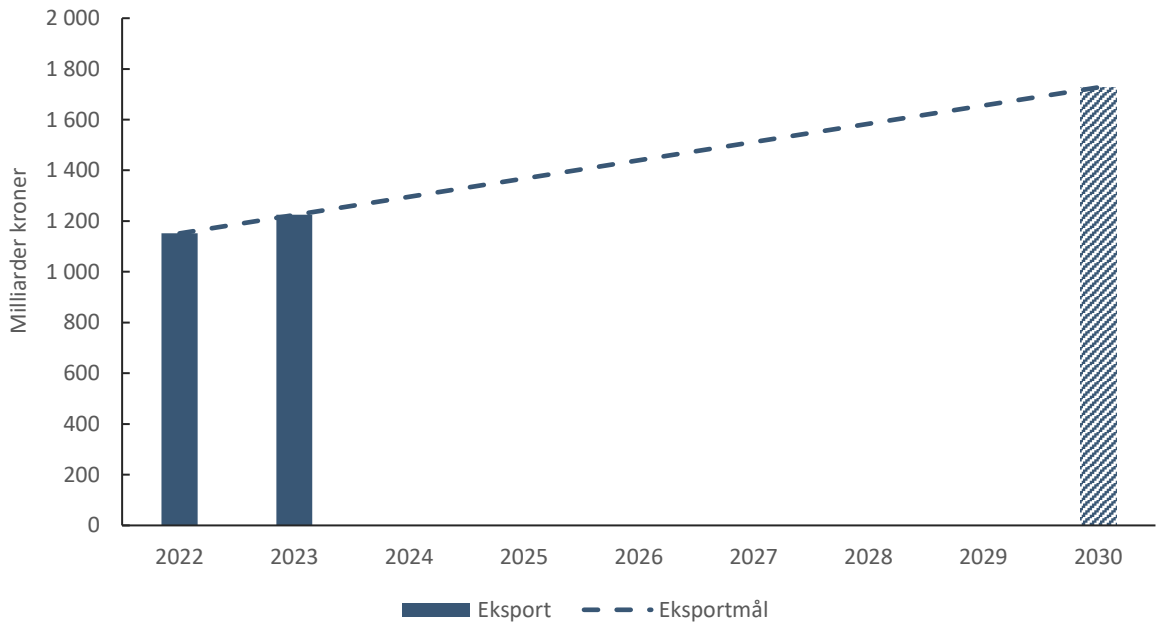

Fastlandseksporten vokste med 7 prosent målt i løpende kroner i 2023. For eksporten målt i faste kroner var veksten 4 prosent. For å nå målet i 2030 må den gjennomsnittlige veksten i fastlandseksport fra 2022 til 2030 være på rett i overkant av 5 prosent. Dette betyr at Norge ligger an til å nå målene satt i Hurdalsplattformen

[31] *Det er uklart om denne veksten er i faste eller løpende kroner.*

dersom vi måler eksporten i løpende kroner. Dersom vi måler i faste kroner, har ikke veksten i 2023 vært høy nok til å nå målsettingen i 2030.

6.2 Beskrivelse og status på KPI-ene

For å nå målet har Eksportrådet pekt på fem næringer som får støtte fra regjeringen for å gjennomføre sin eksportsatsing. Dette er reiselivsnæringen, helseindustrien, design- og ferdigvareindustrien[32], grønn maritim næring og leverandørindustrien til havvind. I Eksportmeldingen 2023 ble det utarbeidet syv nøkkelindikatorer (KPI-er) [33] som kan brukes til å følge utviklingen til de fem næringene frem mot 2030. De syv KPI-ene kan grovt sett deles opp i to grupper, innsatsindikatorer og resultatindikatorer. Innsatsindikatorene skal gi en indikasjon på næringens innsats for å øke eksporten, mens resultatindikatorene skal måle resultatet av eksportsatsingen.

For flere av næringene har det vært utfordrende å tallfeste KPI-ene. Dette gjelder særlig leverandørnæringen til havvind og grønn maritim næring. For leverandørnæringen til havvindsnæringen stammer utfordringen fra at mange av leverandørene også leverer varer og tjenester til andre næringer, særlig olje- og gassnæringen. For grønn maritim næring er problemet at de samme bedriftene i mange tilfeller leverer både «grønne» og tradisjonelle produkter – og at tradisjonelle produkter gjerne har grønne anvendelser. Dette gjør at vi for grønn maritim næring bruker maritim næring som en proxy.[34]

I dette kapittelet vil vi kort beskrive KPI-ene og vise hvordan resultatene har endret seg fra fjorårets eksportmelding. Videre vil vi beskrive og tallfeste KPI-ene, samt diskutere hvordan årets resultater er sammenlignet med fjoråret.

Innsatsindikatorer

Norske etableringer i utenlandsmarkedet

For å måle en norsk nærings tilstedeværelse på det internasjonale markedet undersøker vi hvor mange norskeide etableringer det er i utlandet. Formålet med slike utenlandsetableringer er å øke synligheten og å bygge relasjoner på det internasjonale markedet, og for å ha et apparat for å følge opp kundekontakt etter salg.

Ved å benytte Orbis-databasen for å kartlegge norske bedrifters utenlandsetableringer, får vi innsikt i omfanget av deres internasjonale tilstedeværelse.[35] Antall bedrifter med utenlandsavdelinger i de forskjellige næringene kan ses i tabellen under. [36,37]

---

[32] Den offisielle tittelen på denne Eksportsatsingen, som ble lansert februar 2024, er Vareproduksjon og Design. I denne rapporten ser vi imidlertid på design og ferdigvareproduksjon, som var den eksportsatsingen Menon Economics analyserte i Menon-publikasjon nr. 53/2023 – «Eksportpotensial i norske næringer – kunnskapsgrunnlag til valg av nasjonale eksportsatsinger». Det er imidlertid verdt å merke at den oppdaterte eksportsatsingen inkluderer et bredere spekter av bedrifter. Det kan derfor være hensiktsmessig å oppdatere dette ved neste års Eksportmelding

[33] Merk at vi ikke inkluderer KPI-ene tilknyttet antall eksporterende bedrifter eller markedsandeler. Dette er på grunn av manglende datagrunnlag.

[34] Menon Economics (2023). Eksportmeldingen 2023. Tilgjengelig her.

[35] Orbis er en internasjonal database som inneholder både regnskapsdata og eierskapsdata for en betydelig andel av verdens bedrifter.

[36] Grunnen til at vi ikke kan kvantifisere hvor mange selskap som jobber med leverandører til havvindnæringen er fordi det er en rekke bedrifter fra flere NACE-koder som jobber med å levere forskjellige varer og tjenester til havvindnæringen. Alt fra offshore tjenester til fundament og IT-løsninger.

[37] NACE-koder er en type næringskoder. De forteller hvilke næringer en bedrift tilhører. De norske nærings- eller NACE-kodene bygger på EUs felles kategorisering av bedrifter i ulike næringer.

Tabell 6-1: Antall utenlandsavdelinger tilknyttet norske selskap. Kilde: Orbis

Næring	Antall utenlandsavdelinger i 2023
Maritim næring	234
Reiselivsnæringen	66
Helseindustrien	48
Design- og ferdigvareindustrien	246

Som tabellen viser, var det flest utenlandsavdelinger tilknyttet design- og ferdigvareindustri. Dette er i hovedsak drevet av at selskap som produserer ferdigvarer ofte har fabrikker i andre land. Et eksempel er Nordan, som har fabrikker i Polen. Den maritime næringen har nest flest utenlandsavdelinger. Det er ofte slik at rederier registrerer skipene sine som egne selskap, gjerne i et annet land. Denne dynamikken gjør at det er mange datterselskap i utlandet i maritim næring.

Utenlandske etableringer i Norge

Utenlandske etableringer i Norge fungerer som et barometer for landets attraktivitet som investeringsdestinasjon. Disse investeringene, enten gjennom «*greenfield*»-investeringer eller oppkjøp av norske selskaper, bringer med seg verdifull internasjonal kompetanse, teknologi, samt distribusjons- og salgssystemer.[38]

Ved å bruke Menons eierskapsdatabase, som inneholder detaljer om eierskapet til regnskapspliktige bedrifter i Norge, kartlegger vi utenlandsk eierskap. Vi definerer et selskap som utenlandsk eid dersom mer enn 50 prosent av eierskapet er internasjonalt. Tabellen under gir en oversikt over utenlandske etableringer fordelt på ulike norske næringer.

Tabell 6-2: Antall norske selskap med utenlandsk eierskap og minst 10 ansatte og 50 millioner i omsetning. Kilde: Menon Economics[39]

Næring	Antall norske selskap med utenlandsk eierskap i 2023	Antall nye utenlandske eiere av norske bedrifter i 2023
Maritim næring	191	11
Reiselivsnæringen	48	2
Helseindustrien	139	4
Design- og ferdigvareindustrien	31	1

Det er flest nye utenlandske eiere i maritim næring. Dette gjelder for eksempel danske Maersk sitt eierskap i Resq AS og det arendalsbaserte selskapet MacGregor Norway som eies av finske Cargotec. I reiselivsnæringen er det to nye bedrifter med utenlandske eiere. Disse er særlig tilknyttet restaurantbransjen, og inkluderer Herkules

[38] *«Greenfield»-investeringer er en form for direkteinvestering der et morselskap oppretter et datterselskap i et annet land for å etablere seg i det lokale markedet.*
[39] *Grunnen til at vi legger en nedre grense på 10 ansatte og 50 millioner kroner i omsetning er for å justere for at noen næringer er svært fragmenterte, og det kan være misvisende å telle alle små selskap innenfor for eksempel reiselivsnæringen.*

Private Equity sitt eierskap i Olivia AS på Tjuvholmen. I helseindustrien er nyetableringene tilknyttet grossistleddet i verdikjeden. Den ene nye etableringen i design- og ferdigvareindustri er et verksted.

Patenter og FoU-investeringer

For å estimere hvor mye innsats det er i forskningsleddet fra hver næring, ser vi på to indikatorer for FoU: Skattefunn og patenter. Skattefunn er en ordning som gir bedrifter mulighet til å få skattefradrag for utgifter til forsknings- og utviklingsprosjekter. «Skattefunnintensitet», målt som antall bedrifter som har fått innvilget Skattefunn per tusen bedrifter i næringen, gir et bilde av graden av forsknings- og utviklingsarbeid som gjøres i de ulike næringene. På samme måte forteller «patenttettheten», målt som antall patenter per milliard kroner i verdiskaping, noe om graden av forsknings- og innovasjonsarbeid i en næring. Figuren under illustrerer disse indikatorene for fire av de fem næringene.

Figur 6-2: Patentintensitet og Skattefunn-intensitet i fire av de utvalgte næringene. Kilde: Orbis IPS, Skattefunn, bearbeidet av Menon Economics

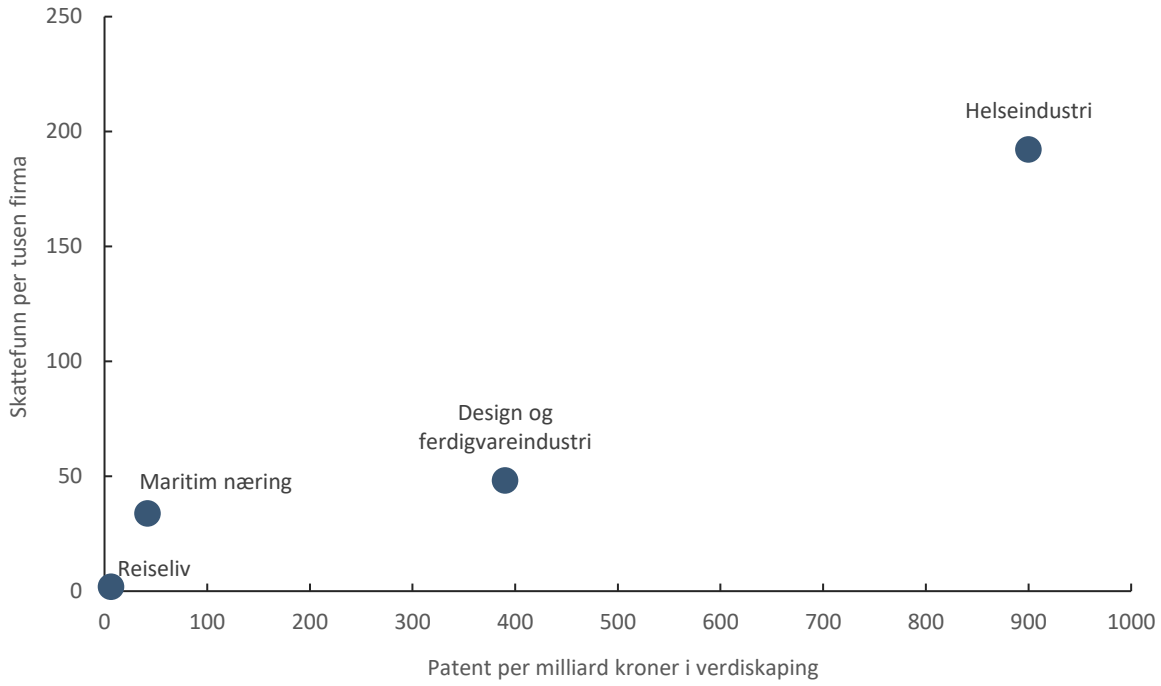

Figuren over viser at reiselivsnæringen og maritim næring har relativt lav FoU-intensitet sammenlignet med de øvrige næringene, da både «Skattefunnintensiteten» og «patenttettheten» er på et lavere nivå. Design- og ferdigvareindustrien har omtrent 400 patenter per milliarder kroner i verdiskaping, men relativt lav skattefunnintensitet.

Siden i fjor er det den maritime næringen som har hatt den største relative veksten i både patenttetthet og skattefunnintensitet. På den andre siden er det helseindustrien som har hatt den høyeste nominelle veksten i 2023 innenfor begge målene.

Investeringer

Ved å se på samlede investeringer i en næring kan man få en indikasjon på investeringsviljen og dermed forventningene om eventuell fremtidig vekst i næringen. Vi kartlegger de totale investeringene i næringen ved hjelp av SSB tabell 09181. Figuren under illustrerer de samlede investeringene i de utvalgte næringene.

Figur 6-3: Totale investeringer i næringene i 2022 og 2023. Kilde: SSB[40]

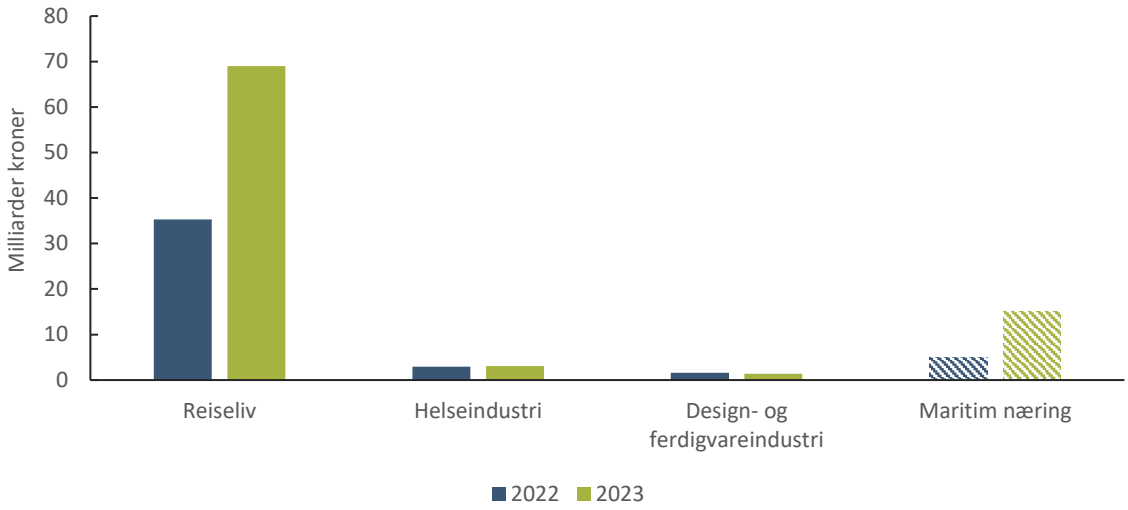

Som vist i figuren over har reiselivsnæringen de høyeste investeringene sammenlignet med de øvrige næringene. I 2023 er det investert for rundt 70 milliarder kroner.[41] Dette investeringsnivået for reiselivsnæringen må anses som et spesielt år, siden det i 2023 ble investert dobbelt så mye i luftfart enn det var i 2022. Det samme gjelder for maritim næring. Mye av veksten i 2023 er drevet av investeringer i sjøtransport. Dersom vi fjerner alle investeringer tilknyttet luftfart og sjøtransport, fremkommer bildet i figuren under.

[40] Maritim næring er skravert siden vi bruker hele maritim næring som en «proxy» på «mer og grønnere maritim eksport».
[41] Merk at dette er mye høyere enn tidligere år. Reiselivsnæringen har sett en dobling i investeringer tilknyttet transportvarer.

Figur 6-4: Totale investeringer i næringene kontrollert for fartøy i 2022 og 2023. Kilde: SSB

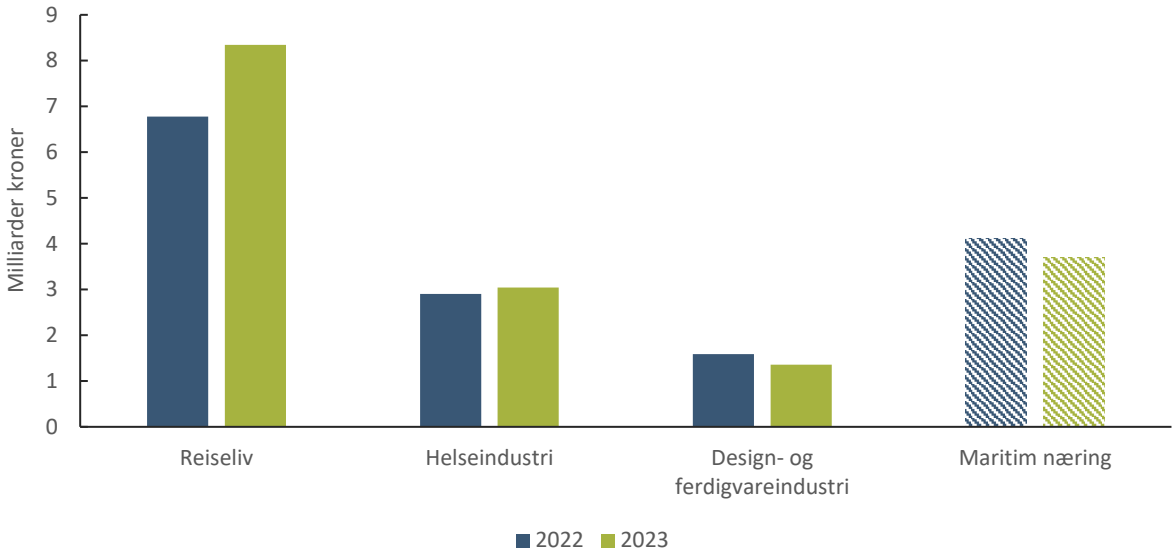

Som vist i figuren over blir investeringsnivået i både reiselivsnæringen og maritim næring betydelig lavere når vi kontrollerer for investeringer i luftfart og sjøtransport. Investeringer i reiselivsnæringen er fremdeles høyest, men differansen mellom de to næringene er mindre. Investeringene i reiselivsnæringen er i dette tilfellet kun investeringer tilknyttet overnattings- og serveringsbransjen. For maritim næring inkluderes investeringer fra verftsindustrien. Nedgangen i design- og ferdigvareindustrien kommer av en reduksjon i investeringer fra møbelindustrien.

Resultatindikatorer

Vel så viktig som å se på eksportinnsatsen er det å se på resultatet av eksportsatsingene. Vi analyserer derfor hvor vellykket hver av næringene har vært på å eksportere sine varer og tjenester ved hjelp av to KPI-er, total eksport og verdiskaping som følger av eksporten. Vi er særlig opptatt av at eksportsatsingene skal bidra positivt til den langsiktige verdiskapingen i Norge. Ingen av de to indikatorene fanger opp dette isolert sett, men begge belyser viktige sider ved den eksportrettede aktiviteten.

Total eksport

Total eksport viser den totale eksporten i næringen i nominell størrelse. Den totale eksporten for reiseliv, design- og ferdigvareindustri, helseindustri og maritim næring er enkle å kartlegge, da de hentes direkte fra kapittelet 2 i denne rapporten. For leverandører til havvindmarkedet baserer vi oss her på data fra Multiconsults analyser.[42] Figuren under viser total eksport fra de fem næringene i 2023, samt veksten.

[42] *Multiconsult (2023). Kartlegging av de norskbaserte næringene for fornybar energi og hydrogen i 2022. Tilgjengelig her.*

Figur 6-5: Total eksport fra eksportnæringene i 2023. Kilde: SSB og Multiconsult, bearbeidet av Menon Economics

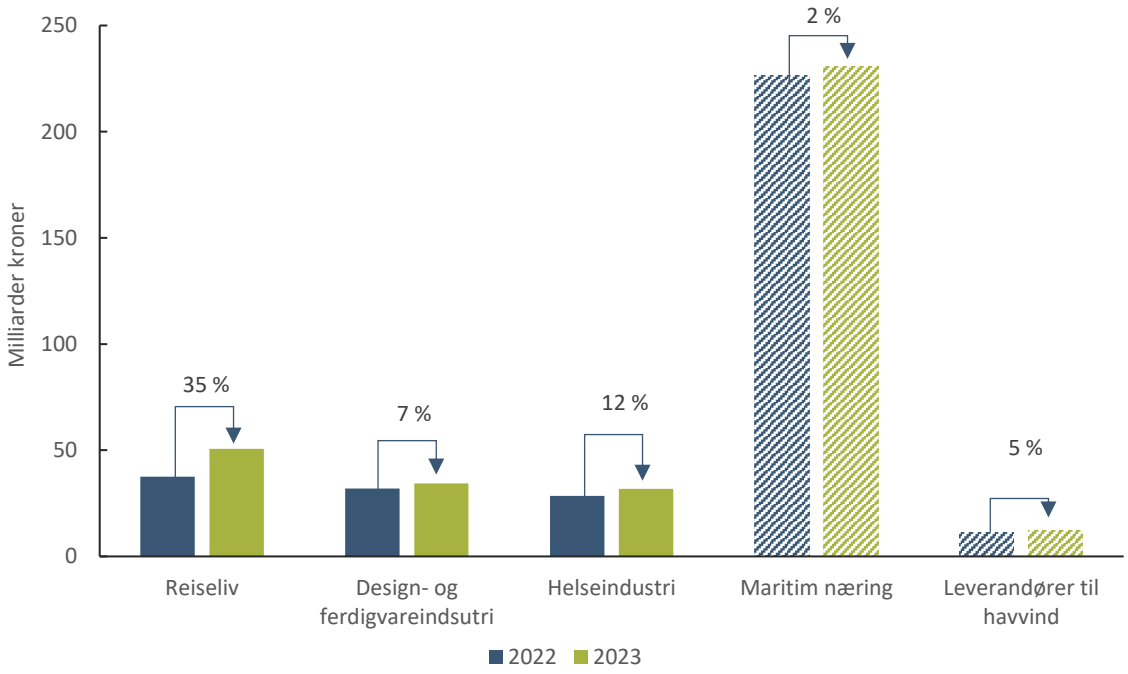

Samtlige næringer i grafen over har økt sin totale eksport i 2023. Økningen er spesielt stor for reiselivsnæringen som har økt sin totale eksport med 35 prosent. Denne økningen er både drevet av et økt antall utenlandsreisende til Norge, samt en svak kronekurs som har gjort Norge til en mer attraktiv reiselivsdestinasjon for turister. Øvrige næringer har hatt en noe lavere vekst i eksporten i 2023.

Verdiskaping

Eksportinntekter i seg selv er ikke den viktigste økonomiske størrelsen fra et samfunnsøkonomisk ståsted. Det er verdiskapingen som legger videre grunnlag for velferd i et samfunn, og vi fokuserer derfor på verdiskapingen som følger av den eksportrettede aktiviteten. Dersom vi antar at verdiskapingsandelen er lik for aktivitet tilknyttet eksport og øvrig aktivitet, kan vi finne verdiskapingen som følger av eksporten i utvalgte næringer. Dette er vist i figuren under.

Figur 6-6: Verdiskaping som en følge av eksportaktivitet i 2023. Kilde: Menon Economics

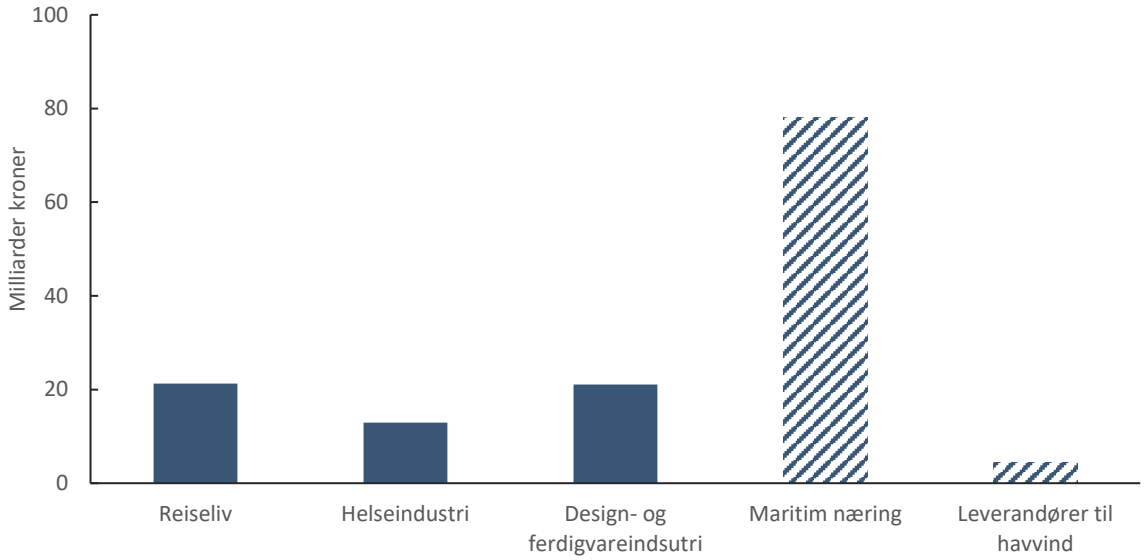

Verdiskapingen som følger av den eksporterende aktiviteten er høyest i maritim næring, etterfulgt av design- og ferdigvareindustrien, reiselivsnæringen, helsenæringen og leverandører til havvind. Bildet har ikke endret seg betydelig siden forrige eksportmelding.

Det er to mulige «feilkilder» knyttet til tallene presentert over. For det første vil det, som med flere av de andre indikatorene, også her være problematisk å isolere hvor mye av verdiskapingen fra maritim næring som er «grønn».[43] For leverandører til havvind har vi lagt til grunn samme verdiskapingsandel som hos offshore leverandørene, noe som også er usikkert. En annen mulig feilkilde ved denne KPI-en er antakelsen om at det er samme verdiskapingsandel for eksport som det er for øvrig aktivitet i bedriften. Eksportaktivitet er ofte mer produktiv enn annen aktivitet og det kan derfor tenkes at verdiskapingen som følger eksporten reelt er høyere enn det som kommer frem fra bedriftens regnskap.

6.3 Status på eksportsatsingen

I det følgende gir vi en kort beskrivelse av de fem eksportsatsingene. Det inkluderer eksporten i 2023, de viktigste driverne bak eksporten i dag og fremover, samt eksempler på initiativ og prosjekter som er igangsatt som følge av Regjeringens eksportreform som ble lansert 10. mars 2022.

Reiselivsnæringen

I 2023 var norsk reiselivseksport på 51 milliarder kroner. Dette er en økning på 35 prosent, fra 37,6 milliarder, i 2022. Dette gjør reiselivsnæringen til den femte største eksportnæringen til Norge. Eksportinntektene i 2023 er på et høyere nivå enn i 2019, året før koronapandemien, da inntektene var på 38 milliarder kroner. Utenlandske gjester har returnert raskere enn forventet, mye grunnet en svak norsk krone. Besøksstatistikk fra SSB viser at overnattinger fra utenlandsbesøkende har økt med 13 prosent i 2023, fra 9,8 til 11,2 millioner overnattinger.

[43] *Dette er grunnen til at vi tar utgangspunkt i hele maritim næring når vi ser på «mer og grønnere maritim eksport».*

En historisk svak krone har ført til at Norge ikke lenger er et like dyrt ferieland som tidligere. Dette har ført til at både etterspørselen etter reiser til Norge og forbruket i Norge har økt. Videre har etterspørselen etter aktiviteter økt, særlig naturbaserte og autentiske aktiviteter, noe som gjør Norge til en attraktiv destinasjon. At nordlysturismen til Nord-Norge har tidoblet seg det siste tiåret er ett godt eksempel på dette.[44] En annen driver bak den økte reiselivseksporten, som ikke fanges opp i overnattingsstatistikken, er økningen i cruiseturismen. Økningen i passasjeranløp i norske havner fra 2022 til 2023 var på hele 44 prosent, med totalt 6,2 millioner passasjeranløp i 2023. Som tidligere forklart har reiselivsnæringen i tillegg hatt et spesielt høyt investeringsomfang i 2023, med rundt 70 milliarder kroner investert, noe som naturligvis også er med på å drive veksten i norsk reiselivseksport.

Nye pandemier, klimautfordringer og geopolitisk ustabilitet representerer en usikkerhet for veksten i internasjonal turisme. Til tross for disse usikkerhetene predikerer UNWTO vekst i reiselivet, og spår en 2 prosent økning i internasjonal turisme i 2024 kontra 2019.[45] I Menons *prognoser for norsk reiseliv mot 2030* legges det til grunn en generell vekst i global turisme mot 2030, på mellom 2 og 4 prosent i året.[46] Rapporten spår også vekst i norsk reiseliv, på bakgrunn av internasjonal vekst, i tillegg til at trendene i markedet i hovedsak er positive for Norge som reisemål.

I 2024 ble Norges første veikart for reiselivsnæringen lansert. Veikartet inneholder en rekke tiltak, med mål om bærekraft, helårsarbeidsplasser, høy lønnsomhet og å skape unike opplevelser. For å nå ambisjonene presenterer regjeringen tre innsatsområder i veikartet: 1) tilrettelegge for utvikling av lønnsomme reiselivsprodukter, 2) tilrettelegge for utvikling av bærekraftige og attraktive reisemål og 3) bidra til målrettet markedsføring av Norge som reisemål.[47] Til sammen består veikartet av over 40 tiltak, som varierer fra lokale besøksavgifter til en landsdekkende sertifiseringsordning for guider.

Helseindustri

Helseindustrien eksporterte verdier for cirka 32 milliarder kroner i 2023. Dette var en oppgang på drøyt 4 milliarder kroner fra 2022. Eksporten fra helseindustrien har de siste fem årene vokst med cirka 35 prosent i løpende kroner. Veksten i eksport fra helseindustrien kommer hovedsakelig fra en vekst i eksport av medisinske og farmasøytiske produkter. Dette er særlig orientert rundt vekst fra noen større aktører, som for eksempel Lærdal Medical og GE Healthcare. Dette er bedrifter som produserer medisinsk utstyr i form av henholdsvis livredningsutstyr og elektriske maskiner.

Helseindustrien er en FoU-intensiv næring. I 2020 ble det investert 12 milliarder kroner i FoU knyttet til helse og omsorg (Forskningsrådet, 2022), hvorav næringslivet selv stod for 2,8 milliarder kroner. Grunnforsknings-innsatsen innenfor helseindustrien er det største forskningsområdet i Norge, men gjennomføres i all hovedsak av universiteter og sykehussektoren. Økt FoU-aktivitet kan bidra til ytterligere eksportvekst for helseindustrien.

I februar 2024 ble eksportsatsingen på helseindustrien under paraplyen «Hele Norge eksporterer» lansert fra regjeringen. Her ble det lagt frem at helseindustrien skulle øke sin eksport fra 22 milliarder kroner til 50 milliarder kroner i 2030, noe som betyr en vekst på rett i underkant av 130 prosent. Regjeringen la frem 15 tiltak for å øke

[44] *Menon Economics (2023). Menons prognoser for norsk reiseliv mot 2030. Tilgjengelig her.*
[45] *International Tourism to Reach Pre-Pandemic Levels in 2024 (2024). UNTWO. Tilgjengelig her.*
[46] *Menon Economics (2023). Menons prognoser for norsk reiseliv mot 2030. Tilgjengelig her.*
[47] *Nærings- og fiskeridepartementet (2024). Veikart for Reiselivsnæringen. Tilgjengelig her.*

eksporten fra helseindustrien og bevilget 20 millioner kroner til satsingen.[48] Tiltakene inneholdt blant annet styrking av «Invest in Norway» for å tiltrekke seg helseinvesteringer i Norge, videreutvikle partnerskapet mellom næringslivet og helseforetakene og videreutvikle helseteknologiordningen for å akselerere innføringen av nye løsninger. Videre ble viktigheten av videreutvikling av digitale produkter for å gjøre den norske helseindustrien ledende innenfor det teknologiske aspektet av industrien trukket frem som viktig for eksportsatsingen.

Design- og ferdigvareindustrien

Design- og ferdigvareindustrien eksporterte verdier tilsvarende 34 milliarder kroner i 2023. Dette var en oppgang på rundt 2,5 milliarder kroner fra 2022, en vekst i eksportverdi på rett i overkant av 7 prosent. De siste fem årene har eksporten fra design- og ferdigvareindustrien vokst i overkant av 65 prosent, hovedsakelig drevet av vekst i tekstiler og møbler.

Nasjonalt eksportråd la i 2023 norsk design- og ferdigvareindustri til som et av satsingsområdene i den norske eksportsatsingen. I februar 2024 bevilget regjeringen 20 millioner kroner til satsingen på design- og ferdigvare-industrien gjennom «Hele Norge eksporterer». I fremleggelsen av dette tiltaket ble det særlig trukket frem at norske ferdigvarebedrifter allerede eksporterer mye, men at flere SMB-er har mulighet til å konkurrere på det internasjonale markedet. Syv tiltak ble løftet frem for å øke eksporten fra den norske ferdigvareindustrien: Styrket internasjonal tilstedeværelse, eksportfremstøt i relevante markeder, etablere eksportprogram for bedrifter innen vareproduksjon og design, etablere utviklingsprogram i strategisk posisjonering og merkevarearbeid, benytte Team Norway og relevante utenriksstasjoner til å fremme norsk vareproduksjon og design, etablere et prosjektstyre for satsingen bestående av representanter fra næringslivet, og måle næringens verdiskaping, eksport og effekt av satsingen. Til sammen skal disse tiltakene være med på å nå målet om å en dobling i eksporten fra design- og ferdigvareindustrien.

Den videre veksten i eksporterte verdier fra design- og ferdigvareindustrien vil trolig komme fra en fortsettelse av dyrkingen av den norske merkevaren. Det er særlig viktig å få brukt «Team Norway» eller «Made in Norway», hvor man kan få økt fokuset på kvaliteten av de norske ferdigvarene. Den svake kronen vil også bidra til å gjøre norske produkter mer konkurransedyktige på det internasjonale markedet.

Grønn maritim næring

Maritim næring var den nest største eksportnæringen i 2023 etter olje- og gassnæringen. I 2023 var eksporten fra maritim næring på drøyt 230 milliarder kroner. Næringen er også den nest største næringen når det gjelder eksportveksten siden 2010, en vekst på 190 prosent i perioden. Store deler av eksportveksten skjedde i 2021 og i 2022. I 2023 har eksporten fra maritim næring også økt, men noe mer moderat enn de to forgående årene.

Store deler av eksportveksten de siste årene er drevet av rederisegmentet, i hovedsak av deepsea-rederiene, da denne gruppen er særlig sensitiv overfor utviklingen i verdensøkonomien og det geopolitiske landskapet. Rederiene har særlig blitt påvirket av et økt transportbehov som følge av økt etterspørsel etter norsk gass som følge av krigen i Ukraina. Det er også en generell økning i etterspørselen etter tonnasje innenfor flere av deepsea-segmentene. Videre har det i kjølvannet av striden i Gaza forekommet flere angrep på fartøy i Rødehavet. Den betente situasjonen i Rødehavet har allerede påvirket fraktratene i lys av at en rekke rederier seiler en lengre rute rundt Afrika.[49] Forstyrrelsene i Rødehavet og Suezkanalen skjer samtidig som at Panamakanalen er preget

[48] *Regjeringen (2024). Storsatsing på eksport av helsenæringen. Pressemelding den 9. februar 2024. Tilgjengelig her.*
[49] *E24 (2023). Varsler om store shippingbyks – kan vokse enda mer dramatisk. Tilgjengelig her.*

av tørke, som også fører til at skip må seile lengre ruter. Kostnaden for å seile lengre distanser, blant annet økte fraktrater, ender ofte opp hos vareavsender og sluttbruker, som igjen kan påvirke den pågående kampen mot inflasjonen.[50,51] Samtlige faktorer påvirker fraktratene til rederiene som igjen slår ut i eksporten.

I tillegg til rederiene bidrar også maritim industri med betydelige eksportinntekter. Nasjonalt eksportråd har foreslått et operativt mål om å øke eksporten til maritim industri (verft, utstyr- og tjenesteleverandører) fra 85 milliarder kroner i 2021 til 128 milliarder kroner i 2030. Dette er en økning på 51 prosent.[52] I en rapport utgitt av Menon Economics høsten 2023 viser resultatene at maritim industri for første gang har en eksport på over 100 milliarder kroner.[53] Industrien er med andre ord på god vei for å nå målene som er satt.

Regjeringen og næringen er i gang med forhandlinger om et maritimt klimapartnerskap hvor målet er få fart på den grønne omstillingen og bidra til å nå Norges klimamål, samtidig som næringslivets konkurranseevne skal opprettholdes. Det er et ønske om å etablere en plattform for samarbeid med organisasjoner i sjøtransport og fiske hvor flaskehalser kan identifiseres og utfordringer adresseres for videre utvikling av grønn skipsfart i tiden som kommer.[54] Videre bevilget Regjeringen høsten 2023, som en del av den maritime eksportstrategien, 2,5 millioner kroner til leverandørutvikling. Dette var for å styrke næringens posisjon som ledende på nye, grønne maritime løsninger og tjenester. Dette tilskuddet ble øremerket maritime prosjekter under Leverandør-utviklingsprogrammet (LUP).[55]

De neste tiårene skal store deler av verdensflåten byttes ut eller bygges om til nullutslippsfartøy. Dette fører med seg eksportmuligheter for alle deler av den maritime industrien, fra skipsbygging og utstyrsprodusenter til skipsdesign og tjenester.[56] I henhold til den norske maritime industrien vil en satsing på EU/EØS-markedet, etterfulgt av Europa, være nyttig at prioriteres i eksportsatsingen fremover. Dette fremkommer i samme rapport nevnt over.[57] Dersom en differensierer på bedriftenes størrelse (omsetning), viser resultatene at størst andel av bedriftene ønsker en eksportsatsing mot Singapore, Korea, Japan og Sørøst-Asia. Altså er nærmarkedene viktigst for de små bedriftene, mens Asia er viktigst for de store.

Havvind

Sammenlignet med de øvrige sektorene som har eksportsatsinger er havvind en relativt ny næring. Næringen har gradvis blitt en multinasjonal industri siden den første bunnfaste havvindparken ble etablert i 2002 i Danmark. Flere norske aktører har etablert seg i markedet for bunnfast havvind. Som illustrert i kapittel 7 har eksporten økt betydelig de siste fem årene, med 173 prosent fra 4,4 milliarder kroner i 2018 til 12 milliarder kroner i 2022. Selv om Equinor designet og bygget verdens første *flytende* havvindturbin i Norge i 2009, er det først de senere årene at vi har sett en betydelig satsing på flytende havvind blant norske aktører. I et langsiktig perspektiv er det imidlertid flytende havvind som peker seg ut som det markedssegmentet hvor norske aktører kan ta størst markedsandel. Dette skyldes både at kompetansen fra olje- og gassektoren er spesielt relevant og

[50] *E24 (2024). Fraktpriser truer den globale inflasjonskampen. Tilgjengelig her.*
[51] *Menon Economics (2024). Maritim verdiskapingsrapport 2024. Foreløpig ikke publisert og offentliggjort.*
[52] *Nasjonalt eksportråd (2023). Mer og grønnere maritim eksport – forslag til nasjonal eksportsatsing. Tilgjengelig her.*
[53] *Menon Economics (2023). Analyse av norsk maritim industri. Tilgjengelig her.*
[54] *Regjeringen (2023). Forhandler om maritimt partnerskap. Tilgjengelig her.*
[55] *Skipsrevyen (2023). Regjeringen vil bruke 2,5 millioner på å øke maritim eksport. Artikkel fra 27. september 2023. Tilgjengelig her.*
[56] *Menon Economics (2024). Maritim verdiskapingsrapport 2024. Foreløpig ikke publisert og offentliggjort.*
[57] *Menon Economics (2023). Analyse av norsk maritim industri. Tilgjengelig her.*

at et mer umodent marked åpner for at «nye» aktører i større grad kan etablere seg, sammenlignet med eksempelvis markedet for bunnfast havvind.

Utviklingen innen den norske havvindnæringen fremover vil blant annet avhenge av etableringen av et hjemmemarked. I Norge er to områder for havvind åpnet (Utsira Nord og Sørlige Nordsjø II), hvor utlysningene skulle finne sted i 2023. På bakgrunn av prosesser knyttet til godkjennelse hos ESA ble begge utlysningene forsinket. Auksjonen for Sørlige Nordsjø II vil bli gjennomført mars 2024 og samme år forventer myndighetene å tildele areal for flytende havvind på Utsira Nord. Myndighetene har uttalt at flere områder skal åpnes fra og med 2025, i tråd med Norges ambisjoner om 30 GW havvind innen 2040. Dette er viktig for å sikre forutsigbarhet knyttet til markedsvolumet ettersom det kreves store investeringer for å sikre tilstrekkelig infrastruktur og verdikjedekapasitet til å betjene denne typen utbygginger.

Videre har havvindnæringen blitt påvirket av den generelle kostnadsøkningen som har funnet sted. Kostnadsøkningen har preget debatten om havvind i Norge og internasjonalt. Økte finansieringskostnader, høy inflasjon, økte råvarepriser og flaskehalser i forsyningskjeden har bidratt til forsinkelser og redusert lønnsomhet i planlagte prosjekter. Flytende havvind, som er en mer umoden teknologi og derfor i utgangspunktet har en høyere kostnad, er spesielt påvirket. Også aktører i Norge merker utfordringer i verdikjeden og kostnadsøkninger. Eksempelvis har enkelte aktører trukket seg eller signalisert at de potensielt vil trekke seg fra utlysningene i Norge, og Equinor har utsatt det planlagte havvindprosjektet Trollvind på ubestemt tid. Det samme ser vi internasjonalt, blant annet i USA hvor store norske og europeiske energiselskap har betydelige kostnadsøkninger på sine havvindprosjekter. Selv om disse utfordringene har fått mye oppmerksomhet i media, viser statistikk at aktiviteten i det europeiske havvindmarkedet tok seg kraftig opp i 2023, etter et tregt 2022. Mens det i 2022 ikke ble tatt endelig investeringsavgjørelse på noen storskala havvindprosjekter[58], ble det i 2023 tatt endelig investeringsavgjørelse på til sammen åtte europeiske havvindprosjekter med total kapasitet på 9,3 GW.[59] I 2023 ble havvindparker med en samlet kapasitet på rekordhøye 4,2 GW satt i drift, noe som tilsvarer en økning på 40 prosent fra 2022. Også i forsyningskjeden var det høy aktivitet, med nye fabrikker annonsert i Polen, Danmark, Tyskland, Nederland og Spania.[60]

Havvind var den første eksportsatsingen som ble lansert i regjeringens eksportreform *Hele Norge eksporterer* den 1. desember 2022. I løpet av det siste året er det etablert en rekke initiativ for å fremme norske havvindleverandører og -utbyggere i relevante internasjonale marked. I dette arbeidet har klyngene[61] tatt en sentral rolle, sammen med øvrige virkemiddelaktører. Eksempelvis har Norges havvindklynge, Norwegian Offshore Wind, flere arbeidsgrupper rettet inn mot viktige geografiske markeder. I tillegg er det etablert tre HPO-er knyttet til havvind, for henholdsvis Europa, USA og Japan.[62] Slike initiativ er sentrale for å spre norske teknologier, forstå markedene og lokale behov, samt nettverksbygging. Det er flere eksempler på norske utbyggere og utstyrsleverandører som har etablert samarbeid og sammen med lokale aktører utvikler prosjekter i resten av Europa, USA og Asia.

[58] Wind Europe (2024). Offshore wind energy 2023 mid-year statistics
[59] 4C Offshore/TGS
[60] Wind Europe (2024). Lots of good news – and good numbers – again in offshore wind. Tilgjengelig her.
[61] Norwegian Offshore Wind, GCE Ocean Technology, GCE NODE, Energy Valley og Blue Maritime Cluster.
[62] High Potential Opportunities (HPO) er et norsk eksportprogram. Et HPO-prosjekt er en flerårig eksportkampanje hvor Norges uteapparat bistår en gruppe bedrifter i arbeidet med internasjonalisering og vinne kontrakter i utenlandske markeder.

7 Spesialtema 1: Norges grønne eksportlandskap og markedsmuligheter

En satsing på økt grønn eksport fra Norge står høyt på den politiske agendaen med fokus på å styrke den norske konkurransekraft i overgangen til lavutslippssamfunnet. Det er store markedsmuligheter innen flere sentrale grønne verdikjeder i Europa. Mulighetene for norske leverandører til havvindnæringen er spesielt store i markeder som satser stort på blant flytende havvind, som Storbritannia, Irland og Frankrike. Norge har særlige konkurransefortrinn innen offshorekompetanse, topografi og kort geografisk avstand til europeiske markeder, som vil være viktige i eksportsatsingen for havvind. For lav- og nullutslippshydrogen er eksportpotensialet både knyttet til utstyrsleveranser (elektrolysører til grønt hydrogen) og produksjon av grønt og blått hydrogen til eksport. Tilgang på fornybar kraft og naturgass samt teknologikompetanse er to av landets viktigste konkurransefortrinn i hydrogensatsingen. Tyskland, som Norge allerede har inngått samarbeid om hydrogen med, skiller seg ut ved betydelige planer og et stort sluttbrukermarked i landets industri. For batterinæringen kan den planlagte produksjonskapasitet i Norge utgjøre en substansiell andel av det europeiske behovet for batterier. Tilgang til mineraler, billig grønn kraft og høy kompetanse innen kjemisk og kraftkrevende industri gir Norge komparative fortrinn i batterisatsingen. Bedrifter, organisasjoner og virkemiddelapparatet bør rigge sine satsinger og uteapparat inn mot disse markedene, for å sikre at markeds-mulighetene som foreligger utnyttes.

Det er bred politisk støtte til å satse på grønn industriutvikling og økt eksport i energimarkedene knyttet til den europeiske energiomstillingen. Det er flere grunner til dette. For det første har Norge som en del av det globale samfunnet forpliktet seg til å redusere utslipp av klimagasser og bidra til å bekjempe klimaendringene. Ved å satse på grønn eksport kan Norge bidra i det globale skiftet og samtidig posisjonere seg som en ledende leverandør av bærekraftige løsninger. For det andre kan grønn eksport bidra til å redusere Norges avhengighet av olje- og gassindustrien og skape en mer robust og diversifisert økonomi som er mindre sårbar for svingninger i oljeprisen og global etterspørsel. En tredje grunn henger sammen med de betydelige markedsmulighetene knyttet til etableringen av nye verdikjeder med betydelig overførbarhet fra sektorer hvor Norge har hatt en sterk posisjon. Dette vil bidra til å opprettholde og styrke norsk internasjonal konkurransekraft og arbeidsplasser.

Formålet med dette kapittelet er å peke mot de største eksportmulighetene for spesifikke grønne verdikjeder (havvind, hydrogen og batteri) i viktige europeiske markeder. Kunnskapsgrunnlaget vil kunne bistå bedrifter, organisasjoner og virkemiddelaktører inn i deres arbeid mot disse markedene. Vi presenter først status på Norges grønne eksport med utgangspunkt i tilgjengelig statistikk. Deretter går vi i dybden på grønne markedsmuligheter i EU/EØS for norske aktører.

7.1 Statusrapport: Norsk grønn eksport

Multiconsult har kartlagt eksporten til de norske næringene for fornybar energi årlig fra 2018 til 2022, med fokus på leverandørindustrien.[63] Analysen omfatter verdikjedene knyttet til havvind, solenergi, landbasert vind, vannkraft og bioenergi. For året 2022 har de for første gang også inkludert statistikk for hydrogen. Som illustrert i figuren under har eksporten fra fornybarnæringene økt fra 9,1 milliarder kroner i 2018 til 18,6 milliarder kroner i 2022. Dette tilsvarer en dobling over perioden (104 prosent vekst).

[63] *Multiconsult presenterer tall for leverandørindustrien på eksport, og derfor er eksempelvis ikke eksport av kraft inkludert.*

Figur 7-1: Norsk eksport fra fornybarnæringene over tid. Kilde: Multiconsult[64]

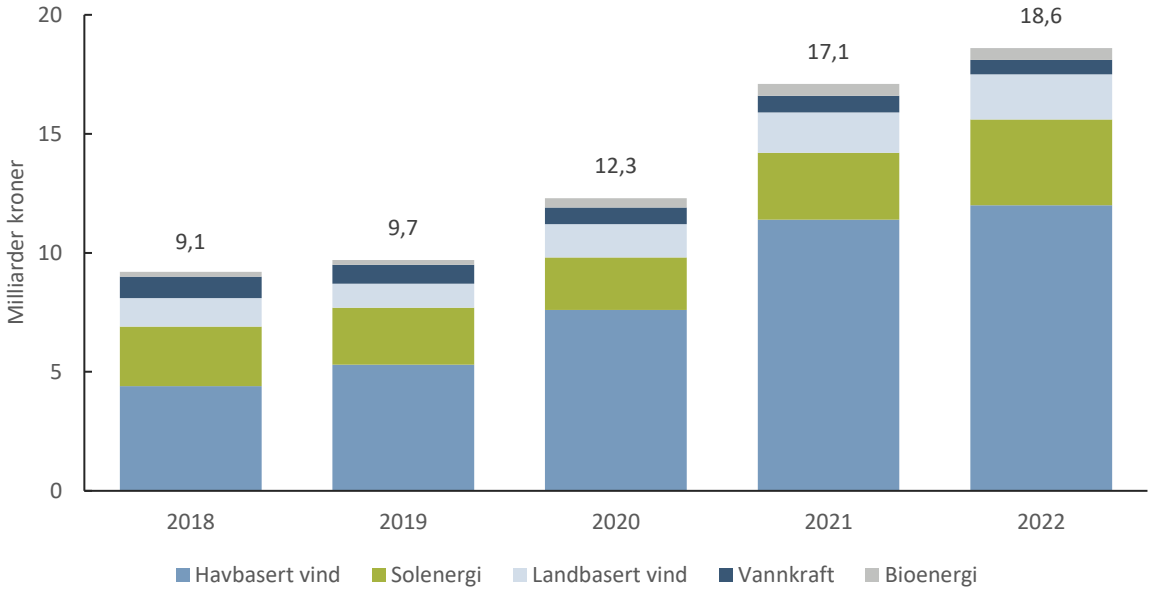

Havbasert vind stod for om lag to tredjedeler av eksporten i fornybarnæringen, som i 2022 endte på 12 milliarder. Solenergi følger deretter med en eksport på omkring 3,6 milliarder kroner. De resterende næringene hadde en eksport på mellom en halv milliard og 1,9 milliarder kroner.

I tillegg til å utgjøre den høyeste eksportandelen, er havbasert vind også den næringen som har hatt høyest vekst de siste fem årene (173 prosent), fulgt av bioenergi (150 prosent). Landbasert vind og solenergi har hatt en vekst på henholdsvis 58 og 44 prosent. Det er nærliggende å tro at veksten i disse næringene vil fortsette i årene som kommer. Den globale klimaomstillingen krever en stadig økende andel av fornybar energi, noe som betyr at leverandørnæringen vil vokse. For å utnytte mulighetsrommet som foreligger må imidlertid norske aktører være proaktive og jobbe målrettet med å bygge konkurransekraft, både i hjemmemarkedet og i sentrale eksportmarkeder.

Det er i denne sammenheng relevant å se på størrelsesforhold mellom fornybarnæringen her hjemme og sentrale handelspartnere. Til tross for at Norges fornybare eksport har doblet seg de siste fem årene, har Norge relativt sett en betydelig lavere grønn eksport enn andre sammenlignbare land. Dette indikeres i figuren under, som viser fornybare jobber som andel av den totale arbeidsstyrken i sammenlignbare land. Selv om fornybare arbeidsplasser ikke utelukkende er tilknyttet eksport, gir det en indikator på konkurransekraften og størrelsen på næringen.

[64] For å finne utviklingen av eksporten over tid har vi tatt utgangspunkt i flere Multiconsult-rapporter i rapportserien «Kartlegging av den norskbaserte fornybarnæringen». Rapportene for følgende år finnes her: 2020, 2021 og 2022.

Figur 7-2: Andel jobber innen fornybare teknologier av lands totale arbeidsstyrke i 2022, fordelt på utvalgte fornybare teknologier. Kilde. IRENA (2023) og Eurostat, bearbeidet av Menon Economics

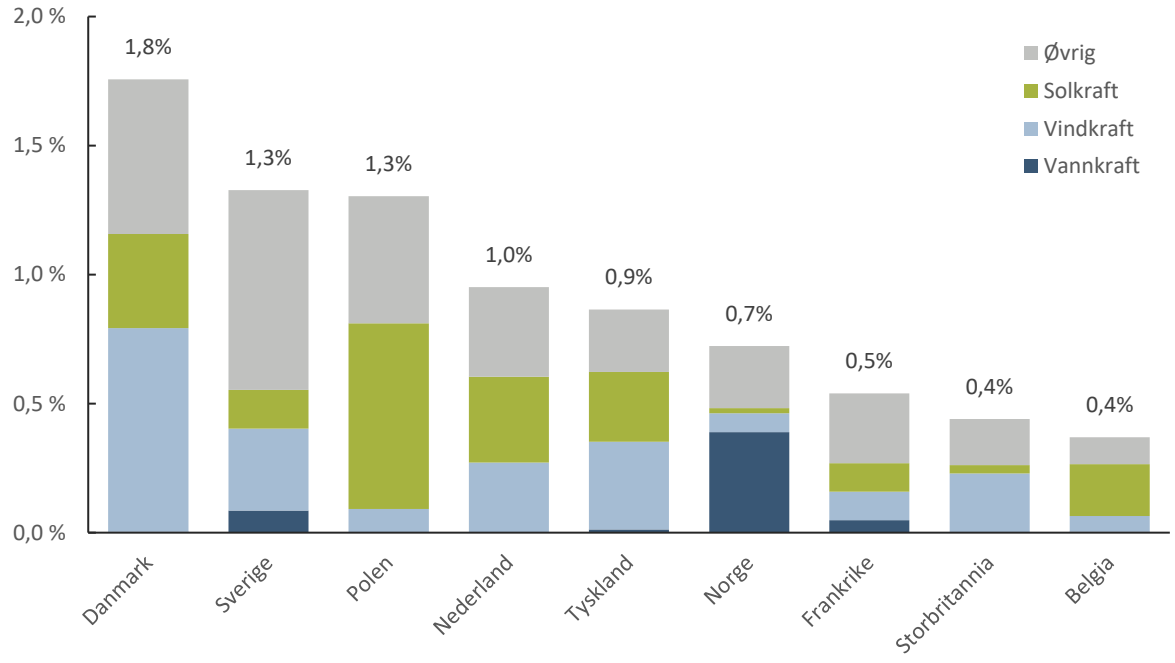

Beregninger av det internasjonale byrået IRENA viser at Norge sin fornybarnæring utgjør nærmere 20 000 arbeidsplasser i 2022, hvor om lag halvparten av arbeidsplassene er tilknyttet vannkraft.[65,66] Sett i lys av Norges arbeidsstyrke utgjør dette i underkant av 1 prosent. Til sammenligning har andre europeiske handelspartnere som Danmark, Sverige og Polen et langt høyere andel fornybare arbeidsplasser på over 1 prosent av arbeidsstyrken. Disse er i tillegg mer eksportrettede enn den norske fornybarnæringen.

7.2 Grønne markedsmuligheter i EU og Storbritannia

For å belyse markedsmulighetene som eksisterer innenfor grønne verdikjeder som havvind, hydrogen og batteri i Europa, vil vi presentere status for disse næringene i sentrale europeiske land, samt landenes ambisjoner og målsetninger tilknyttet disse tre næringene. Med dette som utgangspunkt vil vi drøfte Norges markeds-muligheter for grønn eksport innen de spesifiserte verdikjedene. Avslutningsvis vil vi gi en oversikt over Norges uteapparat i sentrale europeiske land og regioner. Gjennomgangen tar utgangspunkt i Norges åtte viktigste handelspartnere i Europa, som beskrevet i kapittel 2.4, eventuelt øvrige europeiske handelspartnere som er viktige for de spesifikke næringene.

Muligheter innen grønne verdikjeder i viktige europeiske markeder

Det vil i løpet av de neste tiårene være store muligheter for norske aktører innen flere grønne verdikjeder. I vår gjennomgang ser vi spesielt på mulighetene knyttet til havvind, hydrogen og batteri i de åtte europeiske landene

[65] *IRENA (2023). Renewable energy and jobs: Annual Review 2023. Tilgjengelig her.*
[66] *Multiconsult beregner også sysselsetting til leverandører i fornybarnæringen (årsverk). Estimatene fra IRENA og Multiconsult er ikke direkte sammenlignbare, ettersom IRENA opererer med en bredere definisjon av fornybare arbeidsplasser.*

som Norge eksporterer mest til i dag. Disse tre næringene er valgt ut på bakgrunn av at Norge har gode forutsetninger for å lykkes med en eksportsatsing i de respektive næringer, gitt landets komparative fortrinn.

Havvind

Fra den første havvindparken ble installert i 2002 i Danmark har havvind vokst til å bli en global industri. I 2022 var den totale kapasiteten for havvind på 68 GW, hvorav bunnfaste teknologier stod for tilnærmet alt.[67] Europa har lenge dominert utbyggingsstatistikken. I 2022 lå om lag halvparten av den totale kapasiteten som er utviklet i Europa, tilsvarende omkring 30 GW.[68] Nord-Europa har pekt seg ut som et tyngdepunkt for havvindindustrien, noe som gjenspeiles i hvor utbyggingen til nå har funnet sted. Som illustrert i figuren under er det spesielt Storbritannia og Tyskland som har bygget ut havvindparker, fulgt av Nederland, Danmark og Belgia.

Figur 7-3: Havvind i drift (i GW) per årsskifte 2023/2024. Kilde: 4C Offshore, bearbeidet av Menon Economics

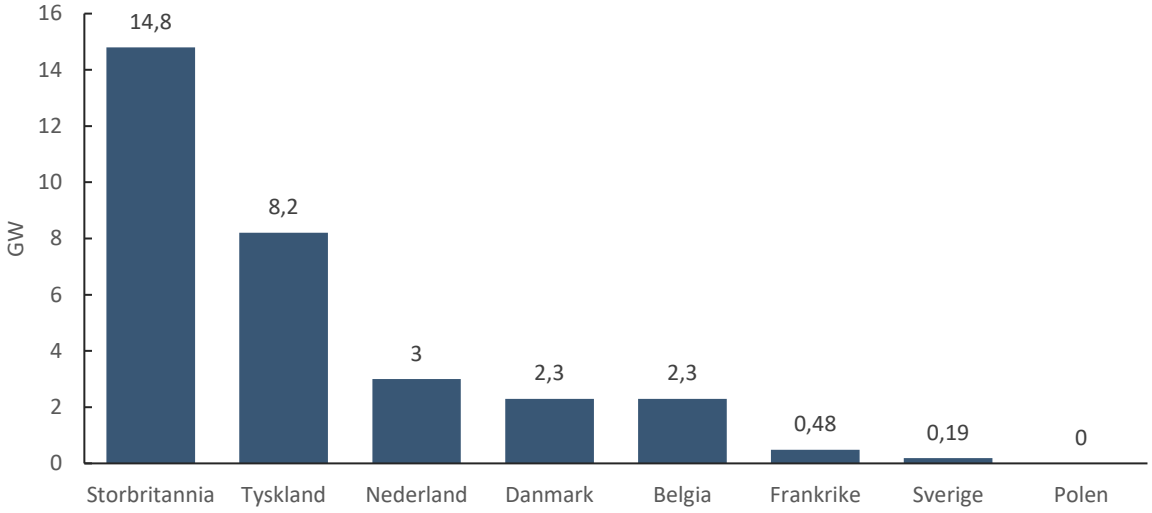

Som presentert innledningsvis i dette kapittelet eksporterte norske havvindleverandører for 12 milliarder kroner i 2022. Eksporten har økt betydelig de siste fem årene, med 173 prosent fra 4,4 milliarder kroner i 2018. Dette er illustrert i figuren under.

[67] *DNV (2023). Energy Transition Outlook 2023*
[68] *Akkumulert kapasitet i Europa i 2022 er beregnet av Menon på bakgrunn av input fra DNVs nyeste Energy Transition Outlook fra 2023, samt data fra 4COffshore.*

Figur 7-4: Norsk eksport fra leverandører innen havvind over tid. Kilde: Multiconsult[69]

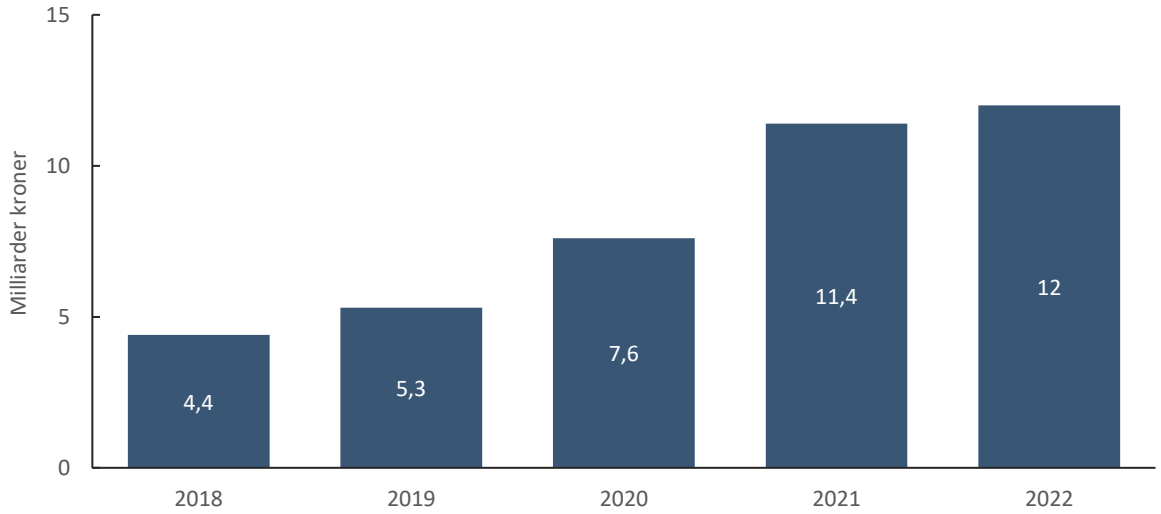

Det er betydelige muligheter for norske havvindaktører i viktige europeiske markeder. Dette er på bakgrunn av norske aktørers **konkurransefortrinn** knyttet til blant annet eksisterende offshorekompetanse, teknologisk innsikt, topografi og kort geografisk avstand til europeiske markeder, samt et internasjonalt ledende innovasjons-økosystem. For norske aktører handler mulighetene både om å utvikle og bygge havvindparker i Europa, men også å levere utstyr og tjenester til disse. Det er flere etablerte norske havvindaktører som har levert utstyr og tjenester til bunnfaste havvindparker. Dette er eksempelvis maritime selskaper (DOF, Østensjø Rederi, Fred Olsen og Subsea 7), samt aktører innen kabelproduksjon og -legging (Nexans). Selv om det er et vekstpotensial innen bunnfast havvind i lys av økt utbygging, er dette markedet vanskeligere å tre inn i for nye aktører, da det er et mer modent marked og hjemmemarkedet er mer begrenset sammenlignet med andre land.

De store mulighetene for Norge er dermed spesielt knyttet til flytende havvind. Det er flere grunner til dette. For det første besitter norske aktører overførbar teknologi og kompetanse fra offshore olje og gass som vil være spesielt relevant for flytende havvind. For det andre er markedet for bunnfast allerede etablert og modent, og vil dermed være vanskeligere å ta markedsandeler i. I tidligere Menon-analyser er markedsmulighetene innen flytende havvind blitt estimert til mellom 21 og 96 milliarder kroner i omsetning i 2050 for norske aktører.[70] Spennet i anslaget henger både sammen med hvor stort det globale (og europeiske markedet) blir og hvor konkurransedyktige norske aktører er fremover.

En annen Menon-analyse har sett på mulighetene for sammenstillings- og installasjonshavner, hvor mulighetene spesielt i Nord-Europa er store.[71] Studien finner at mulige ringvirkninger av norske installasjons- og sammen-stillingshavner (med en kapasitet på 2,5 GW) kan utgjøre 8,4 milliarder kroner i verdiskaping og 6 400 årsverk per år. For å realisere disse mulighetene er det sentralt at norske aktører spiller videre på sine konkurranse-fortrinn, og samtidig lykkes med en betydelig automatisering og industrialisering av prosesser. Sistnevnte er viktig både for å bidra til å øke teknologiens kostnadseffektivitet og norske aktørers konkurransekraft, ettersom

[69] For å finne utviklingen av eksporten over tid har vi tatt utgangspunkt i flere Multiconsult-rapporter i rapportserien «Kartlegging av den norskbaserte fornybarnæringen». Rapportene for følgende år finnes her: 2020, 2021 og 2022.
[70] Menon Economics (2022). Flytende havvind – analyse av markedet og norske aktørers omsetningspotensial. Tilgjengelig her.
[71] Menon Economics (2023). Muligheter for norske sammenstillings- og installasjonshavner innen havvind frem mot 2030. Tilgjengelig her.

lønnsnivået i Norge er relativt sett høyt. Videre vil det være viktig å få demonstrert teknologiene som utvikles, og at nødvendige investeringer i infrastruktur gjøres.

Boks: 7-1: EUs ambisjoner for havvindutbygging

EU har satt ambisiøse mål for utbyggingen av havvindkraft og har utviklet strategier for å nå disse målene. I 2020 lanserte Europakommisjonen en strategi for fornybar offshore-energi, som ble fremmet for å bidra til å møte EUs ambisiøse energi- og klimamål. I januar 2023 ble medlemslandene enige om nye langsiktige mål for fornybar offshore-energi i hver av EUs fem havbassenger, med mellomliggende mål som skal nås innen 2030 og 2040. Samlet sett beløper disse målene seg til 109-112 GW innen 2030, 215-248 GW innen 2040, og 281-354 GW innen 2050. Hvis vi inkluderer norske og britiske mål for havvind, vil dette øke til 450 GW innen 2050.

Hvilke land i Europa som vil gi norske aktører de største markedsmulighetene avhenger i stor grad av hvor mye havvind hvert land ønsker å bygge ut, og hvorvidt dette er flytende eller bunnfast havvind. Som illustrert i figuren under har en rekke europeiske land satt ambisiøse mål for havvindutbygging i tiårene som kommer.[72]

Figur 7-5: Europeiske myndigheters kvantifiserte målsetninger for havvindutbygging (uavhengig av teknologi). Kilde: Menon Economics

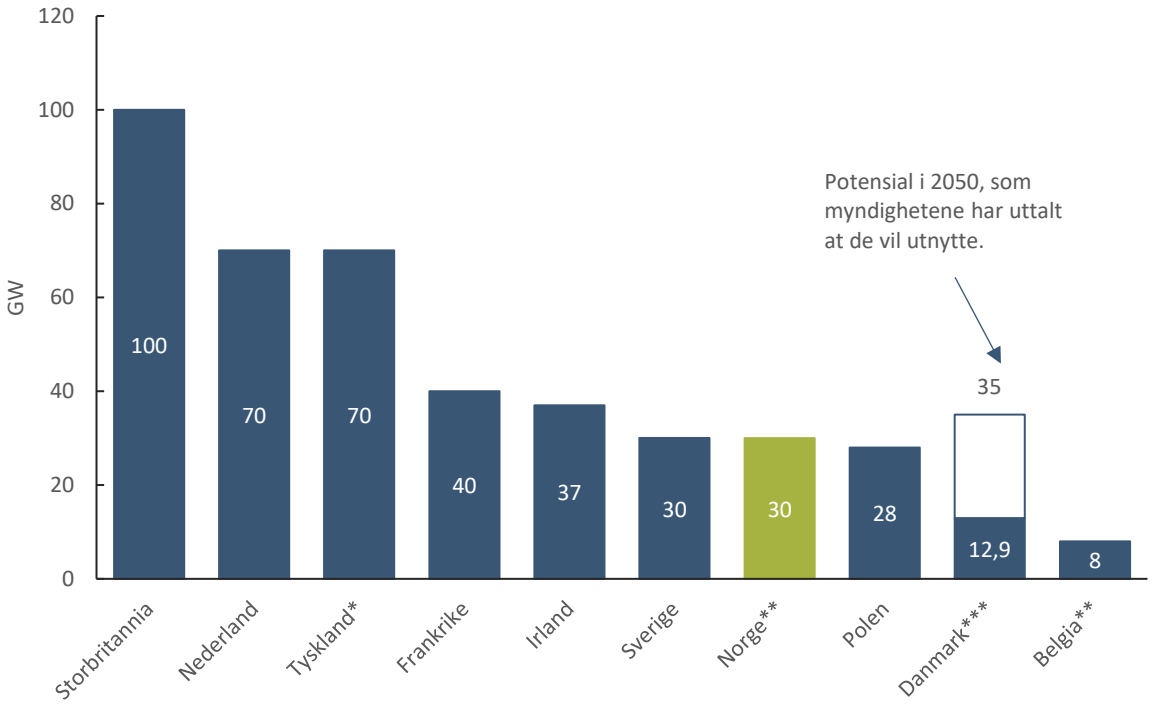

Merk at enkelte land ikke har oppgitt ambisjon per 2050, men tidligere år: * Innen 2045. ** Innen 2040. *** Innen 2030.

[72] *Utover enkeltlands ambisjoner har også enkelte europeiske land sammen skissert ambisjoner på tvers. Et eksempel er fra North Sea Summit i Esbjerg i mai 2022, hvor statsministrene i Danmark, Tyskland, Nederland og Belgia signerte en samlet ambisjon for havvind; en målsetning om å bygge ut 65 GW innen 2030 og 150 GW havvind innen 2050. Ambisjonen stadfester ikke hvor mye hvert av de fire landene skal stå for.*

Storbritannia har de største ambisjonene for havvind, og en betydelig del av dette er knyttet til flytende havvind. Mulighetene i Storbritannia er også store på bakgrunn av nærhet til den norskbaserte verdikjede, norsk infrastruktur, samt at flere norske aktører allerede er involvert i utbyggingen som finner sted. Det vil også være store muligheter i land som Frankrike og Irland[73], som er avhengig av å realisere flytende havvind på bakgrunn av begrenset tilgang på grunne havområder. Land som Tyskland og Nederland skal i hovedsak bygge ut bunnfast havvind og er derfor mindre relevante for norske aktører som ikke allerede er etablert i dette markedssegmentet. Dette gjelder også til dels Polen og Sverige. Norges eksportsatsing innen havvind bør være konsentrert rundt land og regioner hvor mulighetene er store, særlig tilknyttet flytende havvind. I tillegg vil det være viktig å følge med på potensialet i øvrige søreuropeiske land som skal skalere opp sin havvindsatsing i årene som kommer. Eksempler på dette er Portugal, Spania og Italia som havvindklyngen Norwegian Offshore Wind har etablert arbeidsgrupper med. I Middelhavet og langs kysten i Portugal forventes det også en betydelig utbygging av flytende havvind.

Vi henviser til kapittel 6.2 for en redegjørelse av den nasjonale eksportsatsingen tilknyttet havvind og hvilke endringer som har skjedd det siste året.

Fornybar hydrogennæring (grønt og blått hydrogen)

I overgangen til et lavutslippssamfunn vil hydrogen spille en viktig rolle. Hydrogen har potensial til å redusere utslipp, både lokalt, nasjonalt og globalt, samt legge til rette for grønn vekst. Bakgrunnen for dette potensialet henger sammen med det brede anvendelsesområdet til hydrogen hvor blant annet industrielle prosesser, maritim transport og kraftmarkedet peker seg ut som særlig relevante.

Hydrogen er en energibærer som kan produseres fra ulike energikilder. Majoriteten av dagens hydrogen-produksjon er forbundet med fossile energikilder, særlig naturgass. I 2022 ble omkring 95,6 prosent av samlet hydrogenproduksjon i Europa produsert fra fossile energikilder.[74] Dette betyr at dagens produksjon av hydrogen forbindes med betydelige CO2-utslipp, og store omstillingsprosesser blir nødvendig for å kutte i utslippene, samtidig som kapasitet skaleres i tråd med klimamålene. Det er imidlertid flere alternativer til dagens produksjonsmåter. Særlig relevant er såkalt «blått» og «grønt» hydrogen, jamfør figuren under. Det er denne typen lav- og nullutslippshydrogen som er særlig relevant for norske aktører, både på bakgrunn av tilgang på kraft og naturgass, samt norske aktørers relevante industrikompetanse.

[73] Irland er ikke en av Norges åtte største handelspartnere, men de er relevante å inkludere med tanke på deres havvindsatsing.
[74] Hydrogen Europe (2023). Clean Hydrogen Monitor 2023.Tilgjengelig her.

Figur 7-6: Produksjon av hydrogen ved hjelp av grå, blå og grønn produksjonsteknikk. Illustrasjon gjengitt fra SINTEF.

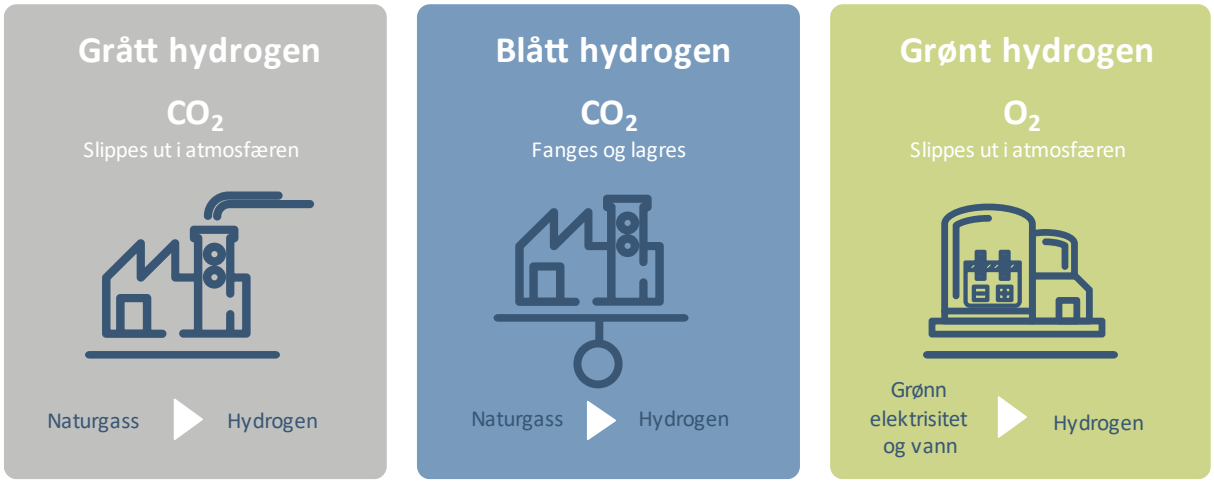

Norske hydrogenleverandører eksporterte for 0,8 milliarder kroner i 2022, og hadde en utenlandsomsetning på 0,5 milliarder kroner. Dette er i hovedsak teknologi- og utstyrsleverandører. Som illustrert i figuren under har det vært en betydelig eksportvekst fra 2021.

Figur 7-7: Norsk eksport og utenlandsomsetning fra hydrogen over tid. Kilde: Multiconsult[75]

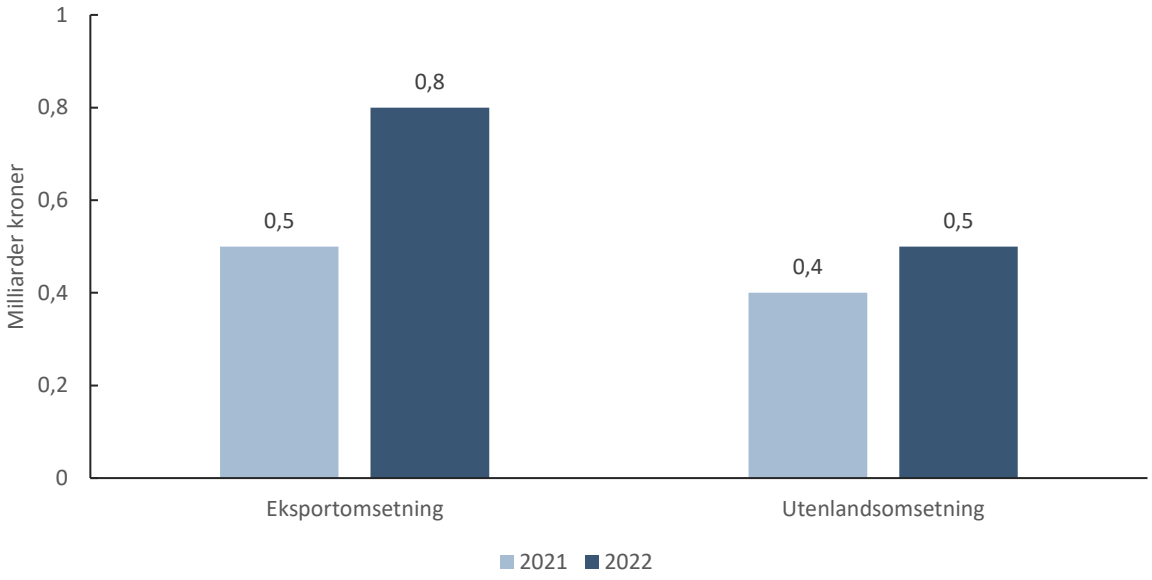

[75] *For å finne utviklingen av eksporten over tid har vi tatt utgangspunkt i flere Multiconsult-rapporter i rapportserien «Kartlegging av den norskbaserte fornybarnæringen». Rapportene for følgende år finnes her: 2021 og 2022.*

Boks: 7-2. EUs ambisjoner og satsing på hydrogen [76,77]

Hydrogensatsingen i EU har blitt betydelig styrket de siste årene, spesielt etter at Green Deal ble lansert i 2019. Sentrale rammeverk som EUs hydrogenstrategi, Net Zero Industry Act (NZIA) og REPowerEU, skal legge til rette for støtte til oppskalering av fornybart og lavutslippshydrogen. EU-kommisjonen er tydelige på at hydrogen vil bli en sentral energibærer på veien mot lavutslippssamfunnet, og på den måten vil hjelpe EU til å redusere sin importavhengighet av fossile brensler. REPowerEU legger til grunn en målsetning om å produsere 10 millioner tonn hydrogen i EU-land og importere ytterligere 10 millioner tonn innen 2030. For å sikre tilstrekkelig produksjonskapasitet og tilhørende infrastruktur vil det være behov for enorme investeringer, som i seg selv representerer et næringspotensial for eksisterende og nye leverandørbedrifter. EU estimerer selv et investeringsbehov på 2 000–4 000 milliarder kroner i Europa frem mot 2050 i hydrogen-strategien fra 2020.

Fremover vil det være betydelige muligheter for norske hydrogenaktører i viktige europeiske markeder. Mulighetene er både knyttet til utstyrsleveranser for å produsere hydrogen (eksempelvis elektrolysører), etablering av produksjonsanlegg i utlandet, samt faktisk produksjon av grønt og blått hydrogen i Norge. Tilgang på fornybar kraft og naturgass samt teknologikompetanse er to av landets viktigste **konkurransefortrinn.** Selv om flere europeiske land satser på å produsere hydrogen selv og er i gang med å utvikle fasiliteter for dette, eksisterer det muligheter for å eksportere grønt og blått hydrogen produsert i Norge. Eksempelvis forventer Tyskland at store deler av deres hydrogenforbruk i 2030, nærmere bestemt mellom 1,4 og 2,7 millioner tonn[78], vil måtte dekkes av import.[79] Importbehovet er beregnet etter at Tyskland oppjusterte sine målsetninger for innenlands elektrolysekapasitet i 2023. Behov for import for å supplere innenlandsk produksjon vil også gjelde flere andre land. Som beskrevet i tekstboksen over forventer EU et samlet importbehov på 10 millioner tonn innen 2030. Behovet for import av hydrogen vil både være gjeldende på kort sikt før land har lykkes med å øke egen produksjon[80], samt på lang sikt når man har teknologi (eksempelvis rørledninger) for å effektivt transportere hydrogen. Menon gjennomførte høsten 2022 en kartlegging om, og analyse av, den norske hydrogennæringen.[81] I analysen kom det frem at flere aktører forventer å øke aktiviteten utenfor Norge, i tråd med at markedet modnes. Aktørenes samlede forventninger til eksport i 2030 er estimert til 61 milliarder kroner.[82] Europa forventes å være det viktigste geografisk marked, og de viktigste kundene forventes å være innen sjøfart, fulgt av industri og landtransport.

I hvilke europeiske land de største mulighetene foreligger, avhenger av deres fremtidige behov for blått og grønt hydrogen. For utstyrsprodusenter av eksempelvis elektrolysører vil forventet egenproduksjon i europeiske land være en viktig determinant for markedspotensialet. Sett i lys av nasjonale ambisjoner på innenlands elektrolyse-kapasitet skiller Tyskland seg ut som et viktig marked, som vist i figuren under.

---

[76] Europakommisjonen (2022). REPowerEU Plan. Tilgjengelig her.
[77] Europakommisjonen (2020). A hydrogen strategy for a climate-neutral Europe. Tilgjengelig her.
[78] 45-90 TWh, omregnet basert på anslag at 1 million tonn hydrogen gir 33 TWh. Les mer her.
[79] Adelphi (2023). Factsheet: Germany's updated National Hydrogen Strategy. Tilgjengelig her.
[80] Tyskland, Sverige, Storbritannia og Nederland nevner eksplisitt i sine strategier at de i en markedsopptrappingsfase vil fremme bruken av blått hydrogen inntil tilstrekkelig grønt hydrogen er tilgjengelig. De legger vekt på at dette er nødvendig ettersom produksjonen av grønt hydrogen ikke umiddelbart kan skaleres opp til å møte etterspørselen.
[81] Menon Economics (2022). Verdien av den norske hydrogennæringen – status og fremtidsutsikter. Tilgjengelig her.
[82] Anslaget inkluderer utenlandsomsetning.

Figur 7-8: Nasjonale mål for innenlandsk elektrolysekapasitet (oppgitt i millioner tonn grønt hydrogen[83]) innen 2030. Kilde: Informasjon bearbeidet av Menon Economics

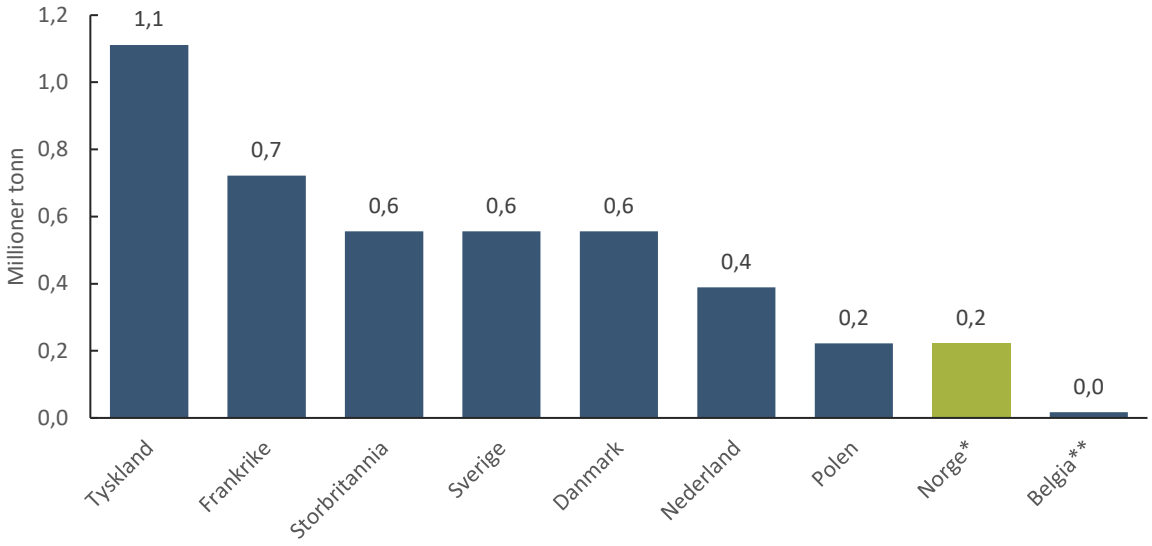

*Norges mål er et forslag fra LO og NHO, Regjeringens offisielle hydrogenstrategi har per 2020 ikke et konkret mål for elektrolysekapasitet innen 2030. **Mål innen 2026.

I 2020 satte Tyskland seg et mål om 5 GW elektrolysekapasitet innen 2030, men doblet dette målet til 10 GW i 2023.[84] 10 GW elektrolysekapasitet vil utgjøre en produksjon på om lag 1,1 millioner tonn hydrogen.[85] I tillegg har Frankrike, Storbritannia, Sverige og Danmark også store ambisjoner, som vist i figuren under. Det er med andre ord et tydelig markedsmessig behov for eksempelvis elektrolysører og annet utstyr for å produsere hydrogen.

Batterinæringen

Utviklingen og produksjonen av batterier vil spille en viktig rolle på veien mot et nullutslippssamfunn. Batterier vil være sentrale for å redusere klimagassutslipp, og behovet for å utvikle en europeisk batteriverdikjede har blitt stadig tydeligere som følge av Kinas dominans i markedet, kombinert med den geopolitiske utviklingen. Etterspørselen etter batterier er primært knyttet til transportsektoren, samt lagring av energi for stabilisering av strømnettet. Sistnevnte er spesielt relevant ettersom andelen fornybar energi øker, en energikilde som i all hovedsak er ikke-regulerbar (og væravhengig) og må utnyttes simultant med produksjon. Batterier muliggjør (relativ kortsiktig) lagring av denne elektrisiteten, slik at den kan benyttes ved behov.[86]

[83] Mål er oppgitt i GW, omregnet basert på anslag at 1 GW elektrolysekapasitet gir 0,11 millioner tonn hydrogen. Les mer her.
[84] HydrogenInsight (2023). Germany doubles its green hydrogen production target for 2030 in new update of national strategy. Tilgjengelig her.
[85] Mål er oppgitt i GW, omregnet basert på anslag at 1 GW elektrolysekapasitet gir 0,11 millioner tonn hydrogen. Les mer her.
[86] Såkalte BESS – battery energy storage systems.

Verdikjeden tilknyttet batteriproduksjon:

- **Materialer og utvinning**: Utvinning og forberedelse av nøkkelmateriale inkluderer kobolt, nikkel, litium, mangan m.m. Dette er hovedsakelig utvunnet i land utenfor Europa.
- **Aktive og andre prosesserte materialer**: Produksjon av aktive materialer for anoder og katoder, elektrolytter og bindere.
- **Produksjon av battericeller**: Selve produksjonen av battericellene. Det er hovedsakelig dette man mener når man snakker om «batteriproduksjon».
- **Pakking og OEMer («Original equipment manufacturer»):** Prosessen tilknyttet å putte celler i mindre eller større moduler, tilpasset det formålet som ønsker å lagre elektrisk energi.
- **Resirkulering**: Dekonstruksjon, rensing og resirkulering av batterier.

Norge har allerede noen industrielle prosjekter i ulike deler av batteriverdikjeden og det er flere etableringer i gang. I det laveste leddet av verdikjeden, «materialer og utvinning», finnes grafittproduksjon fra Skaland Graphite, og produksjon av raffinert nikkel, kobber og kobolt fra Glencore Nikkelverk. Innen «aktive og andre prosesserte materialer» er aktører som Vianode (anoder) og Cenate (silisium anoder) aktive. Innen «produksjon av battericeller» eksisterer en rekke prosjekter som Freyr, Morrow, Beyonder, Elinor og Hreinn. Videre er det en rekke aktører innen «pakking og OEMer» som Simens Energy, Corvus og ZEM, disse vil hovedsakelig produsere moduler tilpasset maritime applikasjoner. Innen «resirkulering» finnes Hydrovolt, som er et stort samarbeids-prosjekt, for resirkulering av batterier, mellom Hydro og svenske Northvolt.

Norges **konkurransefortrinn** tilknyttet batterinæringen er i hovedsak: god tilgang til mineraler og fornybar kraft, høy kompetanse innen kjemisk og kraftkrevende industri, godt samarbeid mellom næringsliv og universitet og forskningsinstitutter, og en høyt utdannet befolkning. Det at Norge har planlagte industriprosjekter i store deler av batteriverdikjeden, bidrar til at nye etableringer innen like eller andre deler av verdikjeden blir mulige. Det vil også kunne gi oss ytterligere konkurransefortrinn i tillegg til de vi allerede besitter.

I forbindelse med publiseringen av Net Zero Industry Act (NZIA) satte EU seg mål om å være 40 prosent selv-forsynende innen kritiske grønne teknologier, deriblant batterier. Våre analyser viser at Norge potensielt kan spille en viktig rolle for å nå dette målet.[87] De potensielle markedsmulighetene for norske aktører kommer tydelig frem i en Menon-analyse fra 2023.[88] I analysen ble det trukket frem at «*norske batteriprodusenter har et mål om en årlig batteriproduksjon på 96 GWh. Produksjon i fullskala vil gjøre batterinæringen til den 4. største fastlands-eksportnæringen med en årlig eksport på 92 milliarder kroner».* Dersom den planlagte utbyggingen av norsk batterikapasitet gjennomføres, vil norsk produksjon tilsvare 9 prosent av EUs batteriproduksjon. Ser vi mer spesifikt på LFP batterier, vil norsk batteriproduksjon kunne tilsvare 30 prosent av EUs LFP-produksjon. Dette vises i figuren under, som gir et bilde av hvordan den planlagte produksjonskapasitet i Norge utgjør en substansiell andel av det europeiske behovet for batterier.

[87] Dette forutsetter at NZIA-ambisjonene inkluderer NZIA. Dette er på nåværende tidspunkt ikke klart.
[88] Menon Economics (2023). IRA og den norske batterisatsingen. Tilgjengelig her.

Figur 7-8: Potensiell norsk batteriproduksjon i 2030 som andel av global og europeisk produksjon. Kilde: IEA, EU-kommisjonen, FT & Menon

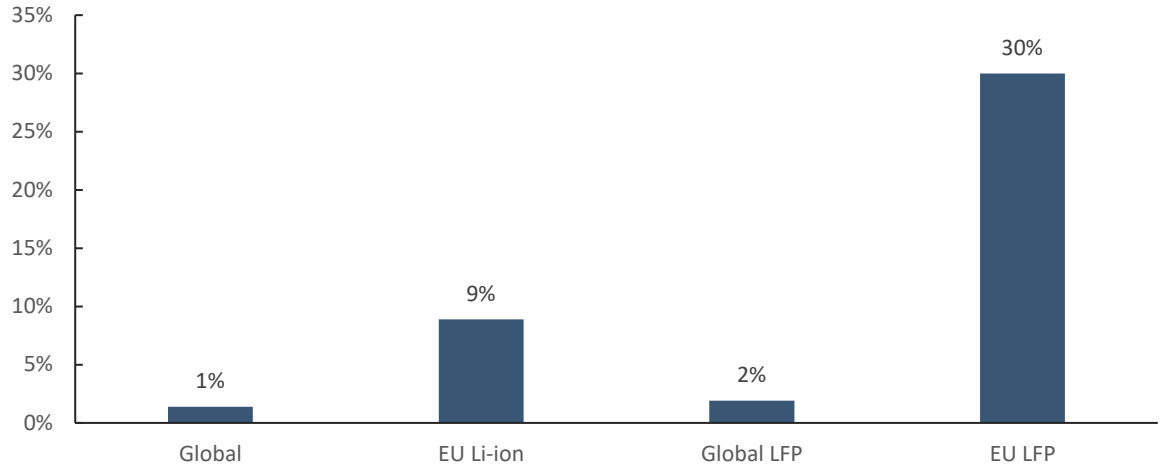

Den fremtidige utviklingen av en batterinæring i Norge avhenger imidlertid av norske rammebetingelser relativt til rammebetingelsene i andre land, ettersom disse har en direkte effekt på investeringsvilje og lønnsomhet fra produksjonen. Den relative investorattraktiviteten i Norge, og derfor markedsmulighetene, har endret seg noe det seneste året på bakgrunn av innføringen av IRA. IRA, en amerikansk støttepakke som blant annet ga enorme produksjonssubsidier til batterinæringen, endret de norske rammebetingelsene fra å være blant de beste i verden til å bli svakere enn de amerikanske. Dette gjaldt først bare USA og Canada[89], men senere også Tyskland og Frankrike ettersom de har benyttet seg av de utvidede støttemulighetene muliggjort av TCTF[90]. Hittil er det lite som indikerer at Norge vil benytte seg av disse utvidede støttemulighetene. Dette har ledet til at store aktører som Freyr har valgt å prioritere utbyggingen av battericelleproduksjon i USA fremfor Norge. Denne utviklingen har vi også sett blant andre europeiske aktører. Det er imidlertid ingen av batteriprosjektene i Norge som har blitt helt skrinlagt etter IRA. For en mer detaljert gjennomgang av dette henviser vi til Eksportmeldingen 2023.

Flere kilder forventer en økt etterspørsel etter batterier i Europa. Eksempelvis fremgår det i Storbritannias nasjonale batteristrategi at den årlige etterspørselen etter batteriproduksjonskapasitet er forventet å nå over 100 GWh i 2030, og nærmere 200 GWh i 2040.[91] Som svar på den økende etterspørselen er Europa i ferd med å øke sin kapasitet innen batteriproduksjon betydelig. Estimater fra før innføringen av IRA anslo at Europa kunne oppleve en økning i årlig produksjonskapasitet, fra anslagsvis 70 GWh i 2022 til 1375 GWh i 2030.[92] Northvolt i Sverige er et av de mest ambisiøse prosjektene, som sikter mot å bli en av Europas største batterifabrikker. Polen, Tyskland og Ungarn er også sentrale aktører i denne utviklingen. I Polen har LG etablert en av de største batterifabrikkene for elektriske kjøretøy i Europa.[93] Tyskland, med sin sterke bilindustri, har tiltrukket seg investeringer fra internasjonale selskaper, blant annet Tesla som har besluttet å bygge sin europeiske *gigafactory* nær Berlin, og Northvolt nord for Hamburg. Ungarn har også blitt et attraktivt sted for batteriproduksjon, med selskaper som Samsung SDI og SK Innovation som investerer i store produksjonsanlegg. Frankrike har helt siden 2018 hatt

[89] Canada fulgte raskt opp etter implementeringen av IRA, ved å lage nye støtteordninger for batteriprodusenter.
[90] Temporary Crisis and Transition Framework (TCTF) er et EU-rammeverk for unntak fra de generelle statsstøttereglene, og muliggjør langt høyere støtte til nøkkelindustrier som bidrar til overgangen mot en nullutslippsøkonomi. Dette inkluderer batterinæringen.
[91] Department for Business & Trade (2023). UK Battery Strategy. Tilgjengelig her.
[92] Menon Economics (2023). Battery subsidies in the EU, Norway, and the US. Tilgjengelig her.
[93] European Commission (2022). Batteries for energy storage in the European Union. Tilgjengelig her.

konkrete nasjonale planer for innenlandsk batteriproduksjon, og har investert i fire store batterifabrikker med planlagt produksjonskapasitet på mellom 100 og 130 GWh.[94]

Ettersom batteriproduksjonen i Europa er forventet å vokse dramatisk over de neste to tiårene, vil det bli et kraftig behov for tilsvarende vekst høyere opp i verdikjeden. I første rekke vil det være behov for økt produksjon av aktive materialer, hovedsakelig anoder og katoder, ettersom denne delen er dominert av Kina med henholdsvis 70 og 80 prosent av den globale produksjonen[95]. I andre rekke vil det bli et stort behov for mineraler som litium, kobolt, nikkel og sjeldne jordarter og prosesseringen av disse mineralene. Mens selve utvinningen av disse mineralene er ikke like sentrert rundt Kina, er imidlertid prosesseringen i stor grad det.[96]

Den store økningen i behov for mineraler vil ikke bare bli dekket gjennom økt utvinning. Det vil også bli behov for en stor vekst i resirkulering av oppbrukte batterier. Dette vil kunne skape store markedsmuligheter. Hydrovolt i Fredrikstad er i dag Europas største resirkuleringsfabrikk for bilbatterier. De kan i dag resirkulere 25 000 bilbatterier per år, og klarer å hente ut opptil 95 prosent av metallene. Hydrovolt utforsker i dag mulighetene for å utvide resirkuleringskapasiteten i Europa, og har som mål å kunne resirkulere 500 000 bilbatterier per år i 2030.

Boks 7-3: EUs ambisjoner tilknyttet batterier[97]

EU har ingen offisielle mål tilknyttet batteriproduksjon, men legger vekt på at batterier blir viktig i overgangen mot et klimanøytralt 2050. Videre forventer EU at det vil være over 50 millioner elektriske kjøretøy på deres veier innen 2030, noe som tilsvarer minst 1,5 TWh med batterier, samt over 80 GW / 160 GWh med stasjonære batterier. Deres visjon er at hele bilflåten på 270 millioner EU-kjøretøy skal være utslippsfrie i 2050, hovedsakelig elektriske.

Oversikt over Norges uteapparat

I dette delkapittelet gir vi en oversikt over Norges uteapparat. Oversikten kan brukes som et oppslagsverk for å se hvilke aktører som er til stede i sentrale europeiske land og regioner når det gjelder den videre eksportsatsingen. Dette er særlig relevant med tanke på eksportmulighetene som eksisterer i de tre ovennevnte næringene, hydrogen, batteri og havvind. Markedspotensialet til norske aktører utløses ikke automatisk. Bedrifter, organisasjoner, og virkemiddelapparatet bør rigge sine satsinger og uteapparat inn mot disse markedene, for å sikre at markedsmulighetene som foreligger utnyttes.

Det er en rekke norske offentlige (og private) instanser som jobber med eksport- og næringsfremme i utlandet. Dette er organisasjoner som enten jobber inn mot en spesifikk næring (eksempelvis Sjømatrådet og HPO-er[98]), eller som jobber mer generelt mot flere sektorer for det spesifikke landet eller regionen som dekkes. Tabellen under gir en oversikt over norsk tilstedeværelse på eksportfremme for sentrale norske eksportmarkeder og -land. Norge har egne ambassader i samtlige av landene i tabellen under, men det varierer hvorvidt de har

[94] *Business France (2021). The national "Batteries" strategy, a key priority for France on sustainable mobility. Tilgjengelig her.*
[95] *IEA (2022). Global Electric Vehicle Outlook 2022. Tilgjengelig her.*
[96] *Ibid.*
[97] *European Commission (2022). Batteries for energy storage in the European Union. Tilgjengelig her.*
[98] *High Potential Opportunities (HPO) er et norsk eksportprogram. Et HPO-prosjekt er en flerårig eksportkampanje hvor Norges uteapparat bistår en gruppe bedrifter i arbeidet med internasjonalisering og vinne kontrakter i utenlandske markeder.*

dedikerte medarbeidere som arbeider med næringsfremme.[99] I tillegg er det flere instanser som representerer spesifikke landsdeler i Norge i arbeidet opp mot EU, hvor trolig eksportfremme vil være en del av arbeidet. Tabellen baserer seg på kartlagt informasjon og det kan forekomme mangler.

Tabell 7-1: Oversikt over Norges uteapparat i sentrale europeiske land og regioner

Land	Norges uteapparat
Storbritannia	• Ambassaden, egen nærings- og fiskeriråd, samt egen ambassaderåd på næringsfremme • Innovasjon Norge-kontor • Sjømatrådet (London) • NORWEP-kontaktperson (innen vind) • Visit Norway-bransjespesialist • British-Norwegian Chamber of Commerce, BNCC • HPO: Havvind i Europa (hvor Storbritannia er et av markedene)
Frankrike	• Ambassaden, flere ansatte som jobber med næringsfremme • Innovasjon Norge-kontor • Sjømatrådet (Paris) • NORWEP-kontaktperson (innen energi) • Visit Norway-bransjespesialist • Det fransk-norske handelskammer, CCFN (delegasjon i Frankrike og kontor i Oslo) • HPO: Havvind i Europa (hvor Frankrike er et av markedene) • HPO: Grønne passasjerfartøy til Sør-Europa (hvor Frankrike er et av markedene)[100]
Tyskland	• Ambassaden, egen ministerråd og konsulent på økonomi/næringsfremme, flere øvrige ansatte som jobber med økonomi. • To Innovasjon Norge-kontorer (Hamburg og München). Dekker også Østerrike og Sveits. • Sjømatrådet (Hamburg) • NORWEP-kontaktperson (innen vind) • Visit Norway-bransjespesialist • Norsk-Tysk Handelskammer (kontor i Oslo) • HPO: Havvind i Europa (hvor Tyskland er et av markedene) • HPO: Hydrogen og maritime løsninger i Tyskland
Sverige	• Ambassaden • Innovasjon Norge-kontor • Sjømatrådet (Stockholm) • Visit Norway-bransjespesialist • Norsk-Svensk Handelskammer
Danmark	• Ambassaden • Innovasjon Norge-kontor

[99] Vi gjør oppmerksom på at det varierer hvorvidt ambassadene oppgir områdene som sine ansatte arbeider mot. Det kan derfor være mangler i tabellen under.
[100] Øvrige markeder det (skal på sikt) jobbes mot i HPO-en er Spania og Italia.

	• NORWEP-kontaktperson (innen vind) • Norwegian-Danish chamber of Commerce and Culture, NDCC • HPO: Havvind i Europa (hvor Danmark er et av markedene)
Nederland	• Ambassaden, med egen rådgiver for energi og handel • NORWEP-kontaktperson (innen energi)
Belgia	• Innovasjon Norge-kontor (i hovedsak rettet mot EU) • NORWEP-kontaktperson (innen energi og vind)
Polen	• Ambassaden, egen ambassaderåd på økonomi • NORWEP-kontaktperson (innen energi) • Norsk-Polsk Handelskammer / Skandinavisk-Polske Handelskammer (SPCC) • HPO: Havvind i Europa (hvor Polen er et av markedene)

I tillegg har de fleste utenriksstasjoner Team Norway-samarbeid. Team Norway er et samarbeid for å fremme norske næringsinteresser internasjonalt. Det er Nærings- og fiskeridepartementet som sammen med Utenriks-departementet og Energidepartementet koordinerer Team Norway-samarbeidet.

8 Spesialtema 2: Viktigheten av norsk tjenesteeksport

Dette kapittelet gir en oversikt over utviklingen og viktigheten av tjenesteeksport. Både globalt og i Norge står tjenester for litt over 20 prosent av eksporten målt i brutto verdi. Dette tradisjonelle målet på handel av varer og tjenester underestimerer imidlertid viktigheten av tjenesteeksporten. Dersom man ser på estimater på eksport målt i verdiskaping og sysselsetting, som inkluderer indirekte eksport, kommer viktigheten av tjenesteeksporten langt bedre frem. Målt i verdiskaping og sysselsetting står tjenester for rundt 65 prosent av norsk eksport utenom olje og gass. De næringene som bidrar mest til norsk tjenesteeksport er maritim næring, forretningstjenester, IKT, reiseliv og offshore leverandører. Disse tjenestene blir hovedsakelig levert som grensekryssende tjenester. Norsk tjenesteeksport har hatt en lavere vekst over de siste 10 og 20 årene sammenlignet med andre europeiske land. Dette kan være som følge av at Norge har strengere krav til tjenestehandel enn disse landene. I dette kapittelet vil vi diskutere følgende: (i) produksjon og handel av tjenester globalt, (ii) ulike mål på norsk tjenesteeksport, og (iii) norsk åpenhet til internasjonale tjenester.

8.1 Tjenester utgjør en stor andel av verdiskapingen fra global handel

Tjenestesektoren har over de siste 50 årene blitt en viktigere del av verdensøkonomien. Tjenester utgjør i dag om lag to tredjedeler av globalt bruttoprodukt og står for omtrent 50 prosent av sysselsettingen.[101] Ser vi på industrialiserte land står tjenester for rundt 75 prosent av bruttoproduktet og tilsvarende andel av sysselsettingen.[102] Det at tjenester i dag utgjør en så stor del av den globale økonomien, er en av driverne for at global handel i økende grad består av tjenester.

På tross av hvor viktig tjenester har vært for global verdiskaping og sysselsetting har handelen av tjenester lenge blitt ansett mindre viktig enn varehandelen. Målt i eksportverdi står tjenester for «kun» 22 prosent av brutto eksporten. Dette er vist i figuren under til venstre. Dette målet underestimerer imidlertid viktigheten av tjenester i global handel. For det første er verdiskaping per eksporterte enhet, målt i verdi, høyere i global tjenestehandel enn i den globale varehandelen. For det andre er det en svært stor andel av vareeksporten som benytter seg av nasjonale tjenester. Disse tjenestene fanges ikke opp i tradisjonelle mål for eksport og er det som ofte kalles for indirekte eksport. Dersom disse to faktorene tas med i beregningen, utgjør tjenesteeksporten om lag 50 prosent av verdiskapingen[103] fra global handel. Dette er vist i figuren under til høyre.

[101] *World Trade Organization (2023). Trade in services for development – fostering sustainable growth and economic diversification. Tilgjengelig her.*
[102] *Ibid.*
[103] *I dette kapittelet benyttes ulike mål på eksporten. Når det refereres til «eksport målt i verdi» er dette totalverdien av eksporten og inkluderer **ikke** indirekte eksport. Når det refereres til «eksport målt i verdiskaping eller sysselsetting» er indirekte eksport inkludert.*

Figur 8-1: T.V: Global eksport av varer og tjenester i 2022. T.H: Direkte og indirekte verdiskaping fra global handel fordelt mellom varer og tjenester. Gjennomsnitt 2016-2020. Kilde: OECD, WTO, TiVA

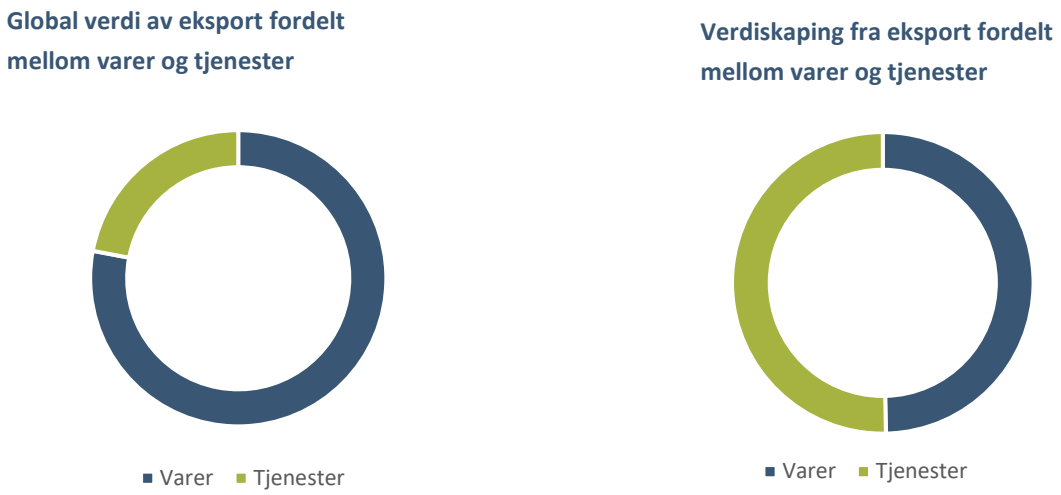

Selv om veksten av tjenestehandel først startet i de mest industrialiserte landene, har denne utviklingen også blitt en langt viktigere del av økonomien i utviklingsland. Dersom vi ser på de siste ti årene har tjenesteeksporten siden 2012 vokst med 55 prosent, mens varehandelen har vokst med 35 prosent, målt i eksportverdi. Dette er en utvikling som vi forventer vil vedvare, ettersom den globale økonomien blir stadig mer tjenestebasert, i tillegg til at digital utvikling gjør det enklere å levere grensekryssende tjenester. I dag leveres litt over 50 prosent av eksporterte tjenester digitalt og verdien av digitalt leverte eksporttjenester har vokst med 375 prosent siden 2005.[104]

8.2 En kort oversikt over den norske tjenesteeksporten

Vi vil videre gi en kort oversikt over norsk tjenesteeksport. Dette inkluderer hvordan tjenesteeksporten fordeler seg på ulike næringer, hvordan den leveres til utlandet og sysselsettingseffektene fra denne eksporten.

Målt i eksportverdi utgjør tjenesteeksporten omtrent 23 prosent av norsk bruttoeksport. Dette er noe lavere enn gjennomsnittet blant industrialiserte land, som ligger på 27 prosent.[105] Bakgrunnen til dette er at olje- og gasseksporten utgjør rundt 50 prosent av norsk eksport. Ser vi på norsk eksport uten olje og gass står tjenester for 45 prosent av eksporten med en verdi på 560 milliarder kroner. Denne andelen har holdt seg relativt stabil de siste 20 årene, da veksten av varer utenom olje og gass og tjenester har vært omtrent lik siden år 2000.

Maritim er den største næringen for norsk tjenesteeksport

Norsk tjenesteeksport leveres av en rekke ulike næringer. De fem største næringene som bidrar til tjeneste-eksporten var maritim næring, forretningstjenester, IKT, reiseliv og offshore leverandører. Figuren under viser norsk tjenesteeksport fordelt på næringer i 2023.

[104] *World Trade Organization (2023). Trade in services for development – fostering sustainable growth and economic diversification. Tilgjengelig her.*
[105] *United Nations Conference on Trade and Development (2023). International trade in services 2022. Tilgjengelig her.*

Figur 8-2:Verdien av norsk tjenesteeksport fordelt på næringer i 2023.[106] Kilde: SSB

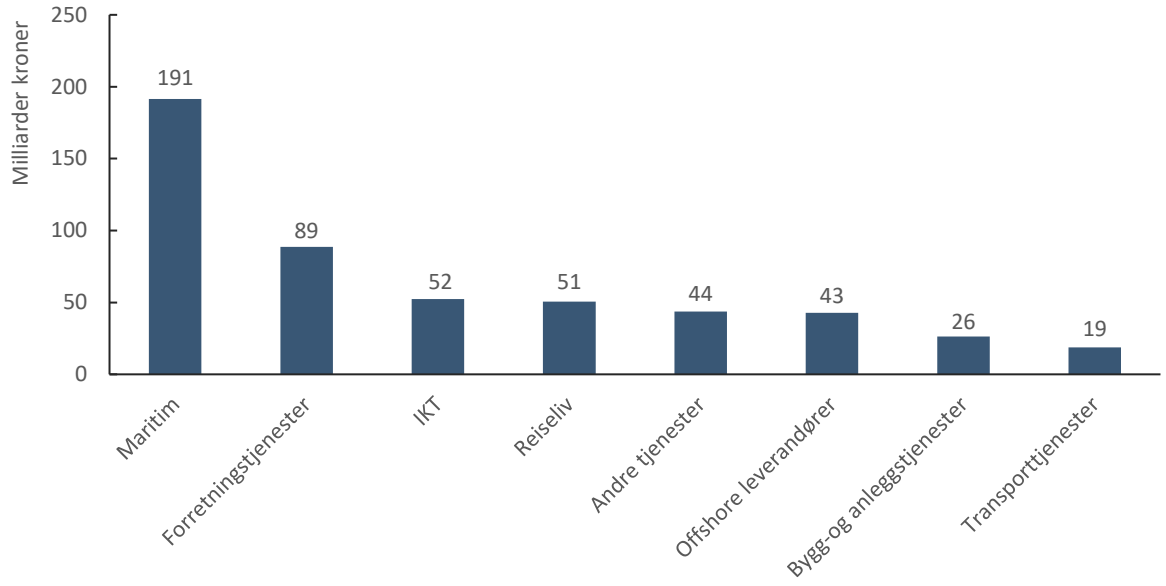

Som vist i figuren over er maritim sektor den klart viktigste næringen for norsk tjenesteeksport. Denne sektoren eksporterte tjenester for over 190 milliarder kroner og utgjorde omtrent 35 prosent av den samlede norske tjenesteeksporten. Den totale eksporten fra maritim næring i 2023 var på 230 milliarder kroner. Dette betyr at tjenesteeksporten stod for over 80 prosent av den maritime eksporten i 2023. Dette er, som tidligere nevnt, i hovedsak drevet av rederitjenester.

Den nest største næringen for norsk tjenesteeksport er forretningstjenester. Forretningstjenester eksporterte for nesten 90 milliarder kroner og utgjør 16 prosent av den totale tjenesteeksporten. Denne næringen eksporterer utelukkende tjenester. Den tredje største næringen for tjenesteeksporten var IKT-sektoren. Denne sektoren eksporterte tjenester for over 50 milliarder kroner og utgjorde i underkant av 10 prosent av den totale tjenesteeksporten. De øvrige næringene eksporterte til sammen tjenester for i underkant av 185 milliarder kroner. De fleste av disse er rene tjenesteeksportører. Offshore leverandørnæringen er en av disse næringene som leverer både varer og tjenester. Av totaleksporten fra offshore leverandørnæringen står tjenester for om lag 60 prosent.

Brorparten av tjenesteeksporten leveres som grensekryssende tjenester

Tjenestehandel skiller seg fra varehandel på en rekke måter. Først og fremst ved at de fleste tjenester historisk ikke har vært transporterbare. For at internasjonal handel med slike tjenester skal finne sted må ofte produsenten eller konsumenten reise dit den andre befinner seg. Dette gjelder imidlertid ikke for alle typer tjenester. Spesielt etter at internett etablerte seg som en arena for internasjonal handel ser vi en økning i såkalt grensekryssende tjenestehandel. Verdens handelsorganisasjon (WTO) og WTOs avtale om handel med tjenester (GATS) skiller mellom fire ulike «modes» for tjenestehandel basert på hvordan de leveres til kunden:

[106] *Den næringsfordelte tjenesteeksporten i denne figuren summerer ikke til total tjenesteeksport i kapitlene tidligere, ettersom «Flaskehalsinntekter knyttet til transport av elektrisk kraft» og «Finans- og forsikringstjenester» ikke er inkludert.*

Mode 1	***Grensekryssende tjenester:*** *Både produsent og konsument forblir i sine respektive land. Dette korresponderer til klassisk varehandel og omfatter kun tjenester som kan utføres over telefon, internett eller liknende – for eksempel supporttjenester over telefon eller IT-support.*
Mode 2	***Konsum i utlandet:*** *Tjenester der konsumenten drar til utlandet og kjøper tjenester hos en produsent i et annet land. Dette gjelder for eksempel turisme.*
Mode 3	***Kommersiell tilstedeværelse****: Dette er når tjenesteprodusenten etablerer en avdeling i et annet land og tilbyr tjenester via denne avdelingen. Dette gjelder for eksempel når banker etablerer filialer i andre land. Det er for denne typen handel at skillet mellom utenlandsomsetning og eksport er relevant.*
Mode 4	***Personlig tilstedeværelse****: Dette er når én eller flere personer reiser dit konsumenten er og utfører tjenesten. Dette er for eksempel når et arkitektfirma sender en av sine ansatte til et annet land for å overveie et bestemt prosjekt.*

Blant disse fire ulike formene for tjenesteeksport er kun grensekryssende tjenester, konsum i utlandet og personlig tilstedeværelse regnet som eksport i tradisjonell eksportstatistikk. Kommersiell tilstedeværelse er det som ofte benevnes som utenlandsomsetning. Dette er nasjonale selskaper som etablerer datterselskaper i utlandet. I figuren under viser vi hvordan norsk tjenesteeksport leveres, både med og uten kommersiell tilstedeværelse.

Figur 8-3: T.v. Norsk tjenesteeksport fordelt på leveringsmåter. Kilde: WTO TiSMoS. T.h. Norsk tjenesteeksport fordelt på leveringsmåter, inkludert kommersiell tilstedeværelse. Kilde: WTO TiSMoS

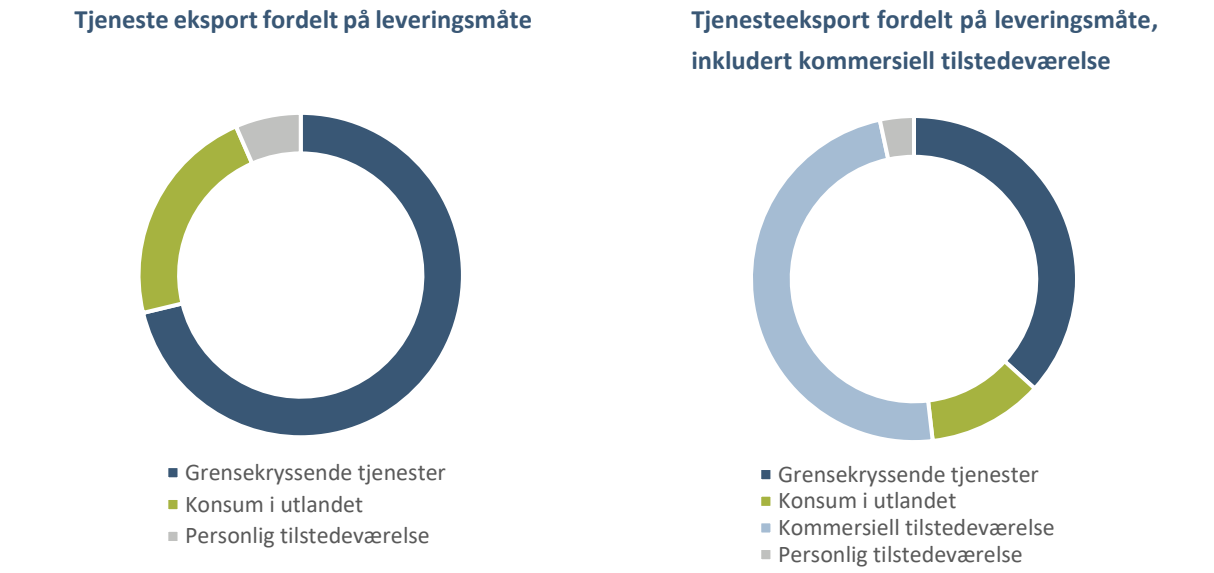

Som vi kan se i figuren over til venstre leveres i underkant av 70 prosent av norsk tjenesteeksport som grense-kryssende tjenester. Dette er drevet av to faktorer. For det første dekker denne leveringsmåten maritime transporttjenester. For det andre er det en stor andel av norsk tjenesteeksport som leveres digitalt, spesielt innen forretningstjenester og IKT. Den nest største leveringsmåten for norske tjenester er konsum i utlandet og står for 22 prosent av norsk tjenesteeksport. Dette er eksempelvis norsk reiselivseksport, men også tjenester utført ved at utenlandske kjøpere kommer til Norge. En stor andel av dette er verfts tjenester for oppgraderinger av eksisterende utenlandske skip. Den leveringsmåten som står for minst av tjenesteeksporten er personlig

tilstedeværelse, og utgjør 7 prosent av tjenesteeksporten. En stor andel av dette er ingeniørtjenester og forretningstjenester.

Inkluderer vi kommersiell tilstedeværelse er dette den største leveringsmåten for norske tjenester i utlandet, og stod for 48 prosent av norske tjenester levert til utlandet. Det er en rekke næringer som leverer tjenester gjennom filialer i utlandet. I 2021 var det etablert nærmere 4 200 norske datterselskaper i utlandet. Disse omsatte for rundt 1 400 milliarder kroner, dette inkluderer imidlertid også produksjonen av varer.[107]

Betydelig sysselsetting fra norsk tjenesteeksport

Selv om tjenesteeksporten kan virke mindre viktig enn vareeksporten målt i eksportverdi, er bildet motsatt om vi ser på sysselsetting. Dersom vi ser på sysselsetting fra norsk eksport, inkludert indirekte eksport, står tjenestesektoren for omtrent dobbelt så mange arbeidsplasser som varesektoren. I figuren under viser vi andel av sysselsettingen fra eksport som kommer fra tjenestesektoren for Norge og andre land.

Figur 8-4: Andel av sysselsetting fra eksport som kommer fra tjenestesektoren i ulike europeiske land (inkluderer indirekte eksport).[108] Gjennomsnitt av 2016 til 2020. Kilde: OECD TiM

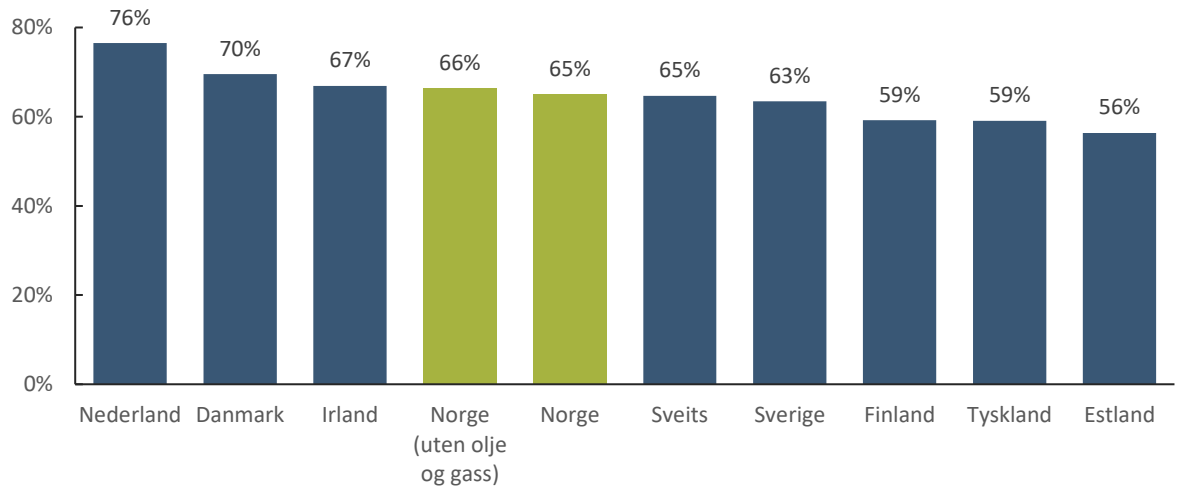

Som vist i figuren over står tjenester for om lag 65 prosent av sysselsettingen fra norsk eksport, inkludert indirekte eksport. Dette er på nivå med andre sammenlignbare europeiske land. Dette viser hvordan direkte og indirekte tjenesteeksport er viktig for sysselsettingen i Norge. En av hovedgrunnene til at tjenesteeksporten kommer ut som viktigere målt i sysselsetting sammenlignet med tjenesteeksporten målt i eksportverdi, er fordi operatørselskapene på norsk sokkel har svært få sysselsatte relativt til deres eksportverdi. Sammenligner vi tjenestesektorens andel av eksportverdi og sysselsetting fra norsk eksport utenom olje og gass er differansen langt lavere, med henholdsvis 45 og 66 prosent.

Dersom vi ser på verdiskapingen fra norsk eksport, inkludert indirekte eksport, står tjenestesektoren for 35 prosent av verdiskapingen. Denne andelen er 12 prosentpoeng høyere enn når vi måler i eksportverdi. Grunnen til at andelen målt i verdiskaping er høyere enn målt i verdi bygger på at verdiskapingsmålet fanger opp

[107] *SSB tabell 08882*
[108] *For Norge uten olje og gass er sysselsetting fra olje og gass og offshore leverandører fjernet fra nevneren, og offshore leverandørtjenester fjernet fra telleren.*

den indirekte eksporten av tjenester tilknyttet vareeksporten. I figuren under viser vi andel av verdiskaping fra eksport som kommer fra tjenestesektoren for Norge og andre land.

Figur 8-5: Andel av verdiskaping fra eksport som kommer fra tjenester i ulike europeiske land (inkluderer indirekte eksport).[109] Gjennomsnitt av 2016-2020. Kilde: OECD TiVA

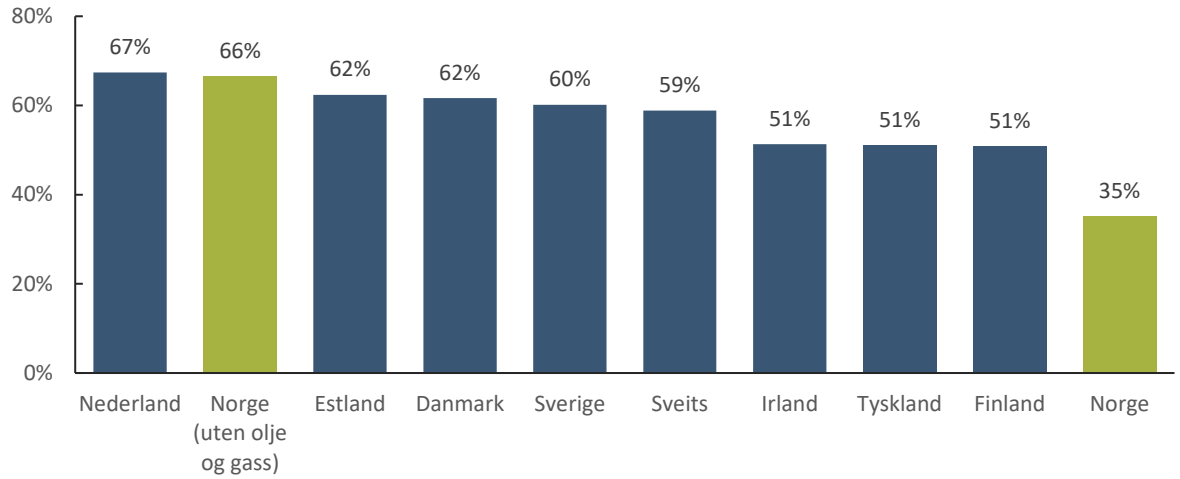

Sammenlignet med andre europeiske land er andelen av verdiskapingen fra norsk eksport som kommer fra tjenestesektoren lavere. Til sammenligning var andelene i Sverige og Danmark på henholdsvis 60 og 62 prosent. Bakgrunnen for at tjenestesektoren står for en så liten andel av verdiskapingen av norsk eksport sammenlignet med andre europeiske land er todelt. For det første står tjenesteeksporten for en liten andel av total norsk eksport målt i verdi (23 prosent). For det andre er verdiskapingen i petroleumssektoren langt høyere enn noen annen norsk eksportnæring og dette trekker opp andelen av verdiskapingen fra varesektoren.

Ser vi på eksport utenom olje og gass, utgjør tjenestesektoren 66 prosent av verdiskapingen fra norsk eksport. Grunnen til at andelen øker såpass mye når olje og gass ekskluderes er den enorme verdiskapingen fra operatørselskapene som tilfaller varesektoren. Andelen er også relativt høy sammenlignet med andre land.

Ser vi på forholdstallet mellom verdiskaping relativt til sysselsetting mellom tjeneste- og vareeksporten, kan vi se at produktiviteten[110] i norsk tjenesteeksport er langt lavere enn i vareeksporten. Produktiviteten målt som verdiskaping per sysselsatt er hele 3,5 ganger høyere i norsk vareeksport sammenlignet med tjenesteeksporten. Det er imidlertid viktig å påpeke at dette i stor grad skyldes den enorme grunnrenten fra petroleumssektoren. Det er ikke realistisk at verken tjenesteeksporten eller annen vareeksport skal kunne nå den samme produktiviteten. At den høye produktiviteten i varesektoren skyldes olje- og gassektoren kommer tydelig frem når vi ser vi på verdiskaping per sysselsatt fra eksport utenom olje og gass. Da viser det seg at produktiviteten er like høy i både vare- og tjenestesektoren.

[109] For Norge uten olje og gass er verdiskaping fra olje og gass og offshore leverandører fjernet fra nevneren, og offshore leverandørtjenester fjernet fra telleren.
[110] Verdiskaping per sysselsatt benyttes ofte som et mål på produktivitet.

8.3 Norge er mindre åpne for tjenestehandel relativt til andre EU/EØS-land

Historisk har global tjenestehandel i langt mindre grad vært omfattet av multilaterale handelsavtaler sammenlignet med varehandelen. I dag er den største multilaterale handelsavtalen for tjenestehandel «General Agreement on Trade in Services» (GATS). GATS var et betydelig fremskritt for regulering av internasjonal handel av tjenester, men det er rom for forbedring. World Trade Organization (WTO) sine estimater viser at et bedre rammeverk for internasjonal tjenestehandel vil kunne redusere kostnader med hele 150 milliarder dollar per år.[111]

Norge er, ifølge estimater fra OECD, mer restriktive enn gjennomsnittet blant OECD-landene. Dette er hovedsakelig drevet av de utilsiktede handelsbegrensende effektene av tiltak relatert til lisenskrav og -prosedyrer, kvalifikasjonskrav og -prosedyrer, og nasjonale tekniske standarder. Heterogeniteten i slike regulatoriske ordninger mellom land gjør at tjenestehandel blir mere krevende. I figuren under viser vi Norges restriktivitet til tjenestehandel sammenlignet med andre europeiske land, basert på OECDs indeks for «Services Trade Restrictiveness» (STRI). Indeksen er konstruert slik at 1 er lik maksimal restriktivitet, og 0 er mest åpenhet.

Figur 8-6: Norges restriktivitet for handel av tjenester sammenlignet med andre europeiske land. 1 = minimal åpenhet, 0 = maksimal åpenhet. Kilde: OECD STRI

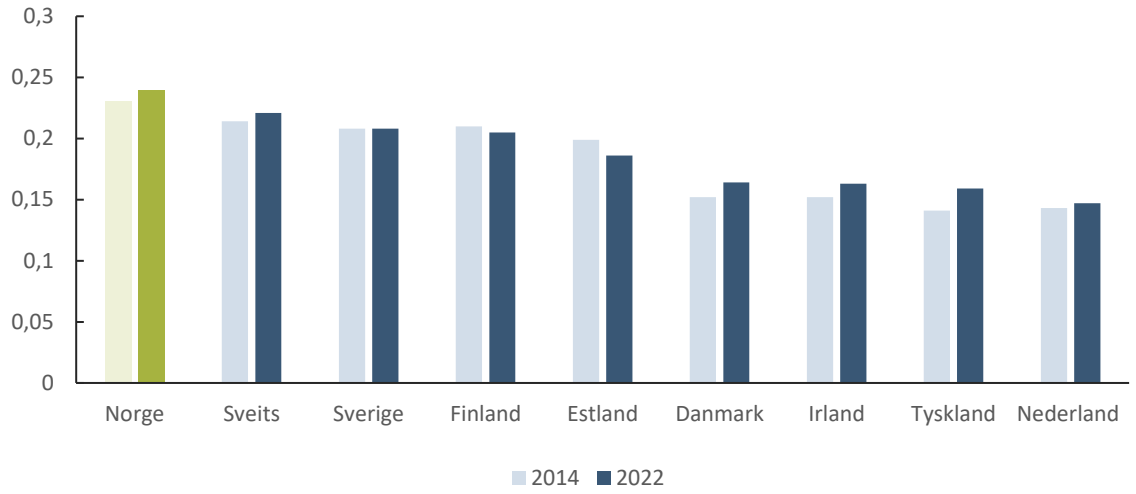

Som vi kan se i figuren over er Norge litt mer restriktiv til kjøp av tjenester fra utlandet. Dette skyldes trolig ikke en aktiv politikk for å redusere tilbudet av internasjonale tjenester, men bygger på lisenskrav og -prosedyrer og nasjonale standarder for å kunne tilby flere typer tjenester i Norge. Flere av disse kravene har positive sider, men vil også kunne ha negative konsekvenser for utenlandske aktører som ønsker å tilby tjenester i Norge.

STRI-indeksen fanger opp hvor store barrierer det er for å importere tjenester til Norge. Dette vil i første rekke lede til et lavere tilbud av internasjonale tjenester i Norge, som så kan føre til høyere priser eller lavere kvalitet for norske konsumenter. Det vil imidlertid også kunne gå utover integreringen av norske tjenester i de globale verdikjedene, som på sikt kan redusere veksten for norsk tjenesteeksport. Figuren under viser den langsiktige

[111] *World Trade Organization (2021). Services Domestic Regulation in the TWO – cutting red tape, slashing trade costs and facilitating services trade. Tilgjengelig her.*

veksten for tjenesteeksport, målt i faste priser. Dette er illustrert med den annualiserte (gjennomsnittlige årlige) veksten over de siste 10 og 20 årene for Norge og andre sammenlignbare land.

Figur 8-7: Årlig vekst for tjenesteeksporten, målt i faste priser. Kilde: Eurostat

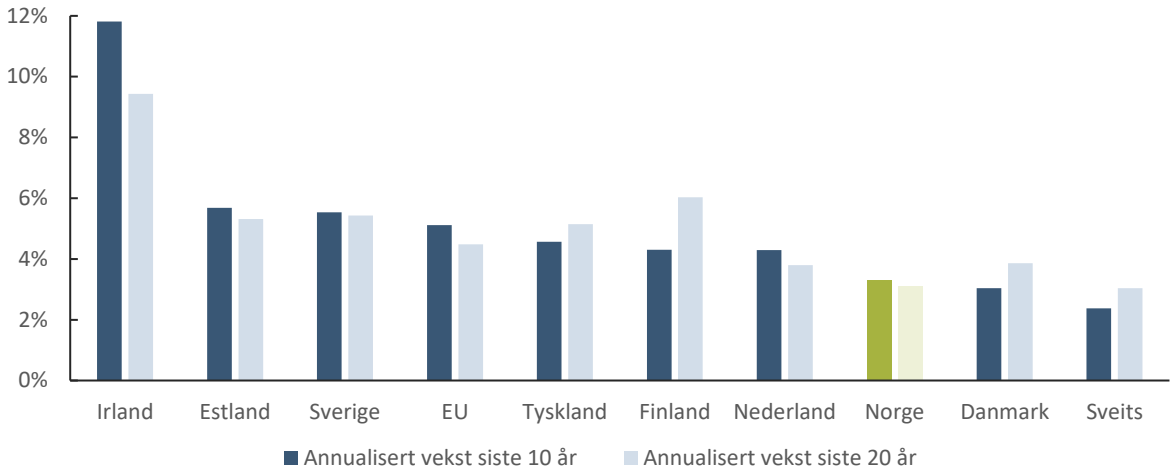

Over de siste ti årene har Norge hatt en annualisert vekst innen tjenesteeksporten på 3,3 prosent. Dette er lavere enn flere av de sammenlignbare landene og lavere enn EU-gjennomsnittet på 5,1 prosent. Ser vi på veksten over de siste 20 årene har veksten i Norge ligget på 3,1 prosent, som også er relativt sett lavt. I denne perioden har EU-gjennomsnittet vært på 4,5 prosent. Utviklingen kan muligens være påvirket av vår åpenhet til handel av tjenester. Det er imidlertid viktig å påpeke at det er mange faktorer som påvirker vekst i tjenesteeksporten, og vi kan ikke si med sikkerhet at den lave veksten kan til dels tilskrives denne faktoren. På den andre siden er det andre indikatorer som tilsier at Norge tar en aktiv del i den globale tjenestehandelen. Ser vi for eksempel på verdien av tjenesteeksport per sysselsatt, er Norge over EU-gjennomsnittet og foran sammenlignbare land som Sverige og Finland. Dette er vist i figuren under.

Figur 8-8: Verdi av tjenesteeksport per sysselsatt for ulike land, målt i euro. Kilde: Eurostat

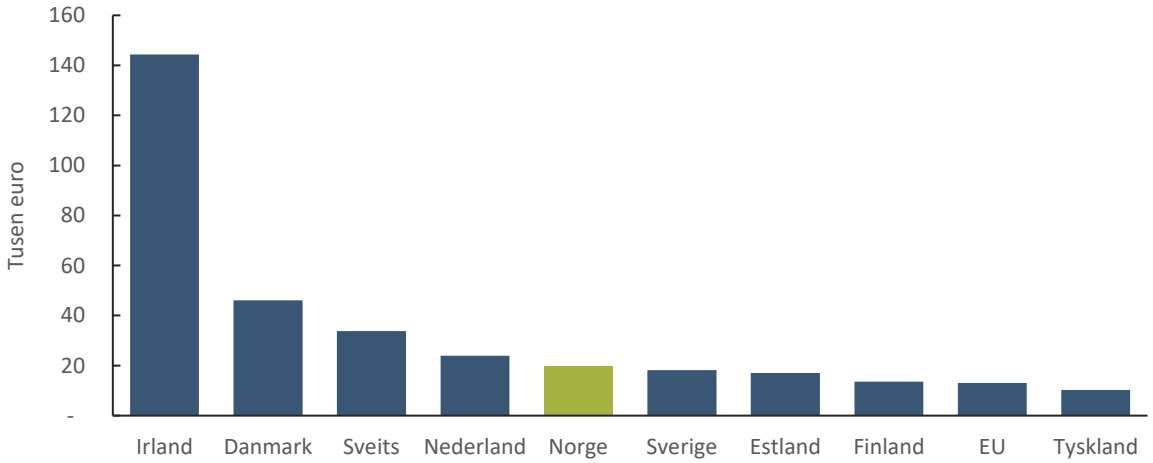

9 Spesialtema 3: Betydningen av hjørnesteinsbedrifter

Hjørnesteinsbedrifter spiller en viktig rolle i lokale samfunn og kommuner. De bidrar til både direkte og indirekte sysselsetting og verdiskaping, samt til å utvikle lokale leverandørkjeder.[112] Ved å benytte lokale leverandører og tjenester støtter de det lokale næringslivet og kan bidra til å utvikle lokale leverandørkjeder. Hjørnesteinsbedrifter bidrar også til kommunens skatteinntekter gjennom både inntektsskatt fra ansatte, og indirekte gjennom økte overføringer fra stat til kommune. Videre tar hjørnesteinsbedrifter i flere tilfeller samfunnsansvar som kommer hele lokalsamfunnet til gode, eksempelvis gjennom sponsing av kulturelle arrangementer, idrettslag og lignende.

I dette kapittelet forsøker vi å kvantifisere betydningen av hjørnesteinsbedrifter i lokalsamfunnet. Dette gjør vi ved å se på den økonomiske påvirkningen disse bedriftene har, både lokalt og nasjonalt, gjennom verdiskaping, sysselsetting og skatteinntekter. Videre har vi gjennom intervjuer med utvalgte aktører utarbeidet tre caser for å belyse hvordan hjørnesteinsbedrifter bidrar til økonomisk vekst, innovasjon og internasjonal konkurranseevne. I disse casene ser vi også på den potensielle indirekte eksporten til hjørnesteinsbedrifter.[113]

Definisjon av hjørnesteinsbedrifter

I henhold til Store norske leksikon er en hjørnesteinsbedrift «*en bedrift som er relativt stor i forhold til lokalsamfunnet bedriften ligger i*» (SNL, 2024). Hjørnesteinsbedriften kan være en avdeling av større virksomheter plassert på mindre steder eller de kan være uavhengige av andre virksomheter.

Vi definerer en hjørnesteinsbedrift som en bedrift som ansetter minst 10 prosent av de private ansatte i kommunen og har en omsetning på minst 500 millioner kroner. Vi ekskluderer bedrifter som er avdelinger av operatører tilknyttet olje og gass, samt kraftselskap og helseforetak.

Siden vi setter et krav til den relative størrelsen av bedriften (10 prosent av total sysselsetting i kommunen) og et krav til den nominelle størrelsen av bedriften (mer enn 500 millioner kroner i omsetning), sikrer vi at vi fanger opp store bedrifter i relativt små kommuner.

9.1 Oversikt over viktigste eksporterende hjørnesteinsbedrifter

Basert på ovennevnte definisjon har vi identifisert 62 selskap som defineres som hjørnesteinsbedrifter. Tabellen under viser de 15 største hjørnesteinsbedriftene i populasjonen vår. De 62 bedriftene vi har kartlagt understøtter 18 prosent av privat sysselsetting på tvers av kommunene de er lokalisert i.

Tabell 9-1: De 15 største hjørnesteinsbedriftene. Kilde: Menon Economics

Firmanavn	Ansatte	Næring	Kommune	Fylke
Kongsberg Defence & Aerospace	2 360	Teknologiindustri	Kongsberg	Buskerud

[112] *Merk at vi ikke kun ser på eksporten fra hjørnesteinsbedriftene i denne delen, men hele den økonomiske aktiviteten deres.*
[113] *Indirekte eksporter når et selskap selger sine produkter eller tjenester til utenlandske markeder via et annet ledd, istedenfor direkte til kunden i det utenlandske markedet.*

Aker Solutions	1 670	Offshore leverandørindustri	Stord	Vestland
Fjord1	1 270	Maritim	Kinn	Vestland
Hydro Aluminium	920	Kraftintensiv industri	Sunndal	Møre og Romsdal
Ekornes	900	Ferdigvareindustri	Sykkylven	Møre og Romsdal
Nammo Raufoss	860	Teknologiindustri	Vestre Toten	Innlandet
Kongsberg Maritime	830	Maritim	Horten	Vestfold
Hydro Aluminium	810	Kraftintensiv industri	Årdal	Vestland
Aker Solutions	800	Offshore leverandørindustri	Verdal	Trøndelag
Hæhre Entreprenør	760	Bygg- og anleggsindustri	Modum	Buskerud
Alcoa Norway	690	Kraftintensiv industri	Vefsn	Nordland
Aker Solutions	560	Offshore leverandørindustri	Eigersund	Rogaland
Island Offshore Management	500	Maritim	Ulstein	Møre og Romsdal
Boliden Odda	500	Kraftintensiv industri	Ullensvang	Vestland
Sør-Norge Aluminium	490	Kraftintensiv industri	Kvinnherad	Vestland

Totalt stod de 62 hjørnesteinsbedriftene for cirka 57 milliarder kroner i verdiskaping og rundt 25 000 sysselsatte i 2022. Dette betyr at de ansatte i hjørnesteinsbedriftene i snitt hadde en arbeidskraftsproduktivitet på om lag 2,3 millioner kroner. Dette er betydelig høyere enn for Fastlands-Norge, der den gjennomsnittlige arbeidskrafts-produktiviteten var på cirka 1,2 millioner kroner. Den fylkesfordelte verdiskapingen og sysselsettingen tilknyttet hjørnesteinsbedriftene er vist i figuren under.

Figur 9-1: Verdiskaping (venstre akse) og sysselsetting (høyre akse) tilknyttet hjørnesteinsbedrifter i fylkene. Kilde: Menon Economics

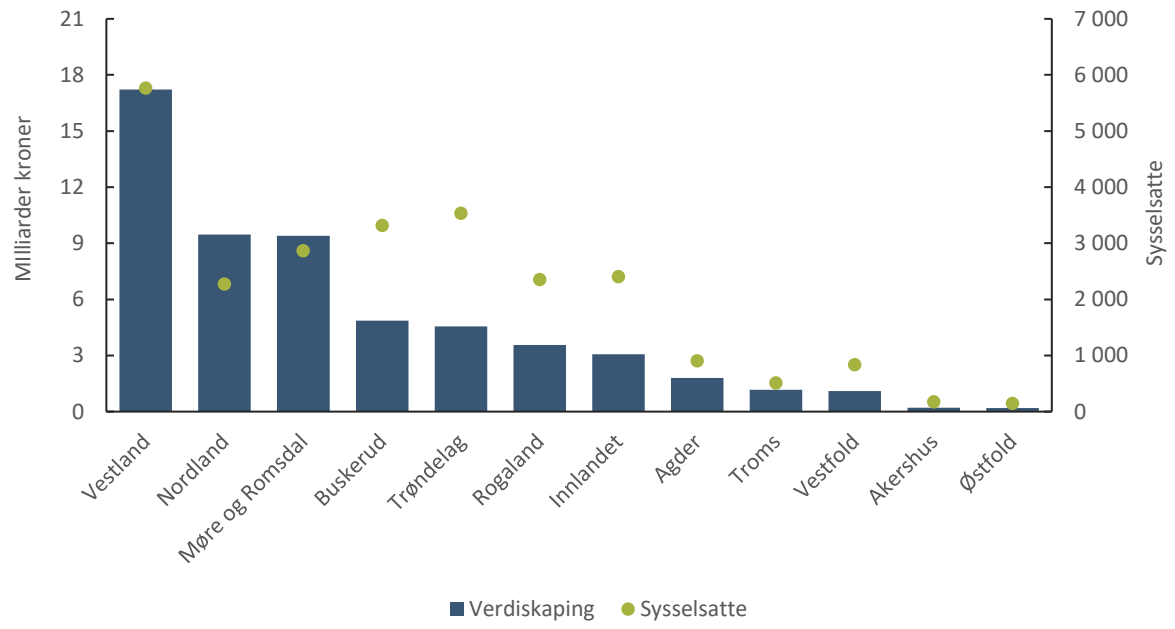

Som figuren over viser er Vestland det fylket hvor hjørnesteinsbedriftene står for høyest verdiskaping og sysselsetting. Disse hjørnesteinsbedriftene er aktører innenfor den kraftintensive industrien. De største hjørnesteinsbedriftene i fylket er Hydro i Årdal og Elkem i Bremanger. I 2022 var det totalt ni hjørnesteinsbedrifter i fylket som til sammen stod for cirka 17 milliarder kroner i verdiskaping. Videre sysselsatte de omkring 6 000 sysselsatte totalt.

I Nordland fylke var det i 2022 ti hjørnesteinsbedrifter, dette var det høyeste antallet i alle de norske fylkene. Totalt stod disse bedriftene for 9,5 milliarder kroner i verdiskaping og sysselsatte 2 500 personer. Den gjennomsnittlige hjørnesteinsbedriften i Nordland fylke hadde en verdiskaping på rundt 950 millioner kroner. Hjørnesteinsbedriftene i Nordland fylke er særlig orientert rundt sjømatnæringen og kraftintensiv industri, og inkluderer for eksempel selskap som Cermaq i Steigen og Elkem i Sørfold.

Hjørnesteinsbedriftene i Møre og Romsdal hadde cirka en like høy verdiskaping som hjørnesteinsbedriftene i Nordland. Til tross for at antall hjørnesteinsbedrifter i Møre og Romsdal (syv bedrifter) er lavere enn i Nordland, sysselsatte bedriftene i Møre og Romsdal flere personer. I 2022 var det i underkant av 3 000 sysselsatte i de syv hjørnesteinsbedriftene. Den gjennomsnittlige hjørnesteinsbedriften i Møre og Romsdal hadde rundt 1,3 milliarder kroner i verdiskaping. Hjørnesteinsbedriftene i Møre og Romsdal er spredt over flere næringer. Blant de syv identifiserte hjørnesteinsbedriftene er det kun to bedrifter i samme verdikjede. Hjørnesteinsbedriftene inkluderer alt fra møbelprodusenten Ekornes i Sykkylven til aluminiumprodusenten Hydro i Sunndal, sjømatprodusenten Vicenko i Aukra og verftet Myklebust Verft i Sande.

Hjørnesteinsbedriftene vi har identifisert opererer innenfor et bredt spekter av næringer. Figuren under viser verdiskapingen fra hjørnesteinsbedriftene fordelt på næringer.

Figur 9-2: Næringsfordeling av hjørnesteinsbedriftene. Kilde: Menon Economics

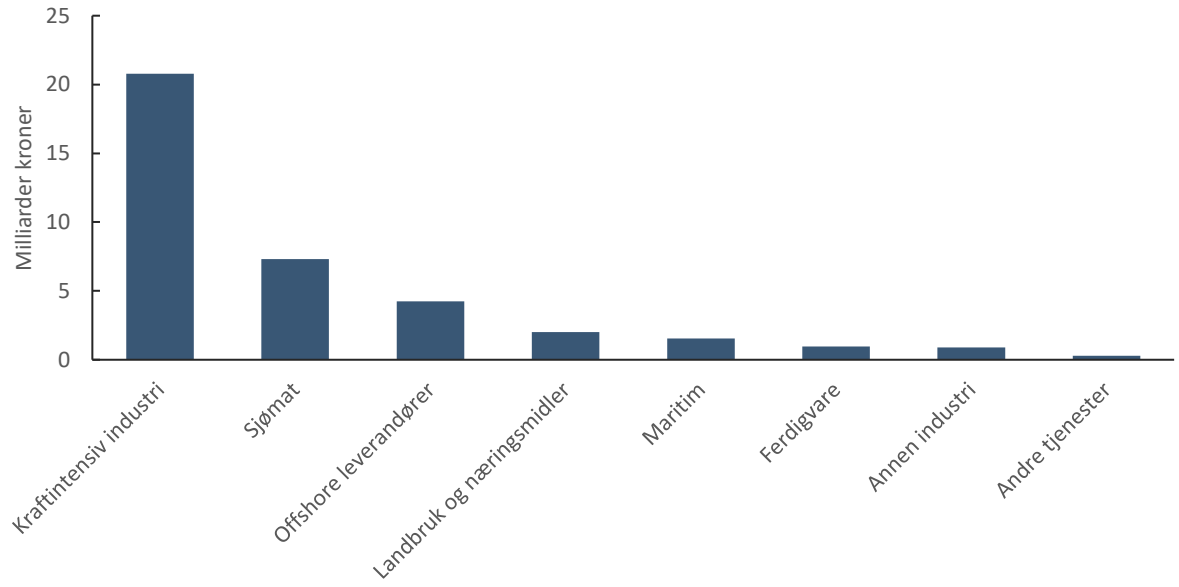

Som vist i figuren over er kraftintensiv industri den største næringen målt i verdiskaping fra hjørnesteinsbedrifter. I 2022 var verdiskapingsbidraget fra de identifiserte bedriftene i kraftintensiv industri på rundt 21 milliarder kroner. Dette er særlig drevet av Hydro i Årdal kommune, som i 2023 hadde en verdiskaping på rundt 5 milliarder

kroner. Flere av hjørnesteinsbedriftene opererer også innenfor sjømatnæringen, hvor verdiskapingen fra de identifiserte hjørnesteinsbedriftene i 2023 var på rundt 7,5 milliarder kroner.

Hjørnesteinsbedrifter er en viktig bidragsyter når det gjelder skatteinngang til kommunen. I 2022 bidro hjørnesteinsbedriftene med cirka 12 milliarder kroner i skatteinngang. Dette fordeler seg mellom stat, fylke og kommune som illustrert i figuren under.

Figur 9-3: Skatteinngangen som følger av aktiviteten til hjørnesteinsbedriftene. Kilde: Menon Economics

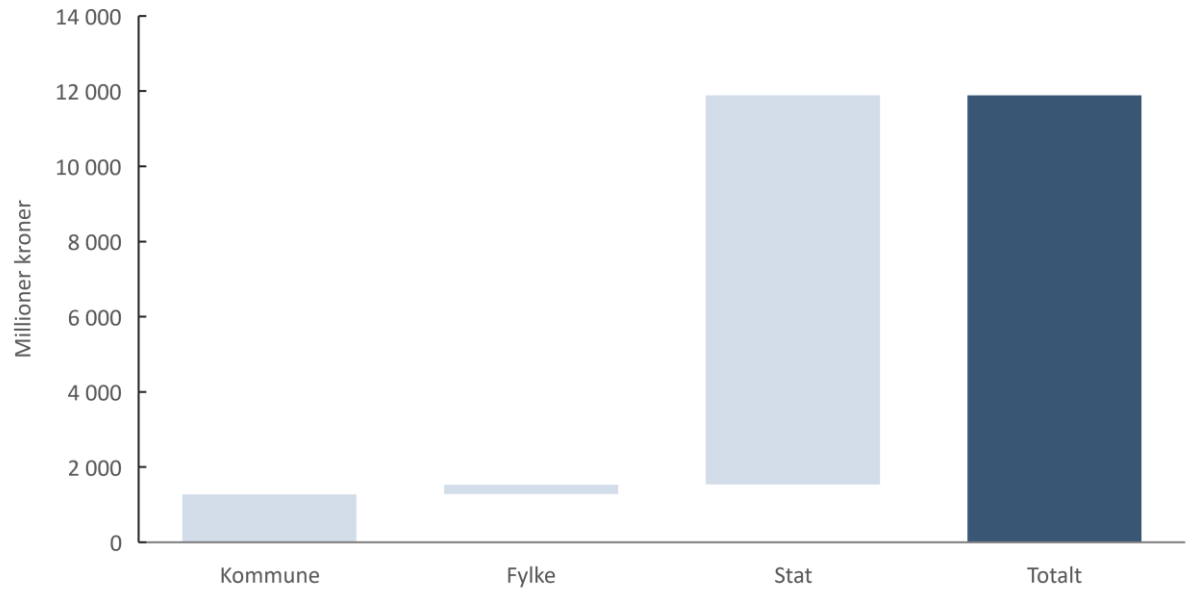

Som vist i figuren over tilfaller brorparten av skatteinngangen staten. Vi estimerer at skatteinngangen til staten i 2023 var på omkring 10,3 milliarder kroner, enten gjennom bedriftsskatt eller personskatt. Videre gikk omkring 1,3 milliarder skattekroner direkte til kommunen gjennom personskatt. Dette underestimerer imidlertid det fulle skattebidraget fra hjørnesteinsbedriftene. En betydelig andel av skatteinntektene til staten føres tilbake til kommunene gjennom statsbudsjettet. Overføringen av frie midler fra staten utgjør den største delen av kommuneinntekten, og er avhengig av størrelsen på kommunen. Hjørnesteinsbedriftene sikrer derfor at det er større overføringer tilbake fra staten til kommunen enn det ellers ville vært.

Hjørnesteinsbedrifters betydning for indirekte eksport

Brorparten av de identifiserte hjørnesteinsbedriftene opererer på det internasjonale markedet. Store deler av inntektene de genererer er eksportinntekter. I tillegg til dette genererer de betydelige inntekter gjennom indirekte eksport. Dette er når ikke-eksporterende bedrifter leverer varer og tjenester til eksporterende bedrifter, i dette tilfellet hjørnesteinsbedriftene. Ved å se på både direkte og indirekte eksport, får vi et mer komplett bilde av hvordan hjørnesteinsbedriftene, sammen med de mindre bedriftene de samarbeider med, bidrar vesentlig til Norges eksport og dermed til den nasjonale økonomien.

Det er imidlertid vanskelig å kvantifisere den totale indirekte eksporten, så vi analyserer denne gjennom intervjuer med hjørnesteinsbedrifter og representanter fra de kommuneadministrasjonene der de er lokalisert.

Både selskapene og kommunene fokuserer på den lokale forankringen til hjørnesteinsbedriftene. Denne lokale forankringen bidrar til indirekte eksport gjennom to kanaler: [114]

- Den første kanalen er gjennom lokale innkjøp av varer og tjenester. Flere av hjørnesteinsbedriftene vi har snakket med har et særlig fokus på å kjøpe innsatsfaktorene sine lokalt. Dette inkluderer ikke-spesialiserte tjenester som for eksempel kantine- og renholdstjenester, men også spesialiserte varer og tjenester de trenger i sine verdikjeder.
- Den andre kanalen er gjennom kompetanseutvikling i verdikjeden de tilhører. Denne kompetanseutviklingen gjør at leverandørene i tillegg til leveranser til hjørnesteinsbedriftene ofte begynner å levere sine varer og tjenester på det internasjonale markedet. På den måten bidrar hjørnesteinsbedriften til å utvikle nye spesialiserte eksporterende bedrifter. Disse nye eksporterende bedriftene starter med økonomisk aktivitet i verdikjeden til hjørnesteinsbedriften, dette betyr at de ofte vil utvikle seg gjennom den første kanalen, før de selv starter å eksportere.

I tillegg til den indirekte eksporten er også hjørnesteinsbedriftene aktive medlemmer i lokalmiljøet sitt. Dette kommer til uttrykk gjennom sponsorpakker til lokale idrettslag, bidrag til infrastrukturutbygginger og lignende. Slike lokale initiativer kommer også til uttrykk gjennom dannelse av lokale næringsforeninger, som videre bidrar til kompetansebygging i kommunen.

9.2 Tre caser for å belyse hjørnesteinsbedriftenes betydning for lokalsamfunnet

For å belyse ytterligere hvordan hjørnesteinsbedrifter bidrar til økonomisk vekst, innovasjon og internasjonal konkurranseevne har vi utarbeidet tre caser. I disse casene ser vi også på den potensielle indirekte eksporten til hjørnesteinsbedrifter. Vi har fokusert på tre hjørnesteinsbedrifter som opererer innen ulike næringer. Vi har også intervjuet en representant fra kommunene hvor de tre bedriftene er lokalisert.

[114] En del av den indirekte eksporten er fanget opp i eksporten til hjørnesteinsbedriften, men knoppskytingen som bidrar til nye selskap som eksporterer selv, er ikke fanget opp i eksport-tallene til hjørnesteinsbedriftene.

Case 1: Hydros tilstedeværelse i Årdal kommune

I Årdal kommune i Vestland ligger Hydro Årdal. Dette er en avdeling av Hydro-konsernet som har ligget i Årdal siden 1940-tallet. I dag er Årdal kommune synonymt med Hydro og aluminiumsproduksjon. Ved utgangen av 2022 var det rundt 700 ansatte i Hydro Årdal, noe som utgjorde om lag 40 prosent av den private sysselsettingen i kommunen. Videre hadde Hydro Årdal en verdiskaping på 5,2 milliarder kroner i 2022. I underkant av 30 prosent av Hydro sin økonomiske aktivitet i Norge foregår i Årdal.

Hydro er en aktiv samfunnsaktør i Årdal. Dette kommer til syne gjennom diverse sponsorpakker til lokale idrettslag, spleiselag for infrastrukturutbedringer med kommunen og aktive forsøk på kunnskapsdeling på tvers av bedrifter i kommunen. Hydro har hatt et spesielt fokus på kompetansebyggingen i kommunen, og har bidratt inn i Årdal Teknologipark, som i dag er et kompetansesentrum for teknologiutvikling i fylket. Dette næringssenteret har Hydro vært sentrale i å bygge opp, og de samarbeider tett med næringssenteret i dag. Gjennom Hydros konkurranse på det internasjonale markedet har de også bidratt til knoppskyting av andre lokale bedrifter som i dag leverer til aluminiumsindustrien over hele verden. Selskap som for eksempel Impec og HMR Hydeq leverer i dag sine varer på det internasjonale markedet, men startet som spesialiserte underleverandører til Hydro Årdal.

Kommunen trekker også frem kompetansebyggingen som et viktig bidrag fra Hydro. Ikke bare sysselsetter Hydro over en tredjedel av alle private arbeidsplasser i kommunen, men de bidrar også med indirekte arbeidsplasser gjennom sine innkjøp og økt bostedsattraktivitet.

Medaljen har likevel en bakside. Som med de fleste hjørnesteinsbedrifter er kommunen avhengig av én bedrift og én næring. Dette betyr at dersom prisen på aluminium faller, så går det dårlig med hele næringslivet i kommunen. Telemarksforsking har blant annet trukket frem Årdal som én av de kommunene som er mest sårbare for et fall i én enkelt næring. Dette er noe kommunen, og Hydro, er klar over og det er aktive forsøk på å diversifisere næringslivet, for eksempel gjennom Årdal Teknologipark.

Foto: Hydro

Case 2: NorDan's tilstedeværelse på Moi i Lund kommune

På Moi i Lund kommune ligger hovedkontoret til den familieeide bedriften NorDan AS og morselskapet NorDan Gruppen AS. NorDan er den største produsenten av vinduer og dører i Norge og konkurrerer i det internasjonale markedet. NorDan ble grunnlagt i 1926 og i 2022 hadde NorDans virksomhet på Moi 400 medarbeidere. Dette utgjorde nærmere hver tredje private arbeidsplass i kommunen. Rundt 60 prosent av NorDans aktivitet i Norge foregår i Lund kommune, hvor verdiskapingen fra NorDan's aktivitet i Lund, i 2022, var på 350 millioner kroner.

NorDan er i dag en aktiv samfunnsaktør i kommunen. De har sponset flere store utbygginger som bidrar til å øke kommunens bostedsattraktivitet, som for eksempel NorDan-hallen, en flerbrukshall i kommunen. I tillegg deler NorDan ut 1 million kroner årlig gjennom Nordan kulturfond. Dette er et fond der samfunnsaktører i kommunen kan søke om støtte til sine prosjekter.

NorDan fokuserer også på å øke kompetansen i kommunen. De eier store deler av den spesialiserte verdikjeden selv og på denne måten er det mindre «indirekte» effekter enn ved andre hjørnesteinsbedrifter. Til gjengjeld jobber NorDan målrettet med å forankre alt lokalt. Der det lar seg gjøre velger de lokale leverandører og de fokuserer på å rekruttere lokale innbyggere m.m.

Foto: NorDan

Case 3: Ekornes i Sykkylven

I Sykkylven kommune i Møre og Romsdal ligger Ekornes. Ekornes er Norges største møbelprodusent, med Stressless som en internasjonalt kjent merkevare innen møbel. Ekornes har vært viktige for å opprettholde næringslivsattraktiviteten i Sykkylven kommune siden selskapet ble grunnlagt på 1930-tallet. Ved utgangen av 2022 var i overkant av 1000 personer sysselsatt ved Ekornes i Sykkylven, noe som utgjorde mer enn 30 prosent av den private sysselsettingen i kommunen. Videre hadde Ekornes i Sykkylven en verdiskaping på over 1,1 milliarder kroner i 2022. Rett i underkant av 90 prosent av Ekornes sin aktivitet i Norge foregår i Sykkylven kommune.

Ekornes har spilt en viktig rolle for lokalsamfunnet. De har flere sosiale initiativer, som for eksempel Ekornes cup som er en lokal fotballturnering for barn og ungdom i Sykkylven og omegn. De har også bidratt inn i et spleiselag med kommunen for å bygge ut infrastruktur. Dette var tilfellet når det skulle bygges en bro mellom kommunesentrum og Ikornnes (avbildet under) der den største fabrikken til Ekornes er plassert. Dette gjorde ikke bare fabrikken til Ekornes mer tilgjengelig, men også Sykkylven til en mer attraktiv bostedskommune.

Ekornes trekker frem sitt samarbeid med utdanningsinstitusjonene og næringslivet som deres viktigste bidrag, og da særlig knyttet til kompetansetilgang. Ekornes har et tett samarbeid med den yrkesfaglige linjen på Sykkylven videregående skole, hvor Ekornes har betalt for skolens roboter, som er de nyeste innenfor møbelindustrien. Dette sikrer oppdatert kompetanse blant de som uteksamineres fra Sykkylven videregående skole. Videre garanterer også Ekornes, i samarbeid med næringsforeningen i Sykkylven, lærlingplass til alle som tar en relevant utdannelse ved Sykkylven videregående skole. Skolefasilitetene brukes også for kompetanseheving for de ansatte på Ekornes sin fabrikk.

Kommunen trekker frem hvor viktig Ekornes er for å opprettholde bostedsattraktivteten til Sykkylven, ikke bare gjennom de direkte arbeidsplassene, men også de indirekte. Disse indirekte arbeidsplassene kommer både i verdikjeden til Ekornes og i form av offentlige arbeidsplasser som det er behov for i kommune-administrasjonen.

På lik linje med Årdal kommune, er Sykkylven avhengig av én bedrift og én næring. Dette betyr at dersom det er dårligere tider i møbelbransjen, så går det dårlig med hele næringslivet i kommunen. Sykkylven kommune ble også av Telemarksforsking trukket fram som én av de kommunene som er mest sårbare for et fall i én enkelt næring.

Foto: NPK

Vedlegg 1: Fylkesvedlegg

I det følgende vedlegget gir vi en oversikt over hvordan norsk eksport fordeler seg på de ulike fylkene. Hvert fylke er representert i form av et tresiders faktaark, som inneholder viktig informasjon om fylkets eksport. Dette inkluderer nøkkeltall om eksportverdien, utviklingen over tid, sysselsettingseffekter, næringssammensetning, viktigste eksport kommuner, og de mest fremtredende eksportbedriftene.

FINNMARK

I 2023 eksporterte norske bedrifter i Finnmark for om lag 17 milliarder kroner, en økning på 10 prosent siden 2022. Finnmarks eksport har økt med 163 prosent de siste ti årene. Det er kun Troms fylke som har hatt en høyere eksportvekst i denne perioden. Den høye eksportveksten er særlig drevet av sjømatnæringen. I 2023 sto sjømateksporten for to tredjedeler av eksporten i fylket.

Finnmark var det femte mest eksportintensive fylket i 2023, med en eksportintensiteten på i overkant av 440 tusen kroner per sysselsatt.

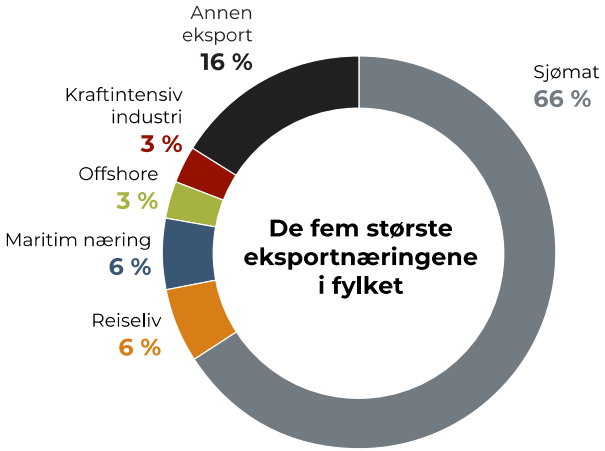

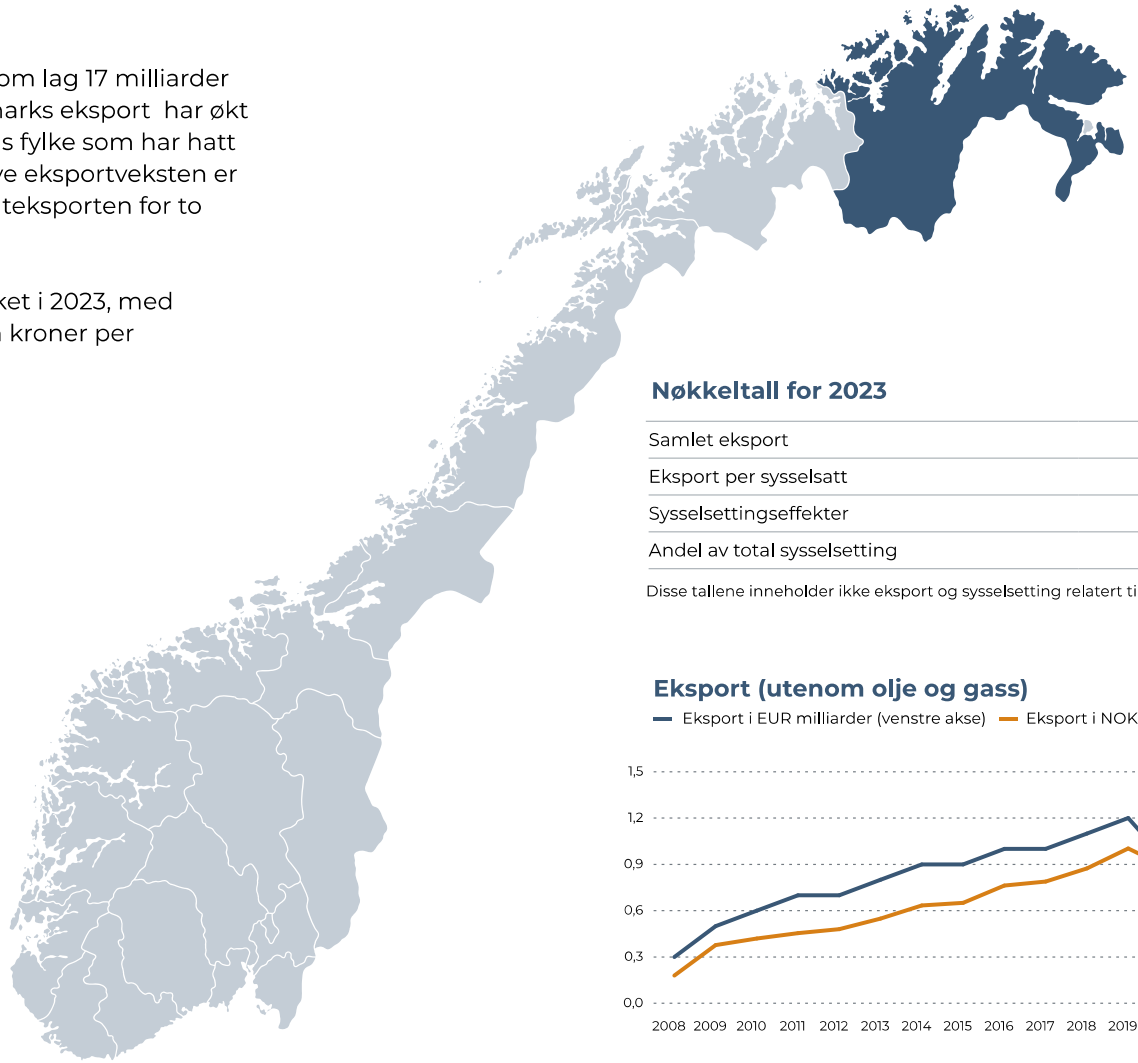

Nøkkeltall for 2023

Samlet eksport	NOK 17 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 444 000
Sysselsettingseffekter	6 000
Andel av total sysselsetting	16 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

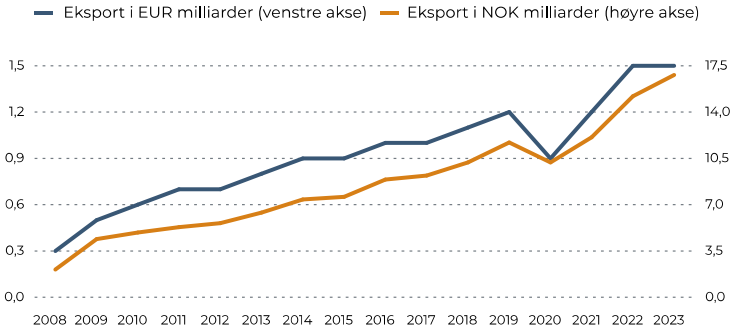

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Sysselsetting

Norsk eksport legger grunnlag for betydelig sysselsetting i fylket. Vi estimerer at norsk eksport utenom olje og gass i 2023 la grunnlag for omkring 6 200 arbeidsplasser i Finnmark. 4 200 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene i fylket, mens ytterligere 2 000 er sysselsatte i bedrifter i fylket som leverer varer og tjenester til eksporterende bedrifter i Norge. Dette tilsvarer omkring 16 prosent av total sysselsetting i fylket.

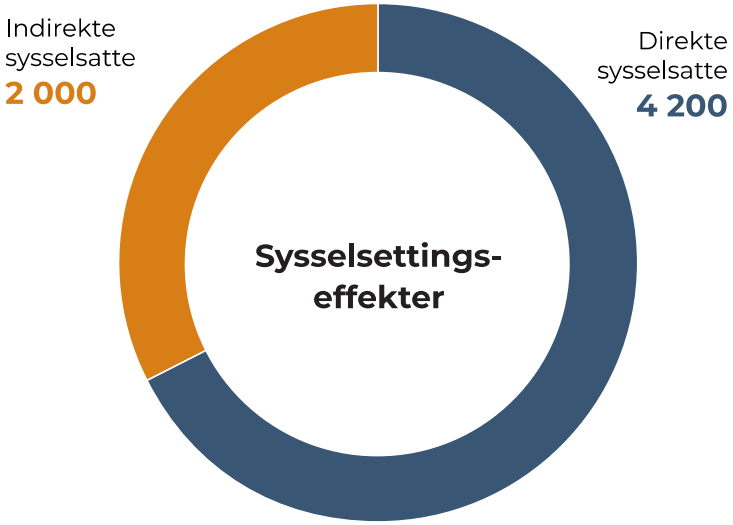

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Fylkets største eksportkommuner i 2023 var Hammerfest, Alta og Nordkapp. I samtlige kommuner er det sjømatnæring som dominerer eksporten. Sjømatnæringen dominerte faktisk eksporten i åtte av de ti største kommunene, bortsett fra i Sør-Varanger og Tana. I førstnevnte var det maritim næring som dominerte, mens det i sistnevnte var kraftintensiv industri.

Reiselivsnæringen var den neststørste eksportnæringen i Finnmark i 2023, hvor Alta og Nordkapp sto for mer enn 60 prosent av reiselivseksporten i fylket.

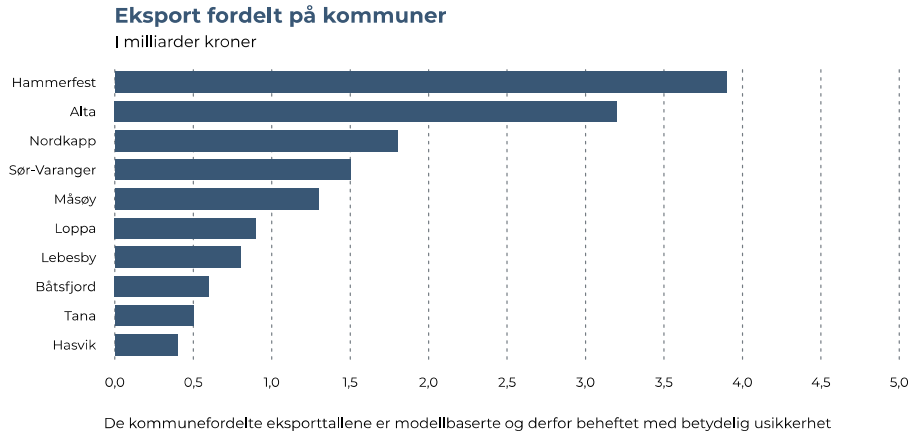

De kommunefordelte eksporttallene er modellbaserte og derfor beheftet med betydelig usikkerhet

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Fylkets eksportbedrifter

Finnmark har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i de ulike kommunene. Den største eksportbedriften målt i verdiskaping i 2022 var Grieg Seafood Finnmark, lokalisert i Alta. Den største bedriften målt i sysselsetting var Hurtigruten Sjø, et rederi som seiler langs norskekysten, men som har mange utenlandske turister som passasjerer.

Sjømatnæringen var den største eksportnæringen i fylket i 2023, og flere av bedriftene på listen hører til denne næringen. Dette inkluderer blant annet Cermaq (Alta og Haemmerfest), Grieg Seafood (Alta), Salmar Finnmark (Alta) og Salmar Farming (Båtsfjord). Disse fire bedriftene sto for i overkant av 3,1 milliarder kroner i verdiskaping i 2022.

De 10 største eksportbedriftene i fylket i 2022

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Grieg Seafood Finnmark	3 491	1 103	250
Cermaq Norway, Alta	1 620	840	180
Hurtigruten Sjø	820	740	1 110
Cermaq Norway, Hammerfest	840	440	80
Salmar Finnmark	1 070	420	100
Salmar Farming	620	320	30
Elkem	300	260	50
Sibelco Nordic	600	170	30
Aibel	250	170	110
Lerøy Aurora	190	140	70

Inneholder ikke petroleum- og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.
Regnskapstall på bedriftsnivå er ikke klare for 2023, derfor brukes tall for 2022.

Kilde: Brønnøysundregisteret. Det er viktig å bemerke seg at omsetningstallene refererer til de samlede inntektene bedriftene oppgir. Dette er i all hovedsak salgsinntekter, men kan i enkelte tilfeller inneholder andre inntekter, eksempelvis salg av aktiva, inntekter fra restrukturering innad i konsernstrukturer, o.l. Dette er ikke korrigert for i disse tallene.

TROMS

I 2023 eksporterte norske bedrifter i Troms for om lag 30 milliarder kroner. Dette er en økning på 11 prosent siden 2022 og er med det den nest høyeste prosentvise eksportveksten i 2023 blant fylkene. Eksporten fra Troms har økt med 180 prosent de siste ti årene. Det er ikke noe annet fylke i Norge som har hatt en høyere eksportvekst i denne perioden. Den høye eksportveksten er særlig drevet av sjømatnæringen. I 2023 sto sjømateksporten for omkring halvparten av eksporten i fylket.

I 2023 var eksportintensiteten på 336 000 kroner per sysselsatt, omtrent på samme nivå som Agder og Oslo.

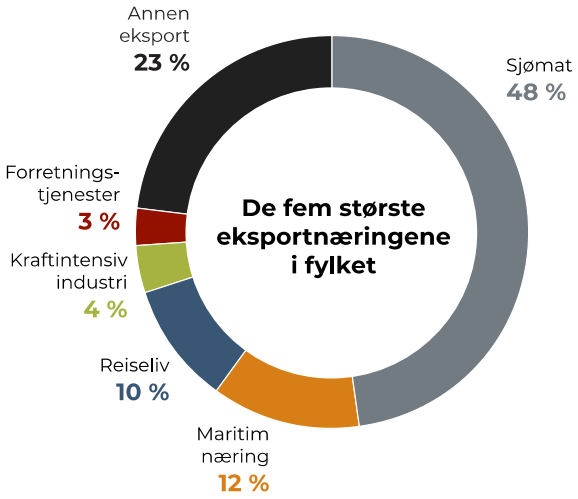

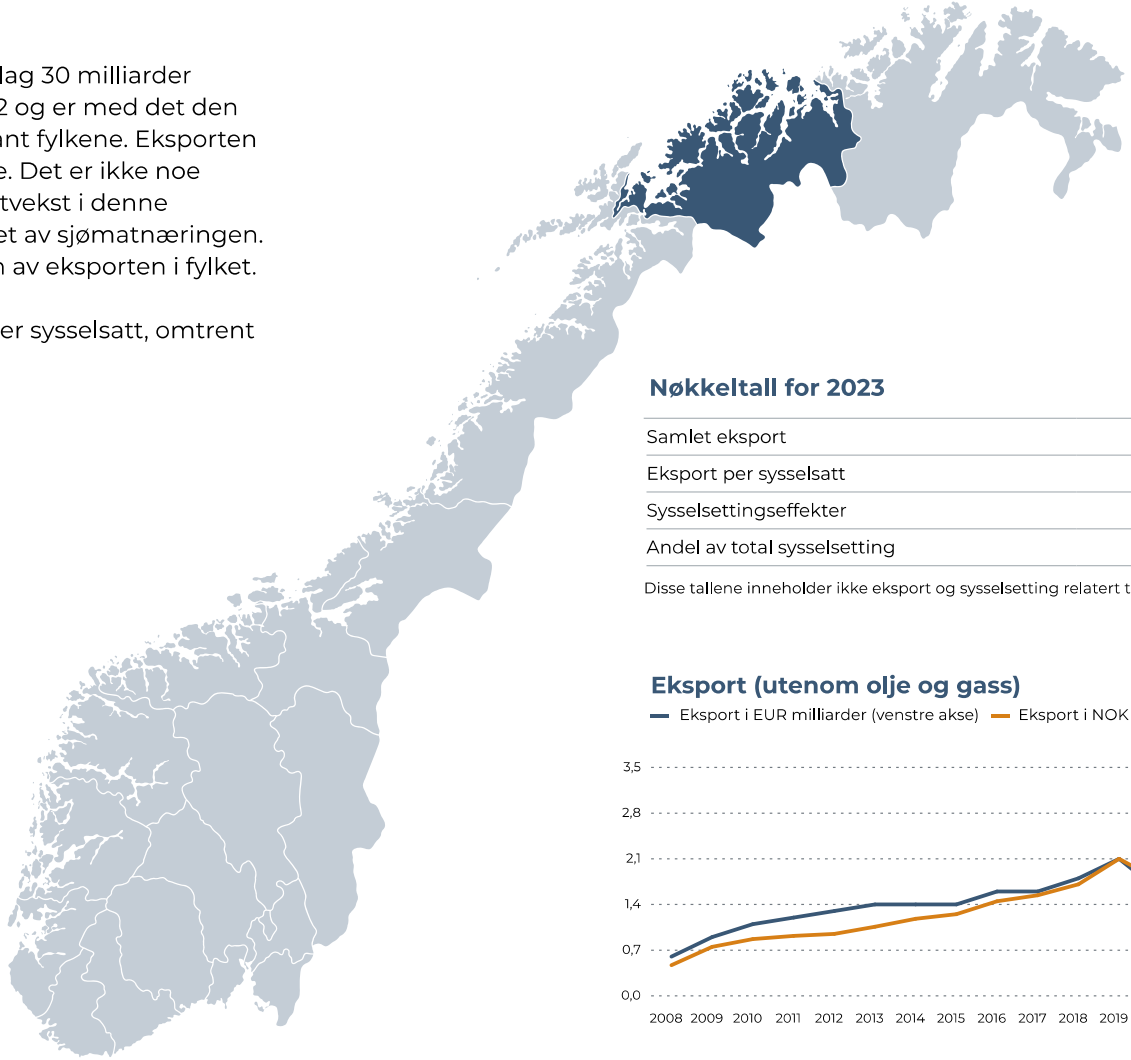

Nøkkeltall for 2023

Samlet eksport	NOK 30 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 336 000
Sysselsettingseffekter	12 000
Andel av total sysselsetting	13 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

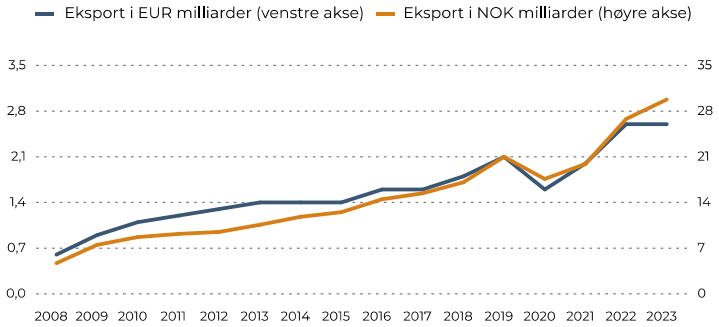

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Sysselsetting

Norsk eksport legger grunnlag for betydelig sysselsetting i fylket. Vi estimerer at norsk eksport utenom olje og gass i 2023 la grunnlag for omkring 11 700 arbeidsplasser i Troms. 7 700 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene i fylket, mens ytterligere 4 000 er sysselsatte i bedrifter i fylket som leverer varer og tjenester til eksporterende bedrifter i Norge. Dette tilsvarer omkring 13 prosent av total sysselsetting i fylket.

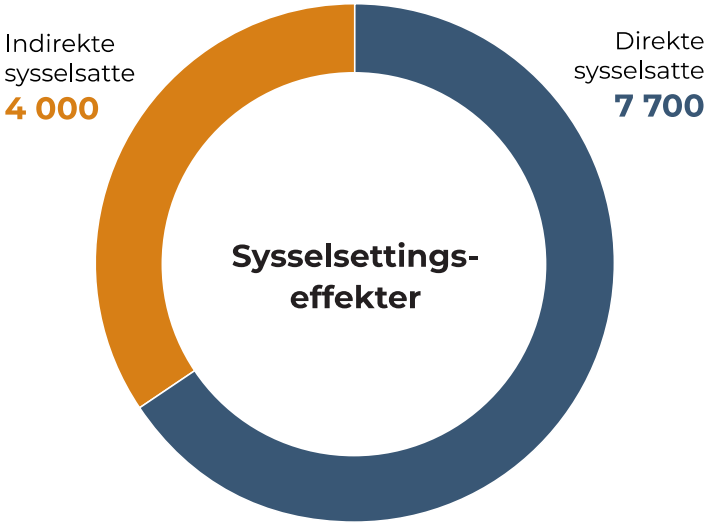

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Fylkets største eksportkommuner i 2023 var Tromsø, Senja og Harstad. I Tromsø kommune er det maritim næring og reiselivsnæringen som dominerer eksporten, mens det i Senja og Harstad er sjømatnæringen som dominerer. Sjømatnæringen dominerer faktisk eksporten i ni av de ti største kommunene, med Tromsø som eneste unntak. Sjømatnæringen er imidlertid en stor eksportnæring i Tromsø også.

Troms er det femte største fylket når det kommer til reiselivseksport. Tromsø kommune står for over 50 prosent av reiselivseksporten i fylket.

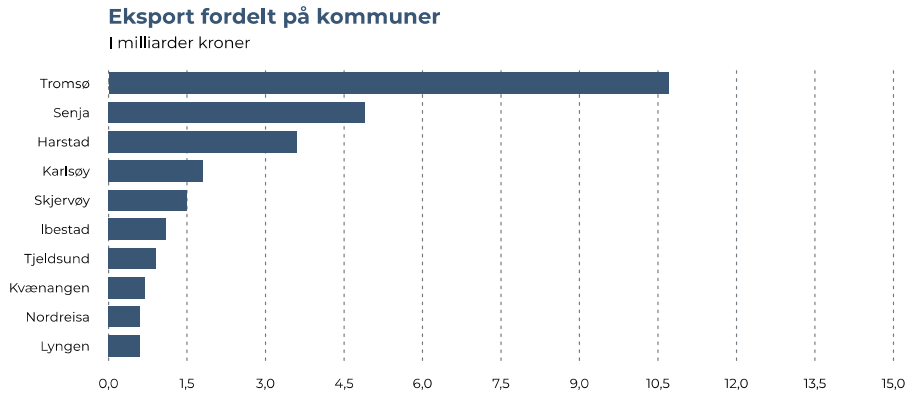

De kommunefordelte eksporttallene er modellbaserte og derfor beheftet med betydelig usikkerhet

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Fylkets eksportbedrifter

Troms har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i de ulike kommunene. Den største eksportbedriften målt i verdiskaping i 2022 var Salmar Farming avdeling Troms. Den største bedriften målt i sysselsetting i 2022, av bedriftene i tabellen, var Kongsberg Satellite Services, en verdensledende tjenesteleverandør for mottak av satellittdata, lokalisert i Tromsø.

Sjømatnæringen er den største eksportnæringen i fylket, og ni av bedriftene på listen hører til denne næringen. Dette inkluderer blant annet Salmar farming avdeling Troms (Tromsø), Lerøy Aurora (Skjervøy og Karlsøy), Nergård Havfiske (Tromsø), Wilsgård fiskeoppdrett (Senja), Salmar Farming avdelign Botnhamn (Senja), Karsløybruket (Karlsøy) og Gratangen Laks (Gratangen). Disse ni bedriftene sto for nærmere 4,1 milliarder kroner i verdiskaping i 2023.

De 10 største eksportbedriftene i fylket i 2022

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Salmar Farming avdeling Troms	2 390	1210	140
Kongsberg Satellite Service	1 170	670	270
Lerøy Aurora	1 410	630	220
Nergård Havfiske	900	610	20
Finnfjord	2 040	550	150
Wilsgård Fiskeoppdrett	760	290	70
Salmar Farming avdeling Botnhamn	590	230	60
Karlsøybruket	1410	210	160
Lerøy Aurora	460	200	70
Gratangen Laks	570	200	60

Inneholder ikke petroleum- og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.
Regnskapstall på bedriftsnivå er ikke klare for 2023, derfor brukes tall for 2022.

Kilde: Brønnøysundregisteret. Det er viktig å bemerke seg at omsetningstallene refererer til de samlede inntektene bedriftene oppgir. Dette er i all hovedsak salgsinntekter, men kan i enkelte tilfeller inneholder andre inntekter, eksempelvis salg av aktiva, inntekter fra restrukturering innad i konsernstrukturer, o.l. Dette er ikke korrigert for i disse tallene.

NORDLAND

I 2023 eksporterte norske bedrifter i Nordland for i overkant av 70 milliarder kroner, en vekst på to prosent fra 2022. De siste ti årene har imidlertid fylkets eksport vokst med omkring 160 prosent. Det er kun i Finnmark og Troms at eksporten har vokst raskere enn i Nordland i denne perioden. Nordland har også den tredje høyeste eksportintensiteten i Norge i 2023 på omkring 600 tusen per sysselsatt.

Nordlands eksport var i 2023 dominert av sjømatnæringen som eksporterte for om lag 29 milliarder kroner, noe som betyr at Nordland er det fylket med tredje mest sjømateksport i Norge. Kraftintensiv industri er også en viktig næring i fylket med omlag 23 milliarder kroner i eksport i 2023.

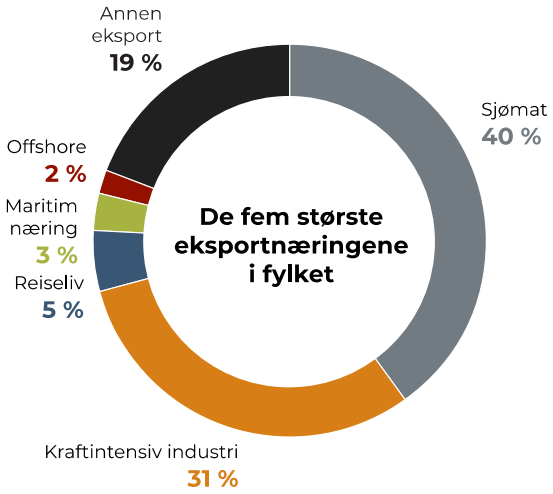

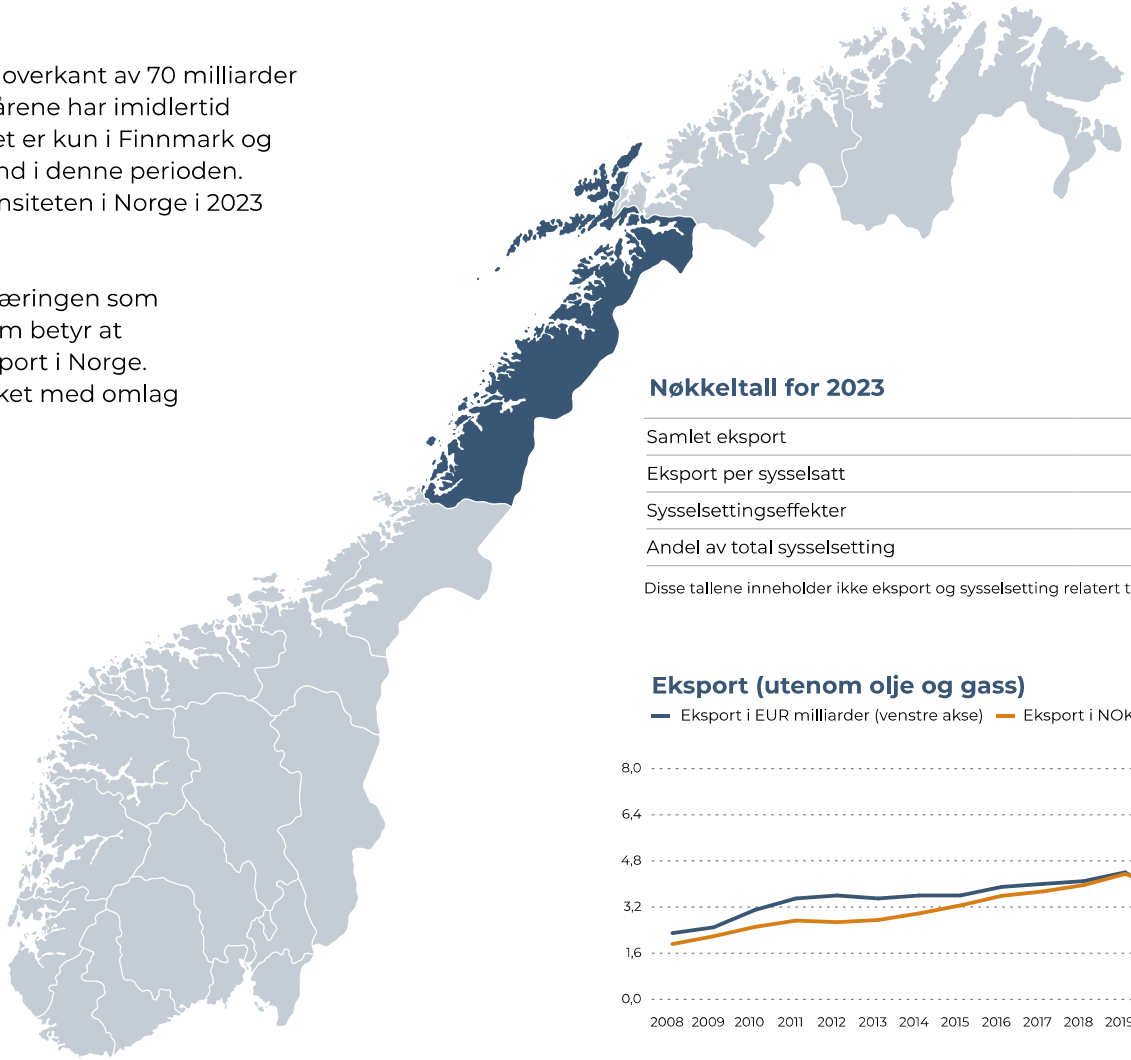

Nøkkeltall for 2023

Samlet eksport	NOK 72 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 604 000
Sysselsettingseffekter	21 000
Andel av total sysselsetting	17 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

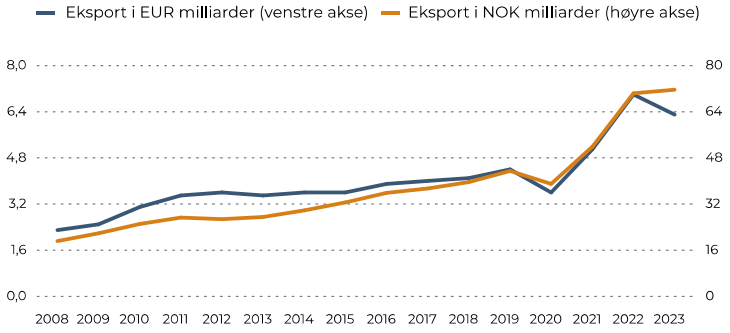

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Sysselsetting

Norsk eksport legger grunnlag for betydelig sysselsetting i fylket. Vi estimerer at norsk eksport utenom olje og gass i 2023 la grunnlag for i overkant av 20 000 arbeidsplasser i Nordland. 13 000 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene i fylket, mens 7 500 er sysselsatte i bedrifter i fylket som leverer varer og tjenester til eksporterende bedrifter i Norge. Dette tilsvarer omkring 17 prosent av total sysselsetting i fylket.

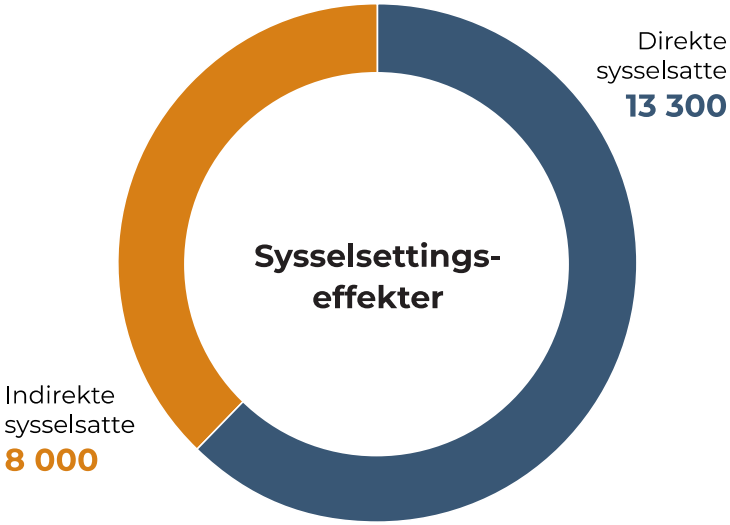

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Nordlands største eksportkommune i 2023 var Rana kommune, etterfulgt av Vefsn og Meløy kommune. I alle tre kommuner er det kraftintensiv industri som dominerer eksporten. Dette er også gjeldende for Sørfold kommune som var den femte største eksportkommune i Nordland i 2023. I Vefsn kommune sto kraftintensivindustri for i overkant av 90 prosent av eksporten, drevet av eksporten fra Alcoa. I Rana og i Meløy kommune sto kraftintensiv industri for drøyt 70 prosent av eksporten.

I de resterende seks kommunene er det sjømatnæringen som dominerer eksporten. Dette er særlig gjeldende i Øksnes kommune, hvor sjømateksporten sto for nærmere 80 prosent av den totale eksporten i kommunen i 2023.

Eksport fordelt på kommuner

I milliarder kroner

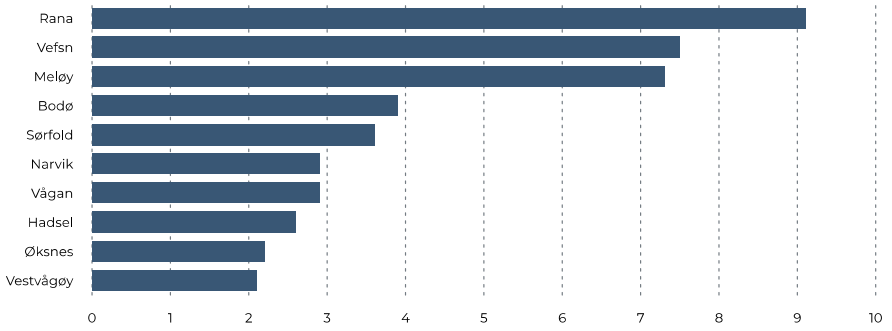

De kommunefordelte eksporttallene er modellbaserte og derfor beheftet med betydelig usikkerhet

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Fylkets eksportbedrifter

Nordland har mange eksportrettede bedrifter lokalisert i de ulike kommunene. Flere av bedriftene tilhører de største eksportnæringene i fylket, nemlig sjømatnæringen og kraftintensiv industri.

Den største eksportbedriften målt i både verdiskaping og omsetning i 2022 var Nordlaks oppdrett, lokalisert i Hadsel kommune. Alcoa følger som nummer to målt i verdiskaping, etterfulgt av Elkem. Alcoa var i 2022 den største arbeidsgiveren i fylket av bedriftene på listen.

Sjømatnæringen er den største eksportnæringen i fylket. Både Nordlaks oppdrett, lokalisert i Hadsel kommune, og Nova Sea, lokalisert i Lurøy kommune, er viktige hjørnesteinsbedrifter i kommunene.

Kraftintensiv industri er fylkets nest viktigste eksportnæring med en eksport på over 20 milliarder kroner i 2023. Som vist i tabellen er det flere bedrifter som tilhører denne næringen, blant annet Alcoa Norway, Elkem, Celsa Armeringsstål og Yara.

De 10 største eksportbedriftene i fylket i 2022

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Nordlaks Oppdrett	9 470	5 410	120
Alcoa Norway	7 670	2 230	690
Elkem	2 950	1 670	240
Celsa Armeringstål	6 010	1 620	360
Yara Norge	7 540	1 160	210
Elkem	1 640	930	150
Rana Gruber	1 420	860	310
Nova Sea	1 520	660	100
The Quartz Corp	1 070	530	140
Mowi	1 280	530	110

Inneholder ikke petroleum- og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.
Regnskapstall på bedriftsnivå er ikke klare for 2023, derfor brukes tall for 2022.

Kilde: Brønnøysundregisteret. Det er viktig å bemerke seg at omsetningstallene refererer til de samlede inntektene bedriftene oppgir. Dette er i all hovedsak salgsinntekter, men kan i enkelte tilfeller inneholder andre inntekter, eksempelvis salg av aktiva, inntekter fra restrukturering innad i konsernstrukturer, o.l. Dette er ikke korrigert for i disse tallene.

TRØNDELAG

I 2023 eksporterte norske bedrifter i Trøndelag for om lag 75 milliarder kroner. Dette er en økning på 8 prosent siden 2022. Fylkets eksport har vokst med i overkant av 150 prosent de siste ti årene. Dette er den fjerde høyeste veksten etter Troms, Finnmark og Nordland. Sjømatnæringen dominerer eksporten i fylket, med en eksport på nærmere 28 milliarder kroner i 2023. Dette tilsvarer omkring 36 prosent av eksporten i fylket. Trøndelag har også en betydelig eksport innen IKT-næringen.

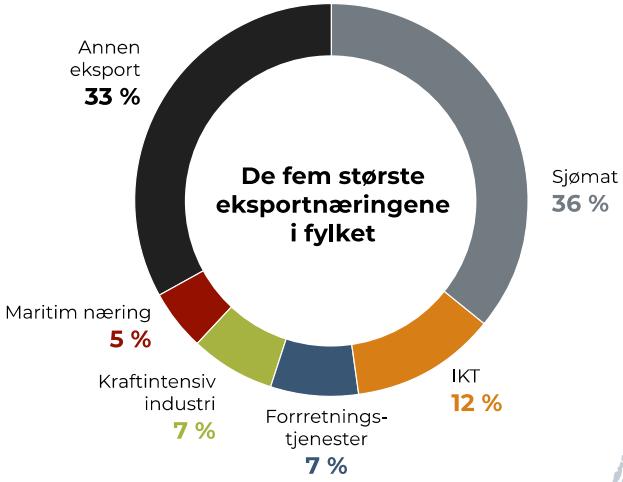

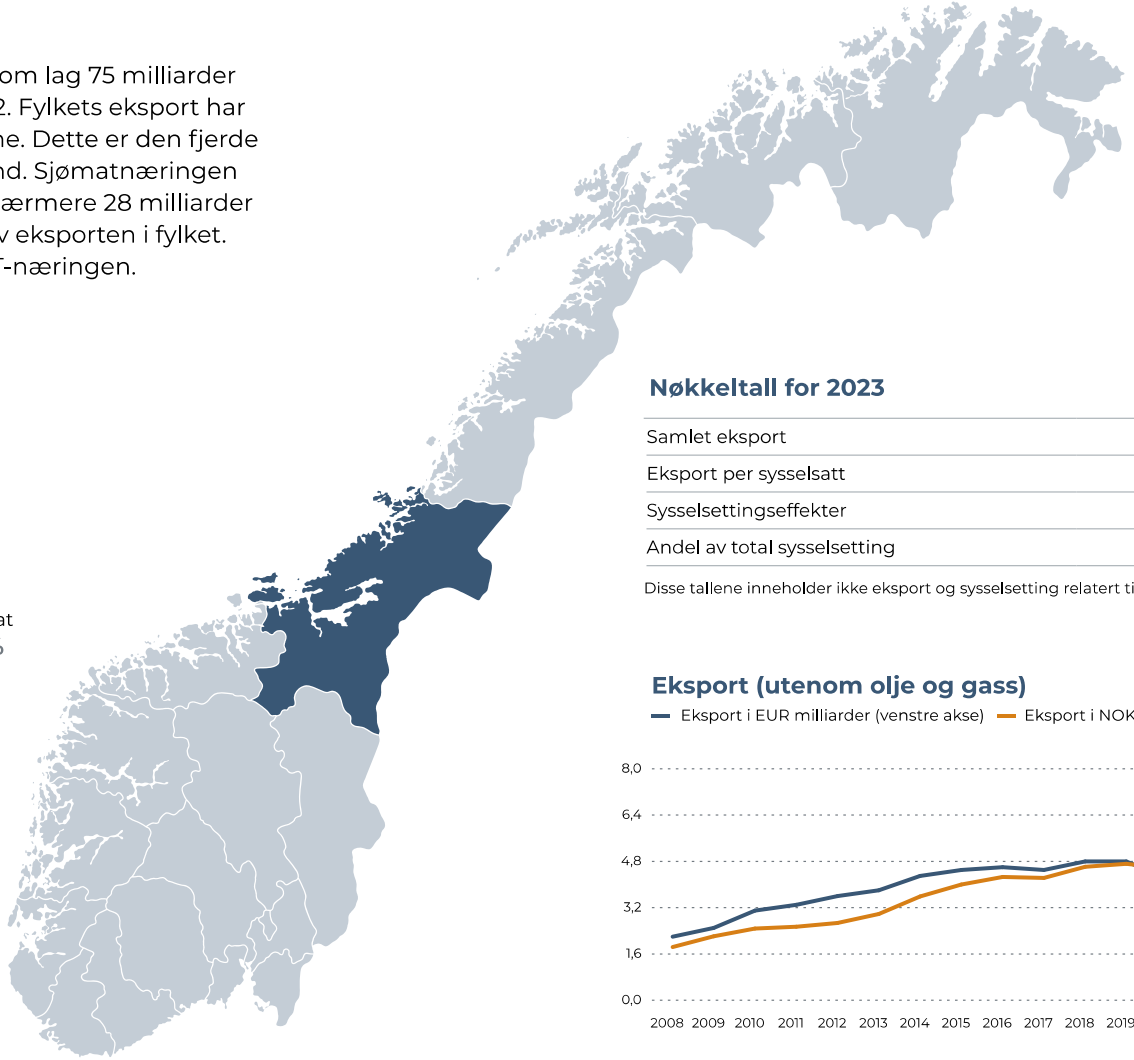

Nøkkeltall for 2023

Samlet eksport	NOK 75 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 305 000
Sysselsettingseffekter	33 000
Andel av total sysselsetting	13 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

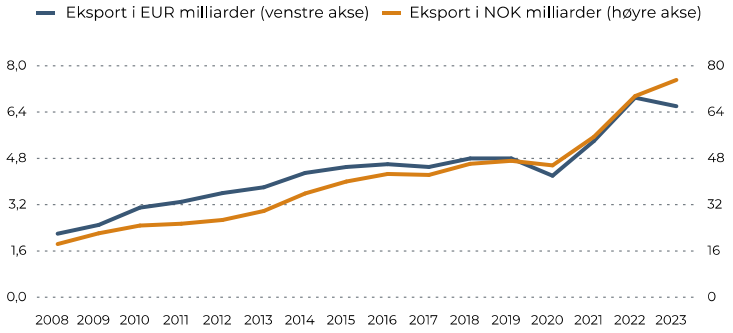

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Sysselsetting

Norsk eksport legger grunnlag for betydelig sysselsetting i fylket. Vi estimerer at norsk eksport utenom olje og gass i 2023 la grunnlag for nærmere 33 200 arbeidsplasser i Trøndelag. 18 000 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene i fylket, mens ytterligere 15 200 er sysselsatt i bedrifter i fylket som leverer varer og tjenester til eksporterende bedrifter i Norge. Dette tilsvarer omkring 13 prosent av total sysselsetting i fylket.

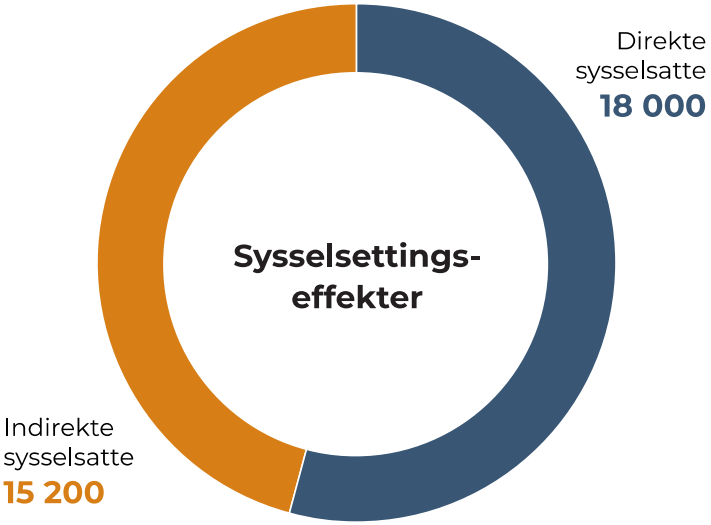

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Fylkets største eksportkommuner i 2023 var Trondheim, Frøya og Nærøysund. Blant disse er Trondheim kommune den klart største eksportkommunen. I Trondheim kommune er det IKT-næringen og forretningstjenester som dominerer eksporten. Sjømatnæringen er klart størst i både Frøya og Nørøysund, hvor den i 2023 sto for henholdsvis 75 og 86 prosent av eksporten. Sjømatnæringen er den dominerende eksportnæringen i de andre kommunene på denne listen, med unntak av i Orkland. I Orkland er kraftintensiv industri, med Elkem i spissen, den største eksportnæringen.

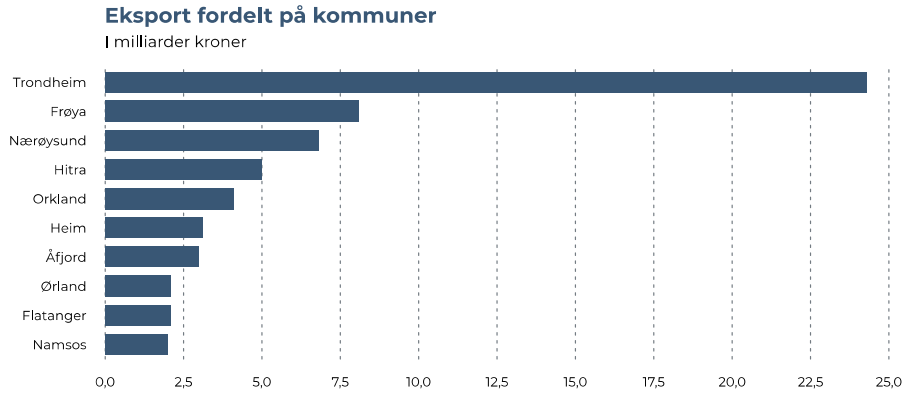

De kommunefordelte eksporttallene er modellbaserte og derfor beheftet med betydelig usikkerhet

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Fylkets eksportbedrifter

Trøndelag har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i de ulike kommunene. Den største bedriften målt i verdiskaping i 2022 var Wacker Chemicals Norway. Målt i sysselsetting var det Aker Solutions som er den største bedriften.

Sjømatnæringen er den største eksportnæringen i fylket, og flere av bedriftene på listen tilhører denne næringen. Dette inkluderer blant annet Salmar Namdal, Salmar Farming, Lerøy Midt og Mowi. Disse fire bedriftene sto i 2022 for nærmere 3,2 milliarder i verdiskaping og 600 sysselsatte.

Kratintensiv industri er den fjerde største eksportnæringen i fylket, hvor bedrifter som Wacker Chemicals, Norske Skog og Elkem er viktige aktører.

De 10 største eksportbedriftene i fylket i 2022

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Wacker Chemicals Norway	2 680	1 460	260
Norske Skog Skogn	3 600	1 150	430
Elkem	2 020	1 140	190
Salmar Namdal	2 350	940	140
Aker Solutions	3 240	940	800
Salmar Farming, Frøya	1 780	900	100
Måsøval	1 700	750	130
Lerøy Midt	1 630	710	190
Mowi	1 560	650	170
Salmar Farming, Åfjord	1 250	630	60

Inneholder ikke petroleum- og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.
Regnskapstall på bedriftsnivå er ikke klare for 2023, derfor brukes tall for 2022.

Kilde: Brønnøysundregisteret. Det er viktig å bemerke seg at omsetningstallene refererer til de samlede inntektene bedriftene oppgir. Dette er i all hovedsak salgsinntekter, men kan i enkelte tilfeller inneholder andre inntekter, eksempelvis salg av aktiva, inntekter fra restrukturering innad i konsernstrukturer, o.l. Dette er ikke korrigert for i disse tallene.

MØRE OG ROMSDAL

Møre og Romsdal var i 2023 Norges fjerde største eksportfylke med en eksport på nærmere 100 milliarder kroner, en vekst på 6 prosent fra 2022. Videre var Møre og Romsdal det mest eksportintensive fylket, hvor eksport per sysselsatt var på i overkant av 740 tusen kroner.

Sjømatnæringen og kraftintensiv industri var i 2023 de to største eksportnæringene i fylket. Samlet sto disse to næringene for nærmere 60 prosent av eksporten. Møre og Romsdal var det fylket i Norge som eksporterte nest mest fra både sjømatnæringen og kraftintensiv industri. I tillegg har Møre og Romsdal en lang tradisjon for maritim- og ferdigvareeksport. Begge disse næringene eksporterte varer og tjenester for flere milliarder kroner også i 2023.

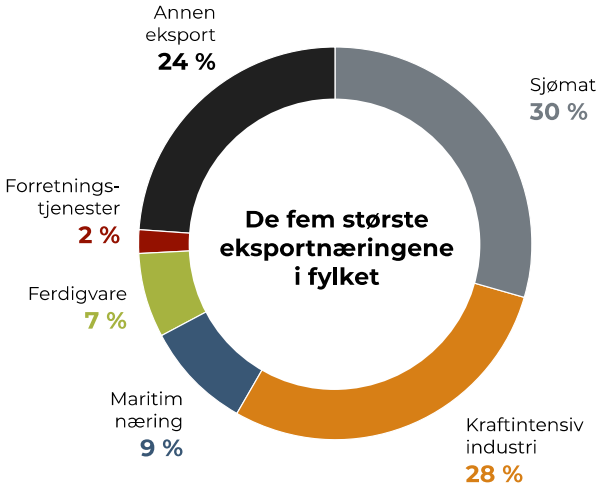

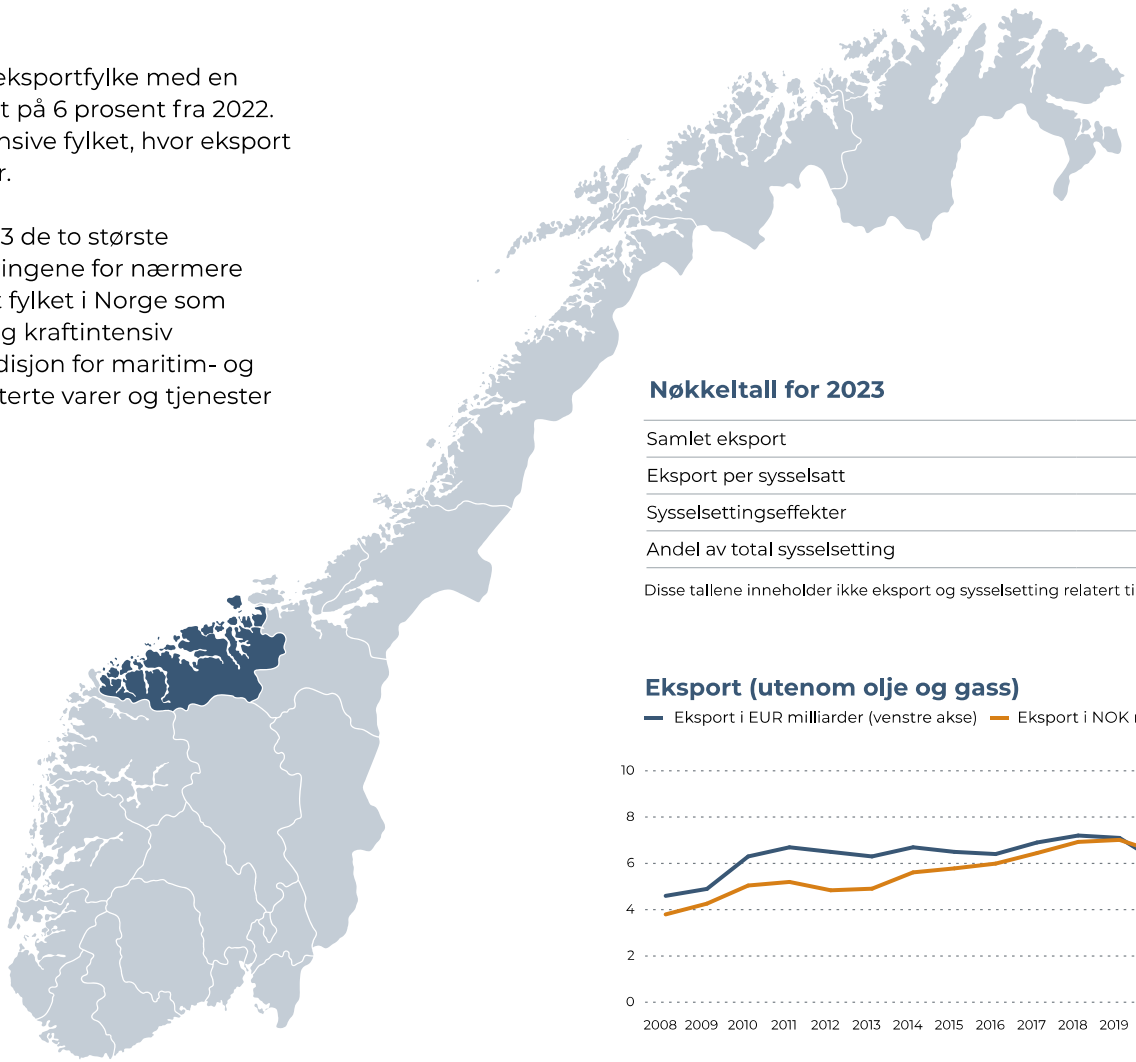

Nøkkeltall for 2023

Samlet eksport	NOK 98 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 743 000
Sysselsettingseffekter	30 000
Andel av total sysselsetting	22 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

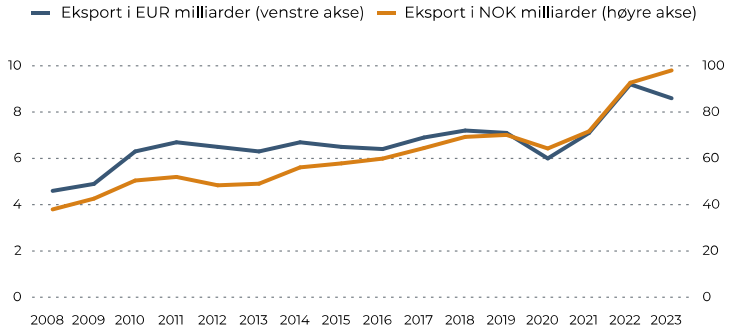

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Sysselsetting

Norsk eksport legger grunnlag for betydelig sysselsetting i fylket. Vi estimerer at norsk eksport utenom olje og gass i 2023 la grunnlag for nærmere 29 600 arbeidsplasser i Møre og Romsdal. 17 500 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene i fylket, mens ytterligere 12 100 er sysselsatte i bedrifter i fylket som leverer varer og tjenester til eksporterende bedrifter i Norge. Dette tilsvarer omkring 22 prosent av total sysselsetting i fylket. Det betyr at nærmere en av fire ansatte i næringslivet er direkte eller indirekte tilknyttet fastlandseksporten.

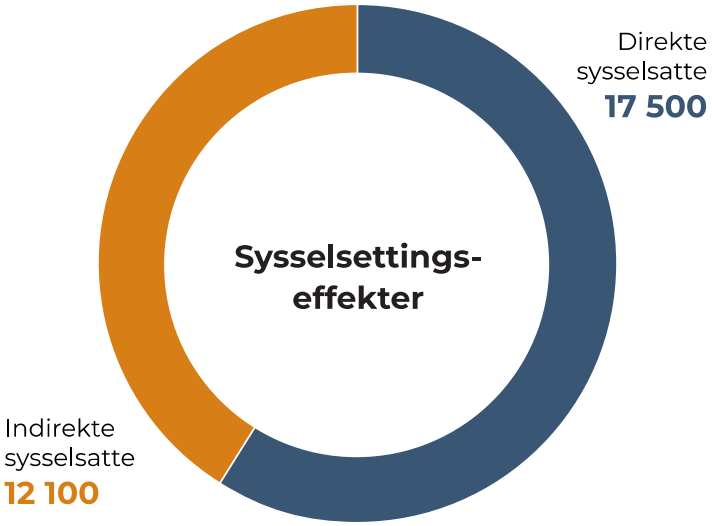

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Sunndal var den største kommunen målt i eksport i 2023, etterfulgt av Ålesund. I Sunndal kommune er det kraftintensiv industri som dominerer eksporten. Nærmere 96 prosent av eksporten fra Sunndal kommune i 2023 var fra kraftintensiv industri, i hovedsak drevet av Hydros lokalisering i kommunen. Hydro er det største aluminiumsverket i Europa og den største arbeidsplassen i kommunen. Sunndal var også den nest mest eksportintensive kommunen i hele landet i 2023.

I Ålesund kommune var det i 2023 eksport fra maritim næring og sjømatnæringen som dominerte. Disse to næringene sto for omkring halvparten av eksporten fra kommunen i 2023.

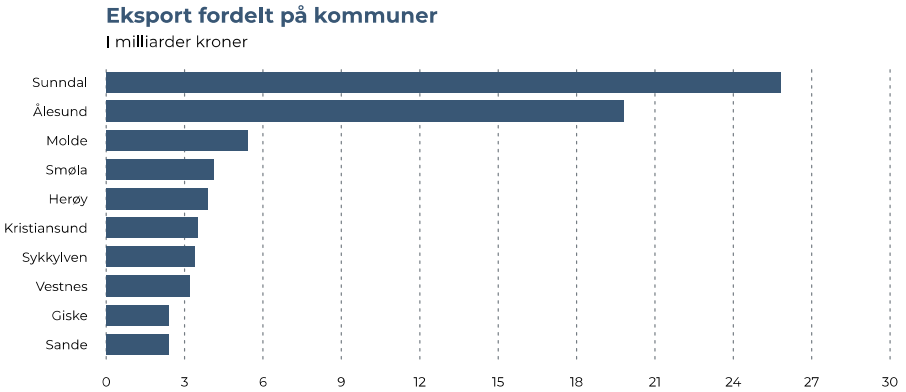

De kommunefordelte eksporttallene er modellbaserte og derfor beheftet med betydelig usikkerhet

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Fylkets eksportbedrifter

Møre og Romsdal har svært mange eksportrettede bedrifter lokalisert i de ulike kommunene. Flere av bedriftene på listen er hjørnesteinsbedrifter i mindre kommuner og opererer innen kraftintensiv industri, sjømatnæringen, maritim næring og ferdigvareindustrien.

Den største bedriften i Møre og Romsdal målt i både omsetning, verdiskaping og sysselsetting i 2022 var Hydro Aluminium lokalisert i Sunndal. Hydro Aluminium sto for brorparten av eksporten fra kraftintensiv industri i Møre og Romsdal. Sjømatnæringen er også en viktig eksportnæring i fylket, hvor selskaper som Salmar Farming og Mowi er viktige aktører.

Det er også flere maritime bedrifter på listen. Sølvtrans og Rostein er to ledende aktører innenfor brønnbåtmarkedet og sysselsatte til sammen nærmere 600 personer i 2022. I tillegg ser vi at Island Offshore er en viktig arbeidsgiver i regionen.

Møre og Romsdal huser også viktige eksportbedrifter i ferdigvareindustrien. Dette inkluderer særlig Ekornes og Stokke, som er blant de største ferdigvareaktører i Norge. Som vist i tabellen var Ekornes den nest største bedriften på listen målt i antall sysselsatte i 2022.

De 10 største eksportbedriftene i fylket i 2022

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Hydro Aluminium	27 100	5 900	920
Salmar Farming	2 150	1 090	110
Sølvtrans Rederi	1 140	950	330
Mowi	2 280	950	200
Ekornes	2 150	840	700
Rostein	1 390	840	260
Island Offshore Management	670	660	500
Inmarsat Solutions	3 440	510	80
Stokke	1 990	490	60
Sanco Holding	650	470	20

Inneholder ikke petroleum- og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.
Regnskapstall på bedriftsnivå er ikke klare for 2023, derfor brukes tall for 2022.

Kilde: Brønnøysundregisteret. Det er viktig å bemerke seg at omsetningstallene refererer til de samlede inntektene bedriftene oppgir. Dette er i all hovedsak salgsinntekter, men kan i enkelte tilfeller inneholder andre inntekter, eksempelvis salg av aktiva, inntekter fra restrukturering innad i konsernstrukturer, o.l. Dette er ikke korrigert for i disse tallene.

VESTLAND

Vestland fylke er, for tredje år på rad, Norges største eksportfylke. I 2023 eksporterte bedriftene i fylket for i overkant av 230 milliarder kroner i 2023, utenom olje og gass. Dette er det meste et enkelt norsk fylke noen gang har eksportert, til tross for en relativ flat eksportvekst i 2023 på tre prosent. Med eksportinntekter på 708 000 per sysselsatt, er fylket det nest mest eksportintensive i hele Norge.

Omkring 40 prosent av fylkets eksport var fra maritim næring, som hadde en eksport på 93 milliarder kroner i 2023. I tillegg til maritim eksport, er Vestland også det største eksportfylket når det gjelder sjømateksport og eksport av kraftintensiv industri.

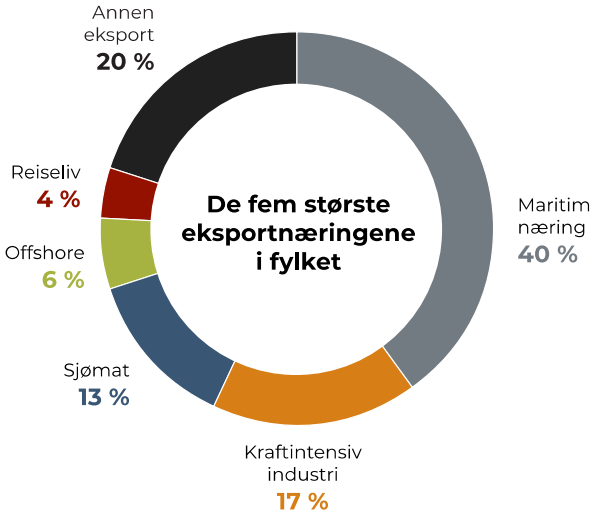

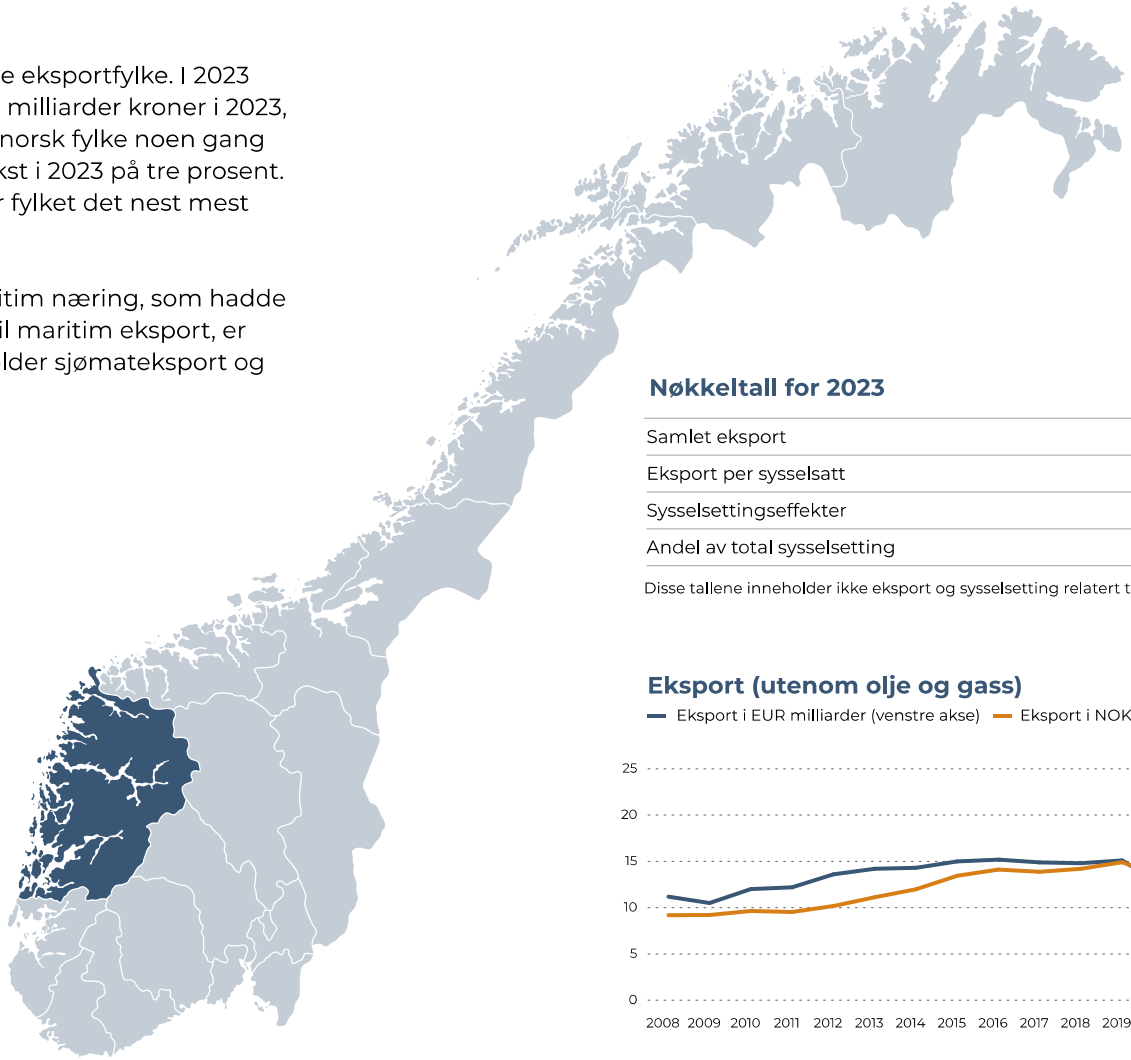

Nøkkeltall for 2023

Samlet eksport	NOK 232 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 708 000
Sysselsettingseffekter	58 000
Andel av total sysselsetting	18 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

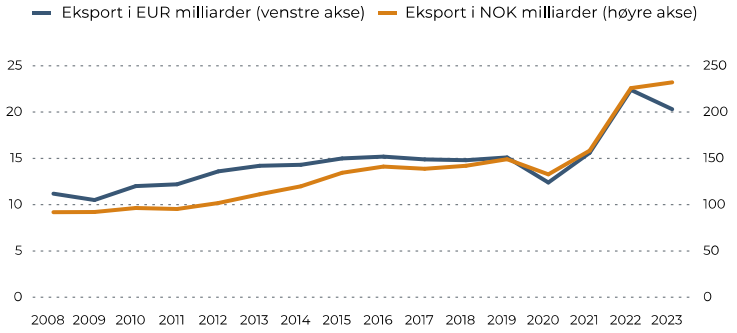

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Sysselsetting

Norsk eksport legger grunnlag for betydelig sysselsetting i fylket. Vi estimerer at norsk eksport utenom olje og gass i 2023 la grunnlag for 58 400 arbeidsplasser i Vestland. 35 900 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene i fylket, mens 22 500 er sysselsatt i bedrifter i fylket som leverer varer og tjenester til eksporterende bedrifter i Norge. Dette tilsvarer omkring 18 prosent av total sysselsetting i fylket.

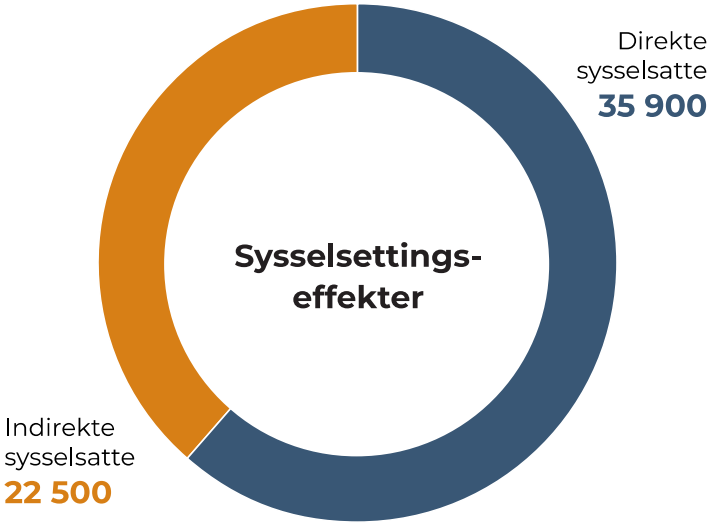

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

De to største eksportkommunene i Vestland fylke i 2023 var Bergen og Årdal. Omkring 50 prosent av fylkets eksport i 2023 kom fra Bergen kommune, som hadde en eksport på i overkant av 116 milliarder kroner. Dermed er Bergen den nest største eksportkommunen i landet etter Oslo. Dette er drevet av maritim næring, som i 2023 sto for i overkant av 70 prosent av eksporten i kommunen.

Den nest største eksportkommunen i 2023 var Årdal kommune, hvor kraftintensiv industri sto for omkring 97 prosenten av eksporten. Dette er i hovedsak grunnet Hydros Aluminiumsverk lokalisert i kommunen.

Sjømateksporten er også viktig. Austevoll, Kinn, Øygarden og Bømlo kommune er dominert av sjømateksport. De fire kommunene samlet sto for omlag 60 prosent av sjømateksporten i fylket i 2023.

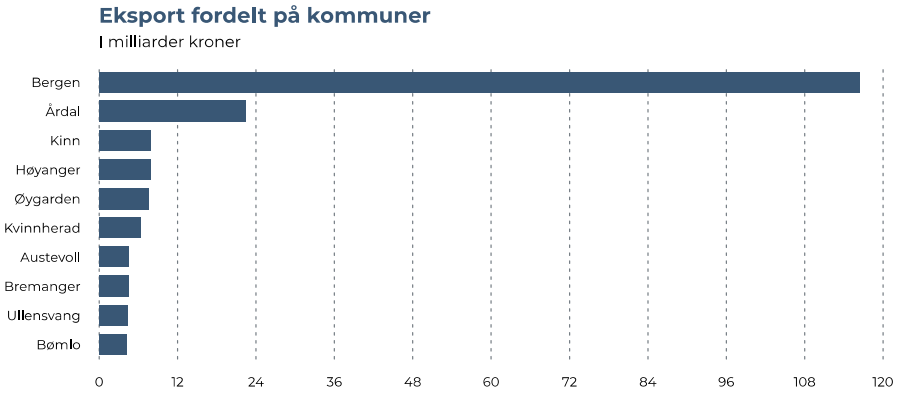

De kommunefordelte eksporttallene er modellbaserte og derfor beheftet med betydelig usikkerhet

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Fylkets eksportbedrifter

Vestland fylke har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i fylkets kommuner. Den største bedriften målt i verdiskaping i 2022 var Hydro Aluminium, lokalisert i Kvinnherad kommune. Målt i sysselsetting var det offshore leverandøren Aker Solutions, lokalisert i Stord kommune, som var den største bedriften i 2022.

Maritim næring er som nevnt den største eksportnæringen i fylket og sto for omkring 40 prosent av eksporten i 2023. Viktige selskaper med aktivitet i denne næringen er blant annet Framo og Odfjell.

Kraftintensiv industri er den nest største eksportnæringen og fylket huser viktige selskaper som Sør-Norge Aluminium, Hydro Aluminium Elkem, som ligger i henholdsvis Kvinneherad, Årdal og Høyanger, samt i Kvam.

Offshore leverandørindustri sto i 2023 for omkring seks prosent av eksporten. Som vist i listen, er det flere viktige aktører tilknyttet denne næringen, blant annet Aker solutions og Aibel.

De 10 største eksportbedriftene i fylket i 2022

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Hydro aluminium, Årdal	23 780	5 170	810
Sør-Norge Aluminium (Hydro Husnes)	7 280	3 390	490
Aker Solutions, Stord	6 830	1 980	1 670
Elkem, Bremanger	3 410	1 930	300
Hydro aluminium, Høyanger	7 200	1 570	250
Elkem, Kvam	2 180	1 230	200
Aibel	1 670	980	520
Aker Solutions, Bergen	3 340	970	800
Odfjell Operations	1 030	850	530
Framo Fusa	1 810	800	390

Inneholder ikke petroleum- og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.
Regnskapstall på bedriftsnivå er ikke klare for 2023, derfor brukes tall for 2022.

Kilde: Brønnøysundregisteret. Det er viktig å bemerke seg at omsetningstallene refererer til de samlede inntektene bedriftene oppgir. Dette er i all hovedsak salgsinntekter, men kan i enkelte tilfeller inneholder andre inntekter, eksempelvis salg av aktiva, inntekter fra restrukturering innad i konsernstrukturer, o.l. Dette er ikke korrigert for i disse tallene.

ROGALAND

I 2023 eksporterte norske bedrifter i Rogaland for omkring 141 milliarder kroner, hvilket gjør det til det tredje største norske eksportfylket. Eksporten har vokst med om lag 6 prosent siden 2022. Dette inkluderer imidlertid ikke olje- og gasseksport. Rogaland er det fjerde største fylket målt i eksportintensitet, med en eksport per sysselsatt på omkring 542 tusen kroner i 2023.

Fylkets største eksportsektor utenom olje og gass er maritim næring, som i 2023 hadde en eksport på nærmere 30 milliarder kroner fra fylket. Selv om vi ser bort fra eksport av olje og gass har fylket betydelig eksport fra offshore leverandører som er tett knyttet til petroleumsnæringen. Dette gjør at Rogaland er det fylket i Norge med høyest eksport fra offshore leverandørindustrien i 2023. Kraftintensiv industri var den tredje største eksportnæringen i 2023 med en eksport på nærmere 24 milliarder kroner.

Omkring en tredjedel av eksporten fra Rogaland er kategorisert som annen eksport. Den største næringen i denne kategorien er sjømatnæringen, etterfulgt av IKT, reiseliv og krafteksport.

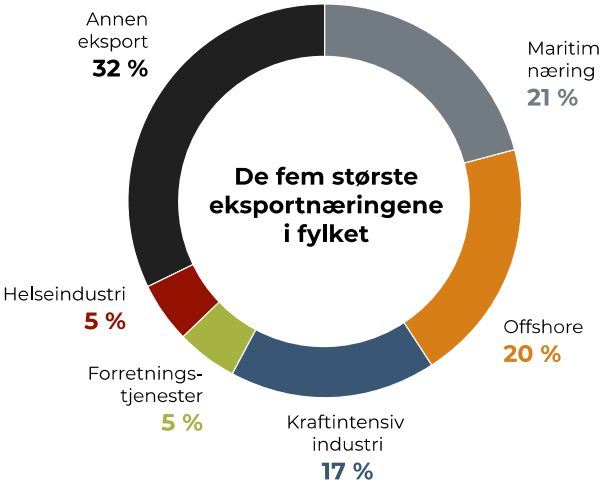

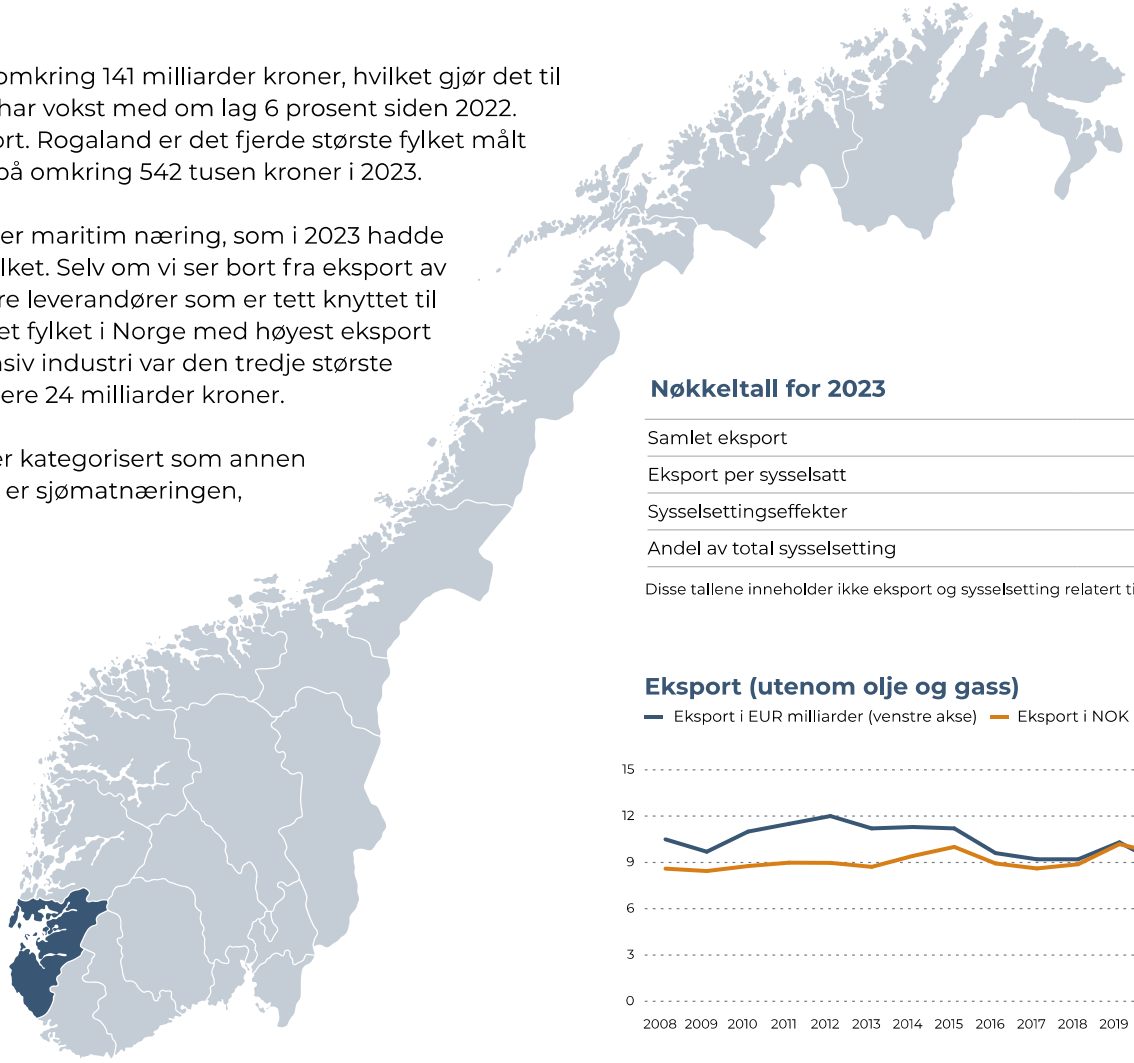

Nøkkeltall for 2023

Samlet eksport	NOK 141 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 542 000
Sysselsettingseffekter	46 000
Andel av total sysselsetting	18 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

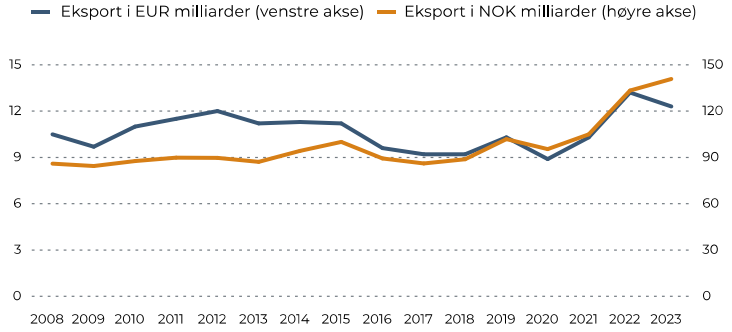

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Sysselsetting

Norsk eksport legger grunnlag for betydelig sysselsetting i fylket. Vi estimerer at norsk eksport utenom olje og gass i 2023 la grunnlag for rundt 46 000 arbeidsplasser i Rogaland. 23 600 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene i fylket, mens ytterligere 22 500 er sysselsatte i bedrifter i fylket som leverer varer og tjenester til eksporterende bedrifter i Norge. Dette tilsvarer omkring 18 prosent av total sysselsetting i fylket.

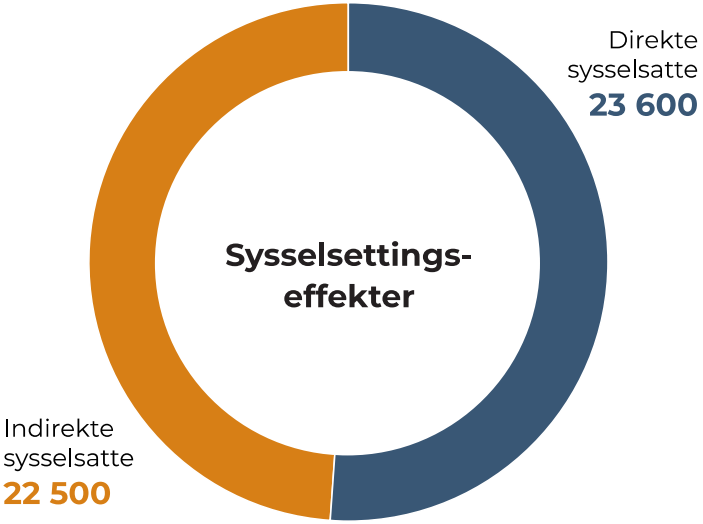

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Rogaland fylke utmerker seg ved å ha mange kommuner med betydelig eksport. Fylkets største eksportkommune i 2023 var Stavanger kommune, etterfulgt av Karmøy og Haugesund kommune.

I både Stavanger og Haugesund er det maritim næring og offshoreleverandør industri som dominerer eksporten. I Haugesund kommune sto maritim næring alene for mer enn 70 prosent av eksporten i 2023. I Karmøy kommune er det kraftintensiv eksport som dominerer, dette er på grunn av Hydros avdeling som er lokalisert der.

Offshore leverandørindustri var i 2023 den største eksportnæringen i både Sola og Sandnes kommune.

Eksport fordelt på kommuner

I milliarder kroner

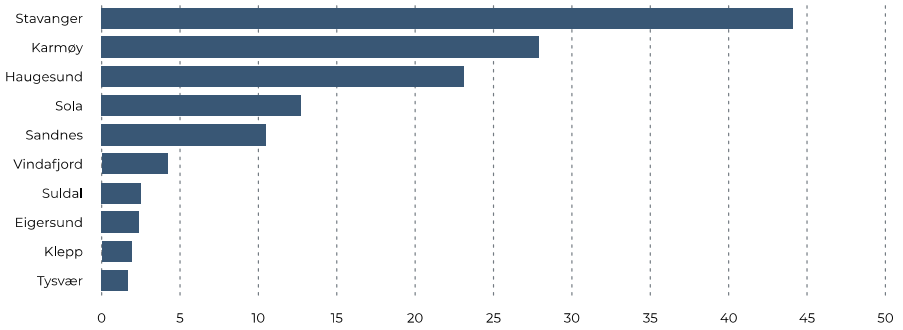

De kommunefordelte eksporttallene er modellbaserte og derfor beheftet med betydelig usikkerhet

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Fylkets eksportbedrifter

Rogaland har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i de ulike kommunene. Flesteparten av dem tilhører maritim næring og offshore leverandørindustri.

Den største bedriften målt i både verdiskaping og omsetning i 2022 var Hydro Aluminium, lokalisert i Karmøy kommune. Aibel følger som nummer to målt i verdiskaping, etterfulgt av Transocean. Aker Solutions var den største arbeidsgiveren av bedriftene på listen i 2022.

Maritim næring er den største eksportnæringen i fylket. Både Seadrill, og Rosenberg Worley, lokalisert i Stavanger kommune, er viktige både for verdiskaping og sysselsetting i regionen. Flere av selskapene i tabellen tilhører offshore leverandørindustri, blant annet Aibel, Archer og Aker. Som vist er også de store selskaper målt i både verdiskaping og sysselsetting.

De 10 største eksportbedriftene i fylket i 2022

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Hydro Aluminium	20 680	4 500	710
Aibel, Haugesund	5 440	3 180	1 710
Transocean	4 510	2 580	1 190
Archer	5 070	2 230	1 380
NOV Wellborn Technologies Norway	5 760	2 110	100
Aker Solutions	6 610	1 920	1 570
Seadrill	1 890	1 730	390
Subsea 7 Norway		1 150	510
Rosenberg Worley	6 000	1 090	950
Deepocean	4 000	1 010	260

Inneholder ikke petroleum- og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.
Regnskapstall på bedriftsnivå er ikke klare for 2023, derfor brukes tall for 2022.

Kilde: Brønnøysundregisteret. Det er viktig å bemerke seg at omsetningstallene refererer til de samlede inntektene bedriftene oppgir. Dette er i all hovedsak salgsinntekter, men kan i enkelte tilfeller inneholder andre inntekter, eksempelvis salg av aktiva, inntekter fra restrukturering innad i konsernstrukturer, o.l. Dette er ikke korrigert for i disse tallene.

AGDER

I 2023 eksporterte norske bedrifter i Agder for omkring 46 milliarder kroner, en vekst på tre prosent fra 2022. Kraftintensiv industri var i 2023 fylkets største eksportnæring, etterfulgt av maritim næring. Helseindustri utgjorde også en en relativt stor andel av eksporten fra fylket. Det er kun Oslo og Rogaland som har en høyere eksport fra helsesektoren enn Agder. De tre nevnte næringene utgjorde totalt omlag halvparten av Agders eksport i 2023. I 2023 var det eksport fra forretningstjenester og reiselivsnæringen som opplevde høyest vekst målt i eksportverdi.

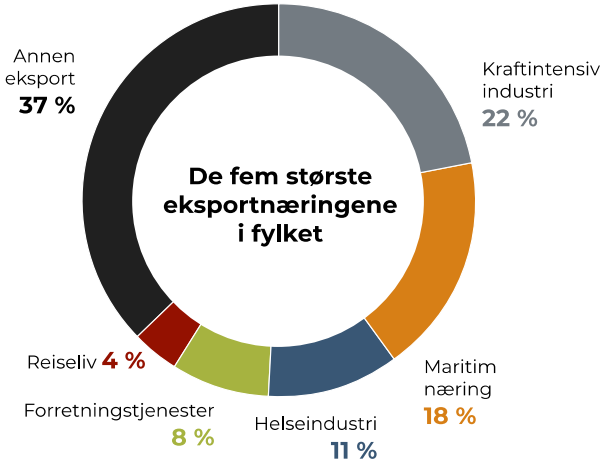

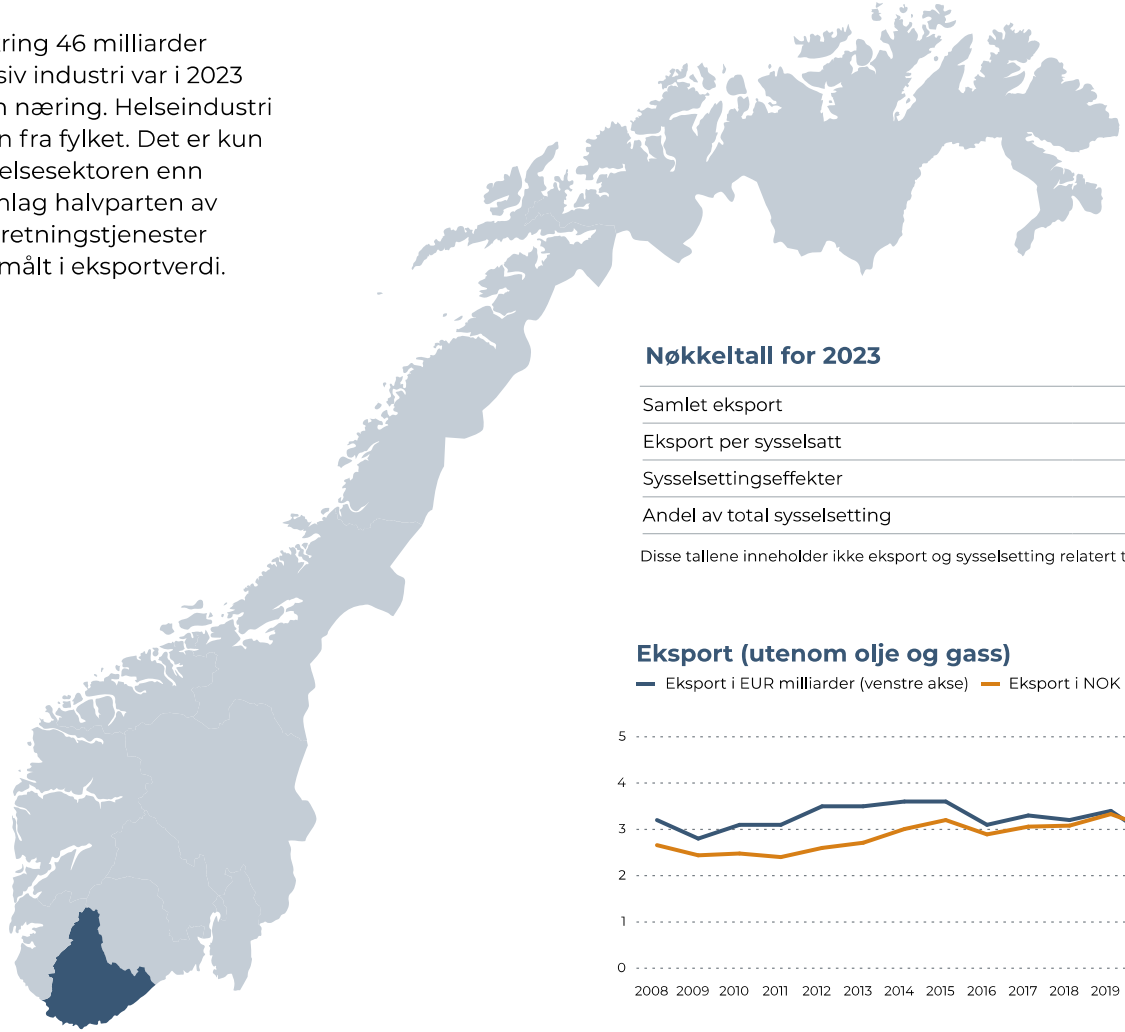

Nøkkeltall for 2023

Samlet eksport	NOK 46 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 318 000
Sysselsettingseffekter	20 000
Andel av total sysselsetting	14 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

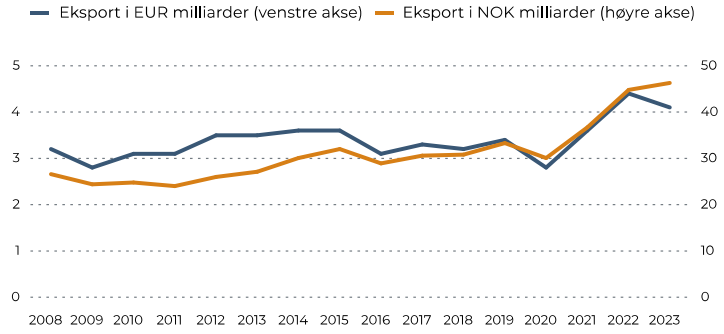

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Sysselsetting

Norsk eksport legger grunnlag for betydelig sysselsetting i fylket. Vi estimerer at norsk eksport uten olje og gass i 2023 la grunnlag for om lag 19 800 arbeidsplasser i Agder. 10 200 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene i fylket, mens ytterligere 9 600 er sysselsatte i bedrifter som leverer varer og tjenester til eksporterende bedrifter i Norge. Dette tilsvarer omkring 14 prosent av total sysselsetting i fylket.

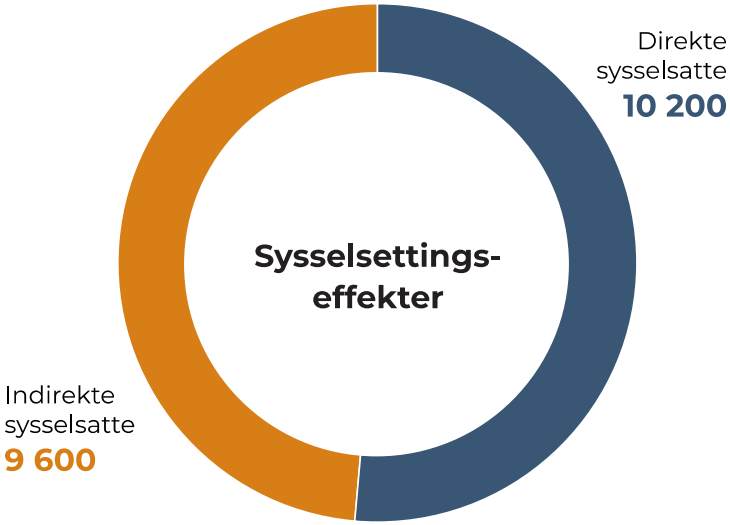

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Fylkets største eksportkommune i 2023 var Kristiansand kommune, som hadde en estimert eksport på i overkant av 16,5 milliarder kroner. Nærmere en fjerdedel av eksporten fra Kristiansand kommune var fra maritim næring, etterfulgt av forretningstjenester.

I Lindesnes kommune, den neststørste eksportkommunen i fylket i 2023, er det helseindustrien som dominerer eksporten. Helseindustrien sto for omkring 70 prosent av eksporten fra kommunen i 2023, i hovedsak drevet av GE Healthcare i Lindesnes. Farsund kommune var den tredje største eksportkommunen i fylket med en estimert eksport på rett i overkant av 5 milliarder kroner. Over 90 prosent av eksporten fra Farsund kommune var fra kraftintensiv industri, med Alcoa som en viktig bedrift.

Eksport fordelt på kommuner

I milliarder kroner

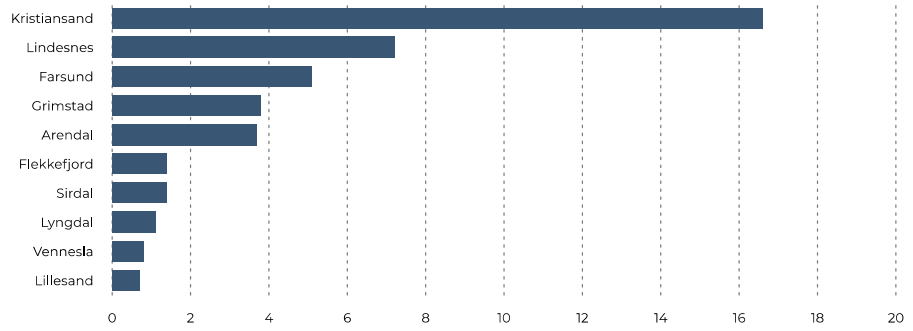

De kommunefordelte eksporttallene er modellbaserte og derfor beheftet med betydelig usikkerhet

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Fylkets eksportbedrifter

Agder har svært mange eksportrettede bedrifter lokalisert i de ulike kommunene. En stor andel av bedriftene tilhører kraftintensiv industri og helseindustrien.

Den største bedriften målt i verdiskaping i 2022 var GE Healthcare i Lindesnes kommune. Målt i omsetning var Alcoa, lokalisert i Farsund, den største bedriften. Glencore Nikkelverk, lokalisert i Kristiansand, var den bedriften som sysselsatte flest av bedriftene på listen.

Kraftintensiv industri var i 2023 den største eksportnæringen i Agder. Alcoa, Glencore Nikkelverk og Elkem er viktige aktører i denne næringen, både målt i verdiskaping og i sysselsetting. Alcoa og Glencore Nikkelverk er viktige hjørnesteinsbedrifter i kommunene hvor de er lokalisert, i henholdsvis Farsund og i Lindesnes.

De 10 største eksportbediftene i fylket i 2023

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
GE Healthcare	4 490	1 540	470
Alcoa Norway	4 910	1 430	440
Glencore Nikkelverk	1 920	1 300	580
MHWirth	1 800	700	490
Elkem Carbon	1 490	650	130
Elkem	910	520	80
APL Norway	1 560	450	190
Fiven Norge	740	420	150
Gard	660	400	360
SG Armaturen	1 270	380	100

Inneholder ikke petroleum- og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.
Regnskapstall på bedriftsnivå er ikke klare for 2023, derfor brukes tall for 2022.

Kilde: Brønnøysundregisteret. Det er viktig å bemerke seg at omsetningstallene refererer til de samlede inntektene bedriftene oppgir. Dette er i all hovedsak salgsinntekter, men kan i enkelte tilfeller inneholder andre inntekter, eksempelvis salg av aktiva, inntekter fra restrukturering innad i konsernstrukturer, o.l. Dette er ikke korrigert for i disse tallene.

TELEMARK

I 2023 eksporterte norske bedrifter i Telemark for om lag 30 milliarder kroner, en nedgang på nærmere 20 prosent fra 2022. Reduksjonen i eksportverdien kan i stor grad tilskrives reduksjon i eksport fra kraftintensiv industri , hvor prisen på aluminium har falt med rundt ti prosent i 2023. Noe av fallet kan også forklares med et fall i eksporten av kraft som en følge av lavere kraftpriser i 2023 enn det var i 2022.

Telemark har tradisjonelt vært et fylke med en stor kraftintensiv industri. Telemark var i 2023 det femte største fylket når det gjelder eksport fra kraftintensiv indutri, rett etter Nordland. Eksporten fra denne industrien var på drøyt 18 milliarder kroner i 2023, tilsvarende i overkant av 60 prosent av den totale eksporten fra Telemark.

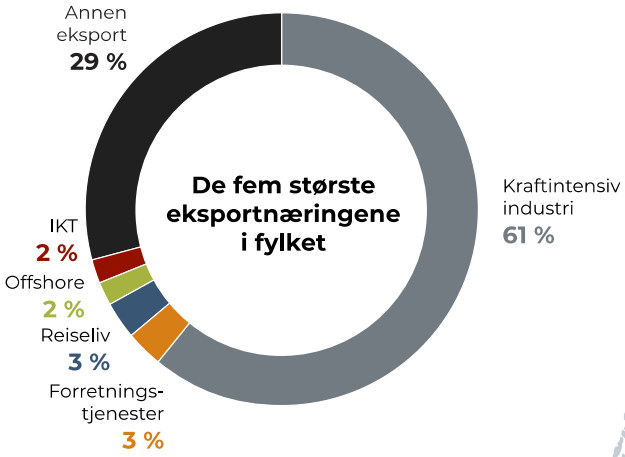

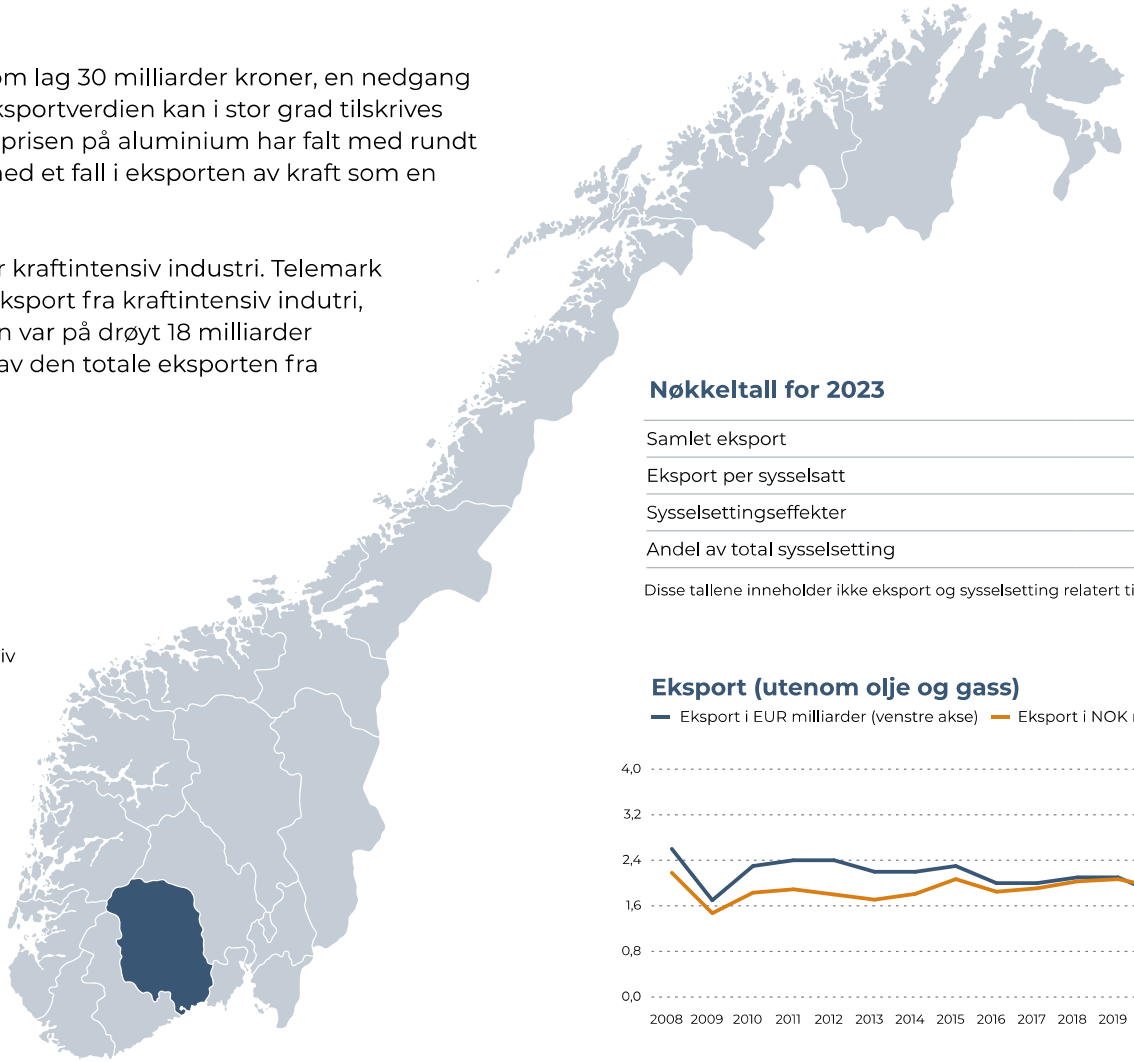

Nøkkeltall for 2023

Samlet eksport	NOK 30 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 387 000
Sysselsettingseffekter	13 000
Andel av total sysselsetting	16 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

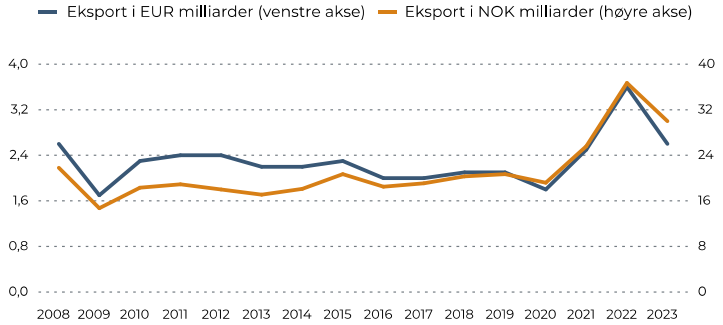

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Sysselsetting

Norsk eksport legger grunnlag for betydelig sysselsetting i fylket. Vi estimerer at norsk eksport utenom olje og gass i 2023 la grunnlag for 12 600 arbeidsplasser i Telemark. 6 200 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene i fylket, mens ytterligere 6 400 er sysselsatte i bedrifter i fylket som leverer varer og tjenester til eksporterende bedrifter i Norge. Dette tilsvarer omkring 16 prosent av total sysselsetting i fylket.

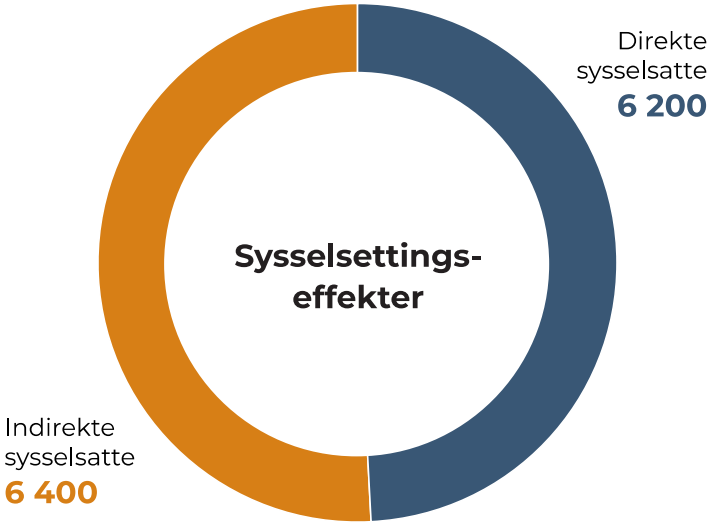

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Telemarks største eksportkommuner i 2023 var Porsgrunn, Skien og Bamble. Den største eksportkommunen, Porsgrunn, eksporterte for 18 milliarder kroner.

I Porsgrunn er det kraftintensiv industri som dominerer eksporten. Kraftintensivindustri sto for mer enn 90 prosent av Porsgrunns eksport i 2023. Dette er som en følge av Yaras lokalisering i kommunen. Industrivirksomhet sto for rundt en tredjedel av eksporten fra Skien kommune i 2023. Kraftintensiv industri dominerer også eksporten i Bamble kommune, hvor omkring 75 prosent av eksporten fra kommunen i 2023 var fra kraftintensiv industri.

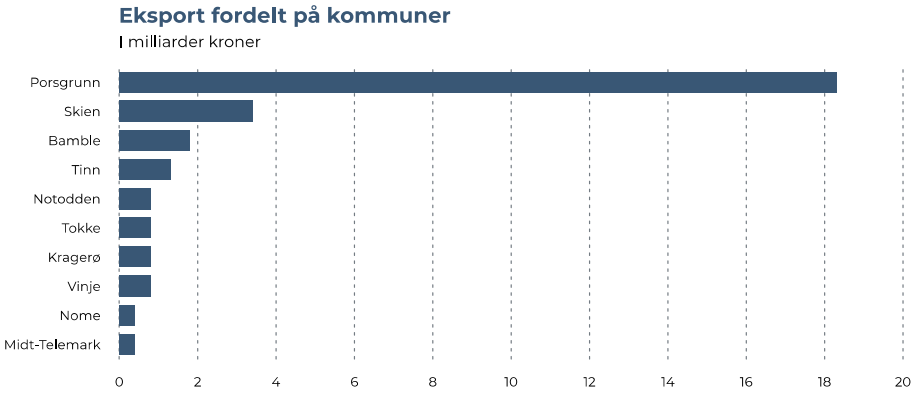

De kommunefordelte eksporttallene er modellbaserte og derfor beheftet med betydelig usikkerhet

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Fylkets eksportbedrifter

Telemark har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i fylkets kommuner. Den største bedriften målt i omsetning og verdiskaping i 2022 var Yara, lokalisert i Porsgrunn. Målt i sysselsetting var det ABB Electrification, lokalisert i Skien, som var den største av bedriftene i tabellen.

Kraftintensivindustri er den største eksportnæringen i fylket. I 2023 sto eksporten fra kraftintensiv industri for over 60 prosent av eksporten fra fylket. Fire av bedriftene på listen har aktivitet i denne næringen. Dette inkluderer blant annet Yara, Inovyn, Ineos og Heidelberg.

De 10 største eksportbedriftene i fylket i 2022

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Yara Norge	20 060	3 080	560
ABB Electrification Norway	3 090	710	700
INEOS Rafsnes	1 300	670	200
Bilfinger Engineering and Maintenance Nordics	1 090	590	610
INOVYN Norge, Bamble	1 490	560	220
Heidelberg Materials Sement Norge	1 170	420	170
INOVYN Norge, Porsgrunn	780	290	120
INEOS Bamble	720	280	160
Emerson Automation Solutions	560	230	110
ENRX	470	210	160

Inneholder ikke petroleum- og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.
Regnskapstall på bedriftsnivå er ikke klare for 2023, derfor brukes tall for 2022.

Kilde: Brønnøysundregisteret. Det er viktig å bemerke seg at omsetningstallene refererer til de samlede inntektene bedriftene oppgir. Dette er i all hovedsak salgsinntekter, men kan i enkelte tilfeller inneholder andre inntekter, eksempelvis salg av aktiva, inntekter fra restrukturering innad i konsernstrukturer, o.l. Dette er ikke korrigert for i disse tallene.

VESTFOLD

I 2023 eksporterte norske bedrifter i Vestfold for om lag 30 milliarder kroner. Dette er en økning på i overkant av 6 prosent siden 2022. Vestfold har tradisjonelt vært et fylke med en stor kraftintensiv industri. I 2023 var eksporten fra denne industrien på 10 milliarder kroner, tilsvarende i overkant av 30 prosent av den totale eksporten fra Vestfold. Maritim næring er den nest største eksportnæringen etterfulgt av helseindustrien.

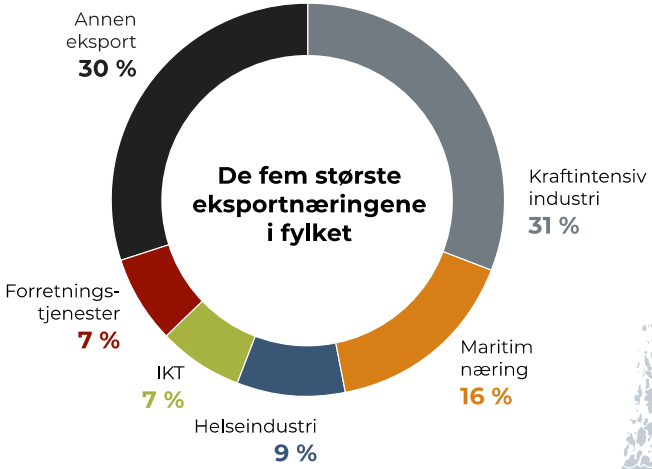

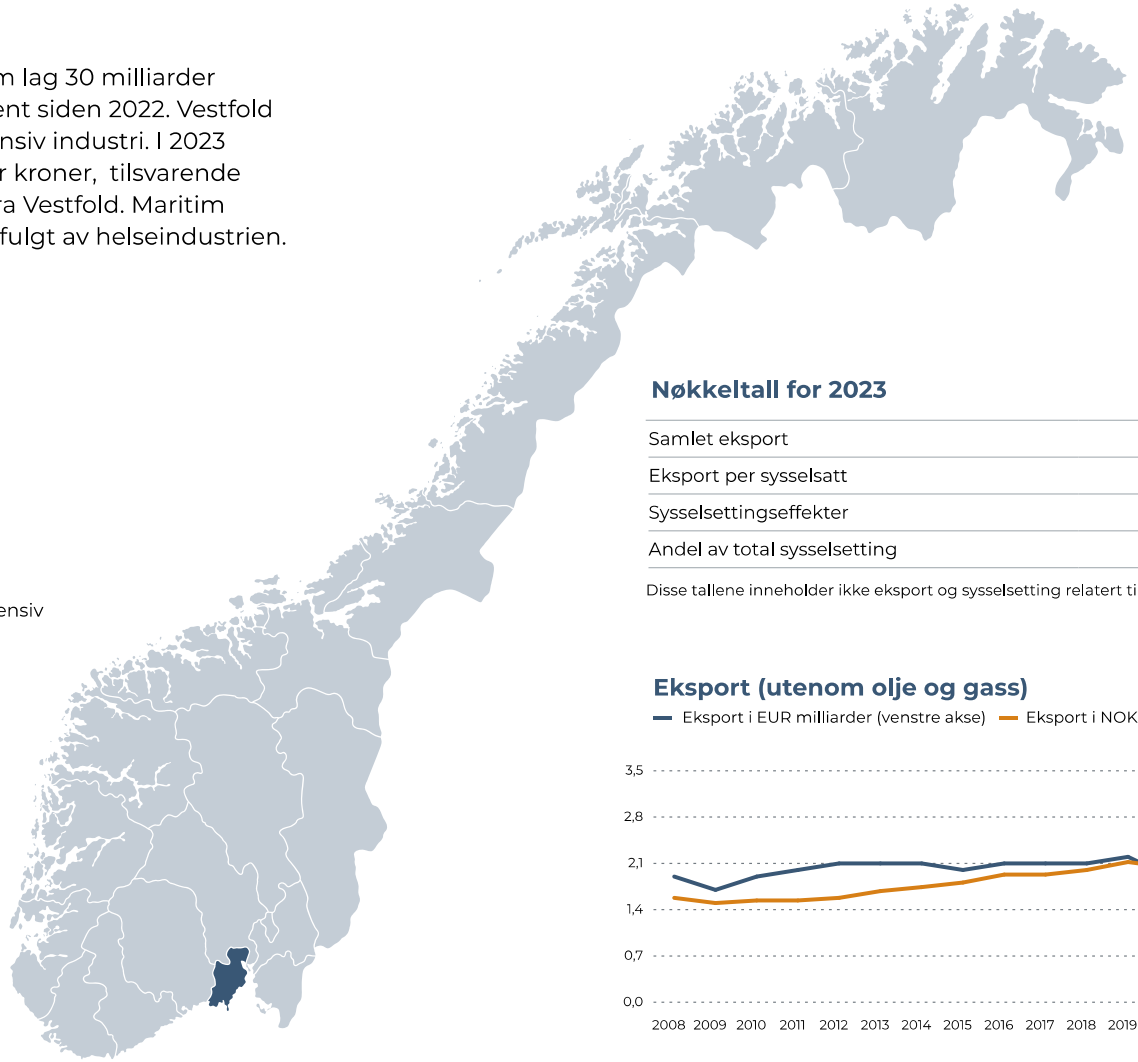

Nøkkeltall for 2023

Samlet eksport	NOK 30 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 271 000
Sysselsettingseffekter	16 000
Andel av total sysselsetting	15 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

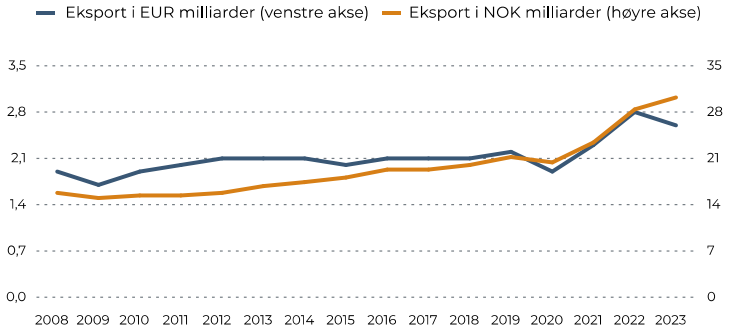

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Sysselsetting

Norsk eksport legger grunnlag for betydelig sysselsetting i fylket. Vi estimerer at norsk eksport utenom olje og gass i 2023 la grunnlag for 16 200 arbeidsplasser i Vestfold. 6 500 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene i fylket, mens ytterligere 9 700 er sysselsatt i bedrifter i fylket som leverer varer og tjenetser til eksporterende bedrifter i Norge. Totalt tilsvarer dette omkring 15 prosent av total sysselsetting i fylket.

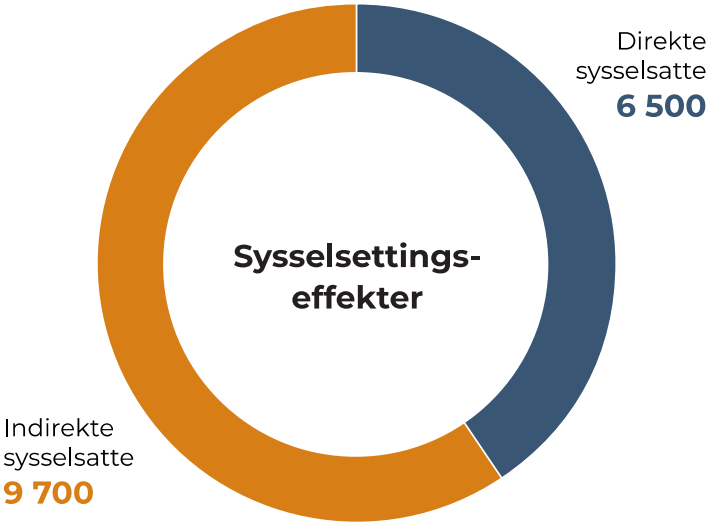

Eksport fordelt på kommunene i fylket

Vestfold har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i fylkets kommuner. Den største bedriften målt i verdiskaping og sysselsetting i 2022 var Jotun, lokalisert i Sandefjord. Den nest største arbeidsgiver i fylket, gitt listen, var Nortura, lokalisert i Tønsberg.

Kraftintensiv industri er den største eksportnæringen i fylket. Tre av bedriftene på listen har aktivitet i denne næringen. Dette inkluderer Jotun, Speira og Basf.

Maritim næring er den nest største eksportnæringen i fylket. Kongsberg Maritime er en viktig aktør, både når det gjelder verdiskaping og sysselsetting. Selskapet er lokalisert i Horten.

Eksport fordelt på kommuner

I milliarder kroner

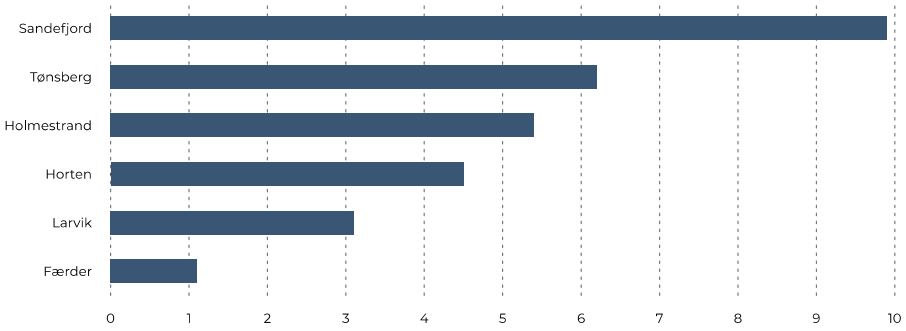

De kommunefordelte eksporttallene er modellbaserte og derfor beheftet med betydelig usikkerhet

Fylkets eksportbedrifter

Vestfold har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i fylkets kommuner. Den største bedriften målt i verdiskaping og sysselsetting i 2022 var Jotun, lokalisert i Sandefjord. Den nest største arbeidsgiver i fylket, gitt listen, var Nortura, lokalisert i Tønsberg.

Kraftintensiv industri er den største eksportnæringen i fylket. Tre av bedriftene på listen har aktivitet i denne næringen. Dette inkluderer Jotun, Speira og BASF.

Maritim næring er den nest største eksportnæringen i fylket. Kongsberg Maritime er en viktig aktør, både når det gjelder verdiskaping og sysselsetting. Selskapet er lokalisert i Horten.

De 10 største eksportbedriftene i fylket i 2022

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Jotun	4 510	1 570	970
Speira	5 120	890	470
Kongsberg Maritime	1 900	740	560
BASF	1 560	540	140
Nortura	2 900	470	610
GE Vingmed Ultrasound	1 380	400	220
Kongsberg Maritime	910	360	270
Norautron	1 250	350	320
Wood Group Norway	1 260	300	230
Kongsberg Defence & Aerospace	530	250	150

Inneholder ikke petroleum- og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.
Regnskapstall på bedriftsnivå er ikke klare for 2023, derfor brukes tall for 2022.

Kilde: Brønnøysundregisteret. Det er viktig å bemerke seg at omsetningstallene refererer til de samlede inntektene bedriftene oppgir. Dette er i all hovedsak salgsinntekter, men kan i enkelte tilfeller inneholder andre inntekter, eksempelvis salg av aktiva, inntekter fra restrukturering innad i konsernstrukturer, o.l. Dette er ikke korrigert for i disse tallene.

ØSTFOLD

I 2023 eksporterte norske bedrifter for omkring 32 milliarder kroner. Eksporten fra Østfold vokste med 9 prosent i 2023. Dette var særlig drevet av en vekst i kraftintensiv industri og forretningstjenester.

Kraftintensiv industri var den største eksportnæringen i fylket i 2023 med en eksport på i overkant av 10 milliarder kroner. Dette utgjorde nærmere en tredjedel av eksporten fra fylket. Den nest største eksportnæringen var offshore leverandørindustri, etterfulgt av maritim næring.

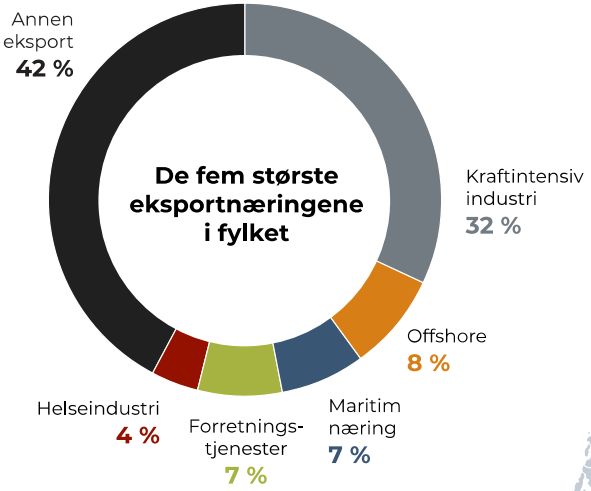

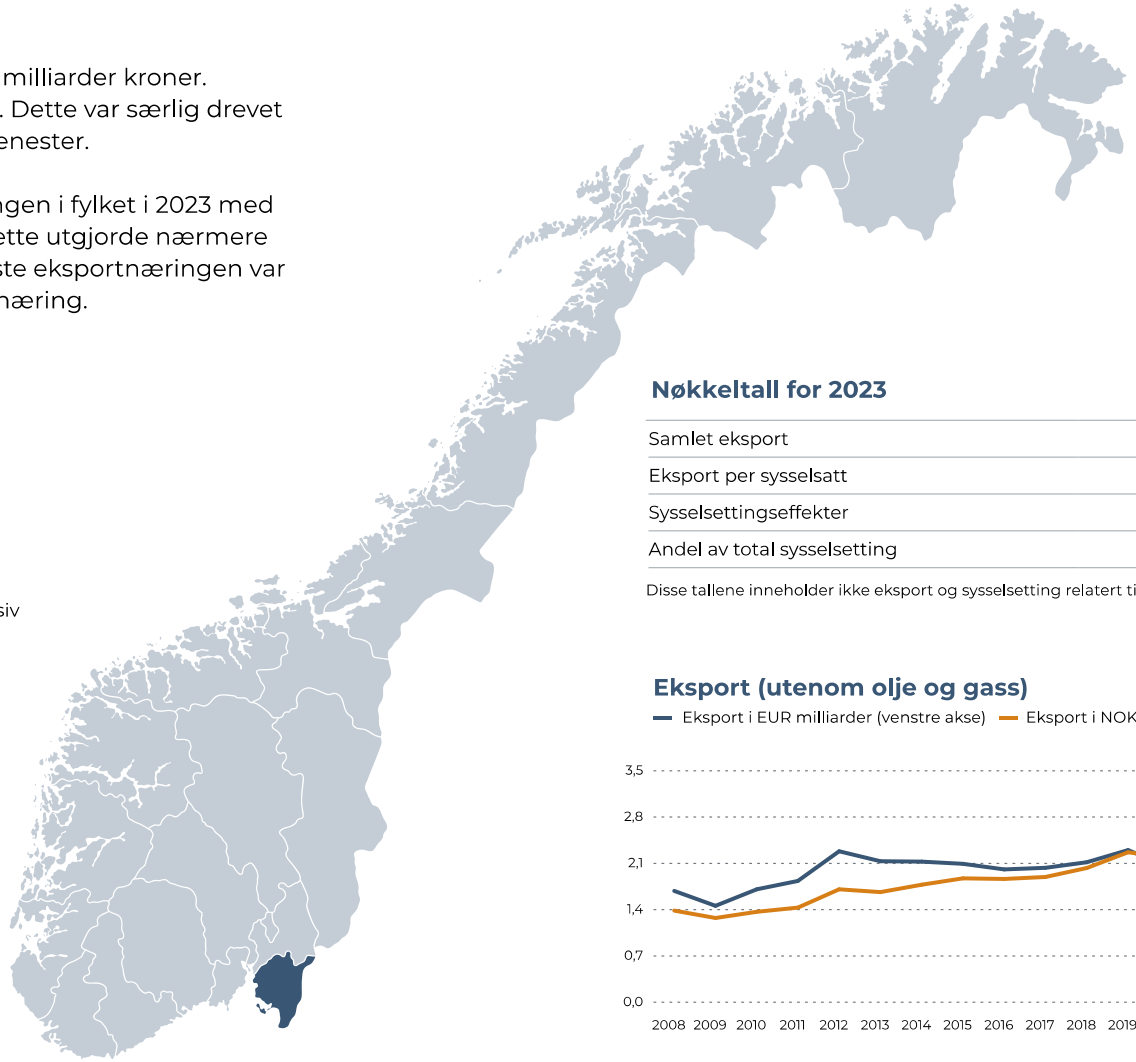

Nøkkeltall for 2023

Samlet eksport	NOK 32 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 256 000
Sysselsettingseffekter	21 000
Andel av total sysselsetting	17 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

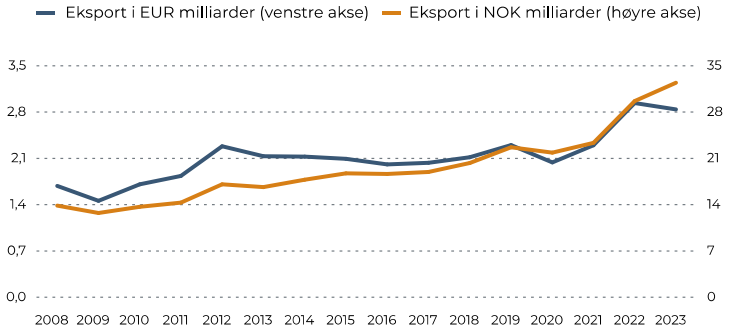

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Sysselsetting

Norsk eksport legger grunnlag for betydelig sysselsetting i fylket. Vi estimerer at norsk eksport utenom olje og gass i 2023 la grunnlag for i overkant av 21 100 arbeidsplasser i Østfold. 10 900 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene i fylket, mens ytterligere 10 200 er sysselsatt i bedrifter i fylket som leverer varer og tjenester til eksporterende bedrifter i Norge. Dette tilsvarer omkring 17 prosent av total sysselsetting i fylket.

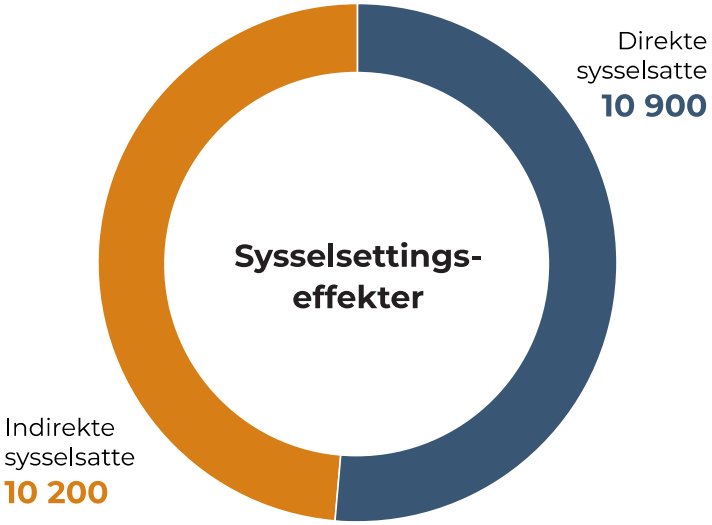

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Sarpsborg var i 2023 den største eksportkommunen i Østfold, med en eksport på i overkant av 10 milliarder kroner. Dette er særlig drevet av kraftintensiv industri og maritim næring.

Den nest største eksportkommunen var Fredrikstad kommune, hvor kraftindustri er den største eksportnæringen. Deretter kommer Halden kommune hvor offshore leverandørindustri sto for omkring en tredjedel av eksporten. De tre største eksportkommunene i Østfold i 2023 sto for i omkring 75 prosent av eksporten i fylket.

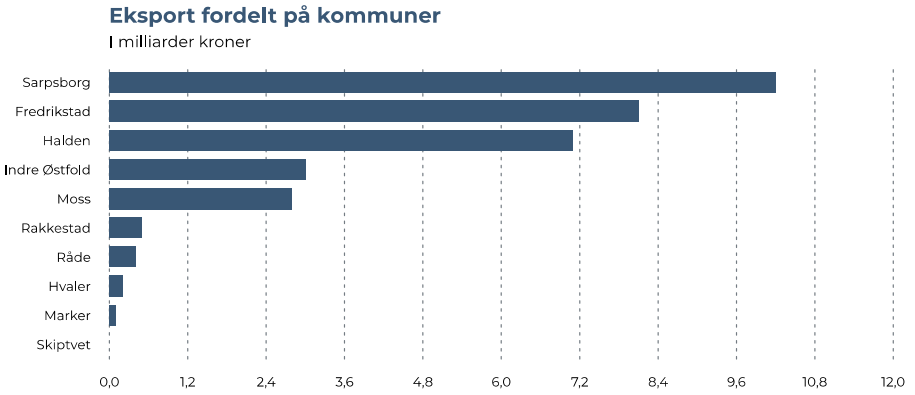

De kommunefordelte eksporttallene er modellbaserte og derfor beheftet med betydelig usikkerhet

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Fylkets eksportbedrifter

Østfold fylke har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i fylkets kommuner. Den største bedriften målt i omsetning og verdiskaping i 2022 var Borregaard, lokalisert i Sarpsborg. Dette var også den største arbeidsgiveren av bedriftene på listen i 2022. Den nest største bedriften målt i sysselsatte var Nexans, som ligger i Halden kommune.

Kraftintensiv industri er som nevnt den største eksportnæringen i fylket i 2023. Flere av bedriftene på listen opererer innenfor denne næringen, blant annet Borregaard (Sarpsborg), Norske Skog og Sagbruk (Halden) og Nordic Paper (Sarpsborg).

De 10 største eksportbedriftene i fylket i 2022

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Borregaard	5 360	2 200	870
Norske Skog og Sagbruk	2 850	1 460	450
Nexans Norway	4 820	1 440	850
Fresnius Kabi Norge	1 960	770	660
Nortura	3 250	520	650
Glava	1 040	360	220
Orkla Foods Norge	950	330	200
Nordic Paper	1 010	310	100
Jøtul	1 150	290	150
Mills	830	270	130

Inneholder ikke petroleum- og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.
Regnskapstall på bedriftsnivå er ikke klare for 2023, derfor brukes tall for 2022.

Kilde: Brønnøysundregisteret. Det er viktig å bemerke seg at omsetningstallene refererer til de samlede inntektene bedriftene oppgir. Dette er i all hovedsak salgsinntekter, men kan i enkelte tilfeller inneholder andre inntekter, eksempelvis salg av aktiva, inntekter fra restrukturering innad i konsernstrukturer, o.l. Dette er ikke korrigert for i disse tallene.

AKERSHUS

Akershus var i 2023 Norges femte største eksportfylke. Bedriftene i fylket eksporterte for omkring 77 milliarder kroner i 2023, en vekst på 18 prosent fra 2022. Akershus er det fylket som har opplevd høyest eksportvekst i 2023 målt i verdi.

Forretningstjenester var i 2023 den største eksportnæringen i fylket med en eksport på omkring 14 milliarder kroner. Dette utgjorde nærmere en femtedel av eksporten fra fylket. Den nest største eksportnæringen i 2023 var IKT-næringen, med en eksport på i overkant av 11 milliarder kroner. Flere av eksportbedriftene i fylket tilhører ferdigvareindustrien, offshore leverandøindustri og maritim næring. Total eksport fra disse tre næringene var i 2023 på i overkant av 21 milliarder kroner.

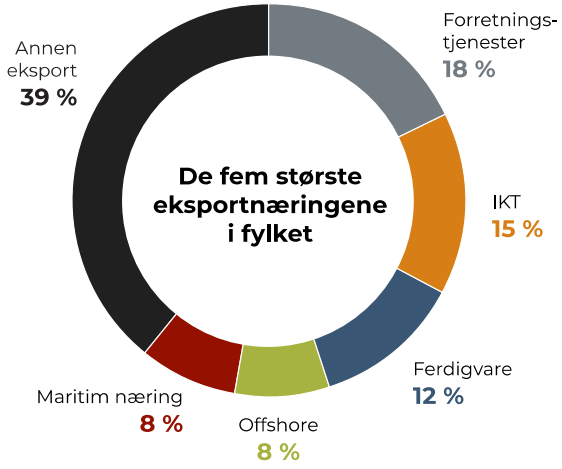

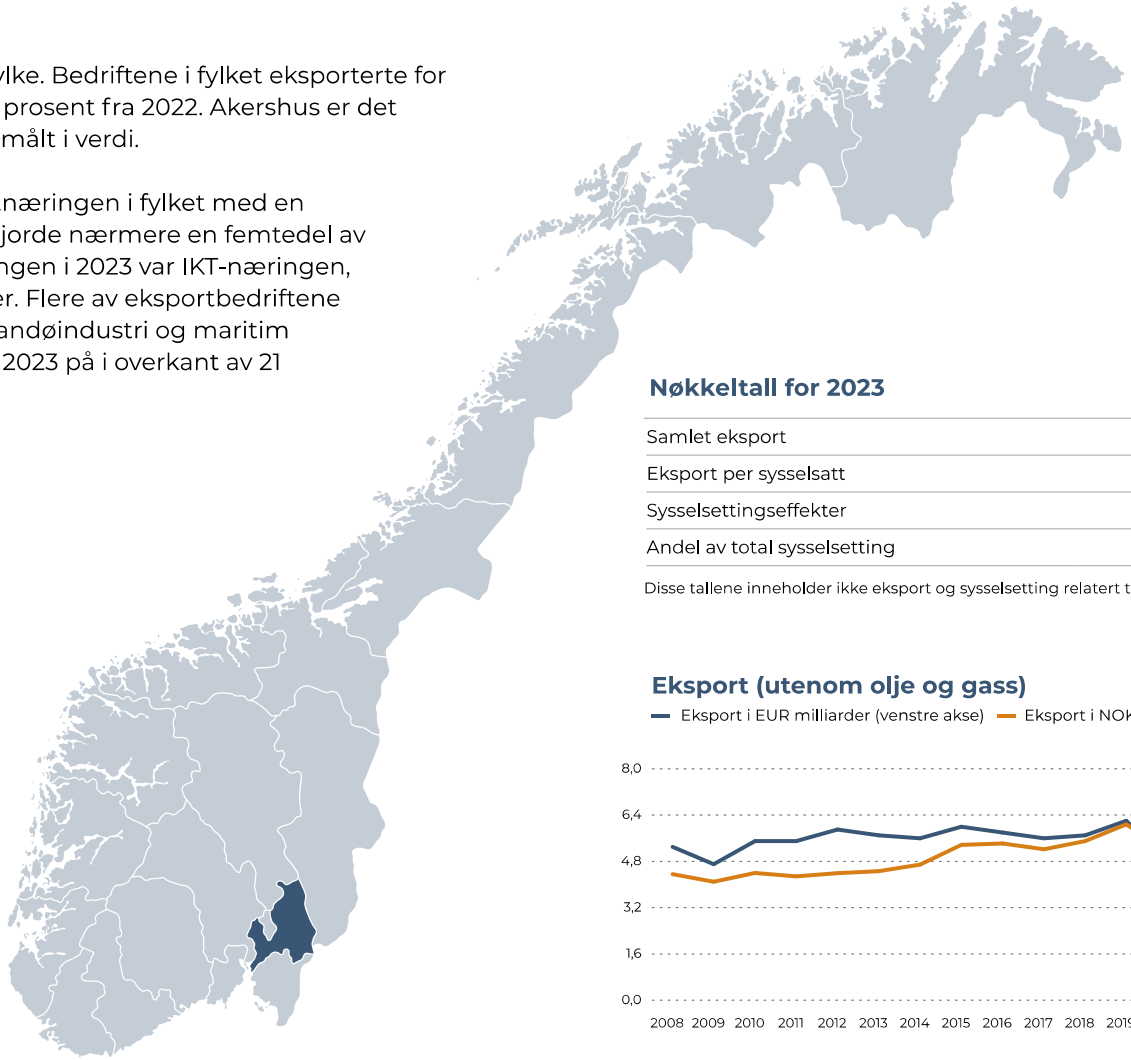

Nøkkeltall for 2023

Samlet eksport	NOK 77 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 247 000
Sysselsettingseffekter	53 000
Andel av total sysselsetting	17 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

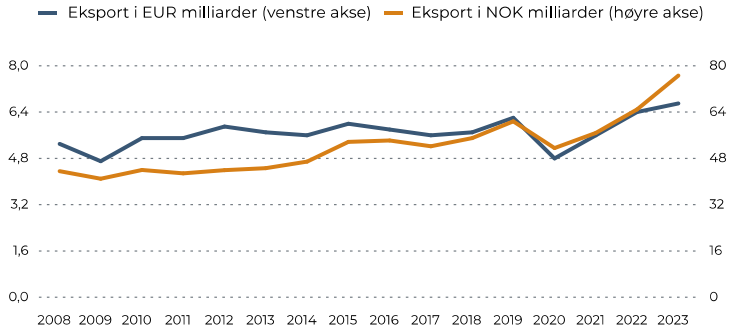

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Sysselsetting

Norsk eksport legger grunnlag for betydelig sysselsetting i fylket. Vi estimerer at norsk eksport utenom olje og gass i 2023 la grunnlag for i overkant av 52 600 arbeidsplasser i Akershus, noe som er de tredje største sysselsettingseffektene av alle de norske fylkene. 19500 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene i fylket, mens ytterligere 33 100 er sysselsatte i bedrifter i fylket som leverer varer og tjenester til eksporterende bedrifter i Norge. Totalt tilsvarer dette omkring 17 prosent av total sysselsetting i fylket.

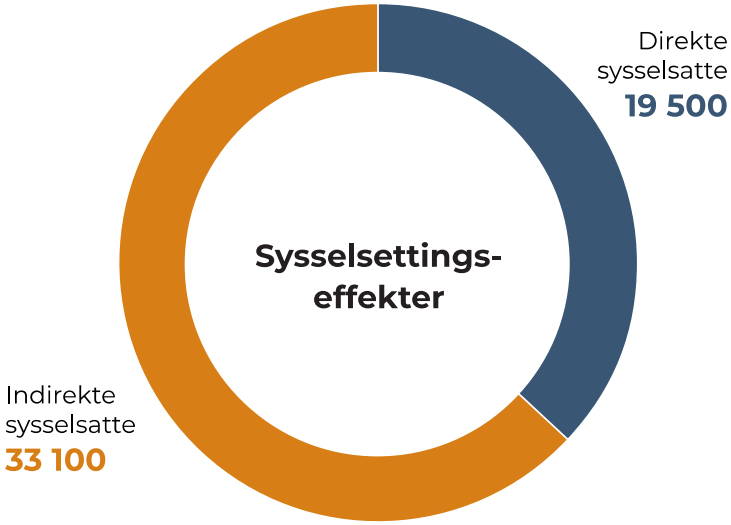

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Bærum er kommunen i Akershus med klart høyest eksport. I 2023 eksporterte bedriftene i kommunen for i overkant av 35 milliarder kroner. IKT-næringen, forretningstjenester og maritim næring er de dominerende eksportnæringene i kommunen.

Den nest største eksportkommunen i 2023 var Asker kommune, hvor ferdigvareindustrien dominerer, etterfulgt av Lillestrøm kommune. I Ullensaker kommune er det reiselivsnæringen som dominerer eksporten, i hovedsak drevet av aktører på og omkring Gardermoen.

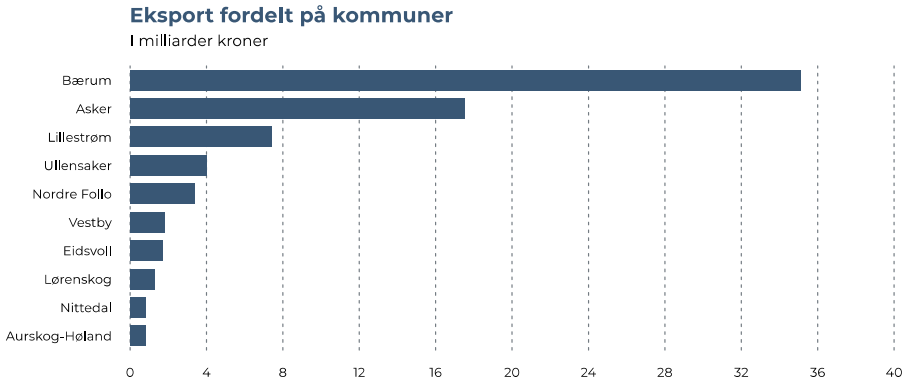

De kommunefordelte eksporttallene er modellbaserte og derfor beheftet med betydelig usikkerhet

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Fylkets eksportbedrifter

Akershus fylke har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i fylkets kommuner. Den største bedriften målt i verdiskaping og sysselsetting i 2022 var DNV, lokalisert i Bærum. Målt i omsetning er det Wallenius Wilhelmsen Ocean som er den største bedriften.

Forretningstjenester var i 2023 den største eksportnæringen i fylket. DNV, som ligger i Bærum kommune, leverer forretningstjenester og var den største arbeidsgiveren i 2022 av eksportbedriftene på listen. Selv om ikke helseindustrien i seg selv er en stor eksportnæring i fylket, huser fylket en viktig eksportbedrift innenfor denne næringen. Det er Takeda, som er den største og mest produktive av norske helseindustri bedrifter.

Maritim næring og offshore leverandørindustri er også viktige eksportnæringer for fylket. På listen finnes flere bedrifter som hører til disse næringene, blant annet Aibel (Asker), Wallenius Wilhelmsen Ocean (Bærum) og Aker Solutions (Bærum). Tilsammen sysselsetter disse tre bedriftene omkring 1500 personer.

De 10 største eksportbedriftene i fylket i 2022

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
DNV	8 550	3 290	1 750
Avinor	2 910	1 610	660
Aibel	1 940	1 130	610
Accenture	2 010	1 070	800
Wallenius Wilhelmsen Ocean	21 240	1 050	90
Aker Solutions	3 280	950	800
Buksér og Berging	1 050	640	30
Tomra Systems	2 130	600	260
Wilhelmsen Ships Service	2 430	590	120
Takeda	1 450	530	230

Inneholder ikke petroleum- og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.
Regnskapstall på bedriftsnivå er ikke klare for 2023, derfor brukes tall for 2022.

Kilde: Brønnøysundregisteret. Det er viktig å bemerke seg at omsetningstallene refererer til de samlede inntektene bedriftene oppgir. Dette er i all hovedsak salgsinntekter, men kan i enkelte tilfeller inneholder andre inntekter, eksempelvis salg av aktiva, inntekter fra restrukturering innad i konsernstrukturer, o.l. Dette er ikke korrigert for i disse tallene.

OSLO

Oslo er Norges nest største eksportfylke, etter Vestland fylke, og eksporterte i 2023 for omkring 194 milliarder kroner. Dette er en økning på 12 prosent siden 2022.

Oslos eksport er definert av et bredt næringsliv, med flere næringer som bidrar med betydelig eksportinntekter. Maritim næring er fylkets største eksportnæring med en eksport i 2023 på i overkant av 60 milliarder kroner. Samtidig er Oslo det klart største fylket når det gjelder totaleksport fra flere kompetansetunge næringer som IKT, helse og forretningstjenester. Dette drives av at flere selskaper har hovedkontorer lokalisert i fylket.

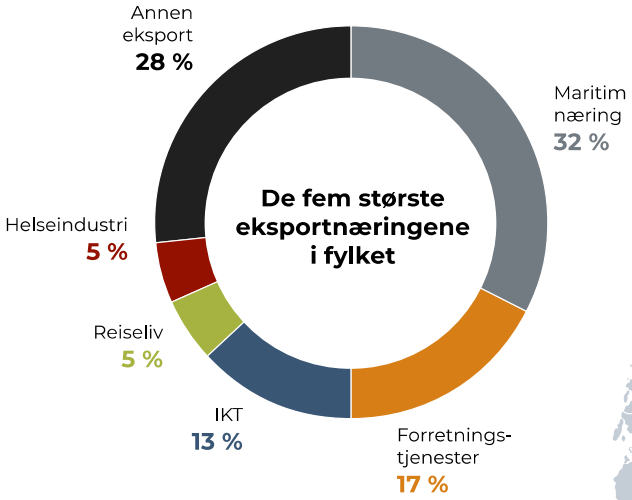

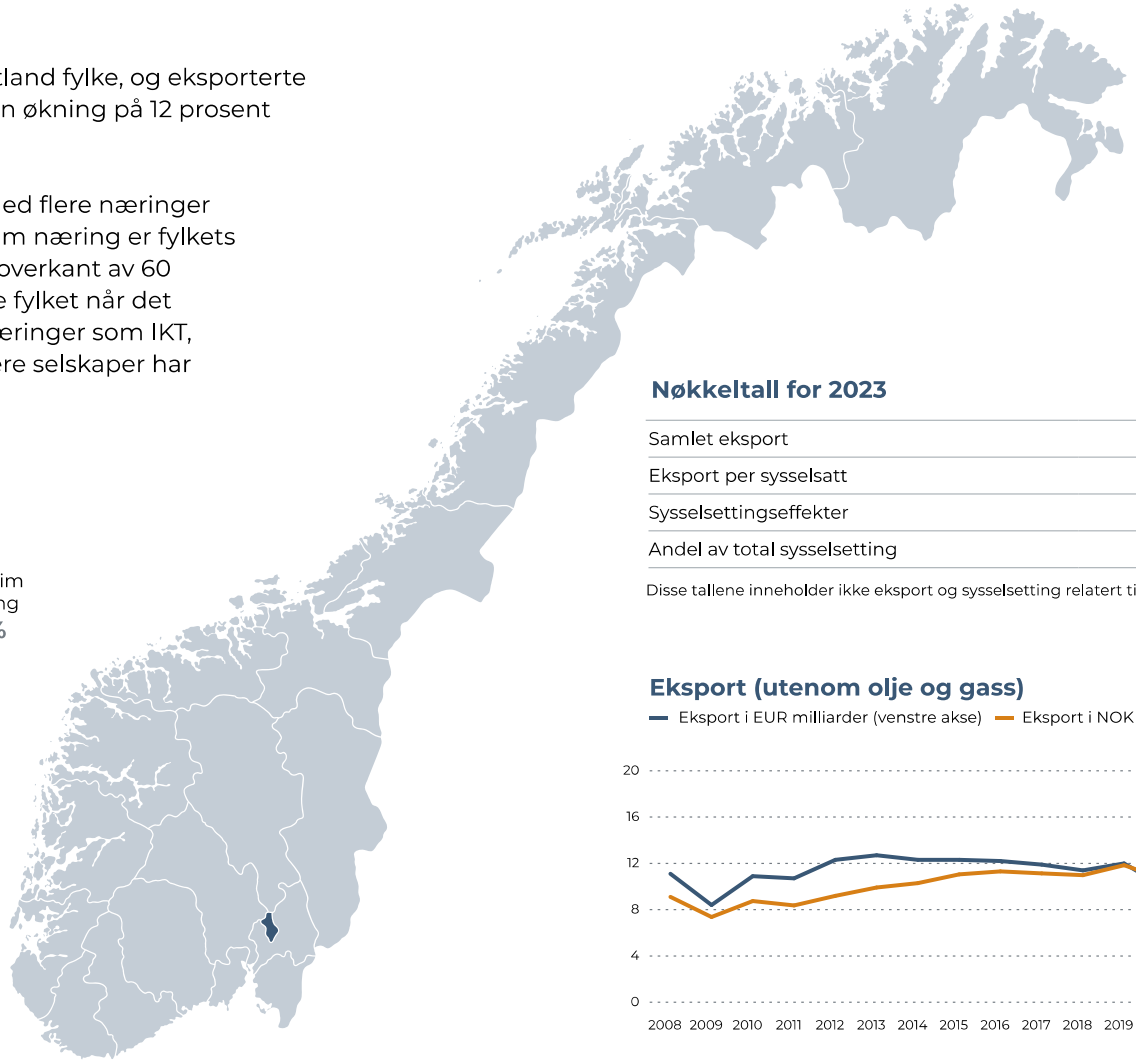

Nøkkeltall for 2023

Samlet eksport	NOK 194 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 366 000
Sysselsettingseffekter	76 000
Andel av total sysselsetting	14 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

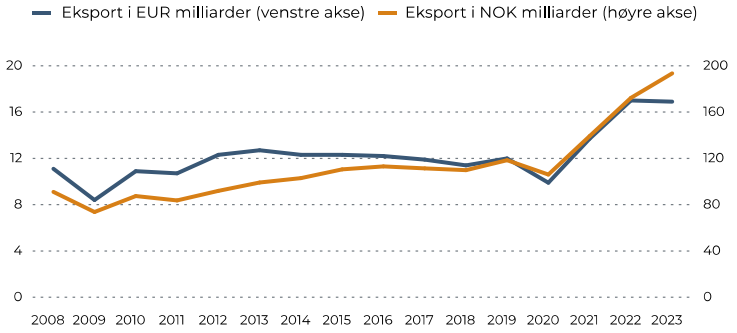

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Sysselsetting

Norsk eksport legger grunnlag for betydelig sysselsetting i fylket. Vi estimerer at norsk eksport utenom olje og gass i 2023 la grunnlag for omlag 76 000 arbeidsplasser i Oslo. Dette fordeler seg relativt likt mellom direkte og indirekte sysselsettingseffekter. Det er 41 000 direkte sysselatte i eksportbedriftene i fylket, mens ytterligere 35 000 er sysselsatte i bedrifter i fylket som leverer varer og tjenester til eksporterende bedrifter i Norge. Dette tilsvarer omkring 14 prosent av total sysselsetting i fylket.

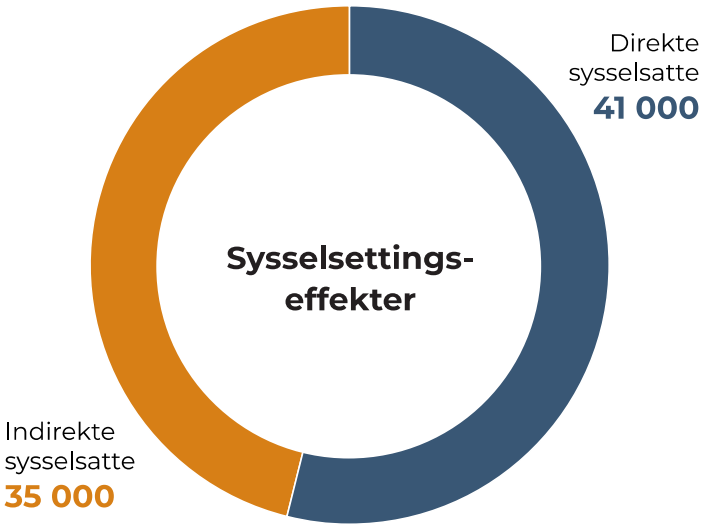

Eksport i Oslo

Oslo er, som eneste fylke, også en kommune. Som tidligere nevnt er det maritim næring som dominerer eksporten i Oslo. Eksporten fra Oslo har de siste ti årene vokst med omkring 95 prosent. Dersom vi undersøker eksporten i euro har den vokst betydelig mindre, med en eksportvekst på rett i underkant av 35 prosent.

Den høye veksten i eksport de siste ti årene har kommet fra IKT næringen, hvor eksporten har vokst med rundt 160 prosent i perioden. Videre har det vært en betydelig vekst i både maritim næring, helseindustri og kraftintensiv industri.

Oslos eksport er definert av at det er mange selskaper som har hovedkontoret sitt i kommunen. Dette er særlig gjeldende for næringer som maritim næring.

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Fylkets eksportbedrifter

Næringslivet i Oslo er bredt og definert av mange type selskap som selger forskjellige varer og tjenester. Som en følge av dette kommer også de mest sentrale eksportbedriftene fra et bredt utvalg næringer. GE Healthcare som tilhører helseindustrien var i 2022 størst målt i verdiskaping og omsetning. Målt i sysselsetting var det Color Line Crew som er den største eksportbedriften. Videre tilhører både Hydro Aluminium og Elkem kraftintensiv industri, mens PGS Geophysical tilhører offshore leverandørindustri. Det er også betydelig eksport fra forretningsmessige tjenester i Oslo. Multiconsult leverer blant annet slike tjenester.

De 10 største eksportbedriftene i fylket i 2022

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
GE Healthcare	4 850	1 670	490
Color Line Cruises	2 570	1 180	30
Hydro Aluminium	5 360	1 170	190
Multiconsult Norge	1 470	1 120	880
PGS Geophysical	3 010	1 110	300
TGS	2 510	1 060	30
Elkem	1 690	950	150
Life Technologies	1 300	870	190
Tine	2 760	810	630
Nexans Norway	2 450	730	430

Inneholder ikke petroleum- og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.
Regnskapstall på bedriftsnivå er ikke klare for 2023, derfor brukes tall for 2022.

Kilde: Brønnøysundregisteret. Det er viktig å bemerke seg at omsetningstallene refererer til de samlede inntektene bedriftene oppgir. Dette er i all hovedsak salgsinntekter, men kan i enkelte tilfeller inneholder andre inntekter, eksempelvis salg av aktiva, inntekter fra restrukturering innad i konsernstrukturer, o.l. Dette er ikke korrigert for i disse tallene.

BUSKERUD

I 2023 eksporterte norske bedrifter i Buskerud for 28 milliarder kroner. Eksporten fra Buskerud vokste med 8 prosent i 2023. Denne veksten var særlig drevet av en vekst i forretningstjenester og IKT-næringen.

Buskerud er et av de norske fylkene med høyest eksport innen teknologiindustri. I 2023 var eksporten fra denne næringen på i overkant av 4,5 milliarder kroner. Dette er særlig drevet av Kongsberg Gruppen, et selskap som leverer høyteknologiske systemer og løsninger til kunder innen offshore, olje- og gassindustrien, handelsflåten, forsvar, romfart og fornybare industrier.

Kraftintensiv industri var den nest største eksportnæringen i fylket i 2023 med en eksport på i overkant av 3 milliarder kroner, etterfulgt av offshore leverandørnæringen. Forretningstjenester og reiselivsnæringen er også viktige eksportnæringer for fylket.

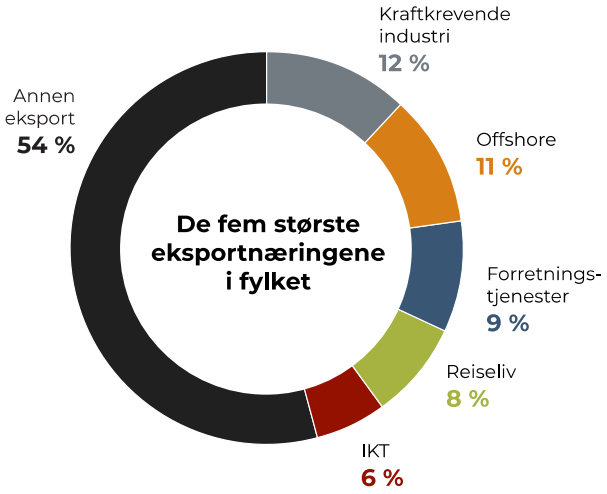

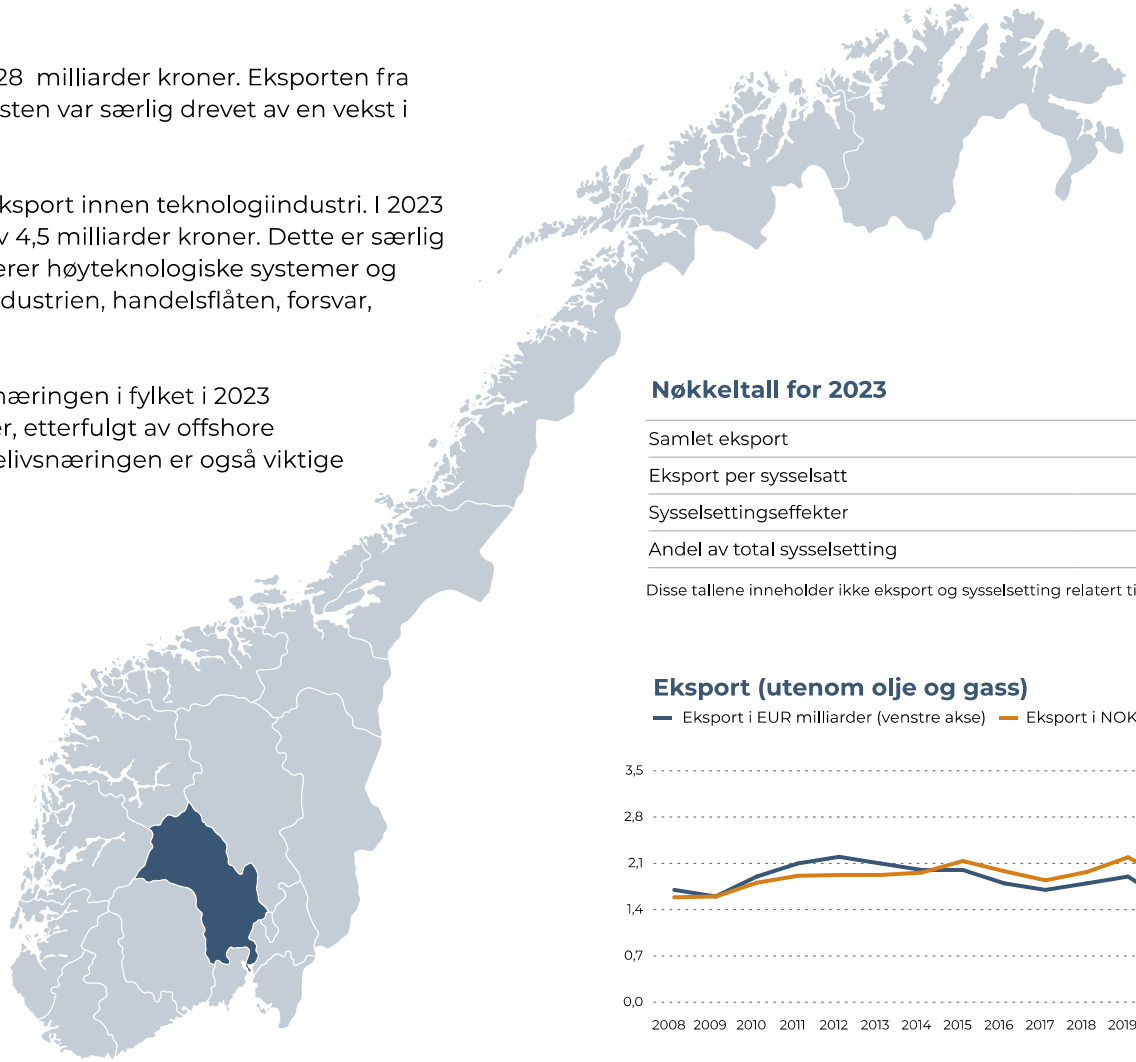

Nøkkeltall for 2023

Samlet eksport	NOK 28 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 221 000
Sysselsettingseffekter	22 000
Andel av total sysselsetting	17 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

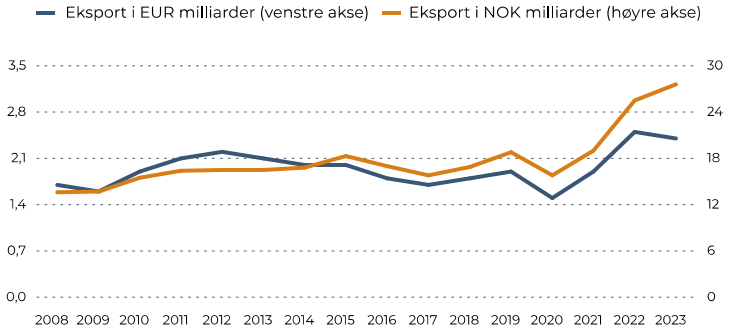

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Sysselsetting

Norsk eksport legger grunnlag for betydelig sysselsetting i fylket. Vi estimerer at norsk eksport utenom olje og gass i 2023 la grunnlag for 21 500 arbeidsplasser i Buskerud. 9 200 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene i fylket, mens ytterligere 12 300 er sysselsatte i bedrifter i fylket som leverer varer og tjenester til eksporterende bedrifter i Norge. Totalt tilsvarer dette omkring 17 prosent av total sysselsetting i fylket.

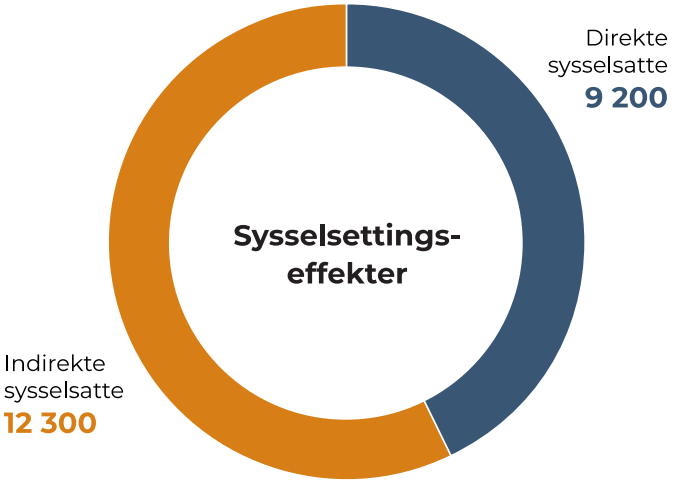

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Drammen kommune var i 2023 den største eksportkommunen, med en eksport på omkring 7,5 milliarder kroner. Denne eksporten er særlig orientert rundt forretningstjenester.

Den nest største eksportkommunen er Kongsberg, hvor eksporten i 2023 var på 7,3 milliarder kroner. Denne eksporten kommer i stor grad fra industrien, hvor Kongsberg Gruppen, med blant annet Kongsberg Defence and Aerospace og Kongsberg Maritim, er en stor aktør i kommunen.

Eksporten fra Drammen og Kongsberg er omtrent like stor. Dersom vi ser på eksportintensiteten, eksport per sysselsatt, er det imidlertid stor forskjell mellom de to kommunene. I 2023 var eksportintensiteten i Drammen kommune på 161 tusen kroner per sysselsatt, som er blant de laveste i landet, mens den i Kongsberg kommune var på 451 tusen kroner per sysselsatt. Hovedårsaken til den store forskjellen er at Kongsberg kommune har et sterkt eksportrettet industrielt miljø med flere store eksportbedrifter, blant annet Kongsberg Gruppen. På den andre siden er Drammens relative høye eksport i all hovedsak er drevet av kommunens størrelse.

Den tredje største eksportkommunen i Buskerud i 2023 var Lier kommune hvor offshore leverandørindustri står for omkring en tredjedel av eksporten. De tre største eksportkommunene i Buskerud står for rundt 70 prosent av eksporten i fylket.

Eksport fordelt på kommuner

I milliarder kroner

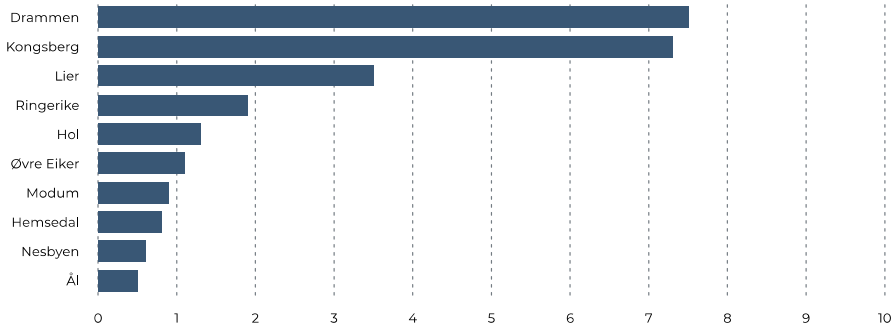

De kommunefordelte eksporttallene er modellbaserte og derfor beheftet med betydelig usikkerhet

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Fylkets eksportbedrifter

Buskerud fylke har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i fylkets kommuner. Den største bedriften målt i omsetning, verdiskaping og sysselsetting er Kongsberg Defence & Aerospcae, lokalisert i Kongsberg. I samme kommune er også FMC Kongsberg Subsea, Kongsberg Maritime og Kongsberg Automotive lokalisert.

Det nest største selskapet i 2022 målt i verdiskaping var i GKN Aerospace Norway, en høyteknologisk industribedrift som designer og produserer komponenter som brukes i motoren på flyene til Airbus og Boeing.

Kraftintensiv industri var den nest største eksportnæringen i fylket i 2023, etterfulgt av offshore leverandøringsutri. Når det gjelder bedriftene på listen er det flere av dem som opererer innenfor offshore leverandørindustri, blant annet Aker Solutions (Lier), Dresser-Rand (Kongsberg) og Prysmian Group (Drammen).

De 10 største eksportbedriftene i fylket i 2022

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Kongsberg Defence & Aerospace	8 590	4 010	2 360
GKN Aerospace Norway	3 350	2 630	330
FMC Kongsberg Subsea	3 720	1 380	1 090
Kongsberg Maritime	3 470	1 360	1 040
Aker Solutions	3 050	890	730
Vipo	840	350	180
Dresser-Rand	460	260	110
Moelven Soknabruket	680	200	100
Prysmian Group Norge	1 250	180	140
Kongsberg Automotive	500	170	170

Inneholder ikke petroleum- og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.
Regnskapstall på bedriftsnivå er ikke klare for 2023, derfor brukes tall for 2022.

Kilde: Brønnøysundregisteret. Det er viktig å bemerke seg at omsetningstallene refererer til de samlede inntektene bedriftene oppgir. Dette er i all hovedsak salgsinntekter, men kan i enkelte tilfeller inneholder andre inntekter, eksempelvis salg av aktiva, inntekter fra restrukturering innad i konsernstrukturer, o.l. Dette er ikke korrigert for i disse tallene.

INNLANDET

I 2023 eksporterte norske bedrifter i Innlandet for 27 milliarder kroner. Dette var en økning på rundt 6 prosent siden 2022. Innlandet var i 2023 det minst eksportintensive fylke i Norge, med en eksportintensitet på 158 tusen kroner per sysselsatt.

I likhet med i 2022, var fylkets eksport i 2023 dominert av kraftintensiv industri. Denne næringen utgjorde omkring 30 prosent av eksporten fra fylket i 2023. De nest største eksportnæringene var reiseliv og forretningstjenester. Tilsammen utgjorde disse tre næringene omkring 50 prosent av fylkets eksport i 2023.

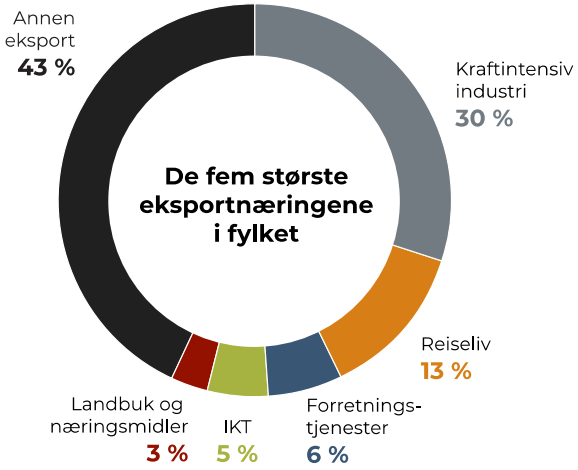

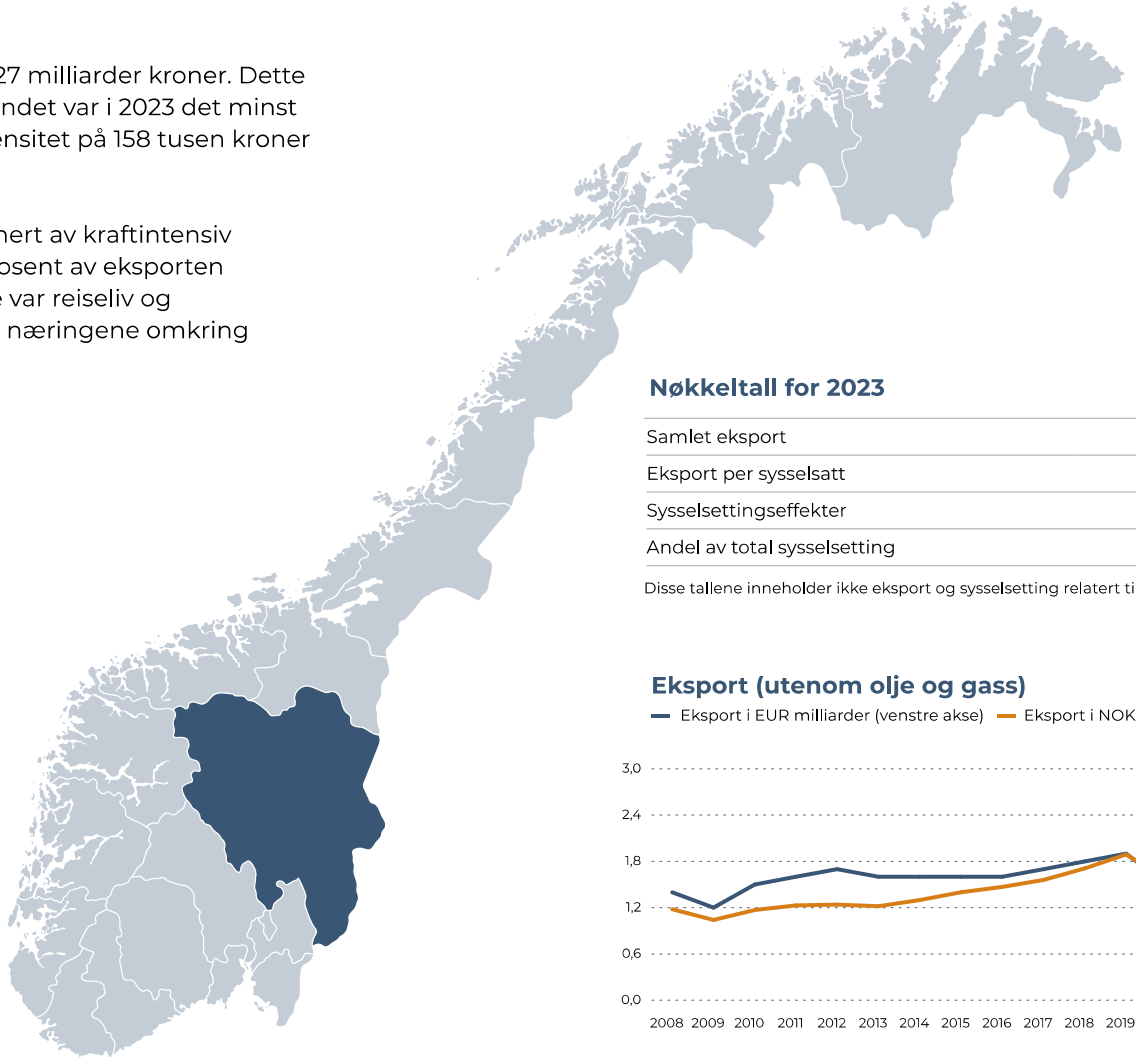

Nøkkeltall for 2023

Samlet eksport	NOK 27 milliarder
Eksport per sysselsatt	NOK 158 000
Sysselsettingseffekter	25 000
Andel av total sysselsetting	14 %

Disse tallene inneholder ikke eksport og sysselsetting relatert til petroleumseksport.

Eksport (utenom olje og gass)

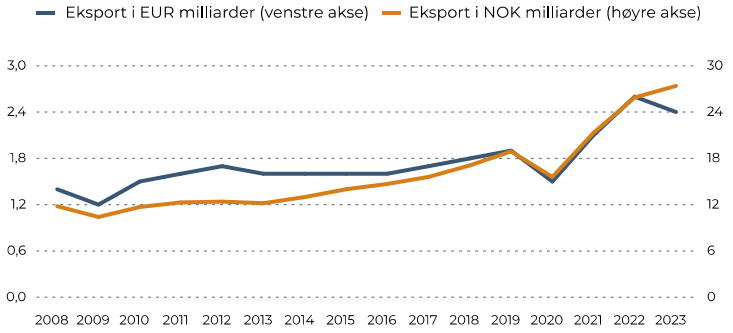

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Sysselsetting

Norsk eksport legger grunnlag for betydelig sysselsetting i fylket. Vi estimerer at norsk eksport utenom olje og gass i 2023 la grunnlag for omlag 25 200 arbeidsplasser i Innlandet. 10 600 er sysselsatte direkte i eksportbedriftene i fylket, mens ytterligere 14 600 er sysselsatte i bedrifter som leverer varer og tjenester til eksporterende bedrifter i Norge. Totalt tilsvarer dette omkring 14 prosent av total sysselsetting i fylket.

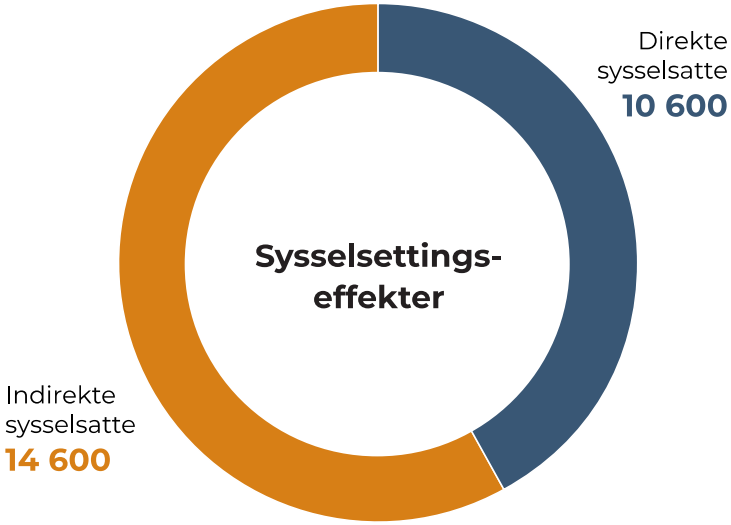

Eksport fordelt på de ti største kommunene i fylket

Fylkets største eksportkommune i 2023 var Ringsaker kommune. I 2023 var rundt 50 prosent av eksporten fra Ringsaker kommune tilknyttet kraftintensiv industri, noe som gjør kraftintensiv industri til den viktigste eksportnæringen i kommunen.

Den nest største eksportkommunen var Vestre Toten, etterfulgt av Gjøvik kommune. Kraftintensiv industri var den største eksportindustrien i både Vestre Toten og Gjøvik kommune. I 2023 sto denne næringen for henholdsvis 45 og 25 prosent av eksporten fra de to kommunene.

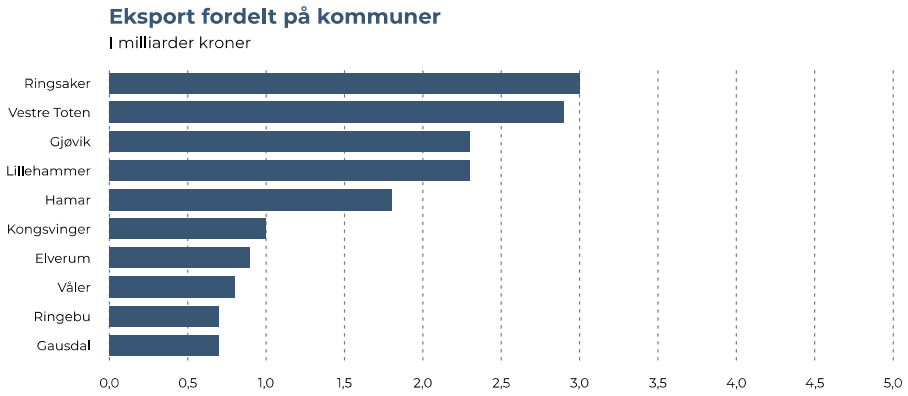

De kommunefordelte eksporttallene er modellbaserte og derfor beheftet med betydelig usikkerhet

Informasjonen er hentet fra Eksportmeldingen 2024.
Data og metodikk til tilgjengelig i rapporten (Menon Economics 32/2024).

Fylkets eksportbedrifter

Innlandet har flere eksportrettede bedrifter lokalisert i de ulike kommunene. Det største selskapet målt i verdiskaping, omsetning og sysselsetting i 2022 var Nammo Raufoss, et internasjonalt romfarts- og forsvarsselskap. Denne bedriften sysselsetter nærmere 900 personer og er en viktig hjørnesteinsbedrift i kommunen.

Flere av bedriftene på listen tilhører kraftintensiv industri. Kraftintensiv industri var i 2023 den største eksportnæringen i Innlandet. Benteler Automotive Raufoss er en av de store aktørene i denne næringen. Selskapet sysselsatte i 2022 i underkant av 500 personer i Vestre-Toten kommune og er en viktig hjørnesteinsbedrift.

De 10 største eksportbedriftene i fylket i 2022

Firmanavn	Omsetning i millioner kroner	Verdiskaping i millioner kroner	Sysselsatte
Nammo Raufoss	2 290	1 070	860
Benteler Automotive Raufoss	2 170	430	490
Nortura	2 620	420	560
Kongsberg Automotive	910	310	300
Tine	1 010	290	220
Moelven Våler	830	270	100
Maarud	720	260	160
Hexagon Ragasco	670	250	120
Synnøve Finde	1 100	230	140
Tine	800	230	170

Inneholder ikke petroleum- og kraftprodusenter. Nøkkeltall for bedrifter er hentet ut på avdelingsnivå.
Regnskapstall på bedriftsnivå er ikke klare for 2023, derfor brukes tall for 2022.

Kilde: Brønnøysundregisteret. Det er viktig å bemerke seg at omsetningstallene refererer til de samlede inntektene bedriftene oppgir. Dette er i all hovedsak salgsinntekter, men kan i enkelte tilfeller inneholder andre inntekter, eksempelvis salg av aktiva, inntekter fra restrukturering innad i konsernstrukturer, o.l. Dette er ikke korrigert for i disse tallene.

Vedlegg 2: Metodikk

I dette vedlegget går vi gjennom hvordan vi har kategorisert eksporten i næringer, og dernest hvordan vi fordeler eksporten på kommuner.

Eksportkategorisering

I denne rapporten har vi brukt SSBs data fra to hovedkilder. Den første er utenriksstatistikken og den andre er utenriksregnskapet. Grunnen til at vi bruker to ulike kilder til utregning av kategorisering av eksporten er fordi det ikke eksisterer tjenesteeksport i utenriksstatistikken lenger tilbake i tid enn 2015.

De to kildene inneholder begge tall på eksport av henholdsvis varer og tjenester, men er ikke helt sammenlignbare. Utenriksstatistikken ser utelukkende på varer som produseres i Norge og selges til kunder i andre land, samt tjenester som leveres på tvers av landegrenser. Utenriksregnskapet viser i stedet utviklingen i Norges økonomiske posisjon mot utlandet. Ifølge SSB består utenriksregnskapet «av et drifts-, kapital- og finansregnskap. Driftsregnskapet viser eksport og import av varer og tjenester, avkastning på arbeid og kapital, og andre overføringer til og fra Norge. Kapitalregnskapet viser overføringer av kapital og immateriell kapital, som patenter. Finansregnskapet viser Norges beholdninger, transaksjoner og andre endringer i fordringer og gjeld overfor utlandet»[115].

For varestatistikken bruker vi 3-sifrede SITC-koder for å kategorisere eksporten. I tabellen under viser vi hvordan vi har kategorisert de rundt 260 varekoder. Navnene til de ulike varekoder finnes i SSB tabell 08819.[116]

Næring	Kategori	Næring	Kategori	Næring	Kategori	Næring	Kategori	Næring	Kategori	Næring	Kategori
Landbruk og næringsmidler	001	Kraftintensiv industri	247	Kraftintensiv industri	523	Kraftintensiv industri	663	Maritim/offshore	742	Ferdigvare	882
Landbruk og næringsmidler	011	Kraftintensiv industri	248	Kraftintensiv industri	524	Ferdigvare	664	Maritim/offshore	743	Ferdigvare	883
Landbruk og næringsmidler	012	Kraftintensiv industri	251	Kraftintensiv industri	525	Ferdigvare	665	Maritim/offshore	744	Ferdigvare	884
Landbruk og næringsmidler	016	Annen industri	261	Annen industri	531	Ferdigvare	666	Maritim/offshore	745	Ferdigvare	885
Landbruk og næringsmidler	017	Annen industri	263	Annen industri	532	Ferdigvare	667	Annen industri	746	Annen industri	891
Landbruk og næringsmidler	022	Annen industri	264	Kraftintensiv industri	533	Kraftintensiv industri	671	Maritim/offshore	747	Annen industri	892
Landbruk og næringsmidler	023	Annen industri	265	Helse og life science	541	Kraftintensiv industri	672	Annen industri	748	Ferdigvare	893
Landbruk og næringsmidler	024	Annen industri	266	Helse og life science	542	Kraftintensiv industri	673	Maritim/offshore	749	Ferdigvare	894
Landbruk og næringsmidler	025	Annen industri	267	Annen industri	551	Kraftintensiv industri	674	Ferdigvare	751	Ferdigvare	895
Sjømat	034	Ferdigvare	268	Annen industri	553	Kraftintensiv industri	675	IKT	752	Annen industri	896

[115] https://www.ssb.no/utenriksokonomi/utenriksregnskap/statistikk/utenriksregnskap

[116] Merk at vi her kategoriserer maritim og offshore leverandører sammen. Vi foretar deretter en splitt på maritim og offshore leverandører som er basert på OED sin årlige rapport som kan finnes her: https://www.regjeringen.no/contentassets/7b9d93afb78549b2ba229f896e050b32/menon-publikasjon-134-2023-endelig-rapport.pdf
For nærmere beskrivelse om fordelingen se avsnittet om «offshore leverandører» under.

Sjømat	035	Ferdigvare	269	Ferdigvare	554	Kraftintensiv industri	676	IKT	759	Ferdigvare	897
Sjømat	036	Kraftintensiv industri	272	Kraftintensiv industri	562	Kraftintensiv industri	677	IKT	761	Ferdigvare	898
Sjømat	037	Kraftintensiv industri	273	Kraftintensiv industri	571	Kraftintensiv industri	678	IKT	762	Ferdigvare	899
Landbruk og næringsmidler	041	Annen industri	274	Kraftintensiv industri	572	Kraftintensiv industri	679	Ferdigvare	763	Annen industri	911
Landbruk og næringsmidler	042	Annen industri	277	Kraftintensiv industri	573	Kraftintensiv industri	681	IKT	764	Annen industri	931
Landbruk og næringsmidler	043	Kraftintensiv industri	278	Kraftintensiv industri	574	Kraftintensiv industri	682	Maritim/offshore	771	Annen industri	961
Landbruk og næringsmidler	044	Kraftintensiv industri	281	Kraftintensiv industri	575	Kraftintensiv industri	683	Annen industri	772	Annen industri	971
Landbruk og næringsmidler	045	Kraftintensiv industri	282	Annen industri	579	Kraftintensiv industri	684	Maritim/offshore	773		
Landbruk og næringsmidler	046	Kraftintensiv industri	283	Annen industri	581	Kraftintensiv industri	685	Helse og life science	774		
Landbruk og næringsmidler	047	Kraftintensiv industri	284	Annen industri	582	Kraftintensiv industri	686	Ferdigvare	775		
Landbruk og næringsmidler	048	Kraftintensiv industri	285	Annen industri	583	Kraftintensiv industri	687	Annen industri	776		
Landbruk og næringsmidler	054	Kraftintensiv industri	286	Annen industri	591	Kraftintensiv industri	689	Maritim/offshore	778		
Landbruk og næringsmidler	056	Kraftintensiv industri	287	Annen industri	592	Annen industri	691	Annen industri	781		
Landbruk og næringsmidler	057	Kraftintensiv industri	288	Annen industri	593	Annen industri	692	Annen industri	782		
Landbruk og næringsmidler	058	Kraftintensiv industri	289	Annen industri	597	Annen industri	693	Annen industri	783		
Landbruk og næringsmidler	059	Landbruk og næringsmidler	291	Helse og life science	598	Annen industri	694	Annen industri	784		
Landbruk og næringsmidler	061	Landbruk og næringsmidler	292	Annen industri	599	Ferdigvare	695	Annen industri	785		
Landbruk og næringsmidler	062	Kraftintensiv industri	321	Ferdigvare	611	Ferdigvare	696	Annen industri	786		
Landbruk og næringsmidler	071	Kraftintensiv industri	322	Ferdigvare	612	Ferdigvare	697	Annen industri	791		
Landbruk og næringsmidler	072	Kraftintensiv industri	325	Ferdigvare	613	Kraftintensiv industri	699	Annen industri	792		
Landbruk og næringsmidler	073	Olje og gass	333	Ferdigvare	621	Annen industri	711	Maritim/offshore	793		
Landbruk og næringsmidler	074	Olje og gass	334	Ferdigvare	625	Annen industri	712	Annen industri	811		
Landbruk og næringsmidler	075	Olje og gass	335	Ferdigvare	629	Maritim/offshore	713	Annen industri	812		
Landbruk og næringsmidler	081	Olje og gass	342	Ferdigvare	633	Maritim/offshore	714	Annen industri	813		
Landbruk og næringsmidler	091	Olje og gass	343	Kraftintensiv industri	634	Maritim/offshore	716	Ferdigvare	821		
Landbruk og næringsmidler	098	Olje og gass	344	Ferdigvare	635	Maritim/offshore	718	Ferdigvare	831		
Landbruk og næringsmidler	111	Annen industri	345	Ferdigvare	641	Annen industri	721	Ferdigvare	841		
Landbruk og næringsmidler	112	Kraft	351	Ferdigvare	642	Annen industri	722	Ferdigvare	842		
Landbruk og næringsmidler	121	Landbruk og næringsmidler	411	Ferdigvare	651	Annen industri	723	Ferdigvare	843		
Landbruk og næringsmidler	122	Annen industri	421	Ferdigvare	652	Annen industri	724	Ferdigvare	844		
Landbruk og næringsmidler	211	Annen industri	422	Ferdigvare	653	Annen industri	725	Ferdigvare	845		

Landbruk og næringsmidler	212	Annen industri	431	Ferdigvare	654	Annen industri	726	Ferdigvare	846		
Landbruk og næringsmidler	222	Kraftintensiv industri	511	Ferdigvare	655	Annen industri	727	Ferdigvare	848		
Annen industri	223	Kraftintensiv industri	512	Ferdigvare	656	Annen industri	728	Ferdigvare	851		
Annen industri	231	Annen industri	513	Ferdigvare	657	Annen industri	731	Helse og life science	871		
Annen industri	232	Kraftintensiv industri	514	Ferdigvare	658	Annen industri	733	Helse og life science	872		
Annen industri	244	Kraftintensiv industri	515	Ferdigvare	659	Annen industri	735	Annen industri	873		
Annen industri	245	Kraftintensiv industri	516	Kraftintensiv industri	661	Annen industri	737	Maritim/offshore	874		
Annen industri	246	Kraftintensiv industri	522	Ferdigvare	662	Maritim/offshore	741	Ferdigvare	881		

For tjenesteeksporten har vi tatt utgangspunkt i utenriksregnskapet. Mer spesifikt fordeler vi tjenesteeksporten via tabell 09401. Vi fordeler eksporten på våre næringer ved følgende kategorisering:[117]

Næring	Eksporttype
NA	**Eksport av tjenester**
Maritim/offshore	**¬ Bruttofrakter, utenriks sjøfart**
Maritim/offshore	**¬ Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart**
Maritim/offshore	**¬ Oljevirksomhet, diverse tjenester**
Maritim/offshore	**¬ Rørtransport**
Kraft	**¬ Flaskehalsinntekter knyttet til transport av elektrisk kraft**
Reiseliv	**¬ Reisetrafikk**
NA	**¬ Andre tjenester**
NA	**¬¬ Samferdsel**
Andre tjenester	**¬¬¬ Landtransport**
Maritim/offshore	**¬¬¬ Supply**
Andre tjenester	**¬¬¬ Luftfart**
Maritim/offshore[118]	**¬¬¬ Tjenester tilknyttet transport**
Andre tjenester	**¬¬¬ Post og budtjenester**
NA	**¬¬ Finans- og forretningstjenester, eksport**
NA	**¬¬¬ Finans- og forsikringstjenester, eksport**
Forretningstjenester	**¬¬¬ Revisjon, juridiske og tekniske tjenester**
Forretningstjenester	**¬¬¬ Forskning og utvikling**
Forretningstjenester	**¬¬¬ Annen forretningsmessig tjenesteyting**
NA	**¬¬ Tjenester ellers**
Andre tjenester	**¬¬¬ Bygg og anlegg, reparasjon og installasjon**
Andre tjenester	**¬¬¬ Gjenvinning og søppelhåndtering**
Andre tjenester	**¬¬¬ Varehandel, hotell og restaurant**
Andre tjenester	**¬¬¬ Forlagsvirksomhet, film, musikk og kringkasting**

[117] Merk at vi her kategoriserer maritim og offshore leverandører sammen. Vi foretar deretter en splitt på maritim og offshore leverandører som er basert på OED sin årlige rapport som kan finnes her: Internasjonal omsetning fra norske oljeserviceselskaper_Utkast endelig rapport (regjeringen.no)

[118] Denne tjenestekategorien er hovedsakelig tilknyttet transport på vann som ikke er bruttofrakter.

IKT	**¬¬¬ Teletjenester**
IKT	**¬¬¬ Informasjonstjenester**
Andre tjenester	**¬¬¬ Offentlige og private tjenester ellers**

Det er verdt å merke seg at vi ikke kategoriserer «Finans- og forsikringstjenester, eksport». Denne kategori inneholder store deler som vi ikke tradisjonelt tenker på som eksport. Dette gjelder blant annet swap-kontrakter, ulike kurtasje i handel med utenlandske banker, «underwriting» og mye annet. For mer se IMFs manual for utenriksregnskaper.119 Det er flere norske finansielle aktører som driver med eksempelvis forsikring for internasjonale kunder. Dette gjelder især innen maritim næring. Vi har hatt kontakt med flere finans- og forsikringsinstitusjoner, og disse melder om at de har ingen eller nesten ingen tradisjonell eksport. De største aktører innen maritim forsikring har omsetning for få milliarder kroner. Gitt at kategorien inneholder eksport for 100 milliarder kroner, er det dermed klart at det ikke er denne forsikringsaktiviteten som driver det.

Det er også noen spesialtilpasninger vi gjør for utvalgte næringer:

Reiseliv: Menon har i tidligere rapporten kartlagt eksporten fra reiselivsnæringen. Denne eksporten er noe forskjellig fra SSB sine totaltall. Vi tar utgangspunkt i utenlandske gjestedøgn, samt forbrukstall fra SSB for å beregne denne eksporten. Dette gjør at vi får et lavere tall enn det SSB opererer med. Vi mener likevel at det er mer representativt, fordi SSB sine tall blant annet inkluderer konsumet til arbeids-innvandrere som er i landet i lengre perioder. Dette konsumet tilfaller ikke tradisjonelle aktører innen turismen og reiseliv og er derfor ikke representativ for næringen som man oftest definerer den. Vi plasserer da differansen mellom våre tall og SSB sine tall i «Andre tjenester»-bolken.

Offshore leverandører: I årets Eksportmelding har vi tatt utgangspunkt i Menon sin 2022 rapport om internasjonal omsetning fra offshore leverandørene. Her benytter vi kategorisering av internasjonal omsetning, samt andelen av dette som er eksport for å finne ut hvor mye den norske offshoreindustrien har eksportert for i 2023. Siden tallene for offshoreeksporten ikke er klare for 2023 har vi gjort noen antakelser rundt andeler og vekst av maritim/offshore segmentet for å anslå 2023 tallene. Mer spesifikt har vi antatt en historisk vekstrate for offshoreeksporten samt en historisk andel av total maritim/offshore eksport. Vi tar deretter gjennomsnittet av disse to estimatene for å estimere offshoreeksporten i 2023. Vi bruker også tidligere rapporter fra Rystad for å kartlegge eksportene i tidligere år. Denne eksportsummen trekker vi så fra all den kartlagte eksporten i maritim/offshore segmentet. Vi antar at eksportandelen er lik for alle segmentene i Rystad sin rapport. En viktig ting å merke seg med denne kartleggingen er at vi ikke bruker hele offshorenæringen som Rystad kartlegger. Vi fjerner de delene av offshorenæringen som leverer maritime varer og tjenester. Disse putter vi tilbake i den maritime næringen, slik at det teller som maritim eksport.

Helse og life science: Vi har tidligere kartlagt Norges helse og life science-eksport (Menon, 2021)[120]. I denne rapporten tar vi utgangspunkt i alle selskapene i helseindustrien, disse selskapene har vi sendt ut en spørreundersøkelse til og har fått svar på hvor mye de eksporterer. Totaltallet av eksport vil derfor være noe forskjellig fra SSB sine tall for helseeksport. Vi får et høyere tall enn det som kan hentes fra SSB, noe som trolig kan tilskrives at varene og tjenestene som produseres vil være fordelt utover flere SITC-koder. For å ta høyde for denne differansen trekker vi differansen mellom SSB sin eksportverdi og Menons eksportverdi fra «Annen industri»-kategoriseringen.

[119] *IMF (1993).*
[120] *Menon Economics (2021). Strategier for økt produksjon og eksport av norsk helseindustri*

Geografisk eksportfordeling

For å fordele eksporten geografisk har vi i hovedsak brukt to metoder. Den første er å kartlegge eksporten for enkelte bedrifter. Dette har vi gjort ved å hente inn relevant offentlig informasjon og ved å kontakte en rekke av Norges største eksportbedrifter. Dette gjør at vi kan plassere store deler av eksporten med stor presisjon.

Den andre metoden er en mekanisk fordeling basert på regnskapsdata, fra Menons regnskapsdatabase. Denne inneholder regnskaper fra samtlige regnskapspliktige bedrifter tilbake til 1992. Mer spesifikt fordeler vi eksporten via omsetning til relevante bedrifter klassifisert etter SN-koder. Vi gjør en korreksjon som skal ta høyde for at store bedrifter eksporterer en større andel av sin eksport enn små bedrifter. Her bruker vi data fra Hernandez (2013)[121]. Det er viktig å notere seg at det er store diskusjoner i litteraturen om denne sammenhengen faktisk gjelder. Samtidig simulering der vi endrer denne eksportintensitets-faktoren viser at de regionale resultater er nokså stabile.

For de fleste næringer brukes denne metoden på den del av eksporten som ikke er kartlagt for enkelte bedrifter. Det er imidlertid noen unntak. Under gjennomgår vi hvordan eksporten er fordelt for hver næring.

Landbruk og næringsmidler: Landbruk og næringsmidler er fordelt via SN-kodene 01, 10, 11, og 12. Ingen ytterligere modifikasjoner er gjort.

Sjømat: For sjømatnæringen har vi data på fylkesfordelt eksport. Dette har vi brukt. Innad i hvert fylke har vi kommunefordelt eksporten på to måter. Den første gjelder oppdrett/havbruk der vi har fordelt via omsetning produksjonskapasiteten på norske merder hentet fra Fiskeridirektoratet. For den delen av eksporten som gjelder hvitfisk har vi fordelt eksporten via fiskermanntallet.[122]

Olje og gass: Olje og gass-eksporten er ikke kommunefordelt.

Kraftintensiv industri: For den manuelle delen av den kraftintensive industrien har vi fordelt eksporten via SN-kodene 16, 20, 22, 23, 24. Oslo kommune har betydelig omsetning innen den kraftintensive industrien. Dette er imidlertid i liten grad direkte knyttet til produksjon og vi har derfor nedjustert eksporten for Oslo. Vi har dessuten korrigert for lavere eksportandel innen sement- og betongproduksjon.

Maritim: Gjennom spørreundersøkelser har Menon i mange år kartlagt eksportandeler. Disse er konfidensielle, men er brukt i denne rapporten til å fordele eksporten innen maritim næring.

Offshore leverandører: Menon bruker her egen offshore leverandør populasjon som er utarbeidet og kontinuerlig vedlikeholdt gjennom en rekke prosjekter og regnskap samt geografisk plassering fra bedriftene som inngår der.

Ferdigvare: Ferdigvare-eksporten er fordelt etter SN-kodene 13, 14, 15, 18, 31. Vi har videre korrigert for at det er lite eksport knyttet til produksjon og salg av eksempelvis kjøkken. Her har vi fjernet relevante SN-koder på 5-sifret nivå.

IKT: Vi har fordelt IKT-eksporten via SN-kodene 26, 61, 62, 63.

[121] *Hernandez (2013).*
[122] *https://www.fiskeridir.no/Yrkesfiske/Registre-og-skjema/Fiskermanntallet*

Kraft: Vi har fordelt krafteksporten via data fra NVE på produksjon i normalår fra alle norske vannkraftverk.

Reiseliv: For å geografisk fordele eksporten tar vi utgangspunkt i overnattingsdøgn i alle kommunene i Norge. Dette betyr at vi legger til grunn at utenlandske turisters konsum er proporsjonalt med overnattingsmuligheter. Dette passer trolig ikke for den enkelte bedrift, men for den samlede reiselivseksport mener vi det er en rimelig antakelse.

Helse og life science: Vi har tidligere kartlagt Norges helse og life science-eksport (Menon, 2021)[123]. I denne rapporten tar vi utgangspunkt i alle selskapene i helseindustrien, disse selskapene har vi sendt ut en spørreundersøkelse til og har fått svar på hvor mye de eksporterer. Denne spørreundersøkelsen gjør at vi får plassert eksporten fra helseindustrien nøyaktig i landet.

Forretningstjenester: Eksporten av forretningstjenester er fordelt etter SN-kodene 69, 71, 72, 73, 74. Vi har fjernet en del av de store utenlandske revisjons- og konsulenthus da de i liten grad eksporterer tjenester.

Annen industri og andre tjenester: For disse to kategorier har vi fordelt basert på SN-koder for henholdsvis industri og tjenester som ikke er inkludert i ovenstående.

[123] *Menon Economics (2021). Strategier for økt produksjon og eksport av norsk helseindustri*

Vedlegg 3: Prognoser

I årets Eksportmelding har vi utarbeidet prognoser for de viktigste eksportnæringene. Dette gjelder

- Olje og gass
- Kraftintensiv industri
- Sjømatnæringen
- Maritim næring
- Reiselivsnæringen

Vi har et relativt likt oppsett for prognosene for olje og gass, kraftintensiv og sjømatnæringen, mens prognosene for maritim næring og reiselivsnæringen skiller seg litt fra resten.

For å bygge prognoser bruker vi futures priser der de er tilgjengelige**. Olje- og gassnæringen** er der det finnes best tilgang på relevante futures- og forward priser. For **sjømatnæringen** bruker vi vekstrater fra futures priser for laks målt i EUR hentet fra Fish Pool. Det er viktig å understreke at vi her bruker laksepriser. Lakseeksporten utgjør brorparten av samlet sjømateksport, og i tillegg samvarierer prisene på mange av de arter Norge eksporterer.

Kraftintensiv industri skiller seg litt fra de to næringene over fordi den inneholder mye mer differensierte produkter. Her har vi hentet inn futures priser på henholdsvis aluminium og gjødsel. For de resterende varer som inngår i næringen, har vi fremskrevet priser basert på trender over de siste 5 årene.

Den maritime næringen omfatter flere undergrupper som påvirkes av ulike trender nasjonalt og internasjonalt. For maritim næring har vi brukt eksportandeler og forventninger om fremtidig omsetning, basert på spørreundersøkelser Menon har gjennomført som en del av flere analyser av den maritime næringen. Dette er gjort for alle deler av den maritime næringen. Alle prognoser er korrigert for forventet utvikling i kronekurs.

For **reiselivsnæringen** har Menon bygget en prognosemodell for utvikling i økonomisk aktivitet innen reiselivsnæringen basert på forventet etterspørselsvekst innen fire kundesegmenter, det vil si norske feriereisende, norske yrkesreisende, utenlandske besøkende og lokalmarkedet.[124] Det er viktig å inkludere alle kundesegmentene i prognosemodellen, fordi potensialet for vekst i eksportmarkedene begrenses av den salede kapasiteten som fylles av alle segmentene. Prognosemodellen inneholder både bransje- og segmentspesifikke antakelser, blant annet om utviklingen i husholdningenes realinntekt i de viktigste utenlandsmarkedene, innenlandsk lønns- og prisvekst og næringens underliggende produktivitetsutvikling.

For resten av næringslivet har vi lagt til grunn at eksporten som andel av BNP er svakt voksende, med om lag 0,2 prosentpoeng om året. Det tilsvarer at andelen den resterende eksporten utgjør av den samlede økonomien vokser fra 13,58 til 13,8 prosent i 2024. Vi bruker gjennomsnittlige anslag for BNP-veksten fra Nordea, Norges Bank, SSB og DNB for å fremskrive BNP. Produktet av disse to størrelsene blir vårt anslag på resten av eksporten. I 2024 prognosen utgjør dette om lag 550 milliarder kroner, eller 25 prosent av samlede eksporten. Samme metodikk brukes for å beregne importen, som inngår i framskrivninger av handelsbalansen.

[124] *Denne kan finnes her: 2023-144-Norsk-reiseliv-mot-2030-prognoser-hosten-2023.pdf (menon.no)*

Vedlegg 4: Ringvirkninger

Aktiviteten i ulike næringer i økonomien er tett bundet sammen. Det betyr at endring i etterspørsel fra en næring vil påvirke aktiviteten i andre næringer og dermed norsk sysselsetting, verdiskaping og skatteinngang. Vi kvantifiserer disse effektene for eksportnæringene ved hjelp av en ringvirkningsanalyse.

Etterspørselen etter produkter og tjenester fra eksportnæringene har to umiddelbare effekter. For det første understøttes sysselsetting i næringen, gjennom ansettelse av ansatte i eksportbedriftene. For det andre vil eksportnæringene etterspørre varer og tjenester fra andre næringer. I første omgang vil etterspørselen fra eksportnæringene understøtte sysselsetting hos de direkte leverandørene til næringen. I takt med en oppgang i leverandørnæringene vil også deres leverandører oppleve økt aktivitet. Denne effekten fortsetter i prinsippet uendelig langt ned i verdikjeden, dog med svakere effekt for hvert ledd i verdikjeden.

Teknisk sett kan man si at omsetningen til hver bedrift i hele verdikjeden kan deles opp i fire ulike kategorier:

- norske vare- og tjenestekjøp
- utenlandske vare- og tjenestekjøp
- lønnskostnader
- driftsresultat

Summen av de to sistnevnte utgjør det som kalles verdiskaping, mens norske vare- og tjenestekjøp danner omsetning for bedriftene i neste ledd av verdikjeden. Figuren til høyre viser en skisse av hvordan eksporten har effekter langt nede i verdikjeden. Summen av de oransje boksene i alle ledd utgjør de samlede verdiskapings-effektene. Dette er vist i stilisert form i figuren til høyre.

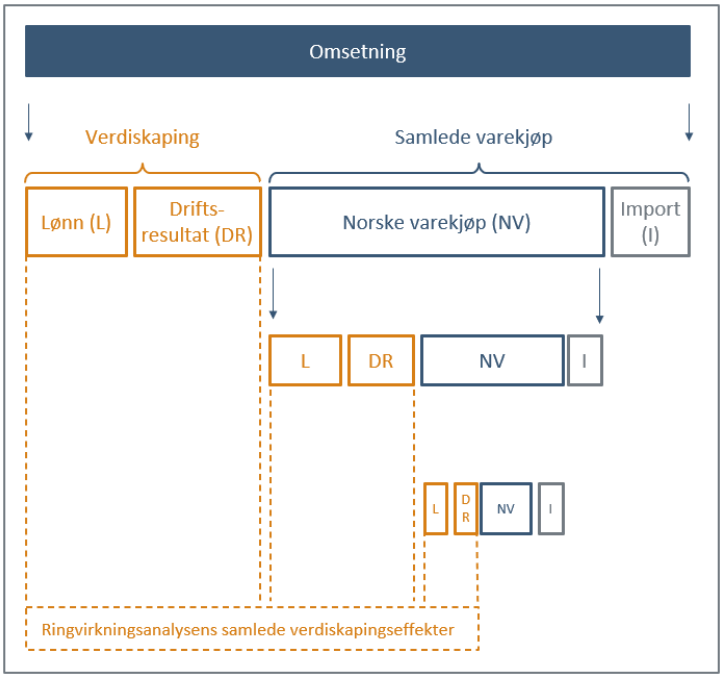

Som det ses fra figuren, vil all omsetning til sist omdannes til enten norsk verdiskaping eller import.

Vi har modellert etterspørselsimpulsen fra eksportnæringene til sine leverandører og dens effekter på sysselsetting med bakgrunn i SSBs kryssløpsanalyse. SSBs kryssløpsmatrise viser omfang av leveranser, sysselsetting, skatter og avgifter, samt import og eksport i 64 NACE-næringer[125]. Med bakgrunn i SSBs

[125] *NACE-koder er en type næringskoder. De forteller hvilke næringer en bedrift tilhører. De norske nærings- eller NACE-kodene bygger på EUs felles kategorisering av bedrifter i ulike næringer, den såkalte NACE 2. I kryssløpsanalysene, som ofte er innmaten ringvirkningsanalyser bygges rundt, er bedriftene delt inn i 64 næringskoder.*

krysløpsanalyse har Menon utarbeidet en ringvirkningsmodell hvor vi beregner sysselsettings- og verdiskapings-effekter av ulike former for tiltak eller endringer.

Like viktig som det er å forstå hva ringvirkninger er, er det å forstå *hva de ikke er*. Det viktigste å merke seg er at ringvirkninger ikke illustrerer en verden uten eksportnæringene – med andre ord, det er ikke tale om netto-effekter. I en hypotetisk verden uten eksportnæringene hadde langt de fleste som i dag jobber i næringen og i verdikjeden hatt en annen verdiskapende jobb. Dette gjelder også hvis man på sikt stenger ned olje- og gassproduksjonen. Dette skjer fordi den norske økonomien er omstillingsdyktig, som blant annet fremgikk klart i etterkant av oljeprisfallet i 2014. Videre bør det nevnes at ringvirkningsanalyser er helt lineære i input. Dette betyr at sysselsettingseffektene stiger eller faller med 10 prosent dersom eksporten stiger eller faller med 10 prosent. Økonomisk empiri peker på at sysselsettingsendringene vil være mindre enn endringen i omsetning. Videre baserer ringvirkningsanalyser seg på krysløpstabeller som avspeiler de økonomiske strukturene på et gitt tidspunkt. Disse kan imidlertid endre seg over tid og det er især to ting som bidrar til dette. For det første endrer de seg langsomt over tid i takt med teknologiske og næringsmessige endringer i økonomien og for det andre endrer de seg når økonomien opplever store sjokk. Sistnevnte faktum gjør at det ikke anbefales å bruke ringvirkningsanalyser til kontrafaktiske analyser der man ønsker å besvare spørsmål som «*hva som skjer med økonomien hvis …*».

Menon Economics analyserer økonomiske problemstillinger og gir råd til bedrifter, organisasjoner og myndigheter. Vi er et medarbeidereiet konsulentselskap som opererer i grenseflatene mellom økonomi, politikk og marked. Menon kombinerer samfunns- og bedriftsøkonomisk kompetanse innenfor fagfelt som samfunnsøkonomisk lønnsomhet, verdsetting, nærings- og konkurranseøkonomi, strategi, finans og organisasjonsdesign. Vi benytter forskningsbaserte metoder i våre analyser og jobber tett med ledende akademiske miljøer innenfor de fleste fagfelt. Alle offentlige rapporter fra Menon er tilgjengelige på vår hjemmeside www.menon.no.

+47 909 90 102 | post@menon.no | Sørkedalsveien 10 B, 0369 Oslo | menon.no